

7645

ప్రీతి క

నీతావిజయము, శతముఖ రామాయణము, శతకంధర రామాయణమునకు మాఱుపేరులుగల యీరామాయణము పాఠాదు ప్రతులనుబట్టి సిద్ధము చేయఁబడినది. అందు మొదటిది ౬ భాగములనుబట్టి స్తక భాండాగారములోని కాగితపుప్రతి. రెండవది తాళపత్రప్రతి. మూడవది విశాఖపట్టణపు ముద్రితప్రతి. చివరపుది, గోదావరి మండలములోని, అనులాపురము తాలూకాలోని అల్లవరములో గుబ్బల సుబ్బారాయఁడుగారు 1903 సంవత్సరమున వ్రాసినది. రెండవతాళపత్రప్రతి హేమిలంబి సంఘాల్లన బంగలగాయకు విలంబి సంఘాల్లన వత్తు పత్తి పిచ్చయ్యగారు వ్రాసినది. మూడవది 1904 సంవత్సరమున వ్రాసినది. ఈ గ్రంథముయొక్క కర్తలనామములను గుఱించి కొంతవివాదమున్నది. తాళపత్రప్రతిలో, ముద్రితప్రతిలో, దొరతనమువారి పుస్తకభాండాగారములోని S/5-2-19 లోను మర్దయకవియనియు, చివరపుదిలోను, దొరతనమువారి పుస్తకభాండాగారములోని K. 1-4లోను లింగకవియనియు నున్నది. మఱియు నందేకల 12-1-37 లింగయ్య రంగయ్య కవులచే రచియింపఁబడినదని ముద్రితప్రతిలో నున్నది. శ్రీ శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారి కవులచరిత్రములో లింగకవి గంగకవి యను నిరువురుకవులు రచించినట్లుగలదు. కవులచరిత్రములోనివాక్యము ల్లింద నిచ్చుచున్నారము.

“ఈయిరువురు కవులునుండేరి నీతావిజయమును నామాంతరముగల శతముఖ రామాయణమును రచించిరి. ఈయిరువురు

కవులు చేదాద్రి పురనివాసులు. వీరిలో నీలకంఠోపాసకుడైన లింగకవి తాను రచించిన మొదటి మూడాశ్వాసములను చిన్నా రెడ్డి పుత్రుడగు పోచనృపాలున కంఠితముచేసెను. నృసింహోపాసకుడగు గంగకవి తానురచించిన నాలవయాశ్వాసమును భోగనృపాలుని కంఠితముచేసెను. ఈయిరువుర కవిత్యమును మొత్తముమీఁద రసవంతమై నిర్దుష్టమై హృదయంగమముగా నున్నది. ఈకవు లిన్నాటసుంవత్సరములకు ముందున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది." అని.

మూడువ్రాతప్రతులలో మద్దనకవి యనియుండుటచే నెక్కుడు ప్రతులలోనున్నదని యావేరేయించినారము. ఈ చిక్కున కంఠకును గారణము వీరిక కృత్యాదిపద్యములోక్క ప్రతిలోను లేకుండుటయే కావున, వాస్తవములేదను. ఎంత వఱకు లింగనకవిత్వమో యెంతవఱకు గంగనదో, రంగనదో విడఁడియుటకు వలనుగాలేదు. అట్లే పోచనృపాలునికీ గృతి యెంతవఱకుో భోగనృపాలున కెంతవఱకుో బొత్తిగాఁ దెలియ వచ్చుటలేదు. ద్విపదకావ్య మొక్కటి లింగకవిది పరిచిత్పస్తక ఖాండాగారములోనున్నది. విషయనిర్ధారణము వీరికాద్యములు చదివినవేత్తలు చేయవలయును. మనయాంధ్రకవులు గృత్యాది నిష్ఠదేవతావందనములు కృతిపతికృతికర్తల వంశావళులు వర్ణించుటలో నెంతవట్టుదలగలవారో, యట్లే మనప్రాయసకాండ్రును వీరిక పద్యములను దొలగించి ప్రతులువ్రాయుటలో నంతవట్టు దలగలవారు. చారిత్రక విషయమునందు బొత్తిగా విముఖులగుటకుఁ జింతిల్లుచున్నారము.

ఈ గ్రంథమునందలి కవనభోరణినిబట్టి మూర్తిము పలు పురుషుల రచించినట్లుహింపదగును. కవులచరిత్రము వాడుకప్రకారము “మొత్తముమీఁద రసవంతమైనదని” చెప్పినను గద్యములోఁగవి తానుస్వయముగఁ బ్రతిభాకాలినని వ్రాసికొన్నను, అంతమంచిభోరణి గలదిగా నగపడదు. బొచిత్యము, సందర్భము తక్కువగానున్న భాగములు కొన్నిగలవు. అపప్రయోగములు “అల్పతో, కొన్నబ్బములకు, వెక్కనై సొక్కు, ముఖతీక్షణాస్త్ర వివిధాశుగము, ఊరార్థి దాఁటవ్వలఁ, నీకు గొబ్బుననిక్తుమ్, చిత్రగంధిట్టనియోగ, భూమంతటఁ, బలస్ఫూర్తింజనుండేర, రక్షిరమణురథంబు, నిల్చికురించె మహాస్త్రవృక్షముగ, దనుజుఁ డొనర్చు బాణములు” మొదలైనవిగలవు. పురపురంధ్రీజనులు నీతను స్తుతించుట పారిజాతాపహరణములోని స్వర్ణస్త్రీల వర్ణనమువలెఁ గనఁబడుచున్నది. కొన్ని వద్యములు సంస్కృత జటిలములై యున్నవి. నిరర్థపదభూయిష్టములుగాఁ గొన్నిగలవు. పాతకులు గ్రహింపదగినవి.

ఇందు నేనలకు వెల్వలను ప్రయోగముగలదు. వెల్వలని కావచ్చును. ద్వితీయాశ్వాసములో—నీ. కతకోటిలక్షలు శైలచరానభిల గడిసిన మొన యనుగాను బరంగులనుపద్యములో వెల్వయనుసంఖ్య యంతయని చెప్పఁబడినది. శ్రీరామునిసేన దెబ్బదిరెండు వెల్వలని వాడుకగలదు. ఈవిషయమై పెద్దలు చదువు రెండుపద్యములున్నవి. ఈవెల్వ యిట్లేహిణివంటిది.

మ. “మది నూహించగ ప్యామికన్న నిక పాతుంకుండు లే దెందు దెబ్బదిరెం దెల్వలనీడ యట్లు గొంపకా వాచులందయ్యుఁ దాఁచుదెమై రావణుచేతఁ తిక్కునదె ..”

"కొంతు లెనుబడికొట్టు కొడుకొచ్చు కొకగంతు
 గంతులు తెలు నిక్కంతగమియు
 గమికొటి కొటియంఁ గలుయంగ మొత్తంబు
 మొత్త ముద్వదికొట్టు మొగసి వీడు
 వీడు లవణ్ణోటి వెలయంగ కొకసాదు
 సాదు దెబ్బదిరెండు పోలమూక
 మూకలు శతకొటి ముదముతో నంగడ
 నంగడమే మేలు నరగధట్ట
 ధట్ట ముద్వదికొట్టు తగిలించ కొకమొన
 మొనలు మున్నుటికి మొనయంఁ జోయ
 ఇట్టి తోయలు నారైన గట్టి యూధ
 ఇట్టి యూధలు నారైన నెలలగు తెల్వ
 ఇట్టి తెల్వలు దెబ్బదిరెంటితోను
 రామచంద్రుండు మేచేసె లంకమోడ." అని.

ఈపద్యములం దీయఁబడిన లెక్కకును చనగ్రంథములోఁ
 జెప్పఁబడిన లెక్కకును సరిపడుటలేదు. పరిచత్పత్రిని బట్టి యిందు
 విశేషపద్యములు చేర్పఁబడినవి. అందుఁ గొన్ని వచనములకుఁ
 బద్యములు గలవు. ఒకపద్యమునకు వేటొకపద్యములో నా
 యర్థమే చెప్పఁబడియున్నది. పలువురు పాఠకులకొరకవైనన్నియు
 నొక్కగ్రంథములోఁ గనఁబడునట్లు శ్రమఁడి యీ ప్రస్తుతప్రతిని
 సిద్ధము చేసినారము. కాని పాఠకులనిమిత్తమై యతిశీఘ్రముగా
 ముద్రించుటచే నక్కడక్కడఁ గొన్ని లోపము లుండవచ్చును.
 పాఠకులు మాశ్రమకుఁ దగినఫలము గలుగునట్లు త్రోత్సహిం
 తురు గాకయని కోరుచున్నారము.

తుదయార్జును }
 ఇన్నపట్నము. }

ఇట్లు, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

శ్రీ రస్తు
శతకం తరామాయణము
ప్రథమాశ్వాసము

ఉ. భాసురలీల శంఖుండు కృపారస ముప్పలిలంగఁ జారుకై
లాసమునందుఁ బార్వతికి రాముకథల్ వివరింప నందుచే
వాసిగ పంతునీల్లి నిజవల్లభువైఁ దనచూడ్కి నిల్చి యూ
దాసజవాపనాత్మక ! నదాశివ ! యింకొకటానతియ్యవే. 1

మ. శతకంతుం దనుభూరదై త్యుండు రఘుప్రసాదిగ రణంబుండు నే
గతివైఁ దల్లడిలంగఁజేసె ! నటఁ దక్కాంకాలలామంఠెయ
ల్కతో వీక్షించి పెనంగెనెట్లుఁ మఱి తక్లాండప్రచండక్రియగ
మృత్యుడై యేవిధిఁగూఠే! నాతఁడవివేర్చిం దెల్పుమావేదెదన్.

గీ. ఎవ్వఁడా¹ రామచంద్రుని నిచ్చదలఁచు
నెవ్వఁడా నీతమహిమంబు లెఱుంగఁగోరు
నాయురారోగ్యములు వాని కతిశయిల్లు
దాండవంబాదులక్ష్మి యాతనిగృహమున. 3

క. ఈచరిత రాధువునిదఱు
యీచేతను బుట్టి నారి యీమహిమ మెఱిగి
నీచేతఁ బలుకఁబడెనట
చూచిన వ్రాసినను విన్న శుభమింపొందున్. 4

1. రాఘవేంద్రుని.

ప. అనినవిని సర్వజ్ఞుండగు మహాదేవుండు సమ్యగింది పులస్త్య ప్రకారంబును¹ తత్పుత్రులవిశ్రవసాశ్రములవిధంబును రావణ కుంభకర్ణవిభీషణాదులజననంబును అన్నకొడుకులం జూచి యశ్రముండు వగచుటయు, తపంబు నేయుటయు, తత్ప్రభా వంబున నూఱుశిరంబులు నిన్నూఱుకరంబులుంగల మహా దానవుం గనుటయు, నతండు రామునిచే దెగిన రావణా ద్యభిలదనుజప్రళయంబును వినుటయు, నప్పగ యీగఁ గోరుటయు, తపంబు నేయుటయు, నజుండు పొడచూపు టయు, నతనివలన దుర్లభంబు లగు వరంబులు గొనుటయు, మునుల బొధించుటయు, నమ్మునులు రామచంద్రునిపాలికిం జని శరణు చొచ్చుటయు, వారికి నభయపాస్తంబు లిచ్చు టయు, శతకందేనిం జంపఁ బ్రతిజ్ఞ నేయుటయు, మునులఁ బంపుటయు, వెనుక నమ్మహాదనుజుని విక్రమంబు² దలఁచి బలసామగ్రి చాలదని వగచుటయు, లక్ష్మణుండు తమతమ పరాక్రమంబులు దెలుపుటయు, విభీషణుని రాదలఁచు టయు, నతనివలనఁ గొన్నివివరంబు లెఱుంగుటయు, హను మంతునిఁ దలంచుటయు, నతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబు నెప్పు టయు, నక్కపికులోత్తముండు తన మహారూపంబు సూపు టయు, సకలమనుజుదనుజునచరబలంబుల రప్పించుటయు, తన్నుం గొని చనుమని నీతవేడుటయు, రాఘవుం డనుమ తించుటయు, దండు వెడలుటయు, నందఱ నొక్క పెట్టున హనుమంతుండు తనశరీరంబునం చాలుటయు, దేవతలు

1. శత్రువులచక్రబాహువిభవంబు. 2. విని. 3. వాయుని రప్పించి యతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబు.

సన్నుతించి పుష్పవర్షంబు గురియించుటయు, పండులకు
మిగుల సుత్సహించి పవనజాంతు తనవాలంబుననఖిలదళంబుల
సముద్రంబులు దాటించుటయు, లగ్గపట్టుటయు, హనుమ
ద్రాయభారంబును, చిత్రగంధినీతియు, ద్వంద్వయుద్ధ ప్రశా
రంబును, సకలబలప్రళయంబును, రాముండును శత్రుముఖుం
డునుం దలపడి ఘోరయుద్ధంబు సలుపుటయు, పండులకు
రాఘవ్రండు కళవలించుటయు, నీత విల్లందుటయు, దనుజ
బలసంహారణంబును, శతకంధరుపరాధవంబును, మజునా
డరు దెంచుటయు, నారదాగమనంబును, హితోపదేశంబును,
బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబును, శత్రుముఖుమరణంబును, చిత్రగంధి
విలాపంబును, నీలకేతను పట్టాభిషేకంబును, హనుమంతుండు
మరల జలధులు బలంబులు దాటించుటయు, పురంబుదేరు
టయు, రాజ్యంబు పాలించుటయు మొదలుగా సంభయం
దలపాసి మందస్థితముఖారవిందుండై యిందు శేఖరండు
పార్శ్వతీదేవి కిట్లనియె.

5

శ. రావణుఁ దురుసుంగరవి

ద్రావణుఁ డాభీలబాహుదండజితోక్త

రావణుండు నేయునురుదు

రాఘవపరాధవము లాత్మభావించి సురలో.

6

సీ. ఊరవా రాశిడదక్షి శ్రీరమాధి

నాథుఁ ¹బొడగని కదిసి వందనము లొసఁగి

తమపరాధవ మెఱిగింపఁ గమలనాథుఁ

దభయకరమిడి పనియై గొన్నబ్రములకు.

7

1. బొడగాంచి వియ దండవతు లొసఁగి.

గీ. దేవతలఁ బ్రోవ నాత్మఁ జింతించి పంక్తి
రథ మహాగర్భదుగ్ధాంబురాశియందు
నొనగ నత్సంతతికి మోడ మోడవ రామ
చంద్రుఁ డుదయించె బూర్ణిమాచంద్రుడగిది.

8

వ. ఇట్లుదయించి.

9

సీ. భరణిభరాటకఁ దాటకఁబడనేసి
జన్నంబు బన్నంబు చక్కఁజేసి
ఖ్యాతిగా రాతిని వాతిగాఁ గావించి
భవనిచాపంబు రూపంబు మాపి
నీతను భాగ్యసమేతను బెండ్లాడి
కైకవాక్యమున కైక్యంబునొంది
గుహని సర్వహృద్గుహని సంభావించి
రాష్ట్రపరాధు విరాధుఁ గొట్టి

గీ. ఘనులమునులను మన్నించి కడుభరాఖ్యు
దూషణుని భీషణాంబకాదులను గూల్చి
యొక్కరక్కసి వెక్కనై సొక్కుదాని
ముక్కు నెర్రలకుఁ గలనిక్కు చక్కుచేసి.

10

కా. మారీచుం బడనేసి వాయుజుని సస్వానించి కిష్కింధకూ
నీరేణుప్రజా రాజుఁజేసి యలకంధింబూని బంధించి బల్
నారాచంబులఁ బంక్తికంఠఘటకర్ణశ్రేణి హింసించి లం
కారాజ్యంబున నవ్విభీషణుని భాగ్యప్రాప్తుగా నిల్పుచున్ .11

1. భరాధి 2. శక్తి. 3. సభాపంది. 4. అతి స్మిక్కుంబుగా చాచి-
5. దూరించి.

ఉ. వారిధి వానరాళిగొలువంగను గ్రమ్మట దాటి నీతయుం
దానును లక్ష్మణుండు సవధానవిమానము నెక్కి వేల్పులుగా
బోరునఁ బుష్పముల్ గురియఁ బొంగుచు వైరివిదారధీరగం
భీరమునమ్ములై చనిరి వెల్లుగఁ దల్లులఁ జూచువేడుకన్. 12

క. పురజనులు సంతసిల్లంగ
నిరుపమసత్కిర్తిలక్ష్మీ నెగడేగ సద్భూ
సురులు నులింప నయోధ్యా
పురమున కేలేంచి రథికపురుషవారేణ్యుల్. 13

వ. ఇట్లు చనిచని నిరంతరకుసుమఫలభరిత తరునిచయారామం
బులును, విమలకమలకల్పారపండమండిత జలాశయంబులును,
అఖేద్య పరిఖాప్రాకారద్వార కవాటమణితోరణ విరాజిత
సౌభాగ్యబంధబంధుర శాలకుంభ సముదయంబులును, హేట
కవిరచిత మాత్మరత్నదీప్తి భగద్ధగాయమాన రాజప్రాసాద
ప్రాంగణరంగపంగత కనకమంటపావరణ విచిత్రకుద్య గవాక్ష
సంశోభితంబులును, వీరకుమార సుందరమందిర పశ్చిమభాగ
సంస్థిత కేళికాకుఢరనిత్యనివాస కీరమయూరశారికా పిక ప్రకట
కోలాహలంబులును, అనవతమదజలపంకసంకలిత గండ
మండల శృంఘాల¹ జాలంబులును, జవవిజితఫవనమునోవేగ
రంగత్తుంగతురంగంబులును, అవక్రమణి చక్రాగణిత
ఘంటికాఘణఘణారవాశ్రంకషధ్వజ సకలసాధనాయత రథ
నిచయంబులును, సంగరాభంగ వీరాలాపప్రతాప భటకదం
బంబులును, రంభాసంభోగారంభ విజృంభమాణవిభవగంభీర
వారవనితా సంఘంబులును, సమస్తరాగోపరాగతనమానా

1. శండంబులును.

వభాన మంగళపాతక మహిమంబులును అశ్రుంకష గోపుర
 ప్రాకార చతుర్ద్వార పవనతనళిత వృషభకేతన నానాభూప
 ధూమఘమఘమూయమాన వాసనావాసిత దేవాలయంబు
 లును, భేరిమృదంగశంఖకాహళిహవధ క్కముఖానేకవాద్య
 ఘోషంబులును, ప్రజ్ఞావిశేషనిర్జిత శేషభాషాధీశులగు విప్ర
 వర్గంబులును, సమరపరిచ్ఛేదితోరస్థులనిమ్మడుతభూషణ
 భూషితక్షత్రియకుమార వారంబులును, ధనకనకవస్తువాహన
 ప్రవర్ధమాన వ్యవహారహాసిత ధనదాదులగు వర్తకులును,
 అక్షుద్రభద్రతర కాశ్యపైశ్వర్య తిరస్కృత సముద్రులగు
 శూద్రులును గలుగు సాకేతనగరంబు ప్రవేశించి, అనర్గళ సు
 శ్రమాయత్తచిత్తుండై రఘునరుండు మక్కువ నొక్కనాడు
 శుభముహూర్తంబున ననుజపరివృతుండై మునిజన పురో
 హితామాత్య జననీత్రయానుమతంబున జానకిసమేతుండై .14

క. పట్టాభిషిక్తుఁ డయ్యెను

నెట్టన భువనములఁ గలుగు నృపతులు మెచ్చు

భాట్టప్రాభాకరకా

స్తోటంకితు లై ననుకవు లొనర నుతింపన్.

15

గీ. ఇట్లు పట్టాభిషిక్తుడై యేపు మెఱసి

దనుజవిదళనబిరుదపద్యములు వినుచు

నెల్లజనములు ముద మొంద నేలుచుండె

¹దల్లి దండ్రయు దైవంబుఁ దానెయనగ.

16

సీ. ధర్మంబు నాల్గుపాదంబుల వర్తిల్లు

వాంఛించినప్పుడే వానగురియుం

దరువు లేచే నుద్ధతిమీఱి ఫలియించు
 బైరులు దున్నక పండుచుండు
 దిరిపంబువీరస మేదిక్కుననొడవదు
 మొదవులు పిదుకకమున్నె పిదుకు
 వ్యాధులు నఘములు వలసలై దూరించు
 జింతింప గోర్కులు నీదినిందు

గీ. రాజవరమేశ్వరుండు దైత్యరాజవారుండు
 రాజసింహుండు దశరథరాజసుతుండు
¹రాజసదృశకళాంగుండు రాఘవుండు
 ఘనతతోడుతఁ బాలించుకాలమునను.

17

గీ. గట్టిభాన్యంబు పోకకుం బుట్టెడేసి
 యట్టిపోకలు రూకకు ననికెడేసి
 యట్టిరూకలు మాడకు నలువడేసి
 యట్టిమాడలు నింటింట నగణితములు.

18

గీ. సకలజనములు నేవించి సన్నుతింపఁ
 బ్రకటముగ రాజ్యపౌఖ్యంబు బాలనంబు
 సల్పుచుండెను రఘురామచంద్రుఁ డవనిఁ
 గీర్తి వర్ధిల్ల సద్గుణస్ఫూర్తి దవర.

19

క. మేఘశ్యామలదేహుండు
 రాఘవుఁ డీరితి భూసురస్ఫుటభాషా
 మోక్షాశీర్వాదమహా
 శ్లాఘామతి నేలుచుండు సమయమునందున్.

20

1. రాజసదృశకళాంగుండు; రాజసదృశకళాంగుండు.

- చ. శతముఖనామధేయుఁ డొకవండ్నికాచరలోకనాథుఁ డు
గ్రత నలపంక్తికంఠఘటకర్ణపురందరతిర్పహస్తు లీ
శీతఃపదపటంతయుఁగోపితలచేవిని రామునిమీఁద నాదటఁ
ఘృతయుతపావకాశ్మతినిగొంటకమండుచుహంకరించుచున్.
- గీ. మెఱసి బ్రహ్మాండమెల్లను మ్రొగ నట్లు
హాస మొనరించి వక్త్రగహ్వరముఁ దెఱచె
దెఱవ నురవడి నక్కండు తేరువుదప్పి
యరవుగాదని మేఘునిమఱువువొచ్చె. 22
- ఉ. అగ్గలమయ్యె మ్రోత 'జగదంతరమండును దద్భయంబుచే
దిగ్గజపంక్తి ద్రెల్లె 'మఱితేకువలేక సమస్తజీవముల్
మృగైఁ బయోనిధుల్ గలఁగె మ్రావ్చె నబ్జభవుండు నాసుభా
భుగ్గజమెల్ల భీతిలేను బోరున రామజయంబు గోరుచున్. 23
- వ. మఱియు నయోధ్యాదిపట్టణంబుల మహోత్సాతంబు లుద్భ
వించె; శతముఖుండును దెందంబున నందంద విచారించి
రాముండను నొక్క నరునిమాత్రంబునకు సకల లోకంబులు
పరిమార్చినేల! వానికి గోత్రావ్షణదేవతాదులు ప్రియం
బులనివిందు నటుగానఁ దర్పహరణంబులు గావించెద;
రాముం డనువాఁ డందుకు నడ్డపడవచ్చెనేని పగదీర్చుకొనెదఁ
గాక యని. 24

1. జారిదంకచయంజుల నడ్డుకంఠగా. 2. మది తెప్పిరలేక.

- చ. శతమఖుండు న్న కంఠ విచారముచేసెను రామభద్రుడై
కురికెడి లోకమెల్లఁ బరిమార్చుట నేటికి రామునినడై
కొకత్రుగ నన్ను కల్పల జుగోనుదులఁ పధియంప నభ్యుదే
కళదువపచ్చి యక్షయఁ గైకొని రాముని నుహరించెదన్.

- గీ. మదినిఁ జొదలుచు ఋష్యాశ్రమములు సొచ్చి
డాసి మఱియును వశోమగుండములు వూడ్చి
యాగధేనువులను ద్రుంచి పూగముఖ్య
భూజములు ద్రోసి కాపారములు గలంచి. 25
- క. మునిసతులఁ జెఱుగిని యా
మునివరులగు దునుముఁ జిత్తమున రోసి తుదిగా
వనలతల మునులకరములు
ఘనముగ బంధించు వికృతతనములుండై. 26
- గీ. నెవమేమియు లేకయె తన
1రవమై తము బాధపఱుప రాక్షసుమీఁదం
గుపికాత్ములయ్యుండ దపసులు
శపియింపఁగఁ జాలరైరి జలజఞమహిమన్. 27
- సీ. పికమునివరుఁ బట్టి యూర్ధ్వపుండ్రము నాకు
నొకవిభ్రజంబెంబు లొడిసి త్రైంతు
నొకమానిపైఁ జల్లు నుర్విపరాగంబు
నొక్కతాపసునోరు 2నొక్క మూయు
నొకఋషీశ్వరుపిల్లనీక పెల్లగిలఁదీయు
నొక్కయోగింద్రుని యెక్కుఁ జదుము
3నొకమహీసురుమీఁద నుమియును ముర్తుచే
నొక్కదిగంబరు నొలయుఁ దన్ను
- గీ. 4నొకతపోధనుఁ జేకొంచి వికలమతిని
పెక్కుమాటలు శతములువేరు నొడివి

1. దరమై దమబాధపఱుప భార్గ్యమహిమన్. 2. ముక్కుమూయు.

3. నొకదిగంబరులట్టి పికానుమిన్నంద నొక్కయోగింద్రుని నొడివి తన్ను.

4. ఒకతపోధనుడై యుంటిమిట్టి.

పాహి పాహి ¹యనుచు సాగఁబడిన నతని
కాలు ²గోనియాడ్పుఁడుదఁదానెకాలుచగిది.

28

ఉ. భూసురు లింద్లకీగి పటుభూరిభయంకరదూపుదాల్చి తా
బాసయొనర్చి వేదములు బాగవచించెడువిప్రవత్సలం
గాసరకూసుచునీ పరకాంతల మర్తములెల్ల నంటుచు
మోసముపుచ్చి పండితులమోరలుదన్నుచు ధిక్కరించుచున్.

నీ. దిక్కుంభికుంభముల్ వ్రక్కలు గావించు
నుక్కునుఁ తెలరేగి యొక్కనాఁడు
తనబాహుకండూరి దప్పు గులాద్రుల
నుంకించి పెకలించు నొక్కనాఁడు
తపియింపఁజేసె నాతడమున పని భాసు
నొడయఁగా సూహించు నొక్కనాఁడు
పొలయరాదని పూని మలయమారుతమును
నుప్పున నెగనూఁడు నొక్కనాఁడు

తే. ఉరగులనుబట్టి దండించు నొక్కనాఁడు
ఉగ్రుడై నిర్జరులఁ ద్రోలు నొక్కనాఁడు
ఉదరి మావపులను మ్రొంగు నొక్కనాఁడు
ఉచ్చి లోకంబు గాలించు నొక్కనాఁడు.

30

క. ఈవిధిని లోకభయదము
గావించినఁ జిత్తములను గళవళపడి యా
దేవతలు మునులు ధరణీ
దేవతలనుగూడి జాలిఁ దేలుచు ³లోనన్.

31

- క. ఎవ్వండు మనకు దిక్కిఁగ
నెవ్వం డీబాధమాన్పు విల యెవ్వనిచే
నివ్వొక్కఁడు డీల్లు నెవ్వని
మవ్వత్తుఁగరుణారసమున మనులోకంబుల్. 32
- ప. ఆనుచు దుశ్శింశాసముద్రంబున మునింగి యపరిమిత¹దోలా
దోలితమానసులై క్రమృత ధైర్యంబులు పురికొల్పుకొని
సురలు మునివరుల కిట్లనిరి. 33
- క. కొసలదేశమునందున
భాసురముగ నొప్పు నొక్కపట్టణమందున్
వాసిగ నుండు నయోధ్యా
వాసుండు శ్రీరాముఁ డుండె వాసవునీడె. 34
- క. మును మనకొఱకై దానవ
హాసనమునకు విష్ణుఁ డవని నలరి దశస్యం
దనునకుఁ బుట్టి రఘూద్యహం
డన నిపు డున్నాడుగాదె యధికు లెఱుంగన్. 35
- గీ. అట్టిరాఘవుఁ డఖిలరాజాధిరాజ
చారుకోటిరమాణిశ్యచాశచక్ర
సారమండితసత్పదాంభోరుహద్య
యుండె మహాకవిక్కుగా కొందు గలఁడె ? 36
- ఉ. శ్రీరఘరామమూర్తి సరసీరుహనేత్రుడమేయుఁడాద్యుండుం
జారుయశోవిశాలభువసారమరాళితుమారహీరక

1. విద్యుదీకత క్షయం, దెవ్వనిచే నీల్లు మనల వెవ్వరు గలరొ. 2. దో
లాయమానమానయై.
కళకంఠ—2

యౌవనవీరహరహిమధూభరశావదచంద్రచంద్రికా
తారనిభస్ఫుటత్ఫువితానశుభాంగుండు దిక్కుగావుతన్, 37

మ. దశదిగ్భాగములం బ్రతాపమహిమల్ దట్టంబుగా నిండ న
ద్దశకంఠస్ఫుటకంఠచంద్రిక సమరోద్ధందాగ్రశాఖీలక
ర్కశోభల్లంబుల సుహరించి మనలం గాపాడఁజే ! యట్టి ¹పీ
రళిరోత్తంసమె దిక్కు దీని! విచారం వేల యూహింపగన్.

సీ. తపశ్శ్రుం దొంటిఁజోఁ దలఁపఁ దప్పుడొం దాను
దోడయ్యె రామచంద్రుండుగాఁడె
కులహీనుఁ దనక మక్కువమీఱు నోకిరా
తుని లోచి రామచంద్రుండుగాఁడె
మర్కటుండనక నయ్యర్కజాఁ బట్టభ
ద్రునిజేసె రామచంద్రుండుగాఁడె
²తపశ్శ్రుం దనక నాదై త్యుతమ్మునిగాచె
రూఢిగా రామచంద్రుండుగాఁడె

గీ. యట్టిరూణాపయోనిధి కట్టికుక్కరి
³శైలమి మీఱంగ మనలను నేలు లింత !
తడయ కచ్చోటి కేగుచీ తపసులార
జాగునేయంగ నేటికి ! సభ్యులార.

39

1. చంద్రశిరోత్తంసమె. 2. తపశ్శ్రుం దనక దైత్యతపయఁ గాతను;
చావత్తుండీతఁ దండు దయతప్పకను దొడ్దదోచుజేసె రామచంద్రుండుగాఁడె.
3. శరణుపొచ్చిన రక్షణబల్య లెంత.

వ. *ఏమును దివినుండి పొడచూపెన మని చెప్పి సురలు నాశం
బున కరిగి రంత. 40

శా. †కాండిల్వండును జహం మానివరుడుక బాబాలియుం
గొత్తుండుం, గొండిన్యండును గాలవుండును మహాశిఖ్యండు
మైత్రేయుడుక, మాండవ్యండును మందపాలుండును సన్న్యా
ప్రభావుండు మా, ర్కండేయుండును గూడివచ్చి రతిశీఘ్రం
బొప్ప రాముం గనన్. 41

వ. ఇట్లు రయంబున వచ్చివచ్చి. 42

క. ఆతతముగఁ గాంచిరి సా
కేతము వరవృపతిజననికేతన మిలిచి

*గీ. విజు దివినుండి పొడచూపిరాము నిూ
నర్వలుపులును శ్రీరామచంద్రు కడకు
జొండు యాదాధ యతునిలోఁ బొడఁగెన్మ
నెచ్చినింజుగ నుండు మునీంద్రులార.

వ. అనితెచ్చి దివిజులు నాశంబున శేరిరంత.

†గీ. కాండిల్వ కండిర్య జహ్నులు బాబాలి కణ్వండుఁ గళ్యణకౌశికులు
గొత్తు గాంగేతు కపిల మార్కండేయు లాత్రేయకుల్లులు వత్రిమాని
నాళకల్వ జనీత్య చామన ఋషభులు భరతుండు సాంఖ్యవిభౌండకులు
మైత్రేయ యజ్ఞులు మందపాలుండు యాజ్ఞవల్క్య భరద్వాజ చామదేవ

గీ. రోమహర్షులు వృశ్చికరోమహని

మొదలుగాఁగల మునికుం శ్రీ మోదకులర
రక్త్యచారిక్ర వశరథరాజుక్ర
కడకు వచ్చిరి ధితిసోదరు లగుడు.

భ్రాతము నీప్సితవస్తు

వ్రాతము నసమానవై భవసమేతంబున్.

43

ఉ. కాంచి లేడియదివ్యమిభావిశదత్యముఁ గోటవాటముం
గాంచనగేహుం క్రియును గంధగజాశ్వరభోష్ట్రవారమున్
మించిన వేడ్కఁ జూచుచును మెల్లన వీడ్కొని తత్పురింద్రమ
ధ్యాంచితసిమనొక్కకనకాయతసౌధముగాంచి మెచ్చుచున్.

క. ఆమందిరమధ్యంబునఁ

గోమలచకచకలఁ దనరు గురుమణిగణశో

భామయ మగుసింహాసన

మా మునిపుంగవులు గనిరి యతిహర్షమునన్.

45

సీ. కలితపుణ్యచరిత్రుఁ గంజాతనిభనేత్రు

జలధరదేహం నాజానుబాహం

గరుణాకటాక్షు శృంగారసుందరవక్షు

సత్యసుఖీలు విశాలఫాలు

స్థితముఖాంభోజ నాశితజవసురభూజు

జలకీయూరు వికారదూరు

రవికోటిసంకాతు రాక్షసేంద్రవినాతు

భవనప్రకృస్తు నదృతగృహస్తు

గీ. సమరతలభీము బుధజనకుముదసోము

వినుతసుత్రాముఁ దైలోక్యవిమలనాము

జానకిరాము నృపకులసార్యభాముఁ

గనిరి మానులు కన్నులకఱవ్రదీఱి.

46

నీ. వీడఁటే కృపమీఱ వేల్పులకొఱకునై
 మహిమీఁడఁ బుట్టినమాయలాఁడు
 వీడఁటే దశరథోర్వి¹భర్తకు మిగుల
 సుద్దుల నుబ్బించుముద్దులాఁడు
 వీడఁటే పిన్ననాఁ దేదానీవెక్కనీ
 రక్కసఁ జెక్కినరట్టుకాఁడు
 వీడఁటే గాఢేయు విమలతరాటోప
 యజ్ఞంబు రక్షించుయజ్ఞభోక్త

గీ. వీడఁటే శౌర్యములకెల్ల వీడుపట్టు
 వీడఁటే భర్తముల కెల్లఁ దోడఁబట్టు
 వీడఁ సాక్షాత్కరించిన విష్ణుమూర్తి
 వీనిఁ గనుగంటె శుభములు వేఱఁకలవె.

47

ప. అని మునీంద్రులు సాంద్రకరుణారస పరిపూర్ణహృదయులై
 వివిధాశీర్వాదముఁ బ్రాశ్నితవిన్యస్తప్రశస్తహస్తంబు లెత్తి
 భక్తితోఁ గదిసి యిట్లనిరి.

48

నీ. శ్రీరస్తు భుజిజ్ఞాప్తభుజాదండ
 భండనోద్దండ కృపాప్రచండ
 విజయోస్తు త్రిభువనవిభాత్యతచారిత్ర
 వికచాబ్జనేత్ర పవిత్రగాత్ర
 దీర్ఘాయురస్తు భూదేవతామందార
 కలుషసంహార భాగ్యప్రచార
 ఆరోగ్యమస్తు శతార్క తేజోరూప
 గురుజయాటోప సద్గుణలాఘ

గీ. ఆసుచు నాశీర్వదించి ¹మంత్రాత్మతప్త
 సూనకుభలాజముఖ్యవస్తువు లొసంగి
 భయముఁ బ్రియమును జయమును రయము నయముఁ
 దెనఁగొనఁగ నిల్చి రారాముఁ ²త్రేమఁ గనుచు. 49

వ. రాఘవేశ్వరుండును బ్రత్యుక్తానాభివందనము లందఱకును
 వేటువేటి నాచరించి అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూదించి
 ఉచితపీఠంబున నుండ నియమించి మందస్మిత ముఖారవిం
 దుండై యానంద మందంద సుందడింప నందంబుగా మెల్లన
 మునివరుల కిట్లనియె. 50

కా. అయ్యా మావిభవంబులెల్ల భవదుద్యత్పూతపాదాంబుజా
 మయ్యాలోకపచితనంబునఁగదా జానొప్ప నీదేటు మీ
 రయ్యెకావ్రల కేగుదెంతు రెటమిరీక్షింతు రింపొందఁగా
 నయ్యాకావ్రలువృద్ధిబొందిమను టేమాశ్చర్యమూహింపఁగన్.

కా. క్షేమంశోద మీకు మీపరిణనుల్ శిష్యుల్ విడంబింతురే
 నేమం బొప్పఁగ భేనువుల్ పితుకునే నిత్యోత్సవక్రిడలగా
 వేమాటుగా ఫలియించునే తరువు లుర్విగా నత్తపోధర్మముల్
 ప్రేమగా వర్ధిలునే నిరంతరమభాభీష్టంబు లీదేకునే. 52

కా. దైవ్యంశేషమియులేక మిత్రుల నిద్దాత్రీతలంబెల్ల హృ
 ద్విన్యాసంబున నేలఁగంటి మణికాదేయంపుమై గార్యముల్
 సన్యాసత్వముఁ బూని నన్ను మది నిచ్చుల్ నన్నియున్నట్టిచో
 నన్యాయం రెట నుద్యమింపడుగదా యాభీలచైరంబులన్. 53

1. మంత్రాత్మకాది సూనకుభలాజము. 2. గనుచు లేక్కరి. ముఖ్య
 ముఖ.

- క. ఏమని పనిచినఁ జేసెద
మీపాదములొనఁ తెలియఁ మెల్లఁ నఁ జెప్పుదా
దాపరము నేయఁ నేటికిఁ
దాపనవరులార విధాకు దాసునియొడలన్. 54
- క. నాచిని మునివరులెల్లఁ
భావంబుల సుతసిల్లి బహువైఖరులఁ
దీవించి రాఘవేంద్రుని
తో విను మని యిట్లు లనిరి తోడిబడుకరులన్. 55
- ఉ. శ్రీరఘరామ శక్తిముఖతీవనఁబుట్టసోమ భూరిర
క్షోరణభీమ చారుతనుసుందర నిర్జితకామ విఘ్నర
త్సారసూత్రధామ భవదుఃఖవిరామ పవిత్రనామ వి
స్తారయశోభిరామ శుభధామరఘూద్యహవ్యాద్యహోధవా.
గీ. అలిగి రావణకుంభకర్ణాదిభూరి
రాక్షసావలి నెల్లను రణములోన
బాణములపాలుచేసి మా బాధమాన్వి
తింతకంటెను శుభము మా కేది చెప్పుము. 57
- చ. తతఃపుణదండనిర్జితకృశాంతనిలంపవరేణ్య యక్షరా
దతులితసీద్ధపాథ్యగరుడాహిసమస్తవరాచరుగ మహా
ద్భుతఘనైకకంటకుని దానవనాయకుఁ బంక్తికంతునిగా
క్షీరిఁ బడనేయ నెవ్వరికిఁజెల్లు దలంపఁగ రాఘవేశ్వరా. 58
- క. నిద్రాసక్తి యొకింతమానివ బొమల్ నిక్కించి చేచాచి య
క్షుద్రాకాశభరాభరతములు దా శోధించి యేమిచ్చినా
రాద్రాకారతప్తగవ్వారముఁ జేరం చెచ్చి భక్షించు నో
పాదే కాత్తునిఁ గుంభకర్ణ సుదుడేహం గూల్చుగా శక్యమే.

కా. జంభారాతిని నూలునూలు లనిలో పాధించి లంకాపురిగా
 శుంభద్విక్రముడై తదీయసతులగా స్తుక్కుం తెఱల్ వెట్టి దో
 స్తుంభానర్థ భుడై ¹మహాగ్రరణకాంక్షా సువరించుం దదు
 ద్దంభ ప్రాధతకు దింద్ర తిక్తు ఘనయుద్ధక్రిడకు సాధ్యుడే. 60

ఉ. దోయిటు బట్టనేర్పు నలతో యధులన్నియు నొక్క పెట్టునగా
²వాయువు నిల్చనేర్పు శిఖివాతనుబడ్డను వెళ్లనేర్పు మా
 యాయుతవిక్రముం దతని ³సస్యవృషాళికి శక్యమే మృతుం
 తెయింగ మేటిరక్కని వజీరుని వయ్యలికాయు సుర్యురన్. 61

గీ. 'పిన్న యవ్వదై యముఁబట్టి పీచముఁదె
 నెడయొటిగి వేలుపులనెల్ల నేపుమాపె
⁴ద్రిఘవనాజేయు ననిచాల ధిక్కరించె
 నప్పజాకాయు నెదిరింప నలవియగునె. 62

గీ. విసకయుందురె మీరును వెనుమ పేంద్రు
 నొక్కచేల్చిడి నెగమీటునుక్కు గలిగి
 యప్రతిద్యండ్వపాహులు లై నయట్టి
 కంపనాశయనులతోడఁ గడంగఁదరమె. 63

ఉ. అంత మొనర్చనేర్చు కృతాంతునినె నఁ గడంగిరేని మె
 ప్పింతురు రావణాసురుని భీమగదారణశోకలంబులగా
 వింతగ వారిగన్న నలవిశ్వపుడైనను భీతినిందు దే
 వాంతకు నన్నరాంతకుని నాహవముం దెదిరింపవచ్చునే. 64

1. మహారణముకాంక్షా నల్పులో గొల్వఁగా. 2. వాయువుబట్టి
 కట్టు శిఖివాతం బడెనను. 3. సస్యవృషాళి యొక్కలేదు. 4. తలచినవచ్చుడె
 యముఁ బట్టి తఱచిపోట్టు. 5. త్రిఘవనంబెల్ల పోలింది.

వ. మటియు నడియునుంగాక దేవదానవసంగ్రామరంగనిరోధుం
డగుమహాదరుండును, సకలదిగంత దంతావళి దంతాగ్ర
సంఘాతక్షతనిమ్నోన్నత వక్షస్థలప్రళస్తుం డగు ప్రహ
స్తుండును, శ్రోణావలోకనమాత్రచంచలాయమానవిశ్వం
డగు మహాపార్శ్వండును, నిఖిలశ్రీభీముం డగు ఖడ్గరో
ముండును, ప్రళయసమయ కనదనలసదృశభాముండగు
సర్వరోముండును, హాలహలప్రతిమాన విషరోమస్తోముం
డగువృశ్చికరోముండును, శమనసమవిక్రమక్రమవిమతోదగ్ర
మహాగ్రాహిసుపహ్లాండుగు నగ్నివర్ణండును మొదలుగా
గల దానవు లపారబలపరాక్రమవంతులు గారె వారిన్లు
నల్లన సంహరింపవే! అదియునుంగాక దుష్టనిగ్రహ శిష్టపరి
పాలకుండును, జగదేకవిక్రముండు నను బిరుదులు నీకుకెల్లు
నని వెండియు నమ్మునీం ద్రులు ¹రామచంద్రున కిట్లనిరి. 65

గీ. అనఘ నీకౌర్యమునఁజేసి యఖిలజనులు
పరిణమించియు నిప్పటిబాధవలనఁ
బరిణమింపకయున్నార పార్థివేంద్ర
యెట్లు చెప్పుదు మువ్వార్త లేము కదఁగి. 66

గీ. శతములుండను భూరరాక్షసవరేణ్యుఁ
డప్రతిద్వంద్వదోర్బలుఁడై సరోజ
గర్భవరములఁజేసి లోకములు గలఁచె
గావరుండు ప్రతాపలంకావరుండు. 67

క. మును దశకంతునిబాధకై
మనఁజాలక యొక్కభంగి మందము యిట్లు

జనవల్లభ శతకంఠం

దొవరించెడి ఘోరబాధ కోర్వంగలమే.

68

గీ. వారె దివిఁ జూడు దేవతావర్ణమెల్ల

నద్దురాత్ముడు గావించునాచలకు

వరుస నిల్చినవారు నీశరణు చొరంగ

నగుదు రాముండు వీక్షించె నశ్రుతలము.

69

వ. ఇట్లు వీక్షించిన దేవతలును బొడచూపి పారిజాతప్రసూ

నంబు రావృషసూనునిపైఁ గురియించి యంతర్ధానంబునొందిరి;

రాకుచంద్రుడును విషణ్ణహృదయుండై చింతించి పదితలల

రక్కసు నుక్కణంగింపజోచ నీతావియోగుండనై యక్కా

రణంబున వాలిం ద్రుంచి క్రోతులమటువు చొచ్చి, యనేక

ప్రయాసంబుల వైరంబు చక్కంబెట్టి లోకంబు లుద్ధరించితి

నది యట్లుండె; మాటుతలలును, గరశతద్వయంబునుం

గల శతకంఠు నెట్లుసంహరింప నేర్తునని యుల్లంబున మెల్లన

వగచి వెండియు నమ్ముసీంద్రులతో నిట్లనియె.

70

క. ఎవ్వనికీ బుట్టె నాబలుఁ

దెవ్వరికొఱ కింత నేనె నిట్టిదురాత్ముం

డెవ్వరిఁ గోరె వరంబులు

మనస్వంబునఁ బద్మభవుడు మఱి యెట్లొసఁగెన్.

71

క. ఎఱిఁగింపుఁ దిపుడు నన్నుని

వరులార భయంబునొంది వనరంగనేలా

దురితాత్ముని మీఁపంపునో

దెలివొప్పుగ సహరింతు దివిజులు పొగడన్.

72

- క. ఆన విని మునివరుల్లెగ
మనముల హర్షించి మృదులమధురతతోక్తుల్
పెనగొనగ రామభద్రుని
గనుగొని యిట్లనిరి భయవికారముతోఁపన్. 73
- క. విశ్రాంతి దనరు సుగృహ
స్థాశ్రమముని యగుపులస్త్యుఁ డనుసృక్పతునకుఁ
విశ్రవసుం డనువాఁడును
నశ్రముఁ డనువాఁడు నిరువుర ట్లుదయింపన్. 74
- వ. అందు విశ్రవసుం డనువాఁడు కైకేకి యనుదానిం బాడి
గ్రహణంబుగావించి దానివలనం గ్రమంబున రావణకుంభ
కల్లాడు లగుజగదేకప్రతాపులఁ గాంచె; అశ్రముండును
చిత్రగంధి యనుగంధర్వవధూటిం దగులుకొని సుతానంబు
గానక కతివయదినంబులు చింతించి, దశకింధర ఘటకర్ణ విభీ
షణప్రముఖులగు విశ్రవసునికొడుకులు సమరప్రచండు లని
లజ్జించి తనదనంబున నిట్లనియె. 75
- చ. తనయులు లేనిభామమును దైవనివాసములేనిగ్రామముగా
వినయము లేనివిద్యయు వివేకము నూలినయట్టవైద్యముగా
జనపరి లేనిరాజ్యమును పౌఖ్యవిరోధక మైనభోజ్యముం
గనకము లేనిభాగ్యమును గన్గొన నిన్నియు వర్జితకార్యముల్.
- ఉ. కావునఁ బూని యేను దశకంఠునికంటఁ బ్రతాపకాలిగా
వావిరి నాత్మగోరి యొకవంకతపం బొనరించి యందుచే
నానల నూటుమోములను హస్తకేతద్యయముం గలట్టి స
ద్భావుని ఘోరకాత్రవ'విఫాలునిఁ బుత్రుని గందు చేడకన్.

*చ. అని చని యశ్రమం దొకవనాంతరమందున మూడుమూర్తులకా, మనమున నిల్చి చండరవిమధ్యమునం దనచూడ్చి నిల్చి యిస్తునఁ దపమాచరింపఁగఁ ద్రిమూర్తులు దా నగుటం తెలంగి యో, యినుడు ప్రసన్నుడై తనయు నిచ్చె జగ ద్భయదప్రతాపిన్. 78

చ. ఇట్లు భండనోద్దండశతద్వయభుజాదందుం దగుపుత్రుని బడసి మఱియును లంకకంటె సహస్రగుణాతిశయం బగు ప్రతాపలంక యనునొక్కపట్టణంబు నముద్రమధ్యంబున విశ్వకర్షచే నిర్మింపఁజేసి యందు శతకంఠునికిం బట్టంబు గట్టి వెండియుఁ దపంబున కరిగె నంత. 79

*చ. అని యశ్రమం దొకనాడు వనాంతరంబున శ్రీ యశ్వత్థకరుమూలం బున వేదిక నియమించి యందుఁ గుళాసనం బుంచి యందులై విల్వచక్రంబులు పఱచి లిలాక్షతోదకంబులు వల్లి భూశుద్ధి గావించి యందుఁ గూర్చుండి భూశశుద్ధిఁజేసి యంతర్వాత్మకల బహిర్వాత్మకలుగాఁజేసి యమ నియమ ప్రత్యాహారధ్యానధారణసమాధ్యుష్టాంగయోగంబుఁ బూని భూత భ్యంబులు బండ్లుతుదందుని దనచూడ్చిని నిల్చి నిరీక్షణంబులు నంత ర్లక్ష్యంబులుగాఁ జేసి త్రిమూర్త్యాత్మకం దైవభావం దలంచి తమ బలువదివేలేండ్లు గావించిన భానుడు ప్రసన్నుడై జగద్భయదప్రతాపకారి యగు జొక్కపుత్రుని దయచేసి యిటు దంతర్వానుదయ్యో నంత భండనోద్దండశతద్వయభుజార్ద్రకుం దగుతనయుని బడసి మఱియు లంక కంటె సహస్రగుణాతిశయం బగు ప్రతాపలంకాపట్టణంబును మనముద్రం బున విశ్వకర్షచే నిర్మితంబుచేసి యందుఁ దొమ్మిదికోట్లనీకులంఁ బదునెనిమిదికోట్ల శివాలయంబులంబు సహస్రయోజనదీర్ఘతంబున దశవక్రయోజనోన్నతంబున గలపట్టణంబున శతకంఠుని బట్టంబుగట్టి వెండియుఁ దమ బున కరిగె నంత.

- క. మీరును రావణముఖ్యు
క్రూరాసురవరులఁ జంపి కువలయమెల్లఁ
కౌరవమున రక్షించితి
రారూఢిగ వేల్పులును నహః యని పొగడన్. 80
- గీ. శతముఖుండును రావణక్షయముఁ గుంఠ
కర్ణమరణంబు నింద్రజిత్కాయథగ్న్
మంతయును విన్ను విలయకాలాగ్నిపగిది
మండి దండిగ మాహించె మనసులోన. 81
- గీ. నరులు వానరు లన నెంత నాకుఁ దృణము
జగతిఁ దక్కినవారిచేఁ జావకుండ
నిమ్ము వర మని యలభారతీకుఁ గోరె
గాని రావణుఁ డేష్యంబు గానఁడయ్యె. 82
- వ. కావునఁ బరపురుషులచే నెవ్వరివలనం జావులేకుండ విరించిన
వరంబు గోరి యటమీఁద రాముని సంహరించి తనయగ్రజుల
పగ యీఁగెద నని ప్రతాపలంకాపురిపాలనంబునకు నాత్మలగు
మంత్రులం బ్రతిష్ఠించి, మాణిక్యకణకరజతతామ్రలోహాది
నవప్రాకారరక్షకు లగురాక్షసుల నాదరించి, యొకమహా
రణ్యంబునకుం జని యందుఁ గృతస్నానంబై భారతీరమణు
నుద్దేశించి, జగదదృష్టతంబుగాఁ బఱచాగ్నిమధ్యంబున నచ్చోట
¹బొటమనవే లూఁతగొని నిక్కి హస్తంబు లెత్తి మహాహ్వ
చండమధ్యాహ్నమార్తాండమండలంబుఁ జూచుచు నిరా
హారంబై వెయ్యేండ్లు తపంబుగావించె నంత. 83

చ. జగములు తల్లడిల్లె రవిచంద్రులు గన్నదలైరి పెల్లుగా
దిగిభముల్లె మొగ్గె జలధివ్రజ మింకె సమస్తజీవముల్
వగచెనులేంద్రుడు బెడరెవాయువణం గెహిరణ్యగర్భఁడు
మొగినరుదెంచి నిల్చె నతిహాహముతో శతకంతుముందటన్.

వ. ఇవిధంబున నవ్వరించి సుప్రసన్నుండై కరుణారసంబు
పెల్లుబ్బనబ్బురంబుగా నిట్లనియె. 85

కా. అన్నా యోయిశతాస్య యశ్రమశమానా యుష్పదుద్య
త్తపో, త్యాన్నత్యంబున కిచ్చమెచ్చితి వరం బూహింపుమా
యిచ్చెదం, గన్ను ల్విప్పుము నన్నుఁ జూడు మనుచుం
గారుణ్యపాథోధియై, చెన్నారం దను నాదరింఁ బరమేష్ఠిం
జూచి హర్షాక్షుండై. 86

మ. కరముల్ గొచ్చి విరించికొ శతవమస్కారంబు ¹లండందయు
త్కరమా భక్తి నొనర్చి లేచి తవ క్త్తింబుల్ విడంబించియో
హరినాభీకమలోద్భవా నిగమవిన్యాసప్రకప్తాననా
కరుణాపాగర నీకుమ్రై క్కెదను మత్కామ్యంబు లీడెర్పచే.

వ. అని మఱియు బహువిధంబులఁ గై వారంబుఁజేసిన విని వనజ
సంభవుండు పరమప్రీతుండై యొక్కవరంబు వేడు మొసం
గెద ననుడు శతములుండును సంతసిల్లి, ఆయాస్య నెయ్యం
బున వరంబులు గరంబు నొసంగుతలంపు మీ కుండెనని
యత్ రాక్షస గరుడగంధర్వనీధివిద్యాధర కిన్నరకింపురుష
సురనరవానరాదు లగుపురుషులవలనను, మృగాండజ భుజం
గమలోకంబులవలనను, మినుకర్కట మకరకచ్చపాది జల
చరసముదయంబువలనను మరణంబు లేకుండని మృనిన నవ్వర

మేష్టియుఁ దప్పక దయచేసి మఱియు నొక్కవరంబు వేడు
మనిన దనుకేంద్రుండు హర్షించి, రణంబునయునెడఁ దనకఠి
రంబునం గలశోణితకణం బెవటం దొఱుగు వవట మార్దురు
శతములులు జనించునట్లుగా ననుగ్రహింపుమనుడు జలజాస
నుండును న కైఱుగునకు సన్నుతించి, నీతపోమహిమంబునకు
మూఁడులోకంబులందు సరియెఱుంగము గావున నింకొక్క
వరం బడుగు మని సుప్రసన్నుండైనం గని జరయును, శ్రమ
యును, పరితాపంబును, భయంబును, దైవ్యంబును నెన్నం
డును దన్నుం జొరయుకుండ వరంబొసగు మనవుడు విరించి
యట్లగుంగాక యని దీవించి యంతర్ధానంబు నొందె శత
ముఖుండును ప్రతాపలంకాభిముఖుండై చనునెడ. 83

క. మెందుకొన భయము భరణి
మండల మది తల్లడిల్లి మూఁగుడుదిశలకా
నిండుకొనె నిర్జరేంద్రుడు
గుండియ జల్లనగఁ జేరికులిశము వైచెన్. 84

చ. శతములుండును గమలసుధవదయాసంప్రాప్త వరప్రభావ
ధురంధరుండై తనపురంబు ప్రవేశించి, తనజ్ఞాతు లగు
రావణకుంభకర్ణుల పగయ్యాగి రామునిం దునిమెద
నతం డగుపడుదనుకను దర్శియంబు లగు గోబ్రాహ్మణముని
దేవతాసుఖంబుల హవనంబు గావించెద నని ప్రభానులును
దండనాయకులును దన్నుం గొలువ సకలదిక్కులును వ్రక్కలు
గావించి, దేవతలపురంబునకు దాడివెట్టి దివిజాలం బాఱు
దోలి మఱి మాయాశ్రమంబులు చూఱలాడి, కొందఱు

- మునులం జంపి, పతివ్రత లగుతరుణులఁజెఱుగొని, హోమ
ధేనువులం దునిమి, యివి మొదలుగాఁ గల యనేకహింసలు
గావించు దోడంగె వని వెండియు రామచంద్రున కిట్లనిరి. 90
- ఆ. ఈపు దప్ప మాకు నెవ్వారు దిక్కులే
రట్లుగాన భీతి సమరవరులు
వెలయ మిమ్ముఁ జేరి పేదకొం దని పంప
వచ్చినార మథయమిచ్చి ప్రాప్తు. 91
- ఆ. అనుచు బాష్పభార లతుల దొరలఁగా
సతిభయాత్తు లగుచు నమ్మునీం ద్రు
లున్నవారి నుడువ నూహించి రామభూ
వరుడు పలికె మధురవాక్యములను. 92
- ఆ. తెగువ నితనేయు దేవతాద్రోహిని
సంహరించి మిమ్ము పాలసురలఁ
గాతుఁ గరుణమీఱుఁ గావఁగా లేకున్నఁ
త్రాణ మేల ¹యాకృపాణ మేల. 93
- ఆ. అనుచు వారి కథయవృత్తులు లిడి పంచె
నఘవిదూరుఁ దై నరఘనరుండు
చనిరి మునివరులును సంతోషభరితులై
మగిడి తత్తదాశ్రమంబులకును. 94
- గీ. చనినదిమ్మట నేశాంతసౌభమందు
రాఘవుండు భూరితరశరలాఘవుండు
మహిమతోడుతసౌమిత్రి మైత్రి మేఱయఁ
జేరికొలువంగఁ గూర్చుండి చిత్తమునను. 95

క. శతముఖుని ¹జన్మమహిమయు
జతనంబుగ నతఁడు తపము సలిపినన్తైర్య
స్థితియును పరములు గొనుటయు
మతిలోఁ దలచి²నీ దీనమానసుఁ డయ్యెన్. 96

క. తా ననురాంతకుఁడయ్యెను
మానవుఁడై యుంటఁజేసి మహిమలు తెలియం
గానోపక యలమాటును
వానిపరాక్రమముఁ దలచి వనఁగఁ దోడఁగెన్. 97

ప. ఇట్లు తలంకుచుఁ దదనంతరం బాసుమంత్రాదిమంత్రుల నటకు
రావించి, వారు వినంగ లక్ష్యము మొగంబై యిట్లనియె. 98

సీ. శకలేడి దధిభృతశీరసురాసము
ద్రంబు లేవిధమున దాఁటవచ్చు
దాఁటఁబో వూని విఠాత్ముఁ డిచ్చినవర
గర్వ మె కైఱఁగునఁ గడవవచ్చుఁ
గడఁచెదో నపవరిఖాయుతే ప్రాకార
పట్టణం బెటు లగ్గపట్టవచ్చు
బట్టెఁబో కలనిలోఁ బరపురుషాభేద్య
దనుజవల్లభు నెట్లు దునుమవచ్చు

గీ. నేల వచ్చిరి నకలమునీంద్రు లిటకు
నేల ప్రతివలు గావించి తేను దనుజు
పంకవిఘ్నఁ డెట్టితై వడి పసుధఁ గూలు
నకట తమకించి పలుకుట జూనిగాదె. 99

1. జంభవంబును.

వ. అని తానును లక్ష్మణుండునుం దక్కఁ దక్కినబలపామగ్ని
చాలకుండుటకును, చతుష్పముద్రలంఘనంబు గావించుజాల
కుండుటకును నిర్విణ్ణహృదయుండై యూరకుండె మంత్రులు
నిట్టిట్టని యూహించునేరరైరి తత్ప్రకారంబు లీక్షించి సోపా
రుడితిలోచనుండై సౌమిత్రి రామచంద్రున కిట్లనియె, 100

గీ. శతముఖునియంత రాక్షసచక్రవర్తి
నెట్లు పాధింతు నని విచారింపనేల
తూలి కాపర్వతంబును ధూరిచేయ
మిఁజుగఁ జింతైనఁ జాలదే మేదిసీశ, 101

వ. అట్లుగా విచారింపు మదియునుంగాళ, 102

చ. వదెఁ గబళింతునే శశిదివాకరబింబములం గణంకమై
బుడిసిటిలోన నిల్బుదునె ధూరిపయోనిధులెల్లఁ లెల్లుగాఁ
బిడుగునుజోలుముప్పిహతిఁ బృథ్వియు నింగియు ధూరిచేతునే
యెడవక నాదుముందఱు సహించి శతాస్యుని జెప్పనేటికిన్.

తా. చిత్రం బొప్పుఁ దపంబుచేసి శివు సేవకీణత్రిశూలం బొగ్గి
ను త్రామాదులు మెచ్చఁగైకొని నృపజ్ఞోభప్రకృష్టా బుధా
మిత్రాత్మక లవణాసురుం దునుముడే మీరెల్ల వార్షింప నా
శత్రుఘ్నం దణుమాత్మఁడేతలయఁగాసంగ్రామింకంబునన్.

చ. నిరుపమచక్రమస్థితిని నీపరివచ్చు నపారఘోరసం
గర మగునేళ దుర్విమతఖండనమంత్ర మెఱుంగుఁ గృష్ణుఁ
బరబల మెత్తివచ్చిన శుభం బొనఁగూర్చుకొనంగ నేర్చు నా
భరతుండు కేవలంఁడె యురుభండవధూమిని రాఘవేశ్వరా.

శా. దండి మున్ను మహాధ్వరాశ్వమునకై దర్పించి ముప్పుదఱిగ
గుండెల వీలగ నేయరే దివిజా లాఘోపియ యుద్ధంబునగా
వెండి న్నిమ్మలనుం జెనకి మనరే వేగంబునగా భండనో
ద్దండుం దాకుకుండు లవుండు ధర నేతన్నాత్మలే భూవరా.
చ. కనీకుడు విద్యలందు బరరాజభయంకరుఁ డెంచి చూడఁగా
నసీముఖతీక్షణాప్రవివిభాశుగసూచితకౌర్యశాలి డై
త్యశమగమూర్తి శుంభదళుదారుణోత్రిపవిత్రధార మీ
కుశునికుమారుఁ డుగ్రరణివీడు దావిజయుండు వేలయే.
మ. అదియట్లుండగనిమ్ము వేల్పులు రణోద్యత్వాభిధృత దన్ను డె
బ్బదిరెండ్యల్యలుగొల్వ రౌద్రముఖుడై భానుప్రథలే మీ
జుగ, నదనం దన్ను నెదిర్చిన్ భయదవాలాభిలుడై మృ
త్యువుక, గెదుమంగఁ గలబాహువిక్రముఁడు సుగ్రీవుండు
సామాన్యుఁడే. 108

శా. ఓష్ఠద్వంద్వము వెల్లుగా నదిర రాహుం బోలి మందోదరి
నిహారంబుగఁ బట్టితెచ్చుచుఁ గపులేనిక్కడశాసోగ్రహృ
న్నిష్ఠాభంగముఁజేసి పెంపు గనఁజే నీముందటగా వానర
శ్రేష్ఠం డంగడుఁ డంతవాఁడు గలుగం జింతించఁగా నేటికి.
శా. తల్లిం దండ్రీవినీవె యంచును మదిం దాత్మర్య మొప్పుంగమీ
కెల్లం దానె విచారము లైలుపు చెంతే దానవాధీశహృ
ద్భల్లంబై చరియించుభండనమునం బ్రత్యర్థిసూహారుఁ దా
భల్లూకేంద్రుఁడు జాంబవంతుఁడు తలంపం గొంచెమే
యెంచగన్. 110

1. విశదయశోవివర్ధనఁడు వీరపరాక్రమవక్రపరిమి, కుశుండు గామా
యఁడంద మఱికుండఁ బసేమి నృశాసోభరా. 2. గొంచుడే.

- కా. కేల న్నాలమహీజయుగ్మము రణాంగీకార మొప్పు న్నహా
భీలుండై భరియించి యెల్లదిశలు న్నేదిల్లంగా నార్పుచు
వాలం బుభ్రముసోకక జూచి రిపుల న్నారించుధీరాక్షుఁ డా
సీలుక శౌర్యగుణాలవాలు నెదుర న్నెట్టించువారే రిలన్.
- ఉ. కాక్షకమందెనేని పటుకాండవరంపరచే వరాతులగా
మర్తము లుచ్చిపోవ నసమానచమత్కృతీనియ నేర్పుడు
మృర్వులఁ గూడఁ దెన్నఁడురుశౌర్యసుధైర్యుడు కార్యవేది
జ్యోతిర్ముఖవంతవాఁడు మనదిక్కునఁ గల్గఁగఁ జింతయేటికిన్.
- చ. ఊతిభరవృక్షవర్గ ముజచేతుల నిల్చి కడంగిరేని యా
శితిగఘ్నఁడైన భీతిలు నశేషపరాక్రము లాహవంబునకా
దిలిసుతలోకళుప్కవనస్త్రదవానలకీల లుగ్రులా
శతబియున్దవాక్షుఁడును జాలరె దైత్యుని సంహరింపఁగన్.
- వ. మణియు నదియునుంగాక వానరకులోద్ధారకుం డగుకౌర
కుండును, మహాభుజుం డగు గజుండును, వజ్రధారా ప్రతి
మానకరభుండుగు శరభుండును, సమరజయోధమానస్తేము
లగు గోముఖి, గంధమాదన, ఋషభ, మైంద, ద్వివిద, వేగ
దర్శి, గవయప్రముఖి నిఖిలమహావనవరచమూ¹నాయకులును
గడంగిరేని చతుర్దశభువనంబులుం బరిమార్చునోపరే అది
యునుంగాక మీరు వెట్టినచెట్టు విభీషణుం డిట్టిసమయంబునఁ
దోడు రాకుండునే ఆతం డలిగిన షలబ్రహ్మాండంబులుం
²జాటలాడఁడే ఇంతబలసామగ్రిగలుగ నమరవరునికొటకు
సీమిత వంత నొందఁడగునే యని మహాబలవంతుం డగు

1. వజ్రదండంబులు గడంగిరేని. 2. పరిమార్చునోపరే.

హాసుమంతునిం దలంచి చిటునవ్వునవ్వుచు లక్ష్మణుండు
వెండియు రామచంద్రున కిట్లనియె. 114

సీ. పుట్టినప్పుడె పట్టి బెట్టిదంబుగ¹నట్టె
మ్రొంగఁడే భానుని నింగి కెగిరి
అసమానజవముచే నలరి కాల్యయుఁబోలె
దాఁటఁడే యలసముద్రంబుఁ గదిసి
లంకాపురము సొచ్చి శంక యొంచుకలేక
హతునిఁ గావించుడే యతుఁ గణి
దీపికాటోపకోపాపారభిభిక్షా

తతులచే గాల్చుడే తక్కురంబు
తే. ²అట్టి జగజ్జెట్టి యగు గాధ్యుఁడట్టి మనకు
నిట్టివేళలఁ గలుగంగ నేల వగవ
నలిఁడు గడఁగిన శతకంఠుఁ డనఁగ నెంత
యొక్కవేల్చిడి నెగమీటు నుర్వియొల్ల. 115

*వ. మఱచితిరే నాఁడు మనల నిరువురం గొనిపోయి మహి.
రావణుండు పాతాళంబున భద్రకాళికి బ్రయంబుగా నిచ్చి
త్రుంపం బూసునమయంబున నొకశతపత్రపాతాళంబున సూక్ష్మ

1. భాను నొడిచి మ్రొంగఁడె మింటికడకు వేసి. 2. అట్టి బలదీర్ఘ.

* తాపనములా మొదటినుండియు .. మనకాపుండై యున్నవాడు. అను
చును నొక్కరతిలో నీసీనబద్ధమున్నది.

సీ. మఱచితిరే నాఁడు మైరావణుండు గొంచుతోయి పాతాళంబు పొడగమన
భద్రకాళికి బ్రయంబుడఁజెల్ల భేదించునమయంబునందున పారసామ్ర
నాళంబునకు మాత్సర్యుడై తగవచ్చి యెచ్చటఁగాల్తున్న మత్స్యరతితోఁ
బోరాడి పాతాళరాయత్తుల గొట్టి మైరావణుని యాపుడను మరల

యాదంబునం జొచ్చి అచ్చట గాపున్న మత్స్యవల్లభునితోఁ
 దెసంగి అతిరయంబున నిశాసమయంబున నచ్చాకాళలంకా
 నివాసు లగురాక్షసులనందఱ నిర్వాలంబు గావించి పిదప
 మహారావణుతోఁ బోరాడి సృష్టశ్రుతురంబులతోడ వాని
 ప్రాణంబులుం గొని మనలను బ్రతికింఁడె గాదె అట్టి ప్రాణ
 బంధండును శౌర్యధురంధరుండు నగు మరున్నందనుండు
 మన కాపుండై యున్నవాఁ డదియునుంగాక సకలదేశంబుల
 వారును సుఖదుఃఖములకు మనలోవారుగాని వెలిగా
 బ్రవర్తింపవేర రింతయు విచారించి సంగరంబున కరిగి శత
 ముఖుని సంహరించి లోకంబులఁ గాపు మన్మో వెండియు
 నిట్లనియె.

116

గీ. డంబుగలభద్రదంకావళంబువోలె
 నిన్ను నీ వెఱుంగవుగాక నీవు రణము
 నందు నలిగితివేని బ్రహ్మాండమెల్ల
 నిలిచి భస్మీకరింపవే నిమిషమునను.

117

గీ. అనుచుఁ దమ్ముండు బోధింప నలరి రామ
 భద్రుఁ డెంతయు సత్యంబు పరుల గెలువ
 వచ్చు నీచెప్పినట్టి భావముల ననుచు
 జనవరేణ్యుండు పిదప లక్ష్మణున కనియె.

118

తె. బ్రహ్మకేశేయఁడె మనప్రాణబంధుఁ డగుచు
 విశేషం సామాన్యఁడే యాడ విశేషం మనకుఁ
 గలుగ వంగరవిజయంబు గలదు వగవ
 రాడు మక్కిరగుణసౌంద్ర రామచంద్ర.

ఉ. అదియునంగాక.

- గీ. శార్దూభిక్షము లన నందుఁ గలవురెండు
 గార్దూముత్రము మది చక్కఁగాకయున్నఁ
 బలువిధంబుల నవ్వలిబల మెఱింగి
 భిక్ష మొనరింప నటమీఁది కర్జమందు. 119
- వ. అది గావున మొదట పామదానమా యోపాయ భేదంబుల శత
 కంతుం బరిమూర్చ నూహించెద. అట్లొనఁగూడకున్న దండం
 బున దండభరునిలోకంబున కనిచెద. వాఁడన నెంతో యంతలో
 విభీషణుని రావించి యతనివలన శతామృతనివ ర్తనంబు లన్ని
 యుం చెలిసికొని యటమీఁద నమృతముఁజేప్పిన త్రోవం
 జనుడ మని విభీషణుం దలంచిన నతండును దనమనంబున
 హర్షించి యెవ్వరికి నెఱింగింపక యతిశీఘ్రగమనంబున. 120
- చ. అనిలుఁడు నన్నులుండు హరుఁ డాదిగఁగల్గినమం త్రులందఱుం
 దనుఁగొలువ నృముద్రము ముదంబున దాటిబలంబు నెక్కి
 నక, వెనుకొని యభ్రవీధిని నవీనజవంబున వచ్చె వచ్చి స
 జ్జనమణియైన రాఘవునిసన్నతి నేయుచుఁ దక్కురంబునన్. 121
- క. రామునిఁ గోమలమేఘు
 శ్యాముని మునిలోకపతితసంతతవిలస
 న్యాముని శాత్రవభీమునిఁ
 త్రేమను వీక్షించె నవ్విభీషణుఁ డెలమిన్. 122
- క. వీక్షించి యతనిచరణము
 లక్షణదయామనస్కుఁడై తననిటలం
 బాక్షితిని సోక మ్రొక్కుచు
 రాక్షసనాయకుఁడు లేచి ¹ప్రవిమలభక్తిన్. 123

చ. జయజయ మానిహృజ్జలజ¹చారణ పాపవిनाశకారణా
జయజయదైత్యసంహరణసాయక కామ్యఫలప్రదాయకా
జయజయ పుణ్యగాత్ర యతిసత్యచరిత్ర విచిత్రవిక్రమా
జయజయ రామచంద్ర గుణసాంద్ర సులేంద్ర మునీంద్ర
సన్నతా. 124

వ. అని యిట్లు పలుకెఱుగుల వినుతింప నమృధురమృదుల
భాషణుం డగు విభీషణుగ్రుచ్చి గాఢాలింగనంబు గావించి,
ఆనందాశ్రుజలవరంపరుల దొరుగ సరస దనదండ నొక్క
యుచితవీరకంబునం గూర్పుండం చెట్టి భక్తపరాయణుం డగు
రామభద్రుం డతనిసేమంబు చెలిసి మన్నించి మెల్లన
నిట్లనియె. 125

కా. ఆవేళం బనరంబునం దలవకాస్యాభీలబాణాగ్నిదా
సావిర్యూతమునొంద స్తుక్తి మఱి చేయాడింపఁగాలేనిచో
నీవేచేయిగ ముర్రకర్తతుల స్నేర్పంగ పొందించితిగా
నీవం టావుఁడుభూమిలోనఁగలఁడేనిక్కంబుదైత్యోత్తమా.

గీ. ఓవిభీషణ నీవంటినావఁడెసి
సంగరాంబుధి నరసి యీదండంగఁ గంటి
నట్టివలనను గడదితి, నంతకంటె
నొక్కప్రళయంబువార్త నే దుద్భవించె. 127

గీ. అట్టి వృత్తాంత మెఱిఁగింతు ననఘ వినుము
నూలులెలలును నిన్నూలు ఘోరబాహు
లుండు దైత్యేంద్రుఁ డొక్కఁ దుడ్డండుఁ డగుచుఁ
దాపసుల దేవతలఁ గ్రొవ్వి యేపుమాపె. 128

1. చట్టవహుమనీంద్రరామా. 2. చోడి శి నీది జయజయగంటి.

చ. మఱియు ననేకవిధంబుల గోబ్రాహ్మణదేవతాహననంబును
సకల దిశారముణితాడనంబును, అఖిలజీవసంహ్ని¹భంబును
గావింప నద్దురాత్తుండు చేయుబాధలకుం జాలక మునిదేవతా
నివహంబు లరు దెంచి, తమతమబాధల లేటం గంతయు నెఱిం
గించి శరణువ్రాచ్చినం గరుణించి యభయహస్తంబు లిచ్చి
పంచితి; ఇటఁమీఁద నేదియుం దెలియక యద్దానవుని వర్త
నంబులన్ని నీచే నెఱుంగుటకు నిన్ను రావించితి ననిన విని
విభీషణుండు సజ్జనవరేణ్యుని కరుణావలోకనమహిమంబునకు
నిచ్చ నచ్చెరువడి మచ్చిక నిట్లనియె.

129

సీ. జంభారిగంభీరదంభోలితారతోఁ

బర్హతం బొకటి తీర్పంగఁ గలదె

కఠిన నఖాభీలకంతీరవంబుతో

భద్రేభ మొకటి దీర్పంగఁ గలదె

సంవర్తసమయప్రచండానలముతోడ

నెఱిశుష్కగహనంబు నిలువఁగలదె

ఝంఝావ్యాయప్రభంజనమహాభాటితోఁ

గొలఁదిగా మబ్బు మార్కొనఁగఁగలదె

తే. ఎంతవాఁడైన వరముల నెన్నిగొనినఁ

గనలి నీతోడ నెదిరించి మనఁగఁ గలఁదె

పుడమిఁ బటుచూర్ణమై తానె పోనుగాక

¹రఘుకులాంభోధిచంద్ర శ్రీరామచంద్ర.

130

క. పగవారిని మీఁయెడుటను

బొగడగరాదె నఁగాని భూమిశ్వర న

1. రామచంద్రగుణసాంద్ర రాఘవేంద్ర.

- న్నొగివడినందునకు దై
త్యగణాధిపు మర్తమెల్ల దగ నెఱుంగింతున్. 131
- క. మంజుగర్భుండై నను
శంకామతి నుండు 'జాగదజాలక నేను
ట్టంకిండు గలనె సకలా
లంకారము తత్ప్రకాశలంక మహిళా. 132
- క. ప్రాకారంబులు తొమ్మిది
భీకరమైయుండు అంభభిన్నభ్యసురా
వీకంబులకును దక్కిన
లోకుల నీకక శిష్యునేల లోకాధిశా. 133
- వ. మఱియుఁ బ్రకాశలంకామార్గంబు విన్నవింతు నవధరింపుఁ
డని యవ్విభిషణుండు చెప్పంవోడంగెఁ బరిభాజలప్రమా
ణంబు రహితలంబునతిక్రమించి, బ్రహ్మద్రాదులకు వభేద్యంబై
ప్రవర్తిల్లు; దీర్ఘబిహ్వ, శిఖిముఖ, స్థూలకంఠ, యోజనపాస్త,
దుర్బుధి, శూర్పకర్ణ, రక్తాక్ష, పింగళాక్ష, గజోదర, ప్రము
ఖులను మంత్రులు పదునెనమంద్రు వర్తింతురు; అందు
నొక్కొక్కమంత్రుని నేనూఱుకోట్లరాక్షసులు నేరింతురు;
అందు నొక్కొక్కమంత్రు మృత్యువునైన నొరిగోనఁజాలు;
అందఱుం గూడివఁ జతుర్దశభువనంబులనుం జప్పరింతురు;
వారికి నాధుండు శతముఖుండు. పరమేష్ఠిచే సకలపురుషా
భేద్యత్యము మొదలుగాఁగలుగుననేకదుర్లభవరంబులుగొని
విష్ణుశంకరాదులఁ దృణీకరింపించు వలెండు మనఁబున నేను
మిమ్ము నేరించి మీచేతరావణాదులం దునిమించితి నని నన్నుం

జంపఁ దలంచుచుండు; నాకు నతనికి నైరం దెప్పుదునుగలదు;
వాడు మీచేతనేకాని మఱియొవ్వరికి నజేయుం దనియె.

గీ. శతముఁబునికింకరులు తన్ను హతునిజేయ
నకట యొప్పుడు వత్తురో యనుచు దిశలు
చూచుచుండఁగఁ జాల నీమాపు లనుచు
నమరభర్త సహస్రాక్షుఁ డయ్యెఁగాడె. 135

గీ. ఉరుబలాధికుఁడగు శతాస్యుఁడు మడించి
దాడి మఱమీఁద నెక్కడఁ దరలి వచ్చు
నొక్కొ యని భీతిమై నేను నుక్కుఁడక్కి
తారతాచలగవ్యారాంతమున నుందు. 136

వ. అనిన విని పార్వతీదేవి మహాశ్వర్ణంబునొంది చిటువవ్వు
నవ్వుచు శంకరు మొగంబుపైఁ దనచూడ్కి నిల్చి మహాత్మా!
యిట్టి విచిత్రంబగుచరిత్రంబు నెన్నండును వినియును గని
యును నేనెఱుంగ; నీదివ్యకథావిధానంబేపుణ్యుఁడాకర్ణింపఁ
బూను నతనికి నాయురారోగ్యంబులును మహాదైశ్వర్యం
బును పుత్రపౌత్రలాభంబును సకలబంధునివహానుకూలం
బును నై యాచంద్రతారకంబుగా వర్ధిల్లు నటుగాన నేను
గృతార్థురాల నైతి నటమీఁదివృత్తాంతం బానతి మృనివ
నవ్వుహదేవుం డిట్లనియె అట్లు విభీషణుండు శతకంతుని మహి
మంబు కొంత వినిపించి రావచంద్రునకు వెండియు నిట్లనియె.

క. అతులితదోర్బలమునకును
వితతపరాక్రమమునకును వివరింపఁగ నీ
శతముఁబునకు రావణునకు
మతిలోఁ దలపోయ హా న్నిమశ్శాంతరముల్. 138.

శ. కావున శతములుండునుమంగ

నీ వేళా కొండు గలఁడె నృపవర! వేగఁ

రావింపుము యుద్ధమునకుఁ

బావనులగు హనుమదాదిబలముల నెల్లన్.

139

సీ. నావుడు విని నరసాక్షుండు చింతించి

యేవిధమున దాటు దేరువార్ధు

లెవ్వరిబలమున నేగు దాహవమున

కేవిధమునఁ ద్రుంతు నేను రిపుల

నేలాగు పోషింతు నెల్ల యోగింద్రుల

నెట్లుబ్రరింతు నే నేమి నేతు

దేవతాభయము లేలేఱఁగున వారింతు

వడిసై న్యముల మతెవ్వఁడు నడుపు

గీ. ననుచుఁ దలపోసి తలపోసి యాత్మ యుండు

నంతయును జూచి యాహనుమంతునుండి

కొంతకార్యంబు వఱి సమకూరు ననుచుఁ

గోరి ధైర్యంబు మదిఁ బురికొల్పి యపుడు.

140

శ. హనుమంతునిఁ బట్టుదోర్బల

ధనవంతుని సకలధరణిదై వతసుత స

ద్ద నశాంతునిఁ గపికాంతునిఁ

జనుదెమ్మని రాఘవుండు చయ్యనఁ దలఁచెన్.

141

ఉ. అగ్గలి నానృపాలమణి యాత్మఁ దలంచిన మారుతాత్మజుం

డగ్గలమైనమీదము భయంబును భక్తియునుం దెసంగఁగా

నగురుగంధమాదనమహాపలశ్చంగముమీఁదినుండి తా

దిగ్గున నేగుచెంచె నతితీ వ రయంబునఁ దత్తఁ బంబునన్.

142

వ. ఇట్లు సంభ్రమంబున మనోవేగుండై వచ్చి సాక్షాత్సగరంబు.
సొచ్చి యొక్కచక్కని ముహూర్తంబున. 143

ఉ. ¹శీలుని దివ్యసూత్రమణిచేలుని బావనవిస్ఫుటావల
జ్వాలుని ధర్మసద్గుణవిభాలుని ఖండకళానిధిస్ఫుర
త్ఫాలుని ఘోరకాత్రవవిఫాలుని ధీరుని రామభద్ర భూ
పాలుని గాంచి తచ్చరణపద్మములంబడి లేచి నిల్పుచున్.

చ. కరములుమోడ్చి యోదనుజఖండనయోకరుణాసముద్రయో
సరమవిచేక యోకలుషభంజన యోరఘరామచంద్ర మీ
చరణమయోజముల్ భజనసల్పరగ నేర్పుటమూడులోకముల్
తలలకవేడ్క నేలుటగదా తలపోయంగ మానవేశ్వరా. 145

చ. ధరణిసూతాధిపాయభుజదండవినిరి తదానవాయ భా
స్మరకులసంభవాయ జలజాత ²దళాయతలోచనాయ సు
గరవిజయాయ తాపసనిశాయనుతాయ నతాయ తే నమో
వరమకృపాత్త నే వరస్యపాయ రఘూత్తమ రాజసోత్తమా.

ఉ. ఏపనికై న నన్ను జగదీశ్వర పంపుము సప్తవార్ధులుం
దాపులుపన్ని సై న్యములు దాటగఁజేతునొమ్మత్తువక్తము
ల్లాపలిచేత మాయుదునొ దాసి కృతాంతునిబట్టి తెత్తునో
భూపకులావతంస మెఱుఱుని కులాద్రులు పెల్లగింతునో. 147

వ. అని పెక్కుభంగుల సన్నుతింప దశస్యందననందనుండు మరు
న్నందనుం గరుణామృతలహరులు డెదర నవలోకించి రమ్మ
రమ్మని తొమ్ముతొమ్మున గదియ నాలింగనంబు గావించి,
కుశలం బడిగి పథిశ్రమంబు దీఱి నొక్కహర్ష్యంబున విడిచు

1. మేలుగ దివ్యసూత్రమణిమేఖలభూషణధారు బావక జ్వాలుని
చైత్యఖండనగ వాస్తిధివిస్ఫుటచేజలంభూపాలుని. 2. చలోనిలోచనాయ.

నియమించి పనిచిన నతండు చనినపిదప విభీషణుం గనుంగొని
 యిమ్మహామహునిచేతఁగాని కార్యంబులొనఁగూడవని యిష్టా
 లాపంబుల నారేయి గడపి మఱునాఁడు సంధ్యాదిక్రియలు
 నిర్వర్తించి, గురు పితృపూజనంబులు గావించి అగ్నిహో
 త్రంబులు దర్శించి విప్రసహస్రంబులకుఁ గర్పూరకాంబూల
 పరంపర లొసంగి వారిచే నాయురారోగ్యాశీర్వాదంబులు
 గైకొని భరతశత్రుఘ్నలక్షణవిభీషణాదులతోఁగూడ నలం
 కృతుండై సుమంత్రాదిమంత్రులుం గొలువనేకాంతపౌఢంబునం
 గూర్చుండి అచ్చటిహనుమంతునిరప్పించితండును దారును
 విభీషణుండును రావణకుంభకర్ణదేవాంతక నరాంతక కంప
 నాకంపనాతికాయ మహాకాయేంద్రజిత్ప్రహస్త మహాదర
 మహాపార్శ్వ ఖడ్గరోమ సర్పరోమ వృశ్చికరోమాగ్నివర్ణ
 వ్రముఖనిఖిలదానమహోద్ధండ భండన ప్రకారంబు లుగ్గ
 డించుచు నెడనెడ మారుతిం గొనియాడుచుఁ గొంతప్రాప్తు
 పుచ్చి హనుమంతునికి శతకంఠుని ప్రకారం బెఱింగింపు మని
 విభీషణునకుఁ గనుపన్న గావంప నమ్మహాత్ముండును సమ్మదం
 బున నవ్వరుత్సుకునకుఁ దెలిపిపడ శతకంఠునిజన్మంబును తపో
 మహిమంబును జలజఙ్గావలన వరంబులు గొనినతెఱంగును
 మునిదేవతాప్రవారణంబులును చతుస్సముద్రలంఘనప్ర
 యాసంబును పరిభ్రావిశేషంబును ప్రాకారప్రకారంబును
 ద్వారరక్షక మహాదానవనివహా విక్రమంబులును మంత్రి
 ప్రచండత్వంబును గరతలామలకంబుగా నెఱింగించిన విని
 వనచరవద్యుండు గగనంబు ముట్ట గుప్పించి గంతులిడుచు

రామభద్రుని గొనియాడుచుఁ దనచే నింతయు పాభ్యం
బగుట మనంబున నిశ్చయించి రఘువల్లభున కిట్లనియె. 148

గీ. అన్న రాఘవ నీబంట నున్నవాడ
నెంతవాడైన వాడన నెంత మనకు
మీరు బంపిన కేగి యాక్రూరుడైన
శతముఖునిఁ బంపి యేలెంతు జతనముగను. 149

సీ. అది యెటువలెనన్న నది జాగీశుని
శక్తి నాయందున సంఘటిల్లు
నరయ జగత్ప్రాణుడైన మాతండ్రిచే
జనపత్నీయులు నాకుఁ జాలగలుగు
నశ్రమశౌర్యంబు నజరత్వ మమృతయొ
నమరులవలన నాయందు నుండు
నదిగాక మీదివ్యహస్తసంస్కర్షచే
మెండుగా వజ్రదేహుండ నైతిఁ

గీ. గాన మీయాజ్ఞఁ దలమోచి కదిసి కడగి
యనికిఁ దొడగిన శతకంఠుఁ డనగ నెంత
యట్టహాసంబు చేసి కాలాగ్ని నైనఁ
బట్టి మ్రొంగుదుఁ జలపట్టి పంతమునను. 150

గీ. బాటరా దని జలధులు దడయనేల
మెఱసి దాటెంతు వాలంబుమీఁద నేనఁ
దవిలి యాత్మ స్థనంబుగాఁ దలఁపవలదు
తథ్య మింతయు నీదుపాదంబు లాన. 151

1. శ్రమయును వైశ్యంబు జననంబు మరణంబు కడుదులరీతి నాయందు
శత్రు.

వ. అని మరుత్తుతుండు వెండియు నిట్లనియె దేవా మీరు
 నమ్మించిన నమ్మక సుగ్రీవుండు మీచే దుండుభిక్షలేబరంబు
 మీటించి సప్తతాళంబుల నొకకోల దునియనేయించి యట
 మీఁద నాశ్రయించె గాదె; కావున మీరును నామహా
 రూపంబు చూపిన వీక్షించినంగాని సమ్మతింప రెల్లి మీపేరఁ
 జంద్రతారాబలంబులు గలిగియున్నవి. నేనును నాయుండు
 గల బలంబు లేటల్లెంబు చేసెద నని వృషపరునిచే ననుజ్ఞ
 వడసి యారేయి తనమనంబున నన్నుంహర్చి ఖుటికాదశ
 శంబు థ్యానంబుచేసిన నతండు మదంశసంభవుండు గావున
 నేనును బ్రీతుండనై ప్రసన్నుండనైతి నప్పవనజుండు నన్ను
 వీక్షించి యిట్లు ప్రతింజె. 152

దండకము. శ్రీమన్మహాదేవ దేవాది దేవస్ఫురచ్ఛారుకోటిర
 దేదీప్యమానోల్లసద్రత్న కాంతి చ్ఛటాముడితాంఘ్రిద్వయా
 యద్వితీయా క్రమా విక్రమా చారుహస్తప్రకస్తా బుధ
 మ్రుత్య సత్యాంగతా సత్యభాషా విశేషాహిభూషా సురా
 భ్యుత్ దత్తాధ్వరిధ్వంస కంపారిమిత్రా త్రినేత్రా సుగంగా
 కళత్రా మహాగ్రాత్ర యీశా మహేశా సురేశా ప్రకాశా
 నిశాటార్ధ్యజాటా వృషాధీశమోటా శివా పాపకల్లోలిసి
 సత్పదామోరసంసారదూరా హరా నిర్వికారా మహాకార
 కారుణ్యపాథోనిధీ ధీనిధీ మారభూతిప్రియా భూతనాథా
 జగన్నేత మృత్యుంజయా కృత్తివాపా మహాల్లాస పంచా
 ననా పంచభాణాంతకా బాణమౌ విపక్షయో యక్షయో
 యక్షగంధర్వవిద్యాధరానీకసంసేవ్య భవ్యా మహానీలభద్రే
 భవర్చాంబరా తాండవాడంబరా పాండురాటోపశుంభద్య

శోభామణా శంకరా శంభు సర్వజ్ఞ సర్వాత్మకా సర్వ సర్వం
సహదేవతాపారిభాతా యతీతా మృదాభ్యాత్రక్రీకంకలోకే
శ్వరా శాశ్వతైశ్వర్యసంపన్న యామన్నలోకావనా పావనా
పాపవారాశిభగ్బాదబా వేదబాలన్నియున్నాని నీబంటుగా
బూని రక్షింపవే భర్త సత్పుణ్యమార్గా నమస్తే నమస్తే నమః.

ఉ. చూరుతి యిట్టిరీతిఁ బలుమాటును సన్నుతిచేయ నే నొక
ధీరత సుత్యహించి యతితీవ్రత దాని కపీంద్ర మెచ్చితిం
గోరుము దేనినైన నది గొట్టున నిచ్చెద నిర్వహించెద
వారక నిన్నుఁబోలు గుణవర్ధనుఁ డెచ్చటనైన నఁ గల్గునే. 154

వ. అని యనేకప్రకారంబుల మన్నించితి నతండు హరించినాతో
ని ట్లనియె. అయ్యా నెయ్యంబు నామీఁదఁగలదేని పూని
ప్రళయకాలంబున మీరు విశ్వరూపంబు చాల్చునెడ మీ
యందు నెట్టిమహిమంబు ప్రవర్తిల్లు నట్టిమర్మిరీక్షం బగు.
తేజంబును విమలశీలీముఖాప్రతిపాతత్యంబును దయనొసంగు
మనుడు నేనును సమృతించి యట్లకాక యని దీవించి కైలాసం
బునకు వచ్చితి తదనంతరం బాహనుమంతుండు తనతండ్రిని
పాయువుదేవునిఁ దలంచె నతఁడును బుత్రునియెడం బ్ర
హ్మండై యసదృశజనంబును ఆభేద్యతత్వంబును నొసంగి
చనియె సంత. 155

ఉ. సమృదమంది రాముఁ డొకసౌధము¹నం దనయాపుమాడఁ జి
త్తమునఁ గోరి మీటి తనతమ్ములు రావణుతమ్ముడుంబ్రమో
దమునఁ గొల్వకుండు లుచితంబుగఁ జేరి భజింప నున్నచో
సమృదుతాత్మజుం డటకు నల్లనవచ్చె విశేష మేర్పడన్. 156

1. మీఁదనుండి గ్రేకు చి.

క. ఈరీతి వచ్చి రాఘవు

భూరిపదంబులను వ్రాలి భువి తనమూర్తి

వారకచూప ననుజ్ఞలు

భోరువఁ గొని చెలఁగి వాయుపుత్రుం డచటన్. 157

సీ. తనదువాలంబుమూర్తాండప్రచండ

రతమున కుగ్గతనముగాఁగఁ

దనమోము సత్యలోకనివాస జలజాత

భవవతురావ్యచుంబనము నేయఁ

దనమటుదీర్ఘదోర్ధండ్లప్రభావంబు

దిగ్గజంబుల నెల్లమొగ్గఁ జేయఁ

దనబర్హరహితను మహామహిమంబు

నీరజజాండంబు నిండుకొవఁగఁ

గీ. దనదుభారంబునకు మహితలము వణఁక

భూరినక్షత్రములు మొలపూసలుగను

చెరిగి లోకంబులకునెల్లభీతిగడుర

విలయభైరవ మూర్తియై వెలయుచుండె. 158

చ. మఱియును వక్షమందునను మాధవుడున్ ముఖమందు

నగ్నియున్, శిరమున నిర్జరేంద్రుడును జెక్కుల నశ్వినులున్

మహాశివుల, పురణలలోరుమధ్యముల సర్వనిలింపులు నీధ

పాధ్య కి, పైరగరుడోరగాదులు ఘనంబుగఁ గన్పడి రొక్క

పెట్టనన్. 159

వ. ఇట్లపారపారావారగంభీరధీరవిస్తారశరీరుండును అప్రతి

ద్యంద్యకౌరుండును వాలప్రచండభుజాదండ సత్త్వత్యజీ

కృతాఖలదిశారముండును దుర్నిరీక్ష తేజస్సంఛాదిత

బ్రహ్మాండకోటమందును, చరణసరాక్రమితభుజంగమవల్లభుండును, తీక్షణిరోమాగ్రచుంబితసమస్తవక్షత్రనివయందును నిశ్వాసప్రభవ యుండు ప్రభంజనోద్ధాత విపక్ష రక్షోమేఘపటలుండును నగుమహామహాని నిరీక్షింపజాలక సుమంత్రప్రముఖసంక్తులను దక్కినదొరలును దలలేత్త వెఱచి భయకంపితదేహులై యుండిరి. లక్షణభరతకృష్ణులును దదీయమహిమారితకాయంబు గాంచి యిట్టి ట్టని వర్ణింపనేరక నిర్విణ్ణమనస్కులై ప్రవర్తిల్లిరి. రామభద్రుండును దదక్షుడ్రౌద్రరేఖావిశేషంబునకుఁ బరమాశ్చర్యవృద్ధయందుఁ దైయితని సహాయంబున శతములుం దునుమవచ్చు సందాయంబులే దని నిశ్చయించి ఆభంగక్రిపాపాంగంబుల నమృతంబు చిలుక నవలోకనంబు చేసి మెల్లన నీ ట్టనియె. 160

ఉ. శాంతవిచారవాయుసుత శత్రుగణాంతక మాయురే హనూమంత మహానుభావ యథుమర్దన నీదగురూపు చూడఁగా నెంతటివారు రాజులు కపీశ్వర నాకును శంకపుట్ట నేడియె చాలు నీ విభ్రద యెప్పటిరూపము మాకుఁ జూపవే.

ఉ. నా విని వాయుజుండు నరనాథున కెప్పటిరూపుతోడుతఁవానిరివందనంబు లిడి వచ్చి విభీషణుడంద నుండె నద్దేవుడు రామచంద్రుడు నతిప్రియభాషల మాటిమాటికించేదలిర్ప సన్నతులు నేయుచునుండె ననేకభంగులన్.

వ. అంత

163

గీ. భవననందను ఘోరరూపంబుఁ జూచి

మునుపు దనుమింగి యందుచే దనివి లేక

1. శంకయఃకాలఃకాలః గదాక్షత్ర యెప్పటిరూపుఁ జూపవే.

- యప్పటికిఁ దన్ను మ్రింగునో యనుచు భీతి
వేర్చుకై వడి నపరాధి నినుడు గ్రుంకె. 164
- గీ. రాఘవుడు తొల్లి లవణవారాళి గట్టె
నిప్పు దిది యేడఁ గట్టునో యిందు నిలువ
తాగు గా దని చని మిన్ను వ్రాకునట్టి
చటులబడతాగ్ని శిఖ లన సంజ వొడమె. 165
- గీ. ¹ప్రాగ్వధూమణిదననఖ ప్రకరములను
విప్పుకొప్పునఁ జీకటి వెల్లివిరిసె
నఖల వెండియు సువరించునట్టి సోబగు
చూచుదర్శన మన శక్తి దోచె నపుడు. 166
- గీ. అంతకంటెను మున్ను భటారి గొలువఁ
గొలుపు చాలించి యానృపకుంజరుండు
వెలయు సంఠాద్యనుష్ఠానవిధులు దీర్చి
యనిలజవిభీషణులఁ బిల్చి యాక్షణంబు. 167
- వ. వారునుం దానును సహోదరత్రయంబును బంక్తిం గలసి
మరకతపలాశపత్రంబుల వృద్ధసోపేతరుచిరాన్నంబులును
మృగపక్షిమాంసంబులును విచిత్రశాకంబులును ఘృతదధి
ఘృతంబుగా నానావిధంబు లగుమారుఁగాయలతో నరుచిపరి
హారంబుగా నారగించి కర్పూరతాంబూలంబులు గైకొని
తదనంతరం బావిభీషణు నవలోకించి మహాత్మా యిట్టిసమ
యంబునఁ జతురంగబలంబులతో మత్సరహాయుండవై యే
తదుత్కరకార్యం బెట్టు నను దొలగించి నిర్వహింపు మని

1. ప్రాగ్వధూమణి తనరుగఁ బ్రాధవణున, విష్ణి కొప్పుకు దీక్షని
విడిత నడగ.

యనన్ మణిమయభూషణంబులు సహరదివ్యాంబరంబులు
 ససదృశపరిమళంబులును దోరహత్తుగా నిచ్చి పనిచె. అతడు
 సమృద్ధిచి రామచంద్రునకు సమస్కరించి లంకాపురంబున
 కరిగె పిదప రఘువరుండు హనుమంతు సవలోకించి యనేక
 ప్రకారంబుల నాదరించి తనకంతంబున నొరయు దివ్యరత్న
 జారంబు కపివరునిగళంబునం దగిలించి నీవును లక్ష్మణుండును
 గిష్కింధానగరంబున కరిగి యేతద్వృత్తాంతం బంతయు
 ముగ్ధివున తెలింగించి సకలవానరసహితంబుగాఁ దోడితెచ్చ
 నుడు హరించి లక్ష్మణుండును వాయుజ సహితుండై తత్పు
 రంబున కరిగె మణియును భరతశత్రుఘ్నుల వీక్షించి
 మీరును కాంభోజమలయాశ్రమిణి కర్ణాటరాట కిరాత
 కోసల పాంచాల సౌరాష్ట్రాదిదేశంబులకుం జని యాయా
 రాజులఁ దోడితెం డని పనిచె తానును సీతాసమేతుండై
 హంసతూలికాతల్పంబునఁ దత్ప్రకారంబులు వినిపించుచు
 విశ్రమించె నంత.

168

గీ. కాలమనుసింహ మాకాశగంధగజముఁ
 జేరి తత్కుంభమధ్యంబుఁ జంప నందుఁ
 దెలివిఁ గన్పడు గొప్పముత్తియ మనంగఁ
 జొక్కమగునట్టి వేగురుజొక్క వొడిచె.

169

గీ. తారకలు దాతెఁ గుక్కుటధ్వనులు మితెఁ
 గలువ గమిజాతె మదనుని ఘనతదీతెఁ
 గంజములు గోరె జల్ల గాగాద్దునేరె
 దీపతతులాతె బలబలల్లె వాతె.

170

గీ. నెచ్చి నంబర మనియెడుకమ్మరీడు
గరిమఁ బ్రాగ్భాగ¹సాంధ్యరాగంబుకొలిమి
యందుఁ గ్రాగినయట్టిలోహంపుముద్ద
వెడలఁజేసెనో యన రవి వొడిచె నపుడు.

171

సీ. అవేశరఘరాముఁ డల్లన వల్లకి
మృదులస్వరంబున మేలుకాంచి
కాలోచిత క్రియల్ గ్రక్కువఁ గావించి
మఱియు గురునైనకు నమస్కరించి
విప్రవర్గములకు మెనఁజ్ఞుకాంబూల
తకు లిచ్చి మఱి ప్రమాదంబు గదుర
మణిభూషణంబులు మహితాంబరంబులు.
గైకొన సన్నంత్రిగణము గొలువ

గీ. సకల వానరరాక్షససైన్యచయము
లెప్పు డరుదెంచు శతములు నెపుడు ద్రుంతు.
ననుచు సింహాసనంబున నలరి రాముఁ
డందఁడె శరీరగము నయనోత్సవముగ.

172

మాలిని—

సరసిజదళవేత్రా చారునీలాశ్రగాత్రా
గిరిమతపతిమిత్రా గిష్పతిస్తోత్రపాత్రా
... ... పౌజన్యపాత్రా
నిరుపమగుణసూత్రా నిర్మలారూఢవేత్రా.

173

1. సాంధ్యంబు కలిమికొలిమి.

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహశరుణా
కటాక్ష సంప్రాప్త మహావిత్వ విద్యాపారీణసుమహితాంధ్ర
గీర్వాణభాషాప్రవీణ సుగీతలక్షణధూరిణ సకలవిద్యన్వితా
త్రేయసగోత్రపవిత్ర ధర్మనాచార్య ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిల
మహీసురాశీర్వాద ప్రవర్ధమానభాగధేయ సకలనృపవిధేయ
వినయవిధేయ మర్దవనామధేయ ప్రణీతంబైన నీతావిజయం
బను మహాప్రబంధమునందుఁ బ్ర.భ.మ.శ్వా.స.ము
సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు.
శ త క ం త రా మా య ణ ము

ద్వితీయాశ్వాసము

- క. శ్రీకర సద్గుణగణర
త్పాకర కమనీయతరకృపాకరపూర్వ
భీకరతనుదుచివిజితసు
థాకర ¹పాచమ నృపాల ధర్మవిశాలా. 1
- వ. అవధరింపు ముల్లైఱంగున శాంకిరీదేవికి వెండియు మహాదేవుం
డిట్లనియె. అట్లు సకలబాంధవామాత్యపురోహితసామంత
సదృటవిద్యత్కవిగాయకనాయకసంఘంబులు గొలువ సఖిల
నృపార్వభౌముఁ దగురాముండు వసిష్ఠుండు నీతివచనంబులు
నిలిపింబులు చెలువఁ జేరొలగం బుండి శతముఖశతద్వయ
దోర్దండఖండనాభిలాషుండై విభీషణసుగ్రీవముఖ్యసకలసేనా
గమనకాంక్ష నుండి నంత. 2
- నీ. ఆవిభీషణుండు ²లంకావరపురికేగి
తనబంధుమిత్రులఁ దవలి విలిచి
యివటిన్మత్తాంతంబుల్లె నెఱింగించి
యిట్టివేళల మన మివకులేందు
నకుఁ దోడుగావలె నికజాగునేయక
యఖిలసాధనములు నమరఁజేసి

రథములు సవరించి ప్రథనభీకరగంధ
సింధురంబులు నేర్పి చిత్తములకు

గీ. వింశువేగంబు గలిగెడుమేటిహరులఁ
బోటుగత్తులఁ దూతెడు నీటుభటుల
నాయితంబులు నేయించి యతిరయమున
వరుసఁ దెచ్చని తగఁబడవాళ్లఁ బనిచె.

3

సీ. పనిచి తోడ్పాడ సుపాతిని నలనీల
సత్ప్రభానుల నెల్ల సరగఁ బిలిచి
వేల్వేర మన్నించి దుర్వారబలులార
మీరు నాకోర్కు లింపార సలిపి
యొక్కొక్కరునివెంట నొక్కొక్కఁడొహిడి
కొలిచి రా నరుదెండు బలిమి మెఱసి
దారపుత్రభాగింజి దనరినదుగ్ధతుల్
రాకుఁ డిచ్చటనె పరాకు గాకుఁ

గీ. డనుచు నెఱిగింప నవ్వుత్రులాహవమున
కుత్సవంబులుగైకొని మత్సరించి
పరఁగనాయుధములు తమ ప్రాణములుగఁ
జేసి యుద్ధపుయత్నముల్ చేసి రపుడు.

4

సీ. విసర నిత్రైఱుగన యుద్ధసన్నద్ధులై
కరిరథభటతురంగములు గొలువ
నప్పు డేకైకమహాఁడొహిణులతోడ
మూయుచుఁ బదుగురుమంత్రి వరులు

భేరిమృదంగగంభీరభాంకారముల్
 జగతీతలము నాకసంబు నిండ
 నాహవజయనిష్ఠురాలాపములు మీఱఁ
 జనుడెంచి యవ్వభీషణునియెదుట

గీ. గదలు మెరుజూచి ముసలముల్ ఘనత నూచి

ప్రాసములుద్రిప్పి చ్ఛక్రిప్రతతిరొప్పి
 పాయకము లేర్పి సంగరసుజి నార్పి
 నేర్పు హుతి దోర్బలనిష్ఠ మెఱసి.

5

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబుల హరుండును నీలుండును సంపా
 తియు నవక్రండును వక్రజిహ్వండును శూలముఘండును
 గక్రవదనుండును ఏకపదుండును కుటిలకేళుండును ఉలూ
 కుండును మహాగర్భుండును విశృతపార్శ్వండును నాదిగాఁ
 గలమంత్రులందఱు పాడచూచిన నుత్సహించి అవ్వభీష
 ణుండు వారల నాదరించి తానును నిజాభ్యంతర మందిరంబు
 నకుం జని సకలబ్రహ్మరాక్షసభాషితానేక శ్రుతీతిహాసంబులు
 వినుచున్న తల్లి! నమస్కరించి రణప్రయాణవృత్తాంతం
 బంతయు వినిపింప నక్కికేళియు విజయండవై మఱి
 రమ్మని దీవించి యక్షత లిచ్చినం గైకొని యచట వీడ్కొని
 మహాపతి ప్రతాపిరోమణియగు సరమాదేవికిం జెప్పిన నప్పరమ
 మందరియు మందహాసంబు గావించి దూర్వాక్షత కాంబూల
 నివయంబులు డోయిటం గొనివచ్చి యిచ్చి యిట్లనియె. 6

చ. రమణ దయాత్వ నీతిగుణరత్నమ భండన భూమిలోన మీ
 రమణునకుఁ జయంబుగొని రమ్మని పంప విభీషణుం డొగి

మమహిత రత్న విమృశితపోదకచక్ర సహస్రమూటా
 త్రమశతఘంటికాయతరథంబు ముదంబున నెక్కి సారెకుగ
 కా. శంఖారావము దంతిబృంహితములుగనర్వస్థుటోష్ఠిచ్చట
 రింఖాఘట్టనమోషణంబులును మారీనాదములే చేగవత్రం
 త్కంఖాణోగ్రవిహేషలుం బణవధక్మాభావములేఘోర
 బుంభిఘోతములై చెలంగె నరయగ భూభాగమధ్యంబునన్.
 వ. ఈ క్రమంబున విక్రమశీలుం డైనవిభీషణుండు సకలసేనాసము
 నివృత్తుండై లంకానగరంబు వెలువడి దినదినక్రమంబున సము
 ద్రంబులును తటాకంబులును మహావనంబులును పర్వతంబు
 లును ప్రవాహంబులును దేశంబులును ఘనతరగ్రామంబు
 లును గడచి సాక్షాత్పురప్రాంతమునకుం జని తనరాక రామ
 చంద్రున కెఱింగింపఁ బనిచె నంత.

మ. దనుజుండు జని రాముఁ గాంచికరుణాదండంబుల్పించియో
 జననాథాగ్రణి రామచంద్ర భవదాక్షామార్గ మెల్లం దలగ
 ఘనతన్వోచి విభీషణుండు చతురంగద్వాదశాక్షహిణుల
 దను సేవంపగ వచ్చి నన్నుఁ బనిచెం దద్వార్త వినిపింపగన్.

ఉ. నావిని రామభద్రుడు రణప్రియ మేర్పడ మిన్ను ముట్టించు
 భావనలిచ్చి మంత్రిలును బాంధవులుం దనుగొల్పిరాగభూ
 డైవత కోటిసారెకు ముదంబున దీవనలియ్య జయ్యనక
 రావణవైరి యొక్కగజరాజము నెక్కి పురంబు వెల్వడెన్. 11

ఉ. అరథకోటి భీషణము రామదదంతిమహాన్నతక్రమం
 బారయ నిర్జితానిలమహాశ్వసముహాజవప్రభావిధం

1. చతురంగంబుల్ దశాక్షహిణుల్. 2. భూదేశిక రత్న సారెకును
 దీవన లిచ్చుచుండు. 3. మహానిర్జితము.

- పౌరణధుర్యసద్భట మహాస్థుటవృత్తియు నెల్ల నొయ్యనక
వాగక చూచి మెచ్చి జయవర్ధనుడై ముదమందుచుండగన్.
- ఉ. తోషణుడుకా మనోవిగతదూషణుఁ దుజ్జ్వలసూనృతోల్లస
ద్యాపణుఁ డాశ్రితావనవి'భానవిభూషణుఁ దుగ్రశత్రుహృ
ద్వీషణుఁ డార్యచర్యుడు విభీషణుఁడల్లనవచ్చి మ్రొక్కెడు
ర్థోషననీకుకారునకు దుష్టవిదారునకు నయంబునన్. 13
- చ. ఇట్లు పరమభక్తుం డగువిభీషణుండు ప్రణమిల్లిన నల్లనఁ దన
భద్రదంతావళకుంభమధ్యంబునకు రాఁదిగిచి మణిభూషణాం
బురపరంపర లొసంగి గాఢాలింగనంబు గావించి బలంబులు
విడియ నొక్కపాహ్వరణ్యప్రదేశంబు చూపించి అచ్చట
నుండ నియమించి విభీషణునొక్కభర్తహర్షప్రాసాదంబున
నునిచి రాఘవుం డారాత్రివాసవప్రముఖత్రిదశులం బ్రా
ర్థింప బృందారకులందఱు ప్రసన్నులై మహాత్మా వరంజేమైన
నడుగు మనిన ముదంబంది వినయంబున సురలం గనుంగొని
నేఁడాదిగ శతముఘండు మడియుదనుక సకలమరుజదనుజవన
చరబలంబులకుఁ దృష్ణాహారవాంఛలు వొడమకుండ దయ
జేయుం డనిన నట్లకాక యని దీవించి యంతర్ధానంబు
నొందిరి. యేఘూద్యవంబుండు సుగ్రీవ ప్రముఖనిఖలశాఖా
మృగంబుల రాక కెదురు చూచుచుండె నాసమయంబున. 14
- కా. దమ్మర్కక్షితిభృత్కరోరవసింతుష్టాత్తుఁ డెల్లప్పుడుగ
నిమ్మేటిల్యవిచారుఁ డు త్తమగుణానీకుండు శత్రుచ్ఛలా
కుష్కారణ్యదవానలుండును కృతస్తోమండు సౌమిత్రియా
ఓక్కింఘానగరంబుచేరువను సుతేమంబు మై నిల్చుచుకా. 15

నీ. అనిలజ నీచేగి యర్కనందనుఁ గాంచి
 యటఁ బుట్టినట్టివృత్తాంత మెల్లఁ
 జెప్పి నేవచ్చుట చెప్పి రామనియాజ్ఞ
 చెప్పి యీడకు నతిశీఘ్రవృత్తి
 సకలశాఖామృగసహితంబుగా యుగ్ధ
 సాధనములతోడ సరవిదోడి
 తెమ్ము రాకుండిన దిగ్గన నరుగుచె
 వ్వుటమీఁద శాచేత నొనుగాని

గీ. యనినఁ బనివ్రాని హనుమంతుఁ డతిరయమున
 నచట వీడ్కొని కిష్కింధ కరిగి యఖిల
 వానరులు దన్నెదుర్కొని వందనములు
 నేయఁ బట్టణమధ్యంబుఁ జేరి యచట.

16

శా. ఉగ్రారాతిపయోధిబాడబుని విద్యుత్సన్నిభాత్ముఁ డణో
 దగ్ధుఁ బాహుబలప్రతాపఘనుమార్తాండాత్మజాభూరిహే
 మగ్రావప్రతిమాన్మదైర్య క్షురామ శ్రీపదధ్యాను నా
 ముగ్రీవుం బొడఁగాంచె సంత సతఁడుం జూచెన్వరున్మందనున్.

క. కనుఁగొని యెదురుగఁ జని యా
 హనుమంతునిఁ గొఁగిలించి యలరుచు నర్థా
 సనమున నిడి¹తత్కుశలం
 బనుపమకృప నడుగ నిట్లు లంతయుఁ జెప్పెన్.

18

చ. విజయము రామచంద్రునకు వీరపరాక్రమలక్ష్మణాఖ్యుకుఁ
 విజయము ముగ్ధరవ్వలకు వీరపత్రివ్రత భూమిజాతకుఁ

1. రామ కుంభంబున దత్కుశలంబు నడుగఁ జొలుపుగఁ బులియున్.

విజయము నైకసూనునకు వేడుక శత్రువివాళమూర్తికి
విజయము భానునందన ప్రవీణధురీణ నిరంతరంబుగఁ. 11

ప. అని.

21

సీ. పలుక ఫాలమున నంజలివేడ్కఁ గీలించి
వెండియు నిట్లనె విమలగతిని
నాతండ్రి దశరథనందనుం డారామ
భద్రుఁ డున్నాఁడె సంభ్రమ మెలర్ప
భండనోదగ్గప్రభావుఁ డాలక్ష్మణుం
డతని నేమించునే యనుదివంబు
భరతశత్రుఘ్నులు ప్రమదులే మాతల్లి
జానకి కుశలియై సరవి గనునె

గీ. విభవలై యున్న దశరథవిభునిసతులు
కొమరులను జూచియైవను గొంతవగవు
మానియుందురె రాజసన్యాస్యఁ డగుచు
నావసిష్ఠుండు మెలఁగునే యచట ననఘ.

2

గీ. చూచినాఁడవె యీలోనసంభ్రగదుర
రఘుకులేంద్రునిఁ దద్ధరారమణుసభల
సరవి బుట్టునె యవ్వీభీషణునివార్త
వేడ్కఁ దలఁతురె యొక్కొకవేళ మమ్ము.

2.

సీ. నావిని చిటునవ్వు నవ్వి సుగ్రీవుని
మన్నించి యాహనుమంతుఁ డనియె
రామాదిదశరథరాజునందన చతు
ప్తయమును గున్నారు సంభ్రమముల

నీతామహాదేవి చెన్నొంది పతిసేవ
 నేయుచు నున్నది నేమమునను
 గదిమఁ గౌసల్యాదికాంతలు కొడుకులు
 మన్నింప నున్నారు మానవతులు

తే. నవ్వనీళ్లుండు నున్న వాఁ డతిముదమునఁ
 గడువిభీషణుండును రాముకడ నెయున్న
 వాఁడు నేనును నటనుండి వచ్చివాడ
 నిన్ను నెప్పుడు రఘురాముఁ డెన్నుచుండు. 23

వ. అనిన విని యివసుకుం డనిలజా నవలోకించి యిట్లనియె
 మహాత్మా విభీషణుండు రామునికడ నుండుటకు నాశ్చర్యం
 బును భయంబునుం బుట్టి నెట్టిచందనంబున నరుదెంచె నేమి
 కార్యం చెరింగింపు మన హనుమంతుం డిట్లనియె. 24

సీ. రావణుకంఠఁ బరాక్రమవంతుండు
 శతముఖుఁ డనెడురాక్షసవరుండు
 గోవిందేవతాక్షోభంబు గావించ
 పండుకు రాఘవుం డలిగి మునుల
 కభయహస్తము లిచ్చి యాహవంబునకు న
 హాయంబు రమ్మని యడుగ నవ్వ
 భీషణుం డొడంబడి భీషణకౌర్మ్యుడై
 చనియె లంకకు రిపుల్ జలదరింప

గీ. నిన్ను రమ్మని నృపు డంప నేను లక్ష్య
 ణుండు వచ్చితి మీటకు నుద్దండగతుల
 వాఁడె పౌమిత్రి మహపురద్వారకుంభ
 దుపవనంబున నున్నాఁడు తనవతనయ. 25

ఉ. నావిని తల్లడిల్లి దినసాయకనందనుఁ డుల్కిపాటునం
తావని నుంచి లేచి నిజభర్త గృహంబున కేగి తారతో
నావిధమెల్లఁ జెప్పి కనకాంబరధూషణులన్న వస్తువుల
వావిరికానుకల్ గొనుచు వచ్చె బురోపవనంబు సేరఁగన్. 26

చ. ఇటువలె వాయుజ ప్రముఖు లేకముగాఁ దనుఁగొల్పిరాఁగ మి
క్కుటమగు భక్తితో నినునికూరిమిచ్చి రఘూద్యహనుజుం
డటుకునఁ గాంచి వందనశతం జొనరించి యనేకభంగుల
స్ఫుటమృదుభాషణంబులను 'ధూషణచేసిముదంబెల్వఁగన్.

ఉ. కానుక లిచ్చి యోదనుజుండన యోనరనాథచంద్ర యో
దీనకరణ్య యోవిమలలెజ భవన్నిజభృత్యుండం గడు
దేవలతోడ నెద్దియటఁ జెప్పము చేగ నొనర్తు నన్నఁ ద
ద్యానుతమాజాఁ బిల్చి బహుభంగుల నాదరణంబు సేయుచున్.

*చ. వినుము కపీంద్ర యొక్కయవివేకపురాక్షసుఁ డిప్పుడుట్టి స
న్దులను గోకదంబముల మూర్ఖతఁ ద్రుంచుచు దేవతోటుల
భువముగ తాధపెట్టుచును గిర్యముచే నెదురెందులేక యే
చిన నదియెల్లఁ దాపములు చెప్పిన వారలఁ గాచె వేడుకన్. 29

వ. ఇవిధంబునంగాచి యవ్వహాదానవుం బరిమార్చుటకుఁ బ్రతిజ్ఞ
సేయువాడై పరపురుషాపాధ్యంబులగు వరంబులు పరమేష్ఠి
యొసంగె నందులకు నాలుగుసముద్రములు దాటవలయు

1. ప్రాశస్త్యముచేసి.

* వినుము కపీంద్ర యొక్కని వివేకిహితుని రాక్షసాధము
మునులను గోకదంబముల మూర్ఖులఁబుచ్చుచు దేవతాదుల
భువమునఁ తాధపెట్టుచును గిర్యముగొంద భయాత్తు లైనయూ
మునులను గాచె బంధురభృత్యుఁడు చేసిన వేడుకఁగన్.

నని చింతించనందుల కేనొయ్యన దాని మీచంద్రున నేనొక్క
రుండనే చతుర్దశభువనంబులు భస్మీకరింతు ఓక్కరక్కసి
తేనిశై యంతవంత నొంద నేల యని పలికిన నలరి యిందుకు
సందియంబు లే దయినను బెక్కురక్కసులలో నొక్కరము
మెలంగుట తగ దని విభీషణుం దలంప నతఁడు వచ్చి తనగేన
లతోఁ జను దెంచెద నని చనియె ఇంతకు వచ్చునో రాగ
లఁదో యెఱుంగము నేనును హనుమంతుఁడును నీతోడఁ
దద్యుత్తాంతంబు చెప్పి నీసహాయంబు గొనవచ్చితి మిటమీఁద
నీదిభారం బని యూరకుండె. సుగ్రీవుండును ముదంబున
నందుకు సమ్మతించి యిట్లనియె.

30

శా. దేవా వాఁ డన నెంత వానరచమూడి పుష్పతాపాగ్నిః
లావర్గం బెసఁగించి దానవసముల్లాసాటవించి గాల్చి భూ
దేవాలిం గరుణించెదన్ మదినిఁ జింతించంగ మీకేల యీ
నావంటిం బ్రియభృత్యుఁడుండగధరానాథాగ్రచూడామణి.

సీ. మలయాచలంబున మాల్యవంతంబున

హిమవంతమునను మహేంద్రమునను

గనకాచలంబున గంధమాదనమున

నీలాద్రినలమలయాళగిరిని

కేషాచలంబున సింధుపర్వతమున

మునుమిడి యల ఋశ్యమూకమునను

వనచరవర్గముల్ భువంతతో నున్నాడు

వారి రాఁ బనిచెద వచ్చుదనుకఁ

గీ. బంచరాత్రము లిచట సంభ్రమతే నుండుఁ

డనుచుఁ బ్రార్థింప లక్ష్యణుఁ డనుమతించి

శకంశ—5

మందడ నుండె బవనజ ప్రముఖు లలగ
భానుజుండును కాటుచె బలమునెల్ల.

32

వ. ఇట్లు సుగ్రీవుండు సకలకుఢరగహాసతటాకంబులకడకుఁ దన
భృత్యులం బనిచె పనిచిన వారును దత్తతృప్తిదేశంబులకుం
జని రామునిపదంబులమీఁద నానవెట్టి యఖిల భట్లూక వానర
నివహంబులం బిలిచి మరలఁ జను దెంచి రంత

33

చ. *మలయనగంబునుండి పలుమాఱును గామునిఁ జేరుకొంచు వె
ల్వలుదశశంభ్యుడన్నఁగొలువంగరణోచితఘోరవాక్యముల్
సలుపుచు నార్పటంబుల దిశావలయంబులు తల్లడిల్లఁగాఁగన్.
తెలగుచువచ్చె నప్పుడు సుషేణుండు భానుసుతుండు మెచ్చఁ

ఉ. వాలముల న్న హాకుఢరవర్గములం దెకలించి మింటికా
భీలతవై చిమల్ల నవి దెట్టుగఁ బట్టుచు హంకరించుచున్
హేలిఁ బదాఱు వెల్వలపు డెమ్మినిఁ గొల్వంగ గోముఖుండు న
న్నీలుడఁ గూడివచ్చి రల నీలనగంబుననుండి చెచ్చెరన్. 34

ఉ. భర్త నగంబునుండి చలపాదికపుల్ వలవత్ గొల్వఁగా
నర్చిలి వెల్వలై చనుచు నప్రతిమానభుజాబలంబులన్

చ. తమిలయనగంబునుండి బది నీలబలంబులు దత్తుఁ గొల్వఁగా
బలవంతుఁడనక్రమతపాటలపాడుచు నంభీనుంబు
వైలగుచు రాముఁ దర్చుచును మీదిని నాకనకుంట నాయ్వుచుం
తెలగుచు నర్చె నప్పుడు సుషేణుండు భానుసుతుండు మెచ్చఁగన్.

ఉ. నీలనగంబునుండియును నీలండు గోముఖుడన్

...

...

...

బాందివాకరాక్షసిని ప్రాత్రుఁడ నీ దుశోహితులై.

దుర్బదవృత్తి నార్పుచును జోయధులెల్లఁ గలంగిపొంగ జోయి
తిరుగుఁ జేగుచెంచె నతితీవ్రయంబున రాముఁ దల్పుచున్.

చ. వివిధపరాక్రమస్థితుల వెల్వలు తొప్పిదిగొల్వ నభ్రముగా
భువియును నిండ నార్పుచును బొంగుచు గంతులువేయుచు
న్నహా, జవమున నిర్దరావభులు నన్ను తినేయ విరోధిభీములై
గవయుఁడు గంధమాదనుఁడు గ్రక్కునఁ జేరిరి యుక్కు
మిఱఁగన్.

87

చ. శతబలియుగా గవాక్షుఁడును శౌర్యధురంధరుఁ డైన
మైందుఁడుగా, జతనముతోడఁగూడి దిశసంఖ్యను వెల్వలు
దమ్ము గొల్వ నీ, ఊతిజము లొక్కటం బెఱికి చేకొని
త్రిపుచు గంతువేయుచుగా, మతములఁ జేరి రయ్యెడకు
మాదిరింద్రమునుండి యుత్తఱిన్.

88

చ. మఱియును నదియునుంగాక మూఁడుతోట్లతో ద్వివిధుండును
రెండర్బుదంబులతోఁ బనసుండును ఎనుబదిసహస్రంబులతో
భల్లూకశాయకుండును ఏడక్షౌహిణులతో ఋషభుండును
పదునొకండుపద్మంబులతో వేగదర్శి శారక కుముదులును
గూడి నానావర్తతంబులనుండి చను దెంచి రవియొల్లను బుద్రిం
డువెల్వ లయ్యె కిడ్కింధను ఋశ్యమూకంబునం గల వానర
బలం బెనిమిదివెల్వ లయ్యె నానాముఖంబులం గల కపినేన
యొక్కవెల్వ యయ్యె అన్నియును డెబ్బదిరెండువెల్వలై
ప్రసరిల్లె నంత.

89

శ్రీ. శతకోటిలక్షలు కై లచరావధుల్
 గదిసిన మొసయనఁగాను బరఁగు
 మొసలఱువదిలక్ష లగువ్రగాఁ గూడిన
 నదిలోకమున బారు వనఁగ నొప్పు
 నట్టిబారువలు సహస్రంబుమాఁగిన
 నజ మహాదళ మన నవనిఁ జెల్లు
 దళము లర్బుదమైన దానివే రంబర
 సంఖ్య యందురు మంత్రిజనము లెల్ల

గీ. నట్టి యంబరములు కోటియైన నొక్క
 వెల్వ యనుదగు నటునంటివెల్వ లేడు
 పదులు చెందును నేవించు భాసుసుతుని
 నట్టివెల్లను శేహతె నద్భుతముగ.

40

శ్రీ. ఎచ్చోటఁ జూచిన నచ్చోట నేల యీ
 నినభంగిఁ గనుపట్టి నిలుచువారుఁ
 దతఘోరనిహనాదములనక్షత్రముల్
 దొరఁగ మిన్నులుముట్టు బెరుఁగువారుఁ
 గాలునిబోలిన వాలంబు లంకించి
 యాలంబునకు నసియాడువారుఁ
 బర్వతంబుల నివృషండ్లచందంబున
 నతిచేతులను బంతులాడువారు

శ్రీ. శతసాచ్య మహాద్భుతక్షితివశానాచ్యశోటి యుతిం
 గతివేధాద్రి హిమాంబుపాణిముగ్ధిఁ ఖ్యానీకమున్వద్యి యీ
 గతినిక రెంట గుణింప వచ్చినమహాలింగం బరం తాయెనో
 క్షితివాచద్భుతమై వశేచర లనేకల్ వచ్చెన్ గిక్కింధవన్.

గీ. నుటికి పాలమహిజముల్ పెటికితెచ్చి
తివిరి పలుమాటు బిరిబిరి ద్రిప్పువారు
నగుచు భూభాగ భూరివభౌంతరాళ
మందు గవిమయమై యుండె నట్టియెడను.

41

సీ. సామిత్రి యపుడు తచ్చాభామృగాభీల
నై న్యంబు గని మహాశ్వర్య మొంది
చావని జూచి యోపరమపుణ్యాత్మక
భరణిలో నీకసాధ్యంబుగలదె
యిన్నియు నొకయెత్తు ¹నింతటికంటె నె
క్కుడు నీవు గావున దోడరవలనె
నెల్ల² పుష్కరి యాత్మ కిది లెస్స సుగ్రీవుఁ
బయనంబు నెయింపు రయము విరాజి

గీ. ననుడు సుగ్రీవుఁ డేలెంచె ననిలజాండు
నతడు మఱువాటియాత్మకు ననుమతించె
రాఘవానుజుడను మది బ్రమదమందె
గవులు నాడాడ విడిసిరి విపులముగను.

42

సీ. అంత సూర్యుడు గ్రుంకె నపరాచలంబున
నారేయి లక్ష్మణుం డరసి జాంబ
వంతుని రప్పించి వింతగా నాతని
వలన నదీ ప్రభావములు గిరుల
మహిమంబులును వినిర్మలతరుణునలతల్
దేవదైత్యమహాచుభావములుగను

1. ఇంతకంటెను ఎక్కువై నీతి మాకును వడరదుయను.

గళులపుట్టువులును గతివసుగరవర్త
నములును గడుసముద్రముల తెలుగు

- గీ. ముష్టియంద్రప్రకారంబు మొనరి పెనగు
రాడువిధమును బిడప శతాస్యగతులు
వానిమంత్రుల తెలుగును బూనికలును
దెలిసికొనుచుండె నంతటఁ దెల్లవాడె. 43

- క. భానుదయకాలంబున
భానుజుఁ డుప్పొంగి రామభద్రానుజుని
గానంగ వచ్చి యిచ్చెను
దానగజశ్రేష్ఠమొకటి తగఁ గళు లలరన్. 44

- వ. ఇచ్చి కానును దారాప్రముఖనిఖిలసతీనివయంబున కెఱిం
గించి వారిచే ననుజ్ఞలు గొని అంగదముఖానేకపుత్రపాత్ర
మిత్రామాత్యవర్గంబులు గొలువ వనచరపురంబు వెడలి
వచ్చి లక్ష్మణుండును భానుజుడత్రమ త్రకరటిఘంటాస్ఫులన
కరుండై బాంబవత్సుచేణ కుముద నీల గోముఖ బోయితిర్నుఖ
శరభ ఋషభ మైంద ద్వివిధ కనక శతబలి గజ గవయ
గవాక్ష గంధమాదన హనుమత్ప్రభృతులు గొలువ నరుగు
డెంచె నకలదశంబులును భూచరభేదరులై రాఁ దొలంగి
రంత. 45

- గీ. ధరణి ద్విధిరఁ దిరిగె భూధరము లడరెఁ
గలఁగె సప్తాంబురాసులు తలఁకె బ్రహ్మ
యగణితా భీల నకలకాళామృగప్ర
చండదోర్దండభందోద్దండగతుల. 46

- గి. అమృతాశ్వున మరసి రామానుజుండు
కలిగె విభవంబు మాకు సీతనగాదె
యనినఁ బ్రణమిల్లి నీబంటు పంతలుక
నేల యని రవితనయుండు నేగుచుండె. 47
- ఉ. ఏవున నట్లు భానుసుతుఁ డేగి దళంబులతోడఁ దా నయోగి
ధ్యాపురవేష్టితక్షితిధరౌఘవనంబులఁ జేర రామధా
త్రీపతి తత్తదాగమనరితులు చారులచే నెఱింగి యు
ద్ధీప్తిచిత్తుడై పనిచెఁ దీప్తమంత్రులఁ దా నెదుర్కొనన్. 48
- ఉ. ఈగతి రామచంద్రుఁడు దినేశ్వరపుత్రు నెదుర్కొనంగఁ దా
వేగన మంత్రులఁ హితులవృద్ధులరాజులఁ బంప నుద్భి తా
రాగురుభోగవై భవధురంధరుఁ డారవిపుత్రుఁ డందఱు
బాగుగ నాదరించి పతివజ్రకు లక్ష్యులుఁ గొల్చి వచ్చుచున్. 49
- ఉ. రామునిఁ బం క్తికంధరవిరాముని నీలపయోదళోదుల
శ్యాముని మాని హృత్కుముదసంపయసోమునిసత్యభాషణ
స్తోముని పార్వభాముని విశుద్ధసుకీర్తిగుణాభిరామునిగ
ధీమతీయైన భానుజుండు దిగ్గనఁ గాంచి ముదంబు నెక్కినన్.
- ఉ. కాంచి తేదీయదివ్యపదకంఠయుగంబుల మీఁదవ్రాలి శా
పంచితభక్తి లేచి దనుజానుజుడైన విభీషణుగ దయా
సంచితవృత్తిఁ గొంటను జక్కఁగఁబట్టి సుమంత్రముఖ్యులఁ
మించుగ నాదరించి మఱి మెల్లన రామునిఁ జేరి యిట్లనెన్.
- నీ. ఇవకులోద్ధరణాయ దనుజసంహరణాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ
ప్రవిమలఘుగణాయ ప్రణుతమానిగణాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ

భవనప్రశస్తాయ భవభయహరణాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ
భండనోద్దండాయ దండితవృజినాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ

గీ. రసికజనసార్వభౌమాయ రాఘవాయ
రావణాటవీదహనాయ రాఘవాయ
1 రామణీయకృపాత్మనే రాఘవాయ
రామచంద్రాయ తే నమో రాఘవాయ.

52

వ. అని మఱియు బహుభంగుల వినుతింప సుగ్రీవునికా గ్రుచ్చి
యాలింగనంబు గావించి యతండును దాసును విభీషణుం
డును లక్ష్మణుండును సుమంత్రుండును వసిష్ఠుండును వానర
బలావలోకనాభిలాషులై భేరిమృదంగవైడిక కాహళ పణవ
ధక్కానేక శంఖ వేణువీణాదినాదంబులు చెలంగ రథంబు
లెక్కి వచ్చి దక్షిణగోపురం లెక్కి రప్పడు. 68

సీ. ఓకకపి నింగికి నుంకించి గిరివైవ
నెగసి యొక్కడు దానిఁ బగులఁ దన్ను
నొకవానరుడు రవి నొడియ లంఘించిన
నొక్కడు వానివై నుమిసి నవ్వు
నొకవనచరుఁ డంత నుర్వీణమును బీక
నది పుచ్చుకొనఁ బీకులాడు నొకడు
ఒకకోతి యిగిలించి యొగిఁ బండ్లు చూపినఁ
గఱచు నొక్కడు వానిఁ బఱచు దనుక

తే. నొకఁడు రాఘవ నను జూడు మొక్కరుండు
శతముఖుని¹ ద్రుంతు ననివచ్చు జొకలిండు
దండిగా నేనె యొక్కడనుండివాని
వాలమును దెత్తు నని కూయవచ్చు నొకఁడు.

54

సీ. అక్కపిచుబుకడీర్హాభీలరోమముల్
నలిమిఱు గనుపట్టు నాచుగాఁగ
వనచరవారదుర్వార తౌర్యంబులు
భాతిగాఁ గనరాని లోఁతుగాఁగ
నొగివానరోద్దండహంకృతిభావనముల్
క్రూరాంబుచరమహాఘోషగాఁగఁ
బద్ధాప్తనందన ప్రాకటాజ్ఞావిఁం
ఘన మది చెలియలికట్టగాఁగఁ

తే. నగచదులతోపములు బడబొగ్గి గాఁగ
నవ్వు తెలుపది విపులఘనంబుగాఁగ
భాసురం బగు సకలసేనాసముద్ర
మప్పు డీశీంచె రఘురాముఁ డదృశ్యతముగ.

55

గీ. తనమనంబున హర్షించి యివఱు జూచి
కరుణ మీఱంగ వెండియుఁ గొఁగిలించి
మెచ్చి యతనికిఁ దెప్పించియిచ్చె నొక య
మూల్యమాణిక్యహారంబు మోదమునను.

56

1. ఐకి యెఱుకు చక్కరము. 2. మూల్యహారంబు సొమిత్తి
మూలమునకు.

- గీ. ఇట్లు మన్నించి వెండియు నివజా గనుచు
నేడి *జ్యోతిర్ముఖుడు నీలుఁ జేడి యేడి
కుముదుఁ డాగవయుఁడు నేడి కమలమిత్ర
పుత్ర వేర్వేర నెఱుంగింపు చిత్రముగను. 57
- వ. అనిన నొయ్యనఁ దనకీల నమ్మహిపాలతనయునకుఁ గపులం
జూపి సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 58
- క. బహుకవీబలములు చుట్టును
రహిమిఱుగఁ దన్నుఁ గొలువ రాఘవ మిమ్మే
విహితముగఁ జూచుచుండెడు
మహనీయబలుండు గంధమాదనుఁ డధిపా. 59
- క. తరుచరులు గంతుఁలిడఁగా
మురియుచు వాలంబు వీతముగఁ జేసి మహా
గిరిజోలి చలనమొందెడు
గురుతరదోర్బలుఁడు వాఁడె గోముఖుఁడు నృపా. 60
- క. ఆర్పుచుఁ గపులాహవములఁ
జేర్పుచు నభ్రములు ముట్టఁ బెరుగుచుఁ గొలువం
గార్చిచ్చువోలె నడుమనఁ
గూర్పుండినవాఁడు దేవ కుముదుఁడు సుమ్నా. 61
- క. భీమారితృష్కతరువన
ధూమధ్వజుల ద్రిచరపతులు దనుఁ గొలువం

*నేడి జ్యోతిర్ముఖుఁడనువాఁడు నీలుఁ, చేడి కుముదుఁడు గను
తూడులేరి వేగఁ, దమ్మి బాంధవతనయ నేనమ్మఁ జెత్తము. గీ. గంధమాదవశర
భులు గజముఖుండు, యువభ్రమైందంబు ద్వివిదుండు ర్భువముఖుండు, నీలుఁడు
వ్రండు చునుండు నీలగళుని. శింగకావ్యులు జూపు ముగ్రీతి మాకు.

త్రేమను నున్నాఁ దురుసు

గ్రామధురంధరుఁడు వాఁడు గవయుఁడు నాథా.

62

క. భూతలము వణక తన యట

చేత గిరిత్రయము నేర్పుచే నునిచి రణ

ఖ్యాతి విహించెను గణకకా

జ్యోతిర్ముఖుఁ డల్ల వాఁడె చూడుము రమణా.

63.

క. ¹పాలము రవి గడియంగ నా

భీలంబుగఁ జూచి కపు లభేద్యులు గొలువక

అలంబున కట్టాడెడు

నీలుని గనుగొంటు సకల నృపలోకమణి.

64.

క. తనసాహసంబు గనఁబడ

ఘనసాలయుగంబు చేతఁ గదియించి శతా

స్థునిఁ జంపఁ బూని నిలిచె

బనము డడె చూడు ధరణిపాలవరేశ్వర.

65

గీ. విప్రులదోర్బలకౌర్యులు కపులు గడిసి

నేల యూనినవిధమున నిండికొలువ

²సాలమునకుఁ జివాలున వ్రాలఁ దొడఁగె

నాగవాక్షునిఁ జూచితే యసురదమన.

66

గీ. ఎఱుడు సంగరమబ్బు నా కెఱుడు బాహు

దండకంధూతి మాను నుద్దండ ³భండ

నమున నెప్పుడు రిపుదళనం బొనర్తు

ననుచుఁ బలికెడువాఁడు గజాబ్దుడదెన్నదిదాగిందో 67

1. గాలంబుగఁ జూచెడు. 2. నామధేయమునకు మఱియు నట్టాడఁ
బొడఁగె. 3. గతుల నెఱుఁగ రిపుసంఘదిదళనం బొనర్తు.

గీ. మును పెఱుంగవె పింగళాక్షుని నిమేష
మాత్రమునఁ గూల్చె నప్రతిమానబలుండు
కడఁక మిముఁ జూచి దండంబు లిడఁగఁ జొచ్చు
శరభుఁ డదె చూచు రఘురామ పాశ్వభౌమ. 68

గీ. వితతముగఁ గపు లేనూరు వేలు బలిసి
జితసమునఁ గొల్వ హేమాద్రిచందమునను
మదినిఁ బొడలుచు నున్నాఁడు మానవేంద్ర
శతబలినిఁ జూచు మద్దివృక్షంబు క్రింద. 69

గీ. ఒక్కరుండనె శతములు నుక్కణించి
రామభద్రుని మెప్పింతు రణములోన
ననుచు నాభీలవాల మల్లార్చు దొడఁగె
వాడె వృషభుండు చూచితె వరగుణాధ్య. 70

గీ. సకల సేనాసమేతుడై సమరవిజయ
కాలి యగువాఁడు శతకంఠుఁ జంప నేనె
చాలు దనుచును నుత్సాహశక్తి దనరఁ
గాంచు నాపింగళాక్షమర్కటునిఁ గనవె. 71

వ. అని మఱియును సుగ్రీవుం డందఱి వేర్వేర నెఱిగింపుచు
నుండ రామచంద్రుని చరణారవిందసందర్శన కుతూహలా
య త్తచిత్తులై తమ తమబలంబులతో నిలిచి రాసమయంబున.

కా. ఆశ్రశ్యామనమానదేహుండు సముద్యక్తుండమందారవ
చ్చుభాస్యోగ్రుండు విక్రమప్రకటరక్షోగర్భవిచ్ఛేదశో
గ్రభ్రూమండలుఁ డాహవాహితేభుభాగర్వప్రళోకాలికౌ
ర్యభ్రాజ్ఞుండుఁబాంబవంతుడటమోదాత్తుండు వచ్చెన్వెసన్.

శా. భూమ్యా లంకరణస్ఫుటాంగుడుదయాంభో రాశిపట్నస్త్రవై
శేష్యార్జుణుడు శత్రుదానవమహాకీమూలవాతూలుఁ డా
యుష్యశ్రీహసితాబ్జసంభవుఁడు శౌర్యోగ్రుండు రామాయణ
ప్రేష్యాత్ముండు మరుత్సుతుండు తగ నర్థి న్వచ్చె నచ్చోటికిన్.

శా. చందార్కప్రతిమానతేజుఁడు మహాత్మాహుండు యుద్ధ
క్రియా, పాండిత్యం డసమానవిక్రముండు శుంభద్వాల
గంధూషితా, ఖండాశాశవిధుంతుండు ప్రతిపక్షప్రాక
టోద్యద్భుజా, దండచ్ఛేదనసక్తుఁ డాగవయుఁడంత న్వచ్చె
మోదాత్తుడై. 75

శా. భూర్తారాతివిశాలశుష్కవనవాతూలప్రయుక్తోగ్రసం
వర్తాభీలదవానలుండు గిరిరాద్యతుండు రక్షోనిశా
మూర్తాండుండు ఘనుండు నీలుఁ డట్రుతేమన్వచ్చె నందందనో
యార్తత్రాణపరాయణారఘుపతీయంచున్ మహాత్మాహుఁడై.

శా. ఉద్యత్సత్సత్పదే కృతాభిసమరస్థోగ్రాసురుం దుజ్జ్వల
ద్విద్యుత్సన్నిభలోచనుండు త్రిజగద్విభాత్యతశీలుండు ధో
స్పద్యస్సంజనితప్రతాపుఁడు శతాస్యచ్ఛేదనాభీలయు
ద్ధోద్ధోగ్యగంబునవచ్చె మైందుండు ముదం బొప్పక దొరల
మెచ్చగన్. 77

శా. గంధర్వామరకిన్నరాదు లితఁ దుష్టాధామవోద్యద్దదా
సుథానప్రబలప్రవీణుఁ డని యిచ్చక మెచ్చ నుపొంగి గ
ర్వాంధుండో శతకంఠుఁ జంపుటకు రౌద్రాచేకుడైవచ్చె స
ద్గంధాంగుండగుగంధమాదనుండు వేగకరాఘవుంజాడగన్.

1. భూరిచ్ఛటా మూర్తాండుండు రక్షాశ్రీ.

కా. వత్సారమృని నన్నుఁ బిల్చి త్రిజగదైక్యకలుగ్ని నారాక్షసుఁ
మాత్సర్యంబునఁ గూర్చిరమృను నోకో మానాథుఁ డట్టెననే
సుక్ష్మాహంబునఁబోయి మెల్లనక కాసుగ్గం జంపినోప్పించిఁగ
హృత్సకల్యతనంచవచ్చెనటకుఁ పాలిఁగఁసుచేఁబుండొగిన్.

వ. మఱియు నదియునుంగాక పేరెన్నికైన మహావానరు లచటికి
వరుఁడెంచినం గాంచి హర్షించి రాఘవుండును వారివారికిం
దగుఁతెఱంగుల భూషణంబులును గట్టుంబులును దోర
హత్తుగానిచ్చి హను మజ్జాంబవదాదులఁగరుణాసముద్రఁబుల
నోలరాడించి బహువిధంబులమర్చించి బలంబుల నోక్తరమ్య
స్థలంబున విడియనియమించి సుగ్రీవాంగదుల సోత్సవగరం
బున నుంచె రాక్షసవానరబలంబులును రామునకు దేవత
లోసుగిన వరంబునంజేసి తృప్తాశంబులవలన నిరవేక్షులై
యుండిరి. అంత భరతకత్త్రుఘ్నలం గొలిచి కాంభోజదేతా
ధీశుం డగునీలుండును యవనపతియగుపృషథుండును సౌరా
ష్ట్రనాయకుఁ డగుసంవరణుండును బర్బరనాథుం డగుప్రదీ
ప్తుండును కాశ్చీరరమణుం డగు భరతుండును మలయాళ
భర్త యగు త్రిభంగుండును నిషతాధీశ్వరుం డగుభీముం
డును, పాంచాలవరుం డగునీలకేశుండును విదర్బపాలుఁ
డగుస్థితాసుగ్గండును ద్రవిడభర్తయగు సుధేష్టుండును
గోళకర్ణాట పులింద రాట మరాట కొంకణ టేంకణమత్స్య
గాంధారరాజులును జతురంగబలంబులు గొలువ ద్వాదశకా
క్షాపిణులతోడ నయోధ్యానగరంబు దాసినచారిని
వేర్యఱ నాదరించి తగినవిడుదల నుండఁబుచ్చి తానును
ముఱునాఁడు విద్యత్కవివసిష్ఠ పకలపురోహితధూసురానే

శాశీర్వాదంబు లెరుంగ నుత్సవంబంది సూర్యరీధాంతులచే
శుభమువహూర్తంబు దెలిసి భేరిమృదంగ ధక్కామణవ
శంఖాదినినాదంబులు భోరునఁ గలంగ భరతాదిపోదరులును
కుశలవాదిపుత్రులును విజయాదిపౌత్రులును సుమంత్రాది
మంత్రులును విభీషణాదిరాక్షసులును, హనుమత్సుగ్రీవ
కాంబవదాదివానరభల్లూకప్రభువులును గొలువ సకలమనుజ
దనుజవనచరననేనామధ్యంబున కరుగుదెంచి, అఖలశాఖామృ
గంబుల రావించి అయిదేరీ వెల్వలకు నొక్కొక్కరాజు
నేర్పరించి నిలువవలె నని కుముద గవాక్ష నీల గవయ గంధ
మూఢవ గోముఖ వ్యోతిర్ముఖ మైంద ద్వివిధ వనస ఋషభ
శరభ నల గజ కేసరులను ముఖ్యవానరులకుఁ బదునేగురికిఁ
బట్టంబులు గట్టి వారిశెల్ల యుద్ధసమయంబు దెలుప జాంబ
వంతుని నియోగించి యిందఁజ గాపాడు మని హనుమంతునిం
బ్రతిష్ఠించి అమృతాననకు దండనాయకునిగా సుగ్రీవు నభి
షిక్తుండేరీ పట్టంబుగట్టి యువరాజపట్టంబున కంగదం
బాటించి, అందఱు నొక్కపాఁజుగాఁజేసి అమృతాపూహం
బునకుఁ జాట్టును రాక్షసద్వాదశాక్షిహీనుల నుండ నాజ్ఞా
పించి సకలదేశాధిపచమూసముదయంబు నవలోకించి తద్వ
లంబు మూడుమొనలుగా నేర్పరించి యమ్ముమైనలకు
భరతశత్రుఘ్న లక్ష్మణుల నధికతులుగా నమకట్టి వారికి బాస
టగాఁ బుత్రపౌత్రాదుల నిలిపి వారికి దోడుగా నుత్తమ
తురంగసహస్రంబుల నేర్పి వానికిం బ్రాపుగా గంధదంతా
వళంబులంగోటగాఁబూన్చి వానికి సహాయంబుగా రథసముద
యంబును నిలిపి వానికిం గావలిగా భటసముదయంబుల

నియమించి వారలు వ్యథాధీనంబు గాకుండ చేపతల
ప్రార్థించి మఱియును. 80

క. మానవవానరదానవ

¹నేపల నడిపింపనామచేయనిఁ దేజో

భానుని దైర్యస్థైర్యని

భానుని రావించి యతనిఁ దగ మన్నించెన్.

81

క. మన్నించి రాఘవేశ్వరుఁ

డన్నిదళంబులకుఁ దత్తదధినాథులకుఁ

ఎన్నఁ బతిత్వము మీఱఁగఁ

బన్నుగ సురలలరఁ బట్టభద్రుం డయ్యెన్.

82

క. అప్పుడు సంతోషంబునఁ

గుప్పలు గొనఁగునుమవృష్టిగురిసిరి సురలుం

జప్పుడుగ మొఱసె ఖేరులు

తప్పక కావాలిలు శంఖతతులవి మ్రోసెన్.

83

*సీ. అమృతాననముచేనాకాశ మల్లాడె

బ్రహ్మాండ మటుపటపటనఁ బిగిలె

1. నేపలకున్నానుచేయనిఁ దేజుంబున నుస్థానంబున సారథిగాఁ బావించి
మన్నించి నిఖలపూజ్యునిఁజేసెన్.

*సీ. అమృతాననముల కడలె బ్రహ్మాండంబు

తారలు దుల్లె నిధాక వణఁకె

నమృతాధరమున కహరాజా సోర్యక

అలకురుకొనె రసాతలమునందు

నమృతాధరమున బరిసె సొంబళివ్రుండు

రజతాద్రి ఘనగర్వరమున దాగ

నమ్మహాభరమున కహిరాజు నోర్యక
తలవంచుకొనె రసాతలమునందు
నమ్మహాభీమాం బరసి మై సగముగా
శివుడును జాలి గృశింపఁ దొడఁగె
నమ్మహాభాటికి నఖిలదిగ్గజములు
మొనదప్పి యొక్కొక్కమూలదాఁగె

గీ. గాల మరయుచు నుండె బుకజభవుడు
తలఁకి యప్పుడు మృత్యువు తల్లడిల్లె
వారినిధులెల్లఁ బిండలివండులయ్యె
నస్తగిరిశృంగమున వ్రాలె నంతి నినుడు.

84

పీ. శ్రీజానకీనాథ శిష్టప్రతిపాల
కరుణాకటాక్షవీక్షణ పరాకు
నకలలోకారాధ్య శాశ్వత సర్వజ్ఞ
కలుషఘ్నవీరరాఘవ పరాకు
దైత్యసంహారి సుందరదేహ భక్తమం
దార తాటకవిధూనన పరాకు
గాఢేయసందన క్రతురక్షణాహల్య
శాపవిమోచన జయపరాకు

నమ్మహాభాటికి నఖిలదిగ్గజములు

మొనదటికి సొక్కొక్కమూల వదాఁగె

గీ. యముడును వణంగె బ్రకయకాలాన్ని యడఁగె
దూషి మృత్యువు వారిధుల్ ధూళి గలనె
విజులలు దొరుంగె నచటమల్ భీతి నొందె
వింతలు చెలంగె నాబలవీటి నంత.

శతకంఠ—రీ

గీ. అనుచు బలములు చలరేగి యెనని గంతు
లిడుచు శతకంతుపురమున శివుడు నడతు
మనుచు నుత్సాహమును జొంది యాత్మలోనఁ
తెలగియున్నట్టి యాబలసేనఁ జూచి.

85

సీ. ఉర్విశ్వరుడును గాలోచితకృత్యముల్
సలిపి సంగరమహోత్సాహమునను
బంతంబుతో జాంబవంతుని రప్పించి
యాపెద్దవలనఁ బ్రకాశలంక
కరిగెడుమార్గంబు నవ్వూర్ణమునఁ గల
మహిమంబులును హనుమంతుఁడెఱుగు
నతనిలావునఁ జతురర్థిలంఘన మొన
రింపవచ్చుటయును సొంపుమీఱు

గీ. దెలిసి యమృతమహావిడిదికిని బనిచి
దమరు సంతట సీతాగృహమున కేగి
యచటఁ దమ్ములు దానును నారగించ
విడయములుచేసి యపద్మశిఖవములను.

86

వ. తదనంతరంబ తమగురుం డగువసిష్ఠుని రావించి అతండును
తానును సహోదరులును బుత్ర పౌత్రులును సీతయును గూడి
శతకంతునిఁ దృణీకరించు వనచరశ్రావహ మహిమంబులును
సామగ్రియును రాక్షలబలపరాక్రమంబులును ఛప్పున్న
దేశాధీశు లగువారి ప్రకాశంబులును వక్కాణించుచుండ
నానమయంబున సీతామహాదేవి తనదేవితేశ్వరం డగురఘు
నాయకునిఁజులుకులఁ గరుణారసంబు చిలుకఁ గడకంట నవలో
కించి మృదుమధురవచనంబుల మెల్ల న నిట్లువీయె.

87

సీ. ప్రాణవల్లభ మున్నుఁ బంక్తికంధరుతోడ
 బోరునప్పటి భవద్భూరిబాహు
 బలపరాక్రమములు ¹బాణసంధానచా
 తురియును దదుపసంహరణములును
 రథగతిక్రమము సారథిచమత్కృతియును
 నుత్తరప్రత్యుత్తరోన్నతియును
 గడుచిత్ర మని చెప్పఁగా విని వేనాఁటఁ
 గొలె మీరుయుగంబు పలుపునపుడు

గీ. చూడఁగాఁ గోరి మఱొకరఁడో గణేంద్రుఁ
 చెప్ప దుదయించునో యని యెదురుచూతుఁ
 గామ్యమెల్లను ఫలియించగలిగె నేడు
²మీజయముఁ గాంతు నను గొని యాతి కరుగు. 89

ఉ. పూని శతాస్యుడుఁ యమునిపాలిక మీరునుసంగరంబులో
 నేనుఁగుతోడ నేనుఁగు మృగేంద్రముతోడ మృగేంద్రముఁ
 దవో, గ్రాసలముఁ దవాసలము నద్రియు నద్రియుఁడాయు
 కైవడి, నేలతోడఁ బోరెడివిశేషము చూచెదఁ జిత్త
 గింపవే. 90

చ. అనవరతంబు శోభనగృహంబునకుఁ మఱు మాచరించుకా
 వ్రసగును సద్రవతంబులను బొందుగఁ జల్పెడిసీమకుఁ శ్రుతుల
 వినఁ జనుచోటికిఁ సకలవిశ్వభయప్రదయుద్ధమామికి
 వనితలతోడఁగూడి చనవచ్చుటెఱుంగవె ప్రాణనాయకా. 91

1. బాణసంధానముఁ జాతుర్యముఁ దదుపసంహరణము. 2. విజయమునుగాంతు ననుగొని వెడలునుమికి.

చ. ఆన విని రాఘవుండు హృదయంబున నద్భుతమందియండియీ
వనజదళాక్షి కీలహవాంఛనించుట కేమిహేతువో
విను మని యొన్నఁ డిట్టి యివివేళపుయాత్రకు సమృతింప ది
ట్లునుకొన నేల దై వకృతమంతయుఁ దప్పనె యెన్ని భంగులన్.

వ. అని యిట్లు డోలాయమానమానసుండై నిజాంగనం గాంచి
తదీయశరీరసంజనిత లేజోవిశేషంబు మధ్యాహ్న మారాండ
మండలంబును దిక్కరించి నకలబ్రహ్మాండంబులు పిక్కటిల్లఁ
దనకన్నుఁగవకు మిటుమిట్లు గొలుపఁ దలయూచి యిట్టి
సహాయంబున శతకంఠునిఁ దృణలీల సాధింపవచ్చు నని
వెండియు జానకి నిజాకారంబు వీక్షించి లోకంబులఁ గలుగు
రాజకుమారికాజనంబుల యిట్లు భావించుచు మనజవేషండు
గావున నమృతముహూమావిశేషంబులు కైలియ నలవిగాక
భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణుల మొగంబులు చూచి వారును వసి
ష్ఠుండును వినుచుండ నీతామహాదేవి కి ట్లనియె. ౧౩

సీ. చిలుకపల్కులు విని యులుకు కోమలివి దు
ర్విమత్కౌఠంబులు వినఁగఁ గలవె
ఎదు రెవ్వరాదిన మదిఁ గుండు సుగుణపు
ప్రత్యర్థిభాషలు పడఁగఁగలవె
పెన్నెలకాకకు వెఱచెడి యబల వ
త్యుగ్రబాణాగ్నికి నోర్వఁగలవె
స్ఫుటింపునోహనమంత్తల నొంటిమై
నిలలేవు రథముపై నిలువ గలవె

గీ. ఏల పలికితి వీబుద్ధి యెట్లు పుట్టె
గలహగతు లేడ నీవేడ గమనమేడ

శతముఖునిఁ జంపి వానిదేశమునఁ గలుగు
వస్తువులు నీకుఁ గొనితెచ్చు వలవ దుడుగు.

98

సీ. ఆరూఢమధురవీణారవంబులుగావు
ప్రతిభటాభీలవసుంకృతులుగాని
కళ్యాణసమయసత్కాంతావ్రజముగాదు
భయదరాక్షసకదంబములుగాని
కొలఁదివాసించు కుంకుమగంధమదిగాదు
మఱిరక్తజంబాలమయముగాని
పర్యంకమల్లికాప్రసవమార్గముగాదు
చండభల్లప్రపంచంబుగాని

సీ. తలఁప సుఖకేరిగాదు యుద్ధంబుగాని
మరియుటలుగావు భునమృత్యుముఖముగాని
నాతి మున్నిట్లు చని మోసపోతిఁగాదె
రాక కూడదు వికచనాభీకనయన.

94

సీ. నా విని తనమాట నాథుఁ డనుగ్రహించు
చుటయు లేకున్న నించుక తఱికి
బాష్పారుణితనేత్రపద్మయై మో మఱి
వాంచి యల్లన నేల వ్రాసెనుచు
బలిమోము చొచ్చుచు బటుకుచోరిదివ్య
చేలాంచలముగండనీమనోత్తి
పలుకుదునో యని పలికినఁ దామల్లి
పలుకునో పలుకఁదో యలుక ననుచు

గీ. భయము భక్తియు నుద్ధండభండనప్ర
యాణవాంఛయుఁ దనహృదయమునఁ దెనఁగ
నావనీష్ఠుండు ముతఁదులు నతిముదమున
వివఁగఁ గ్రమ్మఁ బలికె నవ్విభునితోడ. 95

గీ. భరణినాయక వివవయ్య తాపకీయ
మహితభుజి పర్వతంబులమటువ్రనందు
నిలిచి చూచెదఁ బోరు మీనేర్పు నేను
సమరయాత్రకు భంగంబు సలుచుదగునె. 96-

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల జనవరునిమనసు సంజ్ఞిం
జేసి పదంబులం బడిన లేవనెత్తి రఘువరుండు నిజగురుము
భావలోకనంబు గావించి యిందు కెయ్యది తెఱంగన్నఁ
దత్తకలవిద్యాగరిష్ఠం డగువనీష్ఠుండు నిజతపోమహిమంబు
వలన భూతభవిష్యద్వర్తమానప్రవర్తనంబుల తెఱంగు
తెఱుంగుంగావున జానకీప్రభావంబు దెలిసి యమ్మహాశక్తివలన
శతకంఠునిమరణంబును రామానివిజయంబును నిశ్చయంబు
చేసి యేకాంతంబున నిట్లనియె. 97

గీ. రామ మీరామగోరెడి రాక కనుమ
రించి చనుమా వధూటి యేలేంచినపుడె
యమ్మహామూర్తివలన శతాస్యఁ డీల్లు
జయము చేకూఱు మీకును సత్యముగను. 98

మ. అదియొట్లన్నఁ దడీయదైత్యవరుఁ డాయబ్రాహ్మణుం గూర్చి సాం
పాదనగా భూరతసంబుచేసి మఱిబా గొప్పంగ మెప్పించి సా
వరదా కాంతవిచార నాకుఁ బురుషప్రాయంబుచే జావులే
పదిసత్యంబుగ నివ్వటంచును వరం బాభీలతం గైకొనెన్. 99

ఉ. కావవభేద్యుడైన శతకంఠుడు జావకిచే నబంకునే
గాని మఱొందుకొర్యలను గైకొనఁ దంగవచేతఁ జచ్చుటలో
మావవనాథ సిద్ధమది మావవసంబులు కల్లగావు ము గ్రున్.
మూసలినాఁడి దోడుకొని యాహవభూమికి జోవు తొప్పు

సీ. *ఏతల్లి దాసదాసీతతులో బ్రహ్మస
దాశివవిష్ణులుఁ దత్సతులును
పరంగ నేవనిత నివాళిపల్లెరములు
బంధురకై రవపద్మ హితులు
ఏయవ్యజోనపు టిండ్లనఁ తెలువొందుఁ
దలహోయఁగా సత్తజలనిధులును
ఏమహాశక్తికి నెల్లబ్రహ్మాండంబు
లనవరతంబును నాటకట్టు

గీ. లొనర నేసతి యూర్పుల నుదయమైరి
మూఁడుమూర్తులు నీజగన్ముల మెద్ది
యప్పరంజ్యోతి సీతగా నాత్మఁ దలఁపు
జేవలాంగనగా జూడ కీపు నృపతి.

101

వ. తమరమరహస్యంబు బాహ్యంబు గాకుండ నీచిత్తమందు
నునిచి నీతాసమేతుండవై యుద్ధంబున కరిగి శతకంఠునిం
బరిమార్చి గొట్టున మరలి రమ్మని యాశీర్వాదించి వెండియు
వసిష్ఠుం డిట్లనియె.

102

అనీ. విదేవదేవి శరదేవదేవాది దేవతల్ కావము దివ్యక్రి

యేకాంత శాంతి శాస్త్ర వేదాంత శక్త్యైరహస్యంబు దనరఁ గలుగు
శాస్త్ర శాఖ శేషరహితమ హుళంఛాక్షరి మాధి జగదగు
శక్తి కావక్తి నీయల్లభాండంబు నాటకప్రయోగంబు నఖిలమునకు

- గీ. అంత ఫల్గుని యెల్లి దిశాంతమైన
గమలమిత్రుడు గగనమధ్యమున గదియ
తైత్త్రయాత్రకు వచ్చడే చవగవలయు
మనసు రంజిల్ల నేగుమీ జనవరేణ్య. 103
- గీ. ఆ ర్రరక్షక యిట్టిమాహార్యమందు
గదలి శతకంఠు బరిమూర్కుడనమునను
అస్త్రశస్త్రాధిపతుల నీయాత్మ దలంపు
నేనెల్లను బురికొల్పుమానవేంద్ర. 104
- వ. అనిన విని రామచంద్రుడును సాంద్రతరాశ్వర్యమాన
సుందై జానకీప్రయాణంబునకు ఎప్పుడించి సుత్రమింపుచు
నుండె వసిష్ఠుడును గృహంబున కరిగెఁ దమ్ములును
మిత్రులును దమతమవిడుదులకుం జనిరి. రఘునాయ
కుండును సుఖనిద్రం జెందె నంత *సుమతీకాలంబున మంగళ
పాతకు లరు దెంచి వీణానాదంబుల నింపుసొంపుగా భూపాల

- గీ. *ఉదయకాలంబున మొద మొప్పు మంగళ పాతకు లరుదెంచి భక్తిమోక్ష
వేణువీణానాదమిలవ్వరంజులు గాంధారిమళవళిగోళశాట
భూపాళమరణి కాంభోదినారాయణి మొదలైనరాగముల్ మొద మెలర్చు
బానిమిత్రంబులు వరుగునవయనముల్ కాలంబులనుభలు కడు మొదమున
గీ. ముఖ్యదోలావితానముల్ నఖ్య మలర,యార దళరవళంభూర్ణయనముదాత్త
న్వరిత్ర త్రత్యయమందంత నరణి మధ్యమమును నదిగమనసానుగదిగది
బునె మదియయు నటతాళ మింపుమోక్ష
ద్రిత్రుట యెకతాళి యాచు నీరమలకు.
వ. తలరెని నంగీతము, నేరువుగా బాడి మిగుల నేప్పులుగలుగ
శ్రీరాముని మది దలఁచుచు, హాశముగాను నుపి లేచుదులవిరగక.

దేహాక్షి దేవగాంధారి మలహరి వారాయణి వసంతాది
రాగంబుల ననురాగంబుగావించి వానిమిత్రంబులు నయ
నంబులును కాలంబులును లఘుముఖ డోలాదివితానంబు
లును లవ్వర పౌరవ రనంబులును మధుర మందర మధ్యమ
తారకంబులును రాయస్థాయివంబులును సరిగమపధనిసాది
కలితోత్కృతిక జంపె మృత్తిమ అటతాళ ఏకతాళ త్రిపుట
రూపక ముఖానేకతాళంబులును దెలిపి యిట్లనిరి. 105

సీ. సమరగుణోత్సాహ జయగుణసందోహ
మేఘకోమలదేహ మేలుకొనుము
మునిజనవనచైత్ర వనరుపాదళనేత్ర
మిత్రవంశపవిత్ర మేలుకొనుము
దళితకంకరచాప కలితజయాటోప
మృదుభాషణకలాప మేలుకొనుము
వితతశుభాచార విమతరాడ్గజవార
మృగనాయకకిశోర మేలుకొనుము

గీ. అనుచు రావణకుంభకర్ణాద్దైత్య
సంహృతి ప్రవగితముల్ సలుప నలరి
భానువంశుండు తనముఖపద్మ మలర
మేలుదేరంగ నొయ్యన మేలుకొనియె. 106

† అనుచు శ్రీరఘురాముపాదాంబుజమాల
మదివి తలచుచు గీతము ల్లంక మేలంగఁ
బాడి రంకట రఘుముఖపద్మ మలర
మేలుదెలి గుణ.....

కా. శరీరిం దగ మేలుకాంచి వసుధాధీశుండు కాలోచితా
చారంబుల్ గడతేర్చి భూసురసమస్కారంబులుండేసి త
క్కారుణ్యంబున దీవనల్ గొనుచు సుగ్రామ ప్రయత్నంబునకా
భూరిప్రస్ఫుటసత్కిరీట మచటం బూనె స్తుదం బొప్పగన్.

క. అన్నరవరునిశిరంబునఁ

తెన్నలరై గిరీట ముప్పుదు ¹జిగిమించుచుశరం

భస్మిలవై లళిభరిని

పన్ని హితమహాఝ్మలతోలై జర్పింపంగన్.

108

వ. *అదియునుగాక మఱియు ననేకచిత్రమణిభూషణపరంపరలు
దివ్యాంబరంబులు ధరియించినం గనుంగొని సీతామహాదేవి
తనపతి వ్రతాధర్తంతే భూషణంబుగాని కొండ్లొకయలంకా
రంబులు గలవే యని సమరప్రయాణప్రయత్నంబున చుండె
నంత.

109

గీ. దేవ భూదేవతలు నులింప యాత్ర

కావసిష్ఠుండు నిది సమయం బనంగ

1. జిగిమించుచు బూ రోళ్ళు తగిరిశిరంబున.

క. చ. అదియునుగాకయున్న తగిరిట్టి విల్వక్రమవర్ణకాంతి యిం

తొదలి విహార యారముణి భూషణముల్ ధరించియున్న న

మృదమునఁ బూని సీత తనమానసమండఁ బలివ్రతాగుణా

మృదముని వేతె భూషణములట్టి జిగిమి యటంచు నుండంగన్.

చ. అత్యంత మనోత్సాహంబున రణప్రయాణసమయంబున చుండె నంత.

గీ. మరలు భూసురుల అత్యంతజ్వంభణమున

విజులిసేయంగ కావసిష్ఠునిమతమున

మరుడు మిడియని వకలగుంధ మును లలర.

బరగ రాక్షసలోకగర్భములు వగుల
నపుడు చఱపించె శైత్ర ప్రయాణభేరి. 110

మహాస్థగర. అడరెగ బ్రహ్మాండభాండం బరుదుగఁ జలనం
బందె పప్తాంబురాసుల్, చెడరె న్నక్షత్రపంక్తుల్ జిగిరిగి
బరిమేష్టి న్నయం బందె నాత్మక, బెడరెగ దిగ్దానదంతుల్
బిటబిటఁ దిరిగెగ భీషణంబై కులాదుల్, వదలెం గాలుండు
జీవప్రజములఁ గెడపక భాండమై భేరి మ్రోవన్. 111

క. తదనంతరమున రాఘవుఁ
డొదవినమోదమున శంభమువహూ ర్తమతోడక
సుదతియుఁ దానును గడు నె
మ్మడిజేసెను దల్లులకు నమస్కరింబుల్. 112

క. చేసినగొడుకును గోడలిఁ
గోసలరాజేంద్రతనయకుశలత మెఱయక
భాసిల్లుచు దీవింపఁగ
నాసుదతుల వీడుకొని రయంబున వెడలెన్. 113

క. భరతశత్రుఘ్న లక్ష్మణు
లకుడుగ దీవింప వెడలి రగ్రజతోడం
గరమొప్పు బుత్రపౌత్రులు
పరిగిరి రయమునఁ గనక్కురాధిపు లలరన్. 114

వ. ఇవిధంబునఁ బుత్రపౌత్రనిచయంబును సకలబంధునివహం
బును దనతోడ నడువ నంతఃపురంబుదా నభిజిస్తువహూర్తం
బున వెడలి ముకుంద్రాదిమంత్రిల నయోధ్యాపుర పరిపాల
నంబునకు నియోగించి పురమధ్యంబునం జనుపయ్యంబున.

సీ. శ్రీరస్తు భూపాలశేఖరా! యని పర్వ
 గీర్వాణజనము రాశీర్వడింప
 శుభమస్తు సౌఖ్యసూదామణి యటంచు
 విప్రవర్ణములు దీవించుచుండ
 నెలమి సమస్తగ్రహైకాదశస్థాన
 ఫలమస్తనుచు జ్యోతిషులు చెలంగ
 'నభ్యుదయవరంప కాభివృద్ధిగఁ గపి
 శ్వరులు గవిత్యలక్షణముఁ చెలువఁ

తే. గాంతలశ్రంఖోజ్వలకలితభర్త
 హర్ష్యరమ్యాగ్రముల నెక్కి యలరుకొనుచు
 నగుచు దూర్వాక్షతప్రసూనములుచల్లఁ
 బూర్ణ కుంభదవ్యయంబును బొడఁగనుచును. 116

వ. ఇట్లరిగి 117

తి. హోటక కేతనంబును జయప్రదహోడశరత్నచక్రముల్
 శోటిమహోగ్రఘంటికలు ఘోరశరాసనబాణతూణముల్
 పాటవమైనపాదధియుఁ బ్రస్ఫుర వర్షభయంకరస్ఫుర
 ద్దోటసహస్రముం గలయకుంతితదివ్యరథంబుఁ గన్గొనెన్. 118

చ. కనుఁగొని ఘంటికాహవకాహళభేరిమృదంగవాద్యముల్
 వనధిపరీతభూస్థలి నవక్రత నిండుచు బోరుగొల్పఁగా
 దనగురుఁ డావసీష్ఠాదు ముదంబువ మున్నె యనుగ్రహింపన
 య్యసకులనాథుఁ డెక్కిఁ దనయింతియుఁ బాను సురాలి
 మెచ్చఁగన్. 119

1. విజయోత్తరకలహస్తభవరాజుడొక యనుచు పక్కతలు ముక్త
 ముఖుడేయ.

గీ. రాజవరమేశ్వరుం దైనరాఘవునకు
భూజగన్మాత యైనట్టి భూమిజకును
దగనరుంధతిముద్రాక్షతప్రసూన
మిచ్చి దీవించి యారతు లిచ్చె నపుడు. 120

గీ. రాజదేవేంద్రుడైనట్టి రాఘవుండు
రథముమీదను జూపట్టె రమణితోడఁ
ద్రిపురములుగూల్చి నందృశలేఖమునకు
గౌరితోఁ గూడి చనెడి శ్రీకంఠుఁ డనఁగ! 121

వ. ఆమయంబున. 122

కా. మేఘాభాంగుండుఁ కార్యవేది దళితామిత్రుండు యుద్ధ
క్రియా, శ్లోఘాయుక్తుండు సత్కృపాకరుండు సౌజన్యండు
బ్రహ్మాండభాం, దాఘాతప్రతిమానతీక్షణతరోద్యద్బాణుఁ
దాఖండితా, ఘాఘుం దాభరతుండు వేడ్క వెడలె
హర్షి ముదం బొప్పంగన్. 123

కా. సుత్రామప్రతిమానవైభవసుఖస్తోముండు భాస్వన్నహా, గా
త్రుం దాకుగపూర్ణతూణధరుఁ డుగ్రద్యేషిసంహారక, తాత్ర
ప్రాభవుఁ డప్రతిద్యయుండు సంగ్రామప్రచండండు తచ్చక్ర
ఘ్నుండును వేడుక న్నొడలెనిచ్చక రాముఁ డుబ్బొంగఁగన్.

మ. పుడ మిట్టట్టుచలింప దిక్కురిచయంబుల్ మ్రొగ్గ నొక్కువ్వుడి
జలధివ్రాతము లింక భీమాధనుర్జ్యాయోషగావించుచుం
బిడుగుల్ వోలినబాణముల్ గలిగి యాభీలప్రతాపంబుతో
వెడలెగల్వెడు డల్లనల్లన సురల్ వేడ్కం దనుంజాడఁగన్.

నీ. తమతంద్రు లట్టుల తమకంబు కౌర్యంబు
గలిగి వర్ణిల్లెడిఘనులు మీరు

వాల్మీకి దత్తదుర్వారబాణాక్షయ
 శరధులు గలిగినజయులు వీరు
 సీతావధూగర్భసింధుసంభవములై
 మహిమోదః గమపట్టు మణులు వీరు
 శతకంశవరచమూసముదయంబులఁ జంపఁ
 దొడరినయట్టి మృత్యువులు వీరు

తే. చూడఁడని నిర్జరులు కడుఁజోద్యమందఁ
 దల్లిదండ్రులు ముదమందఁ దాముదంతి
 యుగముపై నెక్కి వెడలి రత్నగ్రు లగుచుఁ
 గుతుఁడు లవుఁడును రిభుగళాంకుశము లనఁగ. 126

గీ. కాత రాముండు ముదమందఁ దండ్రికుతుఁడు
 గారవంబున సెలవులఁ బాట నవ్వ
 డంబుగా నొక్కయు తైమాశ్వంబు నెక్కి
 వెడలి విజయుండు రౌద్రుడై మృదునికరణి. 127

వ. ఇవిధంబున రాజురమేశ్వరుండును బరమేశ్వరకాంతా
 స్తురణకాంక్షారీర ప్రకాశుండును శరీర ప్రకాశనిర్జితకోటి
 సూర్యుండును సూరిజన ప్రవళుజపరాక్రమవంతుండును శివ
 సహస్రనామస్తోత్రపరాయణుండును వేదసారోద్ధారతత్త్వ
 జ్ఞుండును నిఖిల వేదాంతతత్త్వరహస్య ప్రవృత్తమారుండును
 బ్రథమంశోత్సాహాశక్తియుక్తుండును మహోరమ్ముం
 డును నగు రామచంద్రుండు పాండ్రకళామహిమంబునఁ
 బూర్ణిమాచంద్రుని ధిక్కించుచు సకలసన్నాహంబునఁ
 బట్టణమధ్యంబునం గడలునప్పుడు కోమలమేఘంబుకుఱంగట
 భాస్వత్తటెల్లతయునుం బోలెఁ తెలంగుచున్న జానకీదేవి

నీక్షించి వించినమోదంబున నప్పురపురంధ్రీజనంబులు గుం
పులుగూడి యొండొరుల మొగంబులు గనుంగొనుచు నిట్లనిరి.

గీ. పాలఁది కుచయుగళంబుతోఁ బోరుటకును
గాదె చక్కనిసౌవర్ణకలశతతులు
నొక్కులై చిక్కుచడి చాలఁ దుక్కుబట్టి
సులై పెట్టుకు లోనయ్యెఁ బోద్యముగను. 129

గీ. మధ్యమక్మీసరికిఁ దగుమధ్యమంబు
పిఱుఁదుపులినంబునకు గట్టిబిరుదుచూడఁ
బడములంబుజములకు నాస్పదము లగుచు
రామసౌందర్యవిభవాభిరామగాడె. 130

గీ. 'లోచనధ్రాస్తనద్యయలోలమధ్య
క్తైతవములు వహించుచుఁ గలితసింహ
కుంభమిథునధనుర్చినకులము లిపుడు
కన్యయందుండు టాశ్చర్యకరముగాడె. 131

వ. ఇట్లు పురసతు లభినుతంప రామభద్రుండు నిర్దిష్టసంభ్రమం
బునఁ బ్రొద్దుగ్రుంకునంతకు సాక్షేతపట్టణప్రాకారద్వారంబులు
గడచి కపిడికాసమాసంబులతో సరిరాక్షసవనచరమనుజు
నేనామధ్యంబున కరిగి యచట విభీషణకల్పితంబైన పటకుటీ
రంబున విడిసె భరతశత్రుఘ్న లక్ష్మణులును కుశలవాదితన
యులును విజయాదిపాత్రులును దనచుట్టును విడిసిరి. వారి
కిం బ్రాపుగా ద్వాదశాక్షాహిణులతో దేశాధిపు లుండిరి.
వారికి రక్షకుండై సుగ్రీవుండు బెట్టడిరెండువెల్వలతోఁగిరి

వేడ్చించి యుండె తదృశలంబునకు వలయాకారంబుగా విభీషణుండు తనసేవలతోఁ గావయ్యె అన్నిబలంబులకు హనుమంతుఁ డాదరువై తదృశలంబునకు రసాతలంబును సక్షత్రమండలంబును ముట్ట నాభీలంబుగా వాలంబు వెంచి వాటంబుగాఁ గోటఁజేసి ద్వారప్రదేశంబున మృత్యువున చోలి కడంగి యుండె అఖిలజీవంబులును తమతమమనుకులఁ జేరె అవ్వేళ భేరిమృదంగాదితూఁద్రమోషంబులును బలసింహనాదంబులును సమస్తహయ హేషారవంబులును గంధసింధురబ్బంపీత భావనంబులును రథ నేమినిష్ఠురస్వనంబులును భల్లూక ఘోర ధ్వనులును కార్డుకగుణఁకారంబులు బుంఖానుపుంఖంబులై యొక్క పెట్టున సఖిలబ్రహ్మాండకోటరంబులు ఘునుఘుమాయ మానంబులుగా నిండి విలయకాలంబున బడ పానలముఖంబులకు నులికి మొఱిపెట్టు సప్తారవంబుల ననుకరించె అది ప్రళయసమయంబునుంచోలె విభీషణ ప్రగల్భంబై సంగ్రామ వర్తనంబునుంచోలె శత్రుఘ్న ప్రశస్తంబై నాట్యంబునుంచోలె భరతకలితంబై పవిత్రస్థలంబునుంచోలె గుళాభిరామంబై భారతరణంబునుంచోలె విజయ ప్రసిద్ధకరంబై సరోవరంబునుంచోలె నీల కుముదసంకోభితంబై శృంగారవనంబునుంచోలె పాటలపనసగంభాలంకారంబై అలకానగరంబునుంచోలె సకలరాజసంచయంబై యుండె నంత.

132

సీ. బలువిడిదమ్ముల నలరించురసికుండు

మాఁడుమాఁడులకును మాఁడుండు

ఘనులచే నర్ఘ్యముల గొనెడిమహాత్ముండు

నెట్టన దీవులపుట్టినిల్లు

ఎన్నంగ సముద్రం గన్న జగత్కర్త
చక్రరక్షణములు సలుపురాజు
సతత ప్రసన్న దీక్షాగుణాధ్యక్షుండు
¹విప్రనమస్కరణ ప్రియుండు

గీ. శ్రీరఘూద్యహునిజవంశ కారణుండు
భూజనంబుల రక్షించుభూమూర్తి
నిరుపమభావంతశుష్కవనీదవాగ్ని
యర్చుడు దుదయించె నరుణసంపర్కుడగుచు.

138

వ. అంతకుమున్నె రాముండు సంభ్యాదిక్రియలు దీర్చి గంధ
మాల్యాంబరాభరణంబులు ధరించి విభీషణసుగ్రీవాంగద
హనుమత్ప్రభృతుల రావించి వారివారికిం దగినకట్టుంబు
లును భూషణంబులును ముదంబున నొసంగి యిగ్గార్చయ
ముహూర్తంబున నేనల నడువ నియోగింపుం డనిసుపేణుని
బిలిచి మన్నించి మార్గంబు సూచ నియమించి తనతమ్ముల
నవలోకించి కుశలవవిషయులను మీరును పకలన్యవతులం
గడలింపుఁ డనిన నమస్కరించి తమతమబలంబులకుం జాటింప
వారును గరవాల ముసల ముద్గరపట్టిస ప్రాస త్రిశూల గదా
ఁరిపూ భిండివాల కత్తా కుతారకరోరధనుర్బాణంబులు
గైకొని నీల నల హర సంపాత్యవక్త, వక్రజిహ్వశూలముఖ
రక్తవదన ఏకపాద కుటిలకేశీలూఖ మహాగర్భ వికృత
పార్శ్వవిదులగు రాక్షసులును గవయ గంధమాదనగోముఖ
జ్యోతిర్ముఖ భుస నల నీలాంగద వేగదర్శి గవాక్ష మైంద
ద్వీవిద జాంబవదాది మహాకపినాయకులును నీల యవన

1. భూమరస్కర సత్పూజకుండు.

పృథు సంవరణప్రదీప్త భరతశ్రీభంగ భీమనీలకేశసుధేష్ఠ
 స్త్రీతాస్యప్రముఖ నిఖిలదేశాధిపతులును గజహయాంధోభవ
 సర్వదన బృందంబుల నెక్కి తమతమవెంట చతురంగబలంబులు
 గోలువ ఛత్రచామరాది వానాలాంఛనంబులు మెఱయి ఖేరీ
 మృదంగశంఖపణవాద్య నేకవాద్యంబులు మొరయ నేలయూ
 నిన తెఱంగున భూమియందును వియ త్తలంబునందును పర్వ
 తంబులయందును తటాకంబులయందును దిక్కులయందును
 బట్టు చాలక యెరుబదియోజనంబుల పొడవును సంతియ చెడ
 ల్లును గలిగి విరంతగంబుగా నఖిలబలంబులు నడువం జూచి
 భరతశ్రీకృష్ణులక్షణకుళవవిజయాదులను విభీషణసుగ్రీ
 వాంగదులు నటువదిసహస్రంబులతో రామచంద్రునిఁ బరి
 వేషించి రంత.

134

సీ. ముఖమార్ధ్వలోకాంతమునఁ గల యజ్ఞవక్త్ర
 మున నున్న చెలియతో ముచ్చటాడ
 హస్తముల్ ప్రాకృశ్చిమాచలంబులతోడ
 నెయ్యంబుమీఱంగ వియ్యమంద
 నాభీలవాగ్రమాధువ్రవమండల
 సీమతో నందంద చెలిమినేయ
 శాతరోమావభుల్ సరభసలీల న
 యత్ర పంక్తులకు జెజ్జములుసీయఁ

గీ. బృథుశరీరంబు జగమునఁ బిక్కటిల్లఁ
 దనదురవధికి మృత్యువు దల్లడిల్ల
 మాంకరించినఁ గులగిరు లులికిపడఁగఁ
 మించి హనుమంతుఁ డప్పు దేతెంచి నిలిచె.

135

- గీ, ఘోరవాలంబు దలబోయ మేరు వయ్యె
భూరితారావభులు మొలపూస లయ్యెఁ
గమలినీనాయకుడు బొడ్డుగంట యయ్యె
ననుచు రాఘవనకుఁ దోచె నట్టిచేళ. 136
- గీ. తోచినను దనచి త్తము తొంగలింప
గాడ్పుపట్టిని నిండాఁగ గొనిలించి
చెలఁగి నేనల నొకదరిచేర్చు వీచె
యనుచు నమ్మిరవాడ ని న్ననిలతనయ. 137
- గీ. అనుచు నీతయుఁ దాను నొయ్యనరథంబుఁ
గరుణ నెక్కినఁ గని తురంగముల విడిచి
దేవతలు పుచ్చున్వ ముల దివిరి కురియ
దనకిరోమధ్యమునఁ దాల్చె ద్రథంబు. 138
- గీ. 'మఱియు శత్రుఘ్న భరతలక్ష్మణులుఁ గుళల
వాదిపుత్రులుఁ బోత్రులు నెక్కినకుడు
నావిభీషణుడును మిత్రు లతనిభుజము
లందు వీరుదునుండి రందంద నిలిచి. 139
- ఉ. దంబుగ నేనలందఱు విడంబము మీఱఁగ రోమరోమ కూ
పంబుల నద్రిఁ జేమగమి వ్రాసినబాడ్పున నెక్కి నిక్కుచుం
బంబినచేడ్క నుండిరి శుభస్ఫుటభాషల సన్నుతించుచు
అంబరచారులెల్లరు జయంబుగ నిచ్చిరి దీవనల్ వెనక. 140
- వ. ఇట్లాభీలవాలగంభీరదోస్తంభ విజృంభమాణుండై హనుమం
తుండు గొని చనిన భరీ మృదంగ కావళ కరోర భూరి
భాంకార బధిరీకృత బ్రహ్మాండకోటరుండై రాముండును

గ్రహంబులలోనఁ బ్రకాశించు భాస్కరబింబంబునుంబోలె
సకలసేవలలోనఁ దేజరిల్లుచు రవి గ్రుంకునంతకుఁ దమపానదీ
తీరంబున విడిసి కుటునాఁ డచ్చట వీడ్కొని సుమేణుండు
ముందఱ నడవఁ గ్రమక్రమంబున మహావనంబులును దటా
కంబులును బర్వతంబులును దేశంబులునుం గడచి త్రిజగద్భ
యంకరంబుగా క్షీరసముద్రాభిముఖుండై రాఁ దొడంగె.
అంత నక్కడఁ బ్రకాశలంకారమణుం డగుశతకంతుండు
పకలపురోహితామాత్యబాంధవరాక్షసలోకంబు బలసి
యుండ నిఖిలామరదిశారమణసముదయంబు గొలువ నశ్రుం
కపసీంహాసనంబునఁ బేరోలగం బుండుసమయంబున. 141

క. చారులు దిగనగ్గళసం

చారులు నిజనాథహితేవిచారులు స్వకులా

చారులు రయములు మీఱఁగఁ

నారయఁగా నేగుదెంచి రపు డయ్యెడకున్.

142

క. అరుదెంచి రాక్షసేంద్రుని

చరణంబులు గాంచి మ్రొక్కి చయ్యన మచితం

బెఱిగి సభయెల్ల వినఁగను

సరగునఁ దా మిట్టు లనిరి శతముఖులొడన్.

143

క. అయ్యా మీచంపున మే

మయ్యాతావులకు నేగి యచ్చటివార్తల

నెయ్యమున నరయఁచుండఁగఁ

జయ్యన విపరీత మైనచందము పొడమెన్.

144

శ. రావణునిఁ దునిమివట్టి మ

హావీరుం డగణితంబు లగుబలములతో

దేవతలు సంతస్థులగ

మీవలనా దాడివెడలె మేదిని యదరన్.

145

క. మున్నింటికపులఁ జెప్పంగ

విన్నారము వానికన్న విస్తారముగా

నున్నవి బలము లొకండాకఁ

టన్నిజగంబులను మ్రింగు నలిగివఁ గణకన్.

146

క. పేరుకొని యిసుకనైనను

దారావళినైన వర్షధారలనైనం

దోరముగ నెన్నదగుఁ గా

కారాముని బలము లేన్న నలవియె మాకున్.

147

క. అందును బొదలుచు మారుత

నందనుఁ డనువాఁడు మేరునగమునుబోలె

సందడిగఁ బెరిగె నేనల

నందఱునెత్తుకొని మృత్యువై యిటవచ్చెన్.

148

క. చెప్పినదేవరమనసున

కిప్పులుకులఁ గోప మొదవు నే మెటులైనం

జెప్పకయుండుట తగ దిఁక

నప్పుననజా నెదురనోప రమరులునైనన్.

149

క. అటువంటివారె మీపై

నిటవచ్చెడి కూరులెల్ల నెవ్వరితోడం

గటకట బోరఁగఁ దగు మీ

కెటువలె మదిఁ దోచు నొక్క యెఱుంగము చేవా. 150

క. ఎవ్వరికిని గనఁబడకయె

యెవ్వరుల నరయుచుండ నపు డొకకపికాఁ

- గ్రోవ్వన నాచ్చుచు నొకగిరి
జావ్వనఁ గబళించి నిలిచె జార్జముగాఁగన్. 151
- క. వానికి నిశ్కోటలు నీ
దానవులును దృణముగాఁగఁ గలఁచితి మెట్లో
తాని యశోకృష్ణుఁ గార్యము
తానఁబడె నది తరింపఁగా నెత్తెఁగో. 152
- క. ఉగ్రుండై యాననకు
సుగ్రీవుం డనెడువాఁడు సొరిదిగ మీతో
విగ్రహముచేయఁ తొడలుచు
సుగ్రునికై నడిఁ బతిత్యమొప్పుగఁ బూనెన్. 153
- ఉ. ఇట్టిబలంబుతోడఁ బరమేశ్వరునై నను ధిక్కిరించుచున్
నెట్టన రాఘవుం డనెడు నిష్ఠురవిక్రముఁ డెన్ని రీతులన్
గట్టుతుడం జెలంగు హరికై వడి నాహనుమంతుమీఁదటన్
గట్టగ నెక్కి వచ్చె నవకంబుగఁ దమ్ములు దమ్ముఁ గొల్వొడగన్.
- ఉ. వారల లక్ష్మణుం డనెడివాఁడు ధనుర్గుణటంక్రియల్ మహా
దాఁతమిన్నుముట్ట వివిధస్ఫుటభల్లచరంపరంబుతో
ఘోరతరాహవంబునను గూల్తు శతాస్య నంటంచు నన్నతో
పారెకుఁ జెప్పునున్ యమునిచందమునం గనుటకై నయ్యొడన్.
- కా. శార్కప్రాభవ మేర్పడఁ భరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్
మిమ్ములన్, ధైర్యం బొక్క నదల్పి నందుచు వివాదప్రాధి
బాణాసనా, చార్యుల పీఠని దేవకల్ వొగడఁగా సుగ్ర
మముం జేయఁ దా, మార్యత్వంబులు పూని రాఁ దొడలి
రత్నంతప్రకాశంబులన్. 156

ఉ. రామునినందనుల్ పటుపరాక్రమవంతులు దేవదత్తపం
గ్రామజయజ్ఞులు గ్రరిపుణుడవశీలు రనేకపాదుక
స్తోమవిశాలతూణగణశోభితపాహులు తంద్రిఁగొల్పుచుగా
హామిక వచ్చి రక్కుశలవాఙ్ములు దానపవంశవర్ధనా. 157

ఉ. భీషణశౌర్యుడై మనవిభీషణుడు స్పృహగొల్పి మిమ్ములగా
దూషణచేయుచుం గణకతో నసురావలీ తన్నుఁ గొల్వ దు
ర్భావలమర్తకర్తములు పాయకలెల్పుచు సంతకంతకు
రోషము వెంచుచు నివలయరుద్రునికై వడివచ్చు నందులన్.

చ. * అవి యట నుండని మైకమహాదృష్టత మారఘరాము
ముందటగా, నవజలదింబు చెంగట్ల గనంబడుటకై మెఱుంగు
రంగునగా, సువినయలీల నెన్నఁదగు జానకీపేరిట నొప్పుకాంత
దాఁదివిరి నితేకుతోడ నరు దెంచుచు నున్నది రాక్షసేశ్వరా.

ఉ. ఆనునుఁగొప్పు నాసుమహితాస్య భగద్ధగ లాశ్రుతిద్వయం
తానంగ నావెడందనయనాబ్జదళద్ధళ లాసునానికం
తానదు మావలీత్రయము నాకుపచేకనిగన్ని గక్రమం
తానడ లామితారములు నొర యొయారము దానికే తగున్.

వ. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబుల నెఱింగింపుకతముఖుండును
గోపారుణితలోచనుడై తన కనుసన్నయెఱింగి పనులు
ఝలుపు దిశారమణుల నవలోకించి. 161

చ. * అదియునుగాక జోకట్టి మహాదృష్టమై నరనాథతోడ న
బ్రుదమున దానపాహుల మదం బఱింగింప మహాశక్తపంజుతో
నదిదిగుతు ల్పొరింపంగ ననంతరీర్థియెలంగ కానకీ
కదవముఁ జాతపత్వై దనకాంతమిగూడి నిశాచరేశ్వరా.

నీ. పనిచెడ రంభ మీపాలికి నన విని
 బలభేది బొమ్మని నెలపుచేసె
 బవనంబుచేసితిఁ బాకయత్నములెల్ల
 నన నన్నిఁ గనునన్న నప్పు డనిచె
 రావ దేమిటి యింత కావరమా యని
 మొగిదిట్టి యమునిపై మొక్కలించె
 సొంపారఁ దనమనసున నచ్చి నైరుతి
 వరుణులఁ బొందని కరుణఁ బుచ్చె

౧. కొలువుకూటంబు లూడ్చితిఁ గోరిచూడఁ
 బంపుఁ డన విని పవనునిఁ బనిచి రత్న
 రాసు లంపిన నలకాధిరాజు మెచ్చి
 నొనర నీశానునొకమూల నొదుంగఁజేసి. 162

గీ. కొలువు చాలించి రాక్షసకులవరేణ్యుఁ
 డందఱును వారిదిక్కుల కనిచి లేచి
 యంతిపురసౌధమధ్యసింహాసనమునఁ
 బరఁగఁ గూర్చుండి పడవాల్గఁ బనిచి యపుడు. 163

వ. తనప్రథానులం బిలువం బనుప వారలును దగినవాహనంబు
 లెక్కివచ్చి ద్వారప్రదేశంబున దిగి దనుజవల్ల భునకువేర్వేరఁ
 బ్రణమిల్లి యుచితానుంబులం గూర్చుండినం గని శతకంఠు
 డిట్లనియె. 164

నీ. రాఘవుఁ డనుమహిమఁబుండు నాతోడ
 నాహవం బొనరింతు ననుచు ననుజ
 తనుజబాంధవులును దరుచరనివయంబు
 మీఱి యింతింతను మీర లేక

వచ్చుచున్నాడట వారి నందఱు దాని
హనుమంతుఁ డనుధీరుఁ డచటఁ దాల్చి
యరు దెంచు చున్న వాఁడట విభీషణుఁడును
మనమర్హములు దెల్పుకొనుచు నృపుని

గీ. ఓజ్జ రాక్షసచతురంగబలముతోడఁ
బూని యరు దెంచెనట యేమిబుద్ధి మనకుఁ
శృంగు మీ చెప్పినట్లు నేఁ జేయువాడ
ముట్టివచ్చిన కార్యంబు మట్టుపడునె?

165

సీ. నావిని చిఱునవ్వు నవ్వుచు మంత్రులు
పలికిరి దానవభర్తతోడ
యుద్ధ మెవ్వరితోడ నొడవునో యనుచును
మామనసుల నెప్పు మలయుచుండఁ
గానిమ్ము మీపంపు గైకొని పట్టుక
నరవానరాదుల నలించివైచి
వంశహీను నమిత్రవాడిని నవ్వీధి
షణుఁ జంపి హనుమంతుఁ జక్కఁజేసి

గీ. రాఘవునిదేవి జానకీరమణి దెచ్చి
కాను కిత్తుము మీకు నక్కజముగాను
ను మైఱుంగవె మృత్యువుఁ గ్రిష్ణగలము
సంగరంబున కింత విచార మేల!

166

సీ. పెరికికెత్తుమె శేషభీకరదంష్ట్రులు
పుడిసిలింతుమె మహాంబుధులనెల్ల
లెడచేతలోచేతఁ బుడమియు నాకాళ
మడుతుమె పొడిపొడి యగుచు రాల

మింగివత్తుమే పోయి మృత్యువునైనను
 గూలదొబ్బుదుమే దిక్కుంభితేతుల
 బంధించివత్తుమే పవనునిఁ జలమునఁ
 బగులవేతుమే కులపర్వతములు

గీ. తృణముమాత్రము రాముఁ లేజ మెంత
 వారిని న్యంబు లన నెంత వారి దెచ్చు
 మారుతాత్మజుఁ డన నెంత పోరఁ గూల్చు
 దమకు నిమిషంబు పట్టదు దానవేంద్ర.

167

వ. అని యి డైతింగునఁ బ్రగల్భవచనంబుల దనుజేంద్రునిమనసు
 రంజిల్లఁజేసి మఱియును బెక్కుచందంబుల గడలు సోచుచుఁ
 బరిఘంబులు ద్రిప్పచు ముసలంబు లూచుచుఁ బరశువు
 లెత్తుచుఁ దోమరంబులు సూపుచుఁ జాపంబులం గుణధ్వనులు
 గావించుచు శరంబు లేర్చుచు మిన్నవగుల నార్చుచు ననేక
 రాక్షసులు సమరంబున కఱ్ఱాడుచు నిల్చిన నచ్చేరువంది
 తొద్దిదియగ ద్రలు చక్కం జేయించి రసాతలంబు ముట్ట
 జలంబు నింపించి నవప్రాతారంబులు సవరింప నియమించి సకల
 ద్వారంబులఁ గార్చిచ్చులఁబోలినదానవులం బదికోట్ల నుంచి
 మొగపాల నటువదిలత్తులతో నుండు మనిషులకంతుని
 నియోగించి క్షురగంధర్వ సిద్ధవిద్యాధర గరుడ నిర్దరపన్న
 గాదుల కభేద్యంబుగాఁ గావించి కొలువు చాలించి ప్రథా
 నులం బిలిచి దాసును తనతల్లి యగుచిత్రగంధిపాలికిం జని
 తద్వృత్తాంతం బంతయు నివేదించి యిట్లనియె.

168

ఉ. వచ్చెడివాడుమద్ర్యుడట వానిఁ దోడట కోఁలిపా రాగి
 వచ్చిచతుష్కముద్రము లవార్యత వారట దాటి యాడకుం

- శైచ్చర నేగుదెంతురట నేనలఁ బామును ఘోరమైనకా
ర్పిచ్చుపంఁఁ బడకలభనే గడంగినయట్లు కాదట. 169
- చ. అదియునుగాక పంక్తిగభుండాఁఘరామునిదేవిఁ దెచ్చి తా
దుది సుఖవృత్తిలేఁ మఱి ద్రుంగె రఘూద్యహఁఁ దిప్పుడుం
దగక, సుదతిని కూడివచ్చెనట చోద్యము గానటుగానవాని పె
ల్లదరఁగఁ జంపి సీతఁగొను దందటు మెచ్చఁగకాశ్వతంబుగన్.
- చ. అన విని భీతినొంది తనయాత్మజుఁ గన్గొని చిత్రగంధి యి
ట్లను నకటా తనూభవ దురాత్మలకై వడి నిట్టివాక్యముల
కనికర మింతలేక పలుకందగునా రఘరాముభార్య నీ
జననినుమయ్యయన్యసతిచాద్యునఁడాడకు మెన్నిభంగులన్.
- ఉ. రాముఁడు మోక్షకర్తయలరామునిదేవిరమావధూటి యా
రాముఁ జెనంకిగాదె మనరావణముఖ్యనిశాటులెల్ల సు
గ్రామమునందుఁ గూలుట పరామిసింపుము మర్త్యవేషఁడై
భూమినిఁ బుట్టెఁగానిరముపుంగవుఁ డాదిని విష్ణుఁడే సుమీ.
- ఉ. అదిని మత్స్యరూపమున సంబుధి సొచ్చియు సోమకాసురు
న్తోడి సుర ల్నుతింపఁగను ముఖ్యముగాఁ దనప్రాభవంబున
నైదము లొప్పుఁ దెచ్చి నృపవీరవరేణ్యుఁడు బ్రహ్మకిచ్చెదా
వేదవతీపురంబునఁ బ్రవీణత నుంచె జగత్ప్రసిద్ధిగన్. 173
- వ. అని మఱియు ననేకవిధంబులనతం డవతారింబులు సలుపువిధం
బులును మహిమంబులును దక్కినప్రకారంబులును నీత యాది
వరంజ్యోతి యగుటయును దదీయసామర్థ్యంబును నెఱింగించి
వెండియు నిట్లనియె. 174
- గీ. ఖనుని రాముని మానవుగా దలంప
నిలవ దాతఁడు పూనినవార్ధు లెంత

కోట లననెంత నీ వనుమాటలెంత

అతని కివియెల్ల నద్దమే యక్కటకట.

175

గీ. వెలయునజా వరములకు గర్వింపవలవ

దట్టి బ్రహ్మను బుట్టించి నతఁడె యితఁడు

అట్లు కావున నాదేవుఁ డలిగె నేని

పక్షజనియ్యవు లెందుకు పనికిరావు.

176

వ. అదియునుంగాక వరంబు లనుకూలంబులై నను నీవు విరించిన
గోరునపుడు పురుషులచే జావులేకుండ నడిగితివిగాని సతులఁ
దలంప నేగవైతివి అది యెప్పుడు నాహృదయంబునఁ దవిలి
యందు రాముఁడు నీతాపమేతుండై యరుదెంచుకారణం
తేమొకో యెఱుంగ రాదు ఆయన్ముచోచూయగాని పామా
న్యమావకామినిగాదు. ఇక్కలహంబు మాని యప్పురాణ
పురుషుం డగు రామచంద్రుని కెదురుగాఁ జని శరణుచొచ్చి
బ్రతుకుట మహాకర్తవ్యం బని పెక్కుదెఱంగులం దెలుప
రోగికి బధ్యంబు రుచింపనిలెఱుగున నవ్మాటలు చెప్పిపోకక
చూత మెట్లయిన నేమి భయం బని దిగ్గన లేచి చని నమర
ప్రయత్నంబున నుండె నంత ¹రామచంద్రుండును నక్షత్రనిచ
యంబులనడుముఁ జెలువమరు సంపూర్ణచంద్రుని ధిక్కరించుచు

1. ఈక్రిందిరిని వివక్షితిలో వూర్చి. ద్విరీయాశ్వానము
ముగియ లేదు.

గీ. రామచంద్రుండు నీతాపమేతుండై కనునీయకరనికాశునికరణి

నీనాపమేతుండై వెం.వొచ్చుగా వచ్చె నకుఁడు కార్యతిని హయండు వెచ్చ

నవ్వుహదేవియ పక్షకంఠంబు లొంది యటమూదివృత్తాంత మంతతెల్పు

మునిఁ తెచ్చె దొడంగ కథలవృత్తాంతంబు దాడెయదీస్త్రీకు దవరణాని

సకలసేనామధ్యంబున రాదొడంగ నని వినిపించు బార్యతీ
మహాదేవి యటమీడివృత్తాంతం తేమయ్యె నని నిశేఖం
డగు మహాదేవుని బ్రార్థించుచుండె నంత. 117

ఉ. శ్రీకరమూర్తి హరి నృపశేఖర నిర్జరబృందవందితా
ప్రాకటవై భవస్ఫుట తుభాకరమ్య గుణాభిగామ శో
భాకరుణాంతరంగ భవభంజన శౌళిక యజ్ఞపాల యి
హ్వాకుకుల ప్రవర్ధన శివాధిపమిత్ర పవిత్రభాస్కరా. 178

మూలిని. కుటిలదనుజశైత్రా గోపతీశ్రీపాత్రా
పటుతరవరగాత్రా భానువంశాభిమిత్రా
ఘటితనిగమసూత్రా గాఢవిద్యావిచిత్రా
భటకవిసుతిపాత్రా చిద్విసిదత్రనేత్రా. 179

గద్య. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహాకరుణాకటాక్ష
సుప్రాప్త మహాకవిత్వ విద్యాపారీణ సుమహితాంధ్రగీర్వాణ
భాషాప్రవీణ సుగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్యన్వితాత్రేయసో
త్రపవిత్రధర్మనార్యపుత్ర నిఖిలమహీసురాశీర్వాదప్రవర్ధ
మానభాగధేయ సకలసృపవిధేయ వినయవిధేయ మర్దన
నామధేయ ప్రణీతంబైన నీతావిజయం బను మహాప్రబంధము
నందు ద్వితీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

గీ. సకలకల్యాణగుణమూర్తి సాధవర్తి
వేదవేదాంకితత్వార్థవిమలహృదయం
రాఘవస్వామి బలమూలం రమణం గోలంబ
వాయుజాని గూడి వచ్చెడు తల్పితప్రభు.

శ్రీ ర మ్మ.

శ త క ం త రా మాయ ణ ము

తృ తీ యా శ్వా స ము

*గీ. శ్రీకరణకార రాజ్యలక్ష్మీవిహార
హార గోక్షీర పీఠ నీహారా
తారకాధీశ తార భూధర తుషార
సారకీర్తివిహార పోచమనృపాల.

1

*క. శ్రీరమణీయగుణాకర, శారుణ్యభవాంబరాకల్పజలభవ
శ్రీరంజితవరవైభవ, భారణసత్కీర్తిహర భవనృపాలా.

ప. అపభరింపుము సీతారాములు చతుర్ముద్రయలు గడచి లంకాపురుషులు
నకుం జని గోత్రప్రాకారభర్త హర్ష్యదుర్గంబుల బెట్టు సాధించి రెట్టు
రైత్యునిం దునిమిరి తద్వృత్తాంకం బంతయు సవిస్తరంబుగా వినిపింతు
మని కాంకరీదేవికి కళాంకశీలయం డి ట్టనియె.

జీ. రాముఁడు నద్గుణాకరుఁడు రాక్షసలోకభయంకరుండుచుకొ
భూమిజతోడఁగూడి పటుభూరికరాక్రమశిలఁడై బల
ప్రోదుము అందఱు నివసంగ జూదులు మోగరంబులలో
భీమవరాజయంబులకుఁ దిక్కకయిండుఁ దటంచుఁ తెచ్చుచున్.

చ. మఱియును ముగ్ధివాగదహనుతులకాంబవన్విభీషణులం గని దుర్గంబుల
శాపరణంబునీయుం దని విమోగించి వాలితనూజాం దైవ యంగడు వని
లాకించి యి ట్టనియె.

గీ. పక్షిణద్యారమున...

వ. అవధరింపు మంతః బాఝతీదేవికి మహాదేవుం డి ట్లనియె. అట్లు సకలగుణాభిరాముండును రమణీయఘనశ్యాముండును పా మాద్రిశ్రుతసంపన్నుండును అపన్నజనకల్ప మహిళాతుండును మహిళాధినాథుండు నగురఘువల్లభుండు హనుమచ్ఛిరో మధ్యంబున సకలసేనాసమేతుండై వచ్చి వచ్చి. 2

మహాస్థగర. కనియొక రామక్షీరీశాగ్రడి యచట మహాత్మకంఠ దీపింప. జంచ, ధ్వజసర్పగ్రాహణశ్రోగ్రకమతవిలుకద్దాధపాతీన కల్లో, లనటచ్చైపాలభాస్వల్లసదనీతకలాహళరాజీవమండో, త్మన దుద్ధూతాస్య దృక్పక్తజకముఖురా క్రాంతభద్రు సముద్రున్. 3

గీ. అలరి యారీతిఁ గనుగొని యనుజతనుజ దనుజమనుజ వనచరసంతతులు గొల్వ నఖిలవాద్యధ్వనుల్ మిన్ను నదరఁ జేయ రాఘవుండు వచ్చె దుగ్ధంబురాశికడకు. 4

వ. ఇట్లు రామభద్రుండు సుఖాసముద్రతీరంబుఁ దోరంబుగాఁ జేర మారుతనందనుండు సుతుష్టాంతరంగుండై తనశిరో భాగంబున వీచుచు జంకల భుజంబుల గరంబుల దేహంబున నుండిన రాఘవశీరాదులను భరతశత్రుఘ్నులను లక్ష్మణ విభీషణులను సుగ్రీవాంగదప్రముఖుల నందఱు డించి రఘు వరునకుఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి నమస్కరించి పురోభాగం బున గరంబులు మొగిల్చి యున్న మరున్నందను నవలొ కించి తననయనంబులఁ గరుణారసహృద్దంబులు దొరుగ సరస మధురవచనంబుల ని ట్లనియె. 5

గీ. ఆన్న పవనజ నీమహత్తోన్నతంబు
పెంపుసొం పిక నెట్లు నుతియవచ్చు
నే మొనంగిన దీతెడి నీముఖంబు
అనుచు దీవించె శుభదవాక్యముల నపుడు.

6

సీ. సీతయుఁ దనవిధుచెవిసోక హనుమంతు
నెలమిమై వీక్షించి యిట్లు లనియె
నవ్వేళ రావణుం డట్లు వనంబునఁ
గతివదైత్యస్త్రీలఁ గాపువెట్టి
బాధగావింప మత్సరింపాయునట్టి దుః
ఖంబున వ్రాలి దేహంబు మఱచి
ప్రాణంబులెల్ల వెల్వడునమయంబున
నరుడెంచి రాముజయంబుఁ తెప్ప

గీ. జీవములు నిల్చి రక్కసుతీవిఁ జెడిచి
దతినిఁ గూర్చెద ననిచాలఁ బ్రతినచేసి
మరలఁ జని నాయకునకు నే మనుటఁజెప్పి
యర్థిబంధించి సకలసైన్యములఁదెచ్చి.

7

గీ. శాస్త్రపులనెల్లఁ జంపించి జనవరోన్ము
చే విభీషణుఁ గరుణింపఁజేసి పిదప
నన్ను నావిధుఁ గూర్చితివన్న యెచటఁ
గన్న నీవంటిబంధుండు గలఁడె మాకు.

8

చ. అన విని మోదమంది మరుదాత్మజాఁ డాశ్వుపరిగ్ధరాసుతం
గనుఁగొని యెనుమీకుమీమఁ గాడె తరించితి నెల్లభారముల్
వినుతికి నెంతవాడ నవివేకిని మర్కటూడగ్ మహాత్మ మి
యనుమతిఁజేసి యెట్టిపనులై నను పాధ్యముగాక తక్కునె. 9

ఉ. ఎల్లనిలింపవర్గములు నెల్లనిశాటులు నెల్లరాజులు
ఎల్లవనేచరుల్ పొగడ నెల్లముసీంద్రులు సంతసీల్లగా
నెల్లన మీరుచూడఁ జతురభిల చాలముసాచి యందుపైఁ
చెల్లుగ నేనెల్ల నడిపింతుఁ దలంకకు రాఘవేశ్వరా. 10

చ. అన విని రాముఁ డిట్లనియె నదృశసంభ్రమముల్ పెనంగఁగా
ననిలజ నీవు గల్గ నులుకందఁగ నేటికి నెల్లశూరుల
ఘనముగఁ జేర్చు మొక్కదరి గ్రక్కున నవ్వలికార్య మెఱిగి
నొనరఁగఁ జక్కఁచెట్టిద మదుగ్రశరంబుల వావావంబునన్.

ఉ. ఈవనధుల్ తరింపఁ జను నెల్లతేజంగుల సందుమీఁదట
దేవముసీంద్రుల ధరణిదేవతలు జయసిద్ధిగా వెన
దీవనలీయ దైత్యుని వధించెద మానులనెల్లఁ బ్రోచెద
దేవబుధప్రియాత్మనకు. దీరనికార్యము లెవ్వి చెప్పమా.

ఉ. ఎవ్వఁడు విప్రవర్గముల కె గొనరించు నతం డిహంబున
దవ్వఁగుఁ జేయుకార్యము వృథా యగు మోక్షఫలంబు
దూర మా, నెవ్వఁడు విప్రవర్గమున కెగొనరింపఁ దతం
డిహంబున, మవ్వముగా ముఖంచును గ్రమంబున మోక్ష
ఫలంబులుం గనున్. 13

గీ. పరధనాపేక్షకుఁ బాలుపొందినవాఁడు
బరథామిసీక్రిడఁ బరఁగువాఁడు
విప్రుల వధియింప వెఱపునొందనివాఁడు
ప్యార్థాపహరణంబు సలుపువాఁడు
గురుదారగమనంబు కోరిచేసెడివాఁడు
ధూనిమాత్యులనెల్లఁ బొందువాఁడు
శశంక—9

దేవతాద్రోహంబు దేరి చేనెడివాడు

దగవున లంచంబు దట్టువాడు

గీ. వివిధక్రిడలసుఖమున వెలయువాడు

మిత్రులను గూడి శత్రుల మేలువాడు

సకలవిధముల నశియించి జమునిపాలి

కరిగి నగకాల్చిలో ముని యార్చినందు.

14

ఉ. కాన మహీసురావలి నకారణ మీశతకంఠుఁ డేచునుం

గాన జయంబులేదు మృతిగల్గుట సిద్ధమె యెన్నిభంగులగా

మానిజనాశిఖోక్తి గరిమ న్నన కెప్పుడుఁ గల్గు గావునగా

దాననచేసి యుద్ధమునఁ దప్పదు గెల్పుహమామదాహ్వాయా.

గీ. నీకు దక్కంగ నీవార్ధి నెగసి గడువ

నెవ్వరికిఁ తెల్లనో యాంజనేయ వినుము

ఘనుడ వీ వ్రుండ మాపరాక్రమము నెగఁడె

నమితగుణవంత హనుమంత యక్షయాంత.

16

గీ. జాగునేయకు మింక మరల్ సన్నుతింపఁ

బనుపు బలములనెల్ల తుభస్య శీఘ్ర

మనెడివాక్యము నిజ మని యాత్మ నిలుపు

ప్రతి న చేపట్టి కీర్తులు వడయు మనఘ.

17

మ. అనినఁ జావున మిన్నుముట్టి భృతిమై నందంద లంఘించి చ

య్యన రామాంఘ్రి యుగంబునంబడితదీయాజ్ఞావిశేషంబునం

దనపై నిర్జరు లందఱుం గుమమముల్ దట్టంబుగాఁ గుర్వ

నొయ్యన నార్చెన్ రవిపుత్రముఖ్యకపు లాహి యంచు

దీవింపగన్.

18

గగనభాగమున నొక్కటఁ గొందఁ జరిగిరి
 మేటివేల్పులచేత మెప్పుఁగొనుచు
 గుప్పించి బాఁకుఁగాఁ గోరి కొందఱు వెల్లు
 లంఘింపఁదొడఁగిరి లఘువు మెఱసి
 పవనజావాలంబుపైఁ గొందఱే గిరి
 పెక్కుచందంబుల నిక్కుకొనుచు

గీ. రథములును గంధకరులుఁ దురంగతతులుఁ
 తొంక మొప్పుగ నేఁగ నిశ్శంకతోడ
 నతనిఁ తొగడుచు నందంద నాడుకొనుచు
 నదువఁజొచ్చిరి కొందఱందముగ నపుడు. 21

గీ. నీత కవ్యేళ రాముండు చెయ్యి సాచి
 ఘనఝష గ్రాహకర్కటకచ్చసములఁ
 జాపుకొనుచును వేడ్కతో సుమహిలాండ
 జారి నిష్ఠురకలకలం బచట వినుచు. 22

కా. శరీరిం గపిసై న్యముల్ నొలువఁగా నింపొందునీతావధూ
 టీరత్నంబును దమ్మలుం దనయులుఁ తీవరి ముదం బందఁగా
 శ్రీరాముం దసమానవిక్రమమునఁ టీరాల్చి దాఁటవ్వలఁ
 ధీరోదారత నిల్చి నిర్జరతతుల్ దీవింపఁగాఁ జెచ్చెరన్. 23

ఉ. చేరిరి పానరోత్తములు చేరిరి జాంబవదాదిముఖ్యులుం
 టిరె విభీషణుండుఁ దననీనలతో నకలఁజీరిం ద్రులుం
 శేరిరి ఘోటకంబులును సింధురబ్బండములుఁ రథంబులుం
 శేరె మరుత్తుతుం దొకఁడు చిక్క సమస్తదళంబు లచ్చటన్.

మ. త్తకోకిల. మారుతాత్తఁజ డిట్టిరీతి సమస్తనీనల నొయ్యనఁ
 భూరివాలముమీఁదఁ బంపి యుపూర్వవిక్రమశీలుఁడై

- ధీరతం దనతోడ మెల్లనడిచి పువ్వులవాన బృం
దారకుల్ గురియింప నిల్పె ముదంబు వెక్కిరివ నత్తటిన్. 25
- చ. రఘువతి తన్నుజూడంగ బరాక్రమ మారయించు ధీరసా
రఘునకరీరుఁ డైనకపిరాయుడు చేరువ నున్నకొండపై
లఘుగతి నెక్కి నిక్కి కుతలంబు వడంకంగ నార్చి దోర్బల
ప్రకటితకీర్తికాలి యని భానుజముఖ్యులు సన్నుతింపగన్.
- చ. నగుమొగమెత్తి భానుని తెనంకంగ దొంకంగదల్చి బాహు
వుల్, దగజరిపించి యంఘ్రిలుచితస్థితిఁ గూడంగఁబెట్టి జాత్రు
నగ, నగము వణంకఁ దూఁగి వదనంబు విగించుచు రామ
చంద్ర భూరిగుణుఁ దలంచి దాఁపె బలుతెక్కుల నొప్పు
సురాద్రికై వడిన్. 27
- చ. అపుడు సమస్తలోకములు నల్లలనాడె భయంబు పెంపుచే
నపుడు మహానిలంబు జగమంతయు నిండె దలంచి చూడఁగా
నపుడు పయోనిధుల్ గలఁగె నల్లన దేవత లాకలాననుం
డపుడె యణంగె నంచు ముదమందుచు నుండిరి మాటిమాటి
కిన్. 28
- ఉ. పావనియుగ వసేచరులు ప్రస్తుతించెయుచుఁ ద న్నెదుర్కొ
నగ, వావిరి నేగుడెంచి తనవల్లభుఁ డైనరఘూద్యహుగ
భృతి, గ్రావకులేంద్రుఁ జూచి పొసంగం బ్రణమిల్లి కరాబ్ధ
యుగముగ, తీవిగ ఫాలమందన ఘటంపగఁ జేయుచు నిల్పె
ముందఱిన్. 29
- ఉ. అంతట రాముఁడుం బటుదయారస ముఖ్యుగఁ జూచి ¹యా
హనూ,మంతుని శాంతునిగ సుజనమందనచారునవీనసంతు

1. యజ్ఞహాశాంతుని వక్షయాంతకుని వక్షజహంతకుని కార్జునంతునిన్.

నికా, వింతగఁ గొనిలించి కడువేడుక దీవన లిచ్చి వాటికిం
 బంతముతోడ నిల్వె దనపజ్జను సీత చెలంగుచుండఁగన్. 30
 *వ. ఇవ్విధంబున రఘుకులేంద్రుండు సకలసేనాసమేతుండై నాటి
 కచ్చట నిల్చి మటునాడు ఘృతసముద్రంబును మాండవ
 నాడు దధినిధియును నాబుగవనాడు సురాంభోనిధియును
 గ్రమక్రమంబున హనుమదాభీలవిశాలవాలంబుపైఁ గడచి
 జానకియుం దానును బవనసుతునిశిరోమధ్యంబున రథంబుపైఁ
 దేజరిల్లుచుఁ బ్రతాపలంకాలంకారప్రాకార ద్వారకవాటపరి
 ఘాచమక్కారభరవార్ష్యప్రాసాదగోపుర శాతకుంభ కుంభ
 గంభీరవారణ రథతురంగభటబృందంబులం గలవిశేషంబులు
 నక్కజంబుగాఁ బెక్కుచందంబుల నవిలోకించుచుఁ జను

* ఈవచనములోఁ గొంతభాగము యరిషత్పుస్తకములో నీ నీనమున్నది.

నీ. ఈగతిగదినకులేంద్రుడు సకలసే

నాసమేతంబుగా కడట నిలిచి

మఱువాఁడు దానిను మారుతపుక్తుని

శిరమున రథముపైఁ తెలుపు మెఱసి

ఘృతసముద్రము దాఁచి ఘూర్ణిల్ల జగములం

దధిసముద్రము దాఁచి ధరణి దిరుగ

మరసముద్రము దాఁచి మరణ సత్తుతిసేయ

పలకొచ్చు హనుమంతువామనను

నీ. సీతయును దాను రణశిశిను చెలయుఁ

దవర మెచ్చెనె నపుడు ప్రతాపబంక

గోపురద్వారప్రాకారగోళ్యహర్షి

భరత్సరథగణ్ణాంబముతో పేర్చిఁ దలఁచి.

నద్వృదు సకలదిక్కులయందును చిక్కటిల్లుచు భూసభో
మధ్యంబున నిరంతరంబుగా నిండి బలంబు లరుదెంచి శత
శంకునిపురంబు దాని కాహళిమృదంగధక్కిముఖబహువిధ
తూర్యనాదంబులు బోరుకలుగ మనుజదనుజశాఖామృగ
వాహినీసమూహంబులతో రఘునాయకుండు విడిసె బలంబు
లునుం దగినయెడల నుండిరి విభీషణసుగ్రీవాంగదముఖులు
రామునిచేరువ నుండిరి భరత శత్రుఘ్నులత్తగాకుశలవవిజ
యాదులు సేనాసమేతంబుగా సీతం బరివేష్టించి రాముని
గొలిచియుండిరి రఘువరుండును బట్టణంబు నెట్టన మట్టడి
వేయ మాపించి విభీషణసుగ్రీవాంగదజాంబవన్వరున్నంద
నానుజానుమతంబున.¹ 81

గీ. దక్షిణాద్వారమున నీవు దక్షిణేశ్వర
శరణి వాసరబల మసంఖ్యంబు గొలువ
మొందుకొని పట్టు వదలక యుండు మనుచు
సంగదుని బంపె నప్పు డత్యద్భుతముగ. 82

గీ. వివిధభంగులఁ బడమటిగవనియందుఁ
స్రూరభల్లూకములు నూలుకొల్లు గొలువ
సప్రమత్తుడవై యుండు మనుచు జాంబ
వంతు నటఁ బంపె బటుబలవంతముగను. 83

గీ. అగచరో త్రము లరయ నూర్చుదములు
నేర్పుతోడుత మిముఁ గొల్వఁ దూర్పు దెసకుఁ
జరుండు మీ రని గోముఖపనవృషభ
శరభులను బంపె సంగరోత్సాహమునను. 84

1. బయ్యమ్మ ప్రకాశం చిక్కడకు రెండవయాశ్వాసము పూ ర్తియైంది.

గీ. అంత మిగిలిననై న్యంబు నల్ల నొక్క
 మూఁక గావించి వారి నిష్ఠుల నొసంగి
 కదలు మనుచును శత్రువుల్ కళవధింప
 నుత్తరంబున ముగ్ధుల నునిచె నభ్రదం. 85

చ. పరుస విభీషణుం గొలిచివచ్చినదై త్యులఁ గొమ్మకొమ్మ కొ
 క్కరిఁ బురికొల్పి వారలను గావఁ బ్రథానులఁజూపి యెల్లభూ
 వరనివహంబులం బిలిచి వాహిను లల్పములైనచోట మీ
 రరయుచు నుండుఁడి యనుచు నల్లనఁ దా నియమించె
 నెంచగన్. 86

ఉ. అందఱు నన్నిదిక్కుల రయంబుగ నేర్పఱపం గణంకతోఁ
 గొందఱు అగడ్త లూడ్చునును గొందఱు కొమ్మలు కూల
 వ్రేయుచుం, గొందఱు దత్కవాటములఁ గుంజరయూథము
 రీతిఁ ద్రోయుచుం, గొందఱు గర్భముల్ వగులఁ గ్రవ్యవ
 నార్చుచు నుండి రత్తఱిన్. 87

సీ. ఆసమయంబున పవనీశుఁ డగురామ
 చంద్రుఁ డల్లన విభీషణునిఁ జూచి
 'యమ్మహాకుశలుని యనుమతిఁ గైకొని
 మంతుఁకెక్కినహనుమంతుఁ బిలిచి
 నేవల మమ్మును తేర్చితి విచట నీ
 కృప నెల్లదనులు దిగ్విజయమయ్యె
 నిటమీఁదికార్య మే నెన్నిభంగులనైన
 భుటియింపఁజేయుదుఁ గాండములను

గీ. గాన నింతట నాశతకంఠుబుద్ధి
 యెట్టియాపున మెలఁగనో యెఱుంగరాదు

రాయబారంబు తరుచరరాజ సీవు

¹పొయినచ్చుట గార్యంబు పొనుగు ననుచు.

88

గీ. ఎల్లి పుష్కమి యాత్రకు నిది జయంబు

రమణ సీవేరఁ జంద్రతారాబలములు

గలిగియున్నవి చని శతకంఠుఁ జూచి

మమ్ము నెఱిగించి చయ్యన రమ్ము పొమ్ము.

39

గీ. వనజసంభవుఁ డొస గినవరములకుచు

మది మదింపకు మనిపల్కు మఱి మదించి

పొర నాచేత దగ్ధులై పొయినట్టి

దశముఖానేకదైత్యులఁ దలఁపు మనుము.

40

గీ. లీలఁ బురుషులచే జాపులేయుండ

బ్రహ్మఁ గొరితి నని వాఁడు బలికెనేని

మించి యిచ్చటికి నే వరుడెంచినట్టి

రాశ తలపోయుమను మయ్య యోకపీండ్ర.

41

*గీ. వెఱచెనేనియు నిప్పుడే శరణుచొచ్చి

మనుట మేలని యెఱిగింపు వనచరేశ

శరణుచొచ్చినవెనుక నాధరణిసురలఁ

జేయుదుండగములు మది జేర్చ ననుము.

42

1. శీతకను జని యంతయుఁ జూచువలె.

*మ. అదియునుగాక నీలంక నిశ్చంకమిరుదాంకంబుగా సాధించి పితృతంబు

భరాతలంబునం గూల్చి నకలనేనానఁపేతుండలై సాశేతగరంబునకుం జని

నకలదిగ్విజయంబుగా నుదగరుడయ్యవీన్నరంభర్షపిఠ్ఠవిజ్ఞాభరాతరం

ద్రులచే మెప్పు గైకొని విజయంబు జొంతుడ నది తెల్పును.

క. చను మని కంచిన నలరుచు

హనుమంతుడు రిభుకృతాంతుఁ డనుపనువిద్యా

భవవంతుఁడు బలవంతుఁడు

జనవల్లభుచరణపంకజములకు నెఱుగెన్.

43

వ. ఇవిభంబున నమస్కరించిన నమృతాంతుఁడు దీవింప నచట

వీడ్పొని తా నరిగెడిమార్గంబున నున్న సుగ్రీవున కెఱింగించి

అనుపవచ్చినవిభీషణు నునిచి సకలవానరదానవమానవనిచ

యంబులు జయజయధ్వనులు గావింప నరిగి చ్వారంబులం

బలసియున్న మహాదానవులఁ బరికించుచు నదృశ్యశరీరుండై

నవప్రాకారంబులు గడచి తనమహాకారంబు గొండలు గని

పఱచెడివిభంబుఁ జూచి నవ్వుచు నరయవచ్చినవారల హంక

రించుచుం జనిచని పట్టణంబు వీక్షించునప్పుడు.

44

శ్రీ. అలరు నప్పురిరమ్యహర్షాగ్ర శాత్ర

కుంభకుంభ వ్రజంబులఁ గొమరుమ్మి

ప్రకటజాంబూనదాంభోజముకుళములను

సరసమగునట్టి మానససరసిఁబోలె.

45

శ్రీ. మహానయతరహేమకుంటపప్రాణాసౌదామిరీరక్తకాలలండు

న క్రమః క్షాపింపరున చిత్తయత్రులు వ్రాసెనద్యమం ల్యమైమిఱు

జవతంపుగంటలు క్రథించు నెఱుఁట్టు బలికమైనట్టిదిరామములును

నరనంపుమాణిక్యపంథుడుల్ గట్టినసారడూ నుత్కాలచందువములు

శ్రీ. వింపుమిఱుంగఁ బటికంపు పెంపుసొంపు

నంబుల మిఱు పందిళ్లదరనరింక

నంకనమిఱు నుండునిశ్రాంతి దవర

నాతగతి కంక నారాజురూక, శాండు.

ఆ. ఇట్టివట్టణంబు నిందునికై వడి
 నేలుచుండ కిడు దేల వ్రావె
 భువనకలుగుటకును వినయంబు భూషణ
 మదియు లేమి జన్మహానిగాదె.

46

వ. అని యగ్గించుచు మఱియునుం జనిచని మరకతనీల ప్రవాళ
 మాక్షికవైడూర్యపుష్కరాగాద్యనేకరత్నఖచితాభ్రంకపనీం
 హాసనంబున నూటుతలలు నిన్నూటుకరంబులును మిన్ను
 ముట్టినపొడువునుం గలిగి గరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరకిన్నర
 కింపురుషదేవవానవోరగాష్టదిశారమణశిరశ్శోభితం బగు
 తలాటంబుఁ గాలం ద్రోక్కి నిక్కుచుఁ జెఱలువట్టిన దేవభూ
 దేవయోషాశుముదయంబులు కన్నుల నక్రవు లొలుక
 నులుకుచుం దగినపనులు పలుకు బ్రథానులుం దానును గొలు
 వున్న శతములు నవలోకించి మహాద్భుతంబునొంది రావణునకు
 నితనికి ననేకాంతరాంతరం బని తలపోయుచు నవార్యదైర్య
 గాంభీర్యధుర్యందై దాసి తదీయసింహాసనంబునకుఁ బురో
 ఖాగంబునఁ దనవాలంబు దివిసోకఁ బెంచి వీకం జాట్టి తద
 గ్రంబున నమృతాదానవేంద్రనికంటఁ బొడువుగాఁ గూర్చుం
 దివ నతని దారుణాకారంబు శతకంఠుండు గాంచి యాశ్చ
 ర్యంబును భయంబును నభిమానంబును గోపంబును బురి
 కొనంగఁ జింతించి యమృతావీరున కి ట్లనియె.

47

కావీరా యోరివనేచరాధమ భయం బింతై నను న్లేక స్రా
 కారంబులె వెను దాటు లెట్లు మఱి వీకందాటి దుర్విషణా

1. దైరవలచనె యనుభవతో పిడు, ప్రకృత కేరదయ్యఁ కాచకర్ష.

కారం బొప్పగవచ్చుటెట్లు తగ నల్క వచ్చి నాముందట
 ధీరత్వంబున నిల్చుటెట్లు లివి చింతింపగ మహాశ్చర్యములే.
 1. కా. ఎవ్వఁ డంపిన నెట్టువచ్చితివి నీ వెవ్వఁడ వెవ్వనికీ
 మవ్వంబై యుదయించినాడ విట కేమాన్లంబున న్వచ్చితి
 వెవ్వం డింతటిరూ పాసుగె మఱి పేరేమండ్రు విన్వింపరా
 యివ్వీటం గలదానవులే గడు నిరు హింసీంతు రిట్లుండినన్.
 ఉ. ఎవ్వనిగొల్తు వాతఁ డన నెవ్వఁడుదోష్టల మొప్పుయద్ధమం
 దెవ్వని గెల్చె నిం కతఁడు నెక్కడ కిక్కడ కేగుదెంచెనో
 జాత్రున మత్ప్రకాపములు చూడఁగ నూరకె నిన్నుఁబం పెనో
 యివ్వధ మెల్లఁ జెప్పగదరా దివి జూచెద వింతగర్వమా.
 వ. అనినవినిమహాశూరుం డగుమరుత్తుమారుండు నిశ్చంక
 నిరాతంకమహామంకజుండై ప్రకాపలంకారమణుం డగుశత
 ముఖునిం జూచియుఁ జూడనివిధంబున నిరాకరించుచు
 నిట్లనియె. 61

గీ. ఓరిదనుజాధముండ విసరోరి రాము
 నప్రతిద్వంద్వశౌర్య నాహవవిరోదుఁ
 బరమథార్మి కు జానకీప్రాణనాథుఁ
 ద్రిభువనాధీశు నధికులు దెలుప విసవె. 62

సీ. పది రెండు నేడుల బాలత్వమువనుండి
 కాటకిఁ గూల్చినధరణివిభు డు
 శోశియజ్ఞంబు గావించి గౌతమ
 సతిశాప మణచినకాంతమూర్తి

1. ఈకావ్యాలమునకు ముద్రాపితంబు నియతమగు యాద్యక్షిదమైన
 యంత్యులహంకరం.

త్రిపురాంతకునివిల్లు దెంచినబలుమేటి
జానకిం బరిణయం దై నఘనుండు
ముదముతోఁ బరశురామునిగర్వ మణచిన
దశరథరాజనందనుఁ డితండు

గీ. సత్యశీలుండు సద్గుణశాంతమూర్తి
నీలవర్ణుండు త్రిభువనపాలకుండు
శిష్టజనపాలదుష్టసుశిక్షకర్త
రమ్యతరవర్తి జానకిరామమూర్తి.

63

సీ. చిత్రకూటాద్రిని నేలించి శరణన్నఁ
గాతాసురునితప్పు గాచినాఁడు
పటువిరాధుని జంపి భద్రాద్రి పసియించి
ఖరదూషణాదులగర్వ మడచి
శబరిని రక్షించి చనుదెంచి ఋష్యమూ
తాద్రిని నున్నట్టిభద్రమూర్తి
వనచరేంద్రుం దై నవాలితమ్మనితోడ
సరసులు గావించె పరస మెరుగ

గీ. నతనికిం బ్రీతి యగునట్లు లాబలాభ్యుఁ
దై నవాలిని నోక్కమ్మనందుఁ గూల్చి
కలితమగ్నిప్రఁ బట్టంబు గట్టినాఁడు
విఘ్నండు దశరథరాజభూవిఘ్నండు నీవ !

54.

సీ. ఎఱుంగవే రావణునిరములు పదియును
ధరణీపైఁ గూల్చుప్ర కాపమహిమ

1 యెఱుగవే కలనిలో నలఘటలో దీర్ఘ
 నక్కుంభకర్ణ గీటాఁచువిధము
 తలఁపవే యంద్ర జిహ్వానా ద్వినిఁ గూల్చు
 భూరిహోదండదంభోర్భునత
 తెలియవే లంకకుఁ దివిరి విభీషణుఁ
 బట్టంబు గట్టినపటువివేకి

గీ. నట్టిశాస్త్రవంశజుఁ డాఁఘూర్వ
 ముందె మాస్వామి యతనికి సూచిగములు
 నేయుచుందుము నే మొదలఁచెనీ పెక్కు
 వనపరులము మహీసురావనపరులము.

55

క. నాతండ్రి వాయుదేవుఁడు
 నాతల్లి దలంప నంజనాదేవి మదా
 భ్రాతృతంబు హనుమఁ డందురు
 భూతలపతిఁ గొల్తు జయముఁ బొందెడికొఱకై.

56

*నీ పలిక పనిబూని యేలంకి కరుగుచోఁ
 గంధి దాఁటితి నొక్కకాలస్వకరణి

1. ఎఱుగవే మొందు నవగరకుందు బుఁదైవమంభకర్ణుని నేఁ
 గూల్చు విధము.

*నీ. కలహస్తవింజయఁ గలనిపగాఁ గోరి మత్స్యవల్లభురూపుమాపినాఁడ
 శ్రీరామనాథుఁడే జెన్నొంద లంకకుఁ దవరంగ వారిధి కాఁటినాఁడ
 మహిల్లఁ తెలికి రావణుకమాధవుఁ దైవయత్న శిక్షాప్రాధి నలరినాఁడ
 దశకంఠపురమెల్ల దగ్ధంబు గావించి యనులచేఁ గీర్తి నందినాఁడ

గీ. వివర నానాటి యెవరు నీటికొవ
 నన్ను నెలఁతంగ గలరె నీ యన్నలబడు

వనమెల్లఁ బెరికి రావణుకుమారుని సతు
 తాత్రిఁ గూల్చితిఁ దృగామాత్రముగను
 దశకంఠపురమెల్ల దగ్ధులుచేసితి
 దివిజా లోహలో యని ధృతి నుతింఁ
 బట్టవచ్చినవారిఁ బట్టుపురాజునై
 వెలుచ దండించితిఁ బెక్కుగతుల

గీ. మరలివచ్చుచు లంకిడెయ్యరము ద్రొక్కి
 జలధి లంఘించి జానకిజయముఁ జెప్పి
 నట్టికూరుండ నిచ్చుడు నట్ల నిన్నుఁ
 జూచి పోవచ్చినాడరా నీచహృదయ. 57

ఉ. వంచనలేక మోచిక్కిని వచ్చితి నేనలనెల్ల చేగ దాఁ
 టించితి నాల్గువార్ధులును రీవిగ వాలముమీఁద వాఁడె యే
 తెంచె రఘూద్రహుండు తనదేవియుఁ బానును నిన్నుఁ
 జండుగా, నెంచగ నీకు దిక్కు ధర నెవ్వఁడు చూడు
 మిఁకోరి దుర్జితీ. 58

చ. అనవిని యప్పు డిట్లనె శతాస్యుఁ డిదేమిర యోరిహిత నే
 మనఁ జనదంచునున్నఁ బలుమాటలు రాముండు గీముఁ
 డంచు న, వునుజకులాధమున్ వినుతి మోక్కిని చేసెద
 విట్లు వాఁడుచే, నీనపని నాభటుం డొకఁడునేయు నిమేషము
 లోనఁ జూచినన్. 59

11. తుద్రమానవుఁ జెప్పి సుకృతాత్మఁ డనుచును
 బెక్కులు వలెకెడు వెట్టికోఁటి

లోన వారిలఁ జూపరా జానవాధ
 మా మదింపకు రణమున మడియంగలవు.

1. ఈ సీసపద్యమునకు నమానార్థమైవీసీస మిదఁబ్రసరింపఁ గలదు.

యెట్టిభారి కుడురా యింతిని బాటక
 నాచి విన్నపుడె స్త్రీహత్యకేసె
 నోకప్రాతవిలు వంచి వికలంబు గావించి
 యిల మహాదేవున కెగ్గుచేసె
 నాత్తికై నిష్కారణంబుగా నవ్వాలి
 బడసేసె నత్యంతపాప మొదవ

గీ. నట్టికాంతాజనాంతకు నట్టికైల
 జాధిద్రోహి నట్టిమహాభుచిత్తుఁ
 తెప్ప నేమున్న దికనీవు చేరినట్టి
 వార్త వినిండుగదరోరి వదరు లేల.

(6)

*సీ. అనవిని మది నాగ్రహం బంది శతకంఠు
 తోడ నిట్లనె మరుత్తుతుఁడు గదిసి
 యాడిదేవుని దేవతారాధ్యు ననఘాత్తు
 శ్రీరాఘవుని నిందచేసిలేని
 యాయువు ద్రుంగు నీ కనుమాన మింకలేదు
 దివిజులు చెలంగి నిందింతు రింకను
 అంతంబునకు రావణాసురుఁడును రాము
 నటువలె దూషించి యిలను గూలె

గీ. గాన నీకును నెడ లేదు కాల మింకను
 నరవరునిచేత నీమరణంబు నిజము

*ఉ. పేర పేల నాకు వృధురుఁడు తెచ్చు ముక్క పీఠలక
 పొంజున తెచ్చెదను నోరియితో విజు రామయార్తి కా
 శ్లోకలవారివల్లం దగ నీనిబిశపుహర్ష మంతయుతో
 కా గజుఁగొందు నన్ను గది తక్కురి శేన ముటాఁడు తెప్పియె.

దురితవర్జి వి దేవతాద్రోహి వరయ

నిన్ను గనుగొన్న దోషంబు నివృత్తాత్.

61

ఉ. నీ వెటు వోయె దింక మఱి నేర్పున నీ కెఱింగింప నేల నీ
తావిభుఁ డెల్ల నేవల ముదంబున ముట్టడిచేయఁ బంచి న
న్నీవిధితోడ నీహృదయమెల్ల నెఱింగియు వేగరమ్ము నే
నావలికార్యమెల్ల విశిఖావరీః జక్కగఁజేతు బొమ్మనెన్. 62

గీ. పురుషవర్గంబుచే జావుఁ బొరయకుండ
వరముఁ జేకొంటి ననెడికావరము వలదు

మించి జానకితోడ నేతెంచినట్టి

రాక తలపోయు మనిచెప్పె రామవిభుఁడు.

63

గీ. ఎన్నివిధముల నిను వధియించికాని

పురికి నరుగము కావునఁ బొసగఁ దనకు

నమరభోగంబు లన్నియు ననుభవించు

మనుచు నీతోడ నెఱింగింపు మనియె నృపతి.

64

వ. అదియునుగాక బంధుమిత్రుల నాదరించుచు నాశ్రితులకు

నిల్లు చూఱి లిచ్చుచుఁ బుత్రపౌత్రుల నలవరించుచు వరుది

పరిహారంబుగా భుజించుచు నిష్కూడుదినంబులు సుఖియింపు

మని యెఱింగింపు మనియె చెనుక నెడ గలుగనేర దెన్ని

భంగులఁ దనస్థానంబు లఱచేత నునిచి సంగరంబున కరుగు

దెప్పని పలికె పిదపఁ గరుణాసముద్రుండు గావున నేరాఁ

గ్రమ్మఱు విలిచి శతముఖుండును సంగరంబునకు భయంబు

నొంది శరణుకొచ్చెనేని కాతు నని యెఱింగింపు మనియె.

అత్తెఱంగైన నీవు చేసిన గోబ్రాహ్మణమునులబాధలు యమి

యించెదఁ జెప్పు మని పంచిన వచ్చితి. ఇచ్చట నిన్నుం బురి

కొల్పుతున్నరాక్షసుల నవ్వుకుము. అతం దాదిచారాయణ
మూర్తిగాని నరుండు గాడు. ఇన్నియు విచారించి వైరంబు
విసర్జించి శరణుచొచ్చి బ్రతుకుము. అది సహింపకయున్న
యుద్ధంబున కరుగుదెమ్ము పురుషులచే జాపు లేదని తలచితి
వేని రామచంద్రునివెంట జానకీదేవి చనుదెంచుల్లు భవ
న్నాశనంబునకుఁ గాణంబు. తదీయప్రభావంబు దెలిసెద నని
తలంతువేని మితల్లిఁ జిత్రగంధి నడుగుము. అప్పుడేవి
చేత నీవు త్రుంగుట సిద్ధంబని యనేక ప్రకారంబులఁ బలికిన
సులికిపడి ప్రళయకాలాగ్నిచందంబున ముంచుచు నూఱు
మొగంబులు ముడివెట్టుచు హనుమంతునిఁ జంప నిశ్చయించి
దూతభర్తంబు విచారించి యవ్వేళకు నడరుడిగి యాస్థానం
బునం గల ఓహోదానవు లదృశ్యంబున వినుచుండ నిట్లనియె.

కా. ఓరీమర్కట మద్భుతాబలము వెం పూసంగ శంకించుచు
వీరంబెల్లను వీడి భృత్యులగతిక బృందారకుల గొల్వ నా
హారార్థం దగుమర్త్యుఁజెప్పుచు భయంబందందఁ బుట్టించి నీ
వారూఢి బహుభాష లాడెద వహః ప్రాణంబులే యొల్లవో.

సీ. వేర్చి పైఁబడఁబూని పెరిగి నల్లిక్కుల
నడఁచెడుకార్పిచ్చు సుదుపనేర్తు
సమయంబువచ్చిన ర్థుంధూనిలమునైన
నెఱి మెదలఁగవీక నిలుపనేర్తు
నాహవంబున జయం బనుకూలముగ మంత్ర
సిద్ధిజపంబులు నేయనేర్తు
గడువేడ్క రథములఁ గరితురంగంబుల
నడిపింపనేర్తు నర్థ నముమోద

గీ. నిన్ని యునుగాక పరమేష్ఠి యిచ్చిసట్టి
వరము లున్నవి జమునై న పరకునేయ
నట్టియసమానబలశాలినై న నన్ను
జానకీరాము లేదిరింపఁ జాలగలరె.

67

వ. అదియునుంగాక.

68

నీ. మద్భీమతరనామమహానీయమంత్రంబు
సకలభూతగ్రహోచ్ఛాటనంబు
మద్భావోదండంబు మత్తారి నృపకుమారా
రాచలాభీలవజ్రాయుధంబు
మచ్చండకోపంబు మానితబ్రహ్మాండ
ఖండంబులకున్లొంగు బ్రళయకరము
మన్మందహాసము మననీజకమలభ
వామరావళికెల్ల సమృతపృష్ఠి

గీ. సకలలోకంబులకు నేనె చక్రవర్తి
సట్టి నాయుద్ధతికి నిల్చి యథముఁడైన
జనవరుండును నబ లగుజానకీయును
దురము గెల్చెద రనుట యద్భుతము గాదె.

69

ఉ. ఇన్నియుఁ జెప్పనేల విను మీక్షణమందున నిన్నుఁ జంపి రే
పున్నతపృథ్వి నేగి నృపు నుక్కణగించి తడియఁగోమలిం
బొన్నసుగంధిఁ దెచ్చి బహుభోగపరంపరఁ దేలుచుక సుఖం
లెన్నగఁ గందు డై తుల్యులు భరియని సన్నుతిచేయ వానరా.

ఉ. చిక్కితి వెందుఁ బోయెదపు చేకొని మ్రొంగెద నిన్ను రామునికొ
దిక్కిఁక నేది నీ కనుచుఁ దీవ్రరయంబున నాగ్రహించుచుం

చెక్కునికాటకోటులను బిల్చి వనేచరుఁ ద్రుంపుఁ దన్న వా
రుక్తున నేగుదెంచి పటుహంకృతిసేయుచురాగ నుగ్రుండై.

ఉ. ఓరిశరాస్య నే నోకడ మారక చిక్కిరి నంచుఁ బట్టఁగా
గోరితిచూచుచూడుమని గొబ్బున రాముఁడలంచివాయువు
పారెకుఁ జీరి వాలము వికాలముగా రవిసోకఁ బెంచి దు
ర్భారశరీరుడై పెరిగె భగ్గున మంటలు నోరఁ బుట్టఁగన్. 72
చ. 'వెఱచిరి కొందఁ జిత్రజిని వీనిమహాకృతిఁ జూచి కొందఱుం
బఱచిరి సందుసందులను బల్కిడి కొందఱు భీతిఁ బోవలే
కఱచిరి కొందఱఁబుడు శశాస్య మముం గరుణింపు మంచుఁబె
ల్లఱచిరి యిట్టిరీతిఁ గడునాకుల మొందిరి దానవులే చెసన్.

క. శతముఖుఁడును హనుమంతుని

మతమంతయుఁ జూచి భయము మల్లడిగొనఁ గా

మతి నడలుచుండెఁ దక్కిన

హితులును నిర్విణ్ణులై హృదయము లులుకన్.

74

మ. హనుమంతుం డపుడంగ్రుండై దనుజలోకాధీశ్వరుఁడాసికొ
వ్వున న న్నట్టఁగఁ బూని తిప్పుడు మదం బువ్విల్లి నీకేల యం
చును ఘోరాశనిఁబోలుముష్టిహతిచే స్రుక్కంగ నద్దానవేం
ద్రుని నేలంబడఁ గూలఁగాఁ జూడిచె రుద్రుంబోలి లీలాకృతిన్.

గీ. ఇట్లు పొడిచిన బడి తలలెల్ల బగిలి

యబ్బుగంబుగ నెత్తురు లుబ్బిపాఱ

నపుడు మూర్ఛిల్లె నతనిసీంహాసనంబుఁ

జార్జముగఁ దన్నె నమరులు చోద్యమంద.

76

గీ. తన్ని యంతటఁ బోక యద్దనుజవరుని
ద్రోక్కి యున్నతలాటంబు దున్నీ తిచిచి
యెపునను గొని యెప్పటిరూపుతోడ
నచట వీడ్కొని రఘుపతి నాత్మఁ దలఁచె.

77

వ. ఇ ట్లైఱంగున రఘునందనచరణారవిందమకరందబిందువరంపరా
ష్వాదనానందేందిరుండై మరున్నందనుండు తనకునెదిరిన
దైత్యులం బరిమార్చుచు సింహనాదంబు నేయుచు గపి
సేనాభిముఖుండై వచ్చి పురోభాగంబున సకలదళంబులతో
నున్ననుగ్రీవుని గాంచి యతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబుఁజెప్పి
సంభాషణలుగైకొని అచట వీడ్కొని సకలకపినాయకులు
దన్నెదుర్కొని గాఢాలింగనంబు గావించి పెక్కుఁజెఱంగుల
నభినందింప రయంబున నరుఁడెంచి అనుజత్రయపుత్రపాత్రుల
వేష్టితుండై జానకియుం దాసును దనరాకఁబెదురుచూచుచున్న
రఘువరుం గాంచి వందనంబులు గావించి అనేకవిధయైల
సన్నుతించి ప్రతాపలంకాపురికిఁ దా నరుగుట మొదలుగా
కతకంతునితలలు పగులఁ బొడుచుట తుదయునుంగా
నంతయు నెఱింగించి రేపు లగ్గకునెలవు దయచేయవలయు
ననిన హర్షించి యక్కునం జేర్చి నీతయుం దాసును బహు
భంగుల దీవించుచుండె నంత నక్కడ.

78

క. దనుజేంద్రుఁ డంతకంఠును
మునుపడఁ దనమూర్ఖుడెదిని మునుకొని సింహా
సనమును బొడియగుటకు మఱి
తనదుతలాటంబుఁ బోవ దానికి నడలెన్.

79

- క. అడలి తనయిరుగెలంకుల
నడలుచు గనుపట్టుబలునికాటుల హితులం
గడుమంత్తుల నొగిమొగములు
ముడివడఁగాఁ జూచి భయదముగ నిట్లనియెన్. 80
- క. ఓయి సదివేంద్రులారా
మాయురె యిపు డొక్కకోరిమాత్రమె యిట్టుల్
చేయఁగ నిందలు నేమియఁ
జేయఁగ లేరైతి రేమిసేయుదుఁ జెప్పురా. 81
- క. ఏలాగు నమ్ముదును మీ
రీలాగునఁ బిలుకు లగుచు నిట్లుండఁగ నే
నేలాగు రాముఁ దునుముదు
నేలాగున బంటులుగను నేలుదు మిమ్మున్. 82
- క. అని మనమునఁ గోపంబును
భువతరశోకంబుఁ బెనఁగఁగాఁ జింతాంభో
ధిని మునుఁగుచున్నదనుజే
ద్రుని గనుఁగొని యిట్లు లనిరి తూర్ణస్ఫూరణన్. 83
- క. ఏ ముప్పుడ యేమిటుచో
నామర్కటుఁ డేగె గాక యటుచూడుము త
ద్రామునిఁ జంపి మఱాతని
కోమలిఁ గొనివచ్చి నీకు గొబ్బున నిత్తున్. 84
- క. మాయుట్టిమంత్తు లుండఁగ
నీయదవడ యేల నీకు నిప్పుకె మమ్ముం

అ. మామంటింటు లుండఁగ, ఏదేల యుత్తర్యులెంద నిప్పుడు మమ్మక
భావించి మంత్తు రయిదువ, నేమిభయమొగిల్చి రాదు విలఁ గూర్తు మొగిన్.

బాయక పంపుము యుద్ధము

చేయుదు మెడపకను నీదుచిత్తము రాగన్.

85

13. వనజజాఁ డొసఁగినవరముల

ఘనత విచారింపవలదె కడిసిన నీకున్

వనచరులన వరవరులన

విను తృణమాత్రంబుగాదె వివరింపంగన్.

86

క. సురల్లెనీకు వెఱచుచు

సొరిదిగ నేమితు రనగ సురలు పనుపఁగా

వరు దెంచుతేలరాముని

సరకుంగాఁ గొనఁగఁ దగునె సుగరధుర్యా.

87

క. దనుజేశ నీవు గడఁగినఁ

గనుఁగొనఁగా మృత్యువై నఁ గళవళపదు న

వృషచరులును గిసచరులును

మనుజుఁడు గినుజుఁడు నిన్ను మార్కొనఁగలరే.

88

క. అని మంత్రులు బహుభంగులఁ

దనమడి బురికొల్ప వసురధవుఁడు మహారో

షణయనమనస్కుడై యు

ద్దనుజుల మన్నించి చనియొఁ దల్లి యొడుటికిన్.

89

క. చని తల్లికి పాష్టాంగం

బొనరింపఁగఁ జూచి పుత్రు నొయ్యన విలస

ద్ద నగాత్రుని నుతమిత్రునిఁ

గనుఁగొని దీవించి చిత్రగం ధిట్లనియెన్.

90

14. పరిశోధ్యఁ డొసంగి, వరములు గలంగంగ నీకు వాచదులును నా

వరు లనదఁ మితవాచలు, పరిశోధఁగఁ జ్ఞులును గాదె భంజన మందున్.

గీ. అన్న నీమొగ మదియేమి విన్న నగుచు
నున్న దిప్పు డీవెన్నఁడు నుల్లమునను
వంతఁ డెందపు నే దిది వింత వొడమె
నేమి యెఱింగింపు నాతోడ నెద్దియైన.

91

సీ. అలిగెనో యుష్మదహంకారములు చూచి
యుగ్రుడై యిప్పుడు మృత్యుంజయుండు
మునుల నేచితి వని వనజసంభవుఁ డొండె
శపియించెనో కడసాహసమునఁ
గింకరుల దానును శంక లేక కృతాంతుఁ
డంచువడి దండె లైసో కడంగి
వరశరణాగతవజ్రపంజరుఁ డగు
రాముఁ డేలెంచెనో భీమముగను

గీ. వీర నెఱింగింపు విన్నయందాక నాకుఁ
గడుపులోపలఁ జెయివెట్టి కలఁచినట్టు
లున్న దిప్పుడు నీమోము విన్నదనము
గన్నయప్పటినుండి యక్కజముగాను.

92

సీ. అనవిని యాశరాననుఁడు దల్లికి హను
మంతుండు వచ్చినమార్గములును
వచ్చి రామునిఁ జెప్పి వాదించు తెఱఁగును
వాదించి కణగించువైఖరియును
బట్టంగ దైత్యులఁ బంపువెట్టుటయును
బంపువెట్టినవారిఁ బడరుటయును
డంబుగాఁ దనదురూపంబు చూపుటయును
జాపి లేన్నొగిఁ జొడుచుటయుఁ జొడిచి

గీ. తనదునింహాసనము గూలఁ దన్నుటయును
బూని చిరుదుతలాటంబు వోవుటయును
మఱి వనచరుఁ డేగివసుహిమములును
తెప్పినను విని తల్లి చూర్చిల్లి తెలిసి. 93

గీ. అన్న శతముఖ మితండ్రి యదృశంపు
వార్త నారదుచే విని వచ్చి మన్ను
నా తెలింగింప నెఱుంగుదు నీకు నట్టి
గోప్యమంతయు నెఱింగింతుఁ గోరి విచుము. 94

వ. బోధిత్తయ మగువొకమహాశక్తి చతుర్దశభువననాయకయై
ప్రవర్తించుచుండి తనదూపం బగునట్టి *యోంకారస్వరూ
పంబున బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల నుదయించుకేసి జన్మ
పాపణలయకారులం గమ్మని నియోగించి వారలకు సుఖంబులు
గఱపు మని తనకళల చే మువ్వరు కన్నియలం బుట్టించి అందు
కారద యనుచెలి నజానకు, లక్ష్మీ యనుతెరుణి నచ్యుతునకు,
గౌరి యనునారి శివ్రనకు దయచేసి ప్రపంచంబు నడుపుచు
నందుఁ దనపూగ కళ యగులక్ష్మీనిం బిలిచి యతిరహస్యంబుగా
నిట్లనియె. శ్రీతామంగంబున నీదుభర్త యగువిష్ణుండు
రాముండై రావణునభార్తంబునకు నటించగలఁడు తత్కా
లంబున నీవు జనకునకు నుదయించి జానకీనామంబున రాము

* యోంకారస్వరూపంబున విరాట్పురుషుం దగుమహావక్త్రం బుట్టింప
నాదునివలన ముఖంబున బ్రహ్మయం భుజంబునలన విష్ణుత్తుడు కిరణంబులన
నీశ్వరుండు నవంబునలన వానరాదులును నాభిలన నశ్వినీదేవతలును రాను
పులహన యక్షకీర్తిర గంధర్వాదులును దూతపులహన నూర్వకీమేరకాదు
లును పాదంబులనలన మంగళపాతకలనబుట్టించి. మొ.

నితో మెలంగంగలవు. రావణుడువశానంతరంబున శతముఖుఁ
డనునొక్కరాక్షసవరుండు పుట్టి పురుషులచే జాత్రలేకుండ
బ్రహ్మచే వరంబులు గొని తరుణులం దృఢీకరించు తన్నిమిత్తం
బున రామునివెంట నీవు చని యితనికి శత్రుంబు గానినను
యంబున శస్త్రాస్త్రంబులు ధరియించి యుద్ధంబుచేయుము అట్టి
యెడ నేవచ్చి నీయందు నావహించి నీచేత శతముఖునిం
జంపించెదఁ జను మని పంచిన భవన్నాశనంబునకుఁగారణంబగు
చు నీత యన నుదయించినయది యని మఱియొ నిట్లనియె. 95

సీ. సృష్టివై విష్ణుండు దుష్టనిగ్రహమున
శైరాముడై పుట్టి నమరు లలర
వలనొప్ప నవ్విష్ణువక్షస్థలంబునఁ
జెన్నందుశ్రీదేవి నీత యయ్యె
సరవి నాతఁడు పూనుకంభచక్రంబులు
భరతశత్రుఘ్నలై ఖరగి రిచ్చ
దాశానిపర్యంకమై యుండు శేషుండు
సౌమిత్రి యన మించె జగమునందుఁ

గీ. గాన రాముండు మనుజుండు గాఁడు చూడ
నతనిఁ గొలిచెడుకపులేల్ల నమరవరులు
గాని కాళామృగంబులు గాత్ర నీవు
వారితోడుత వైరంబు వలన దుడుగు.

96

గీ. బ్రహ్మదేవునిచేతను బడసిపట్టి
వరముమాత్ర న గర్వింపవలన దట్టి
బ్రహ్మ నీతండా పుట్టింఁచె ఖరగఁ గాన
మించి తనతండ్రిపూనికఁ దప్పించగలఁడె.

97

- గి. కాన రాఘవు నెదుర శక్యంబుగాదు
తవిలి వారలపై విరోధంబు మాని
శరణు చూరుము దురాత్ములజాడఁ జోకు
జగతి బెబ్బులిపైఁ గోలఁ జూడఁ దగునె. 98
- సీ. అని రామువిక్రమం బతనితమ్ములరాగు
తనయులవిధమును దరుణినీత
మహిమంబులును హనుమంతులెఱంగును
సుగ్రీవుఁడతఁ దత్పుత్రులగతియు
బలములచలమును గెలువరాకుంటయుఁ
బెలుచ విభీషణుఁడేదములును
దమనిజశక్తియు ధర్మసంఘటనయుఁ
తాడియుఁ గీర్తింపదనమును
- గి. దెలిపియును బుజ్జించియుఁ బలువిధముల
మనసుఁ గలఁచియు నీతి గా దనియు భయము
లొదవఁజేసియు బహుగతి నూఱిడింప
వాగ్రహించుచు నుడుంగక యసుర వలికె. 99
- ఉ. రాముఁడు విష్ణుఁ డంచును బరాక్రమంఁ డంచును నెవ్వఁ
జొచ్చి రా, రాముఁడు విష్ణుఁడైనఁ దనరామను రావణుఁ
డుగ్రతూరుడై, ప్రేమను గొంచుఁజోవఁగ నభేద్యశ్రరంబు
లఁ గూల్చరాదె యో, రామునిచాపనైపుణి పరాక్రమముం
గనవచ్చె నిందులన్. 100
- చ. అదియునుగాక నాఁడును నరాధముండుం బటువిక్రమంబు
లిం, పొదవఁ గనంగఁ జూలఁడె యపూర్వశరావళిఁ జేతఁ
బూస నే, పొదవెనె యాశ్రంబులును బూస సమర్థుఁడు

గాడు వాని నా, పదమునఁ ద్రొక్కి నేనలను భస్మము
నేయుదుఁ జిత్రమౌత్రమున్. 101

చ. చోనువగ విష్ణుఁ డేడ మనుజుం డన నేడ మృషోక్తిచేత నా
మనసు కరంగఁ బల్కినను మర్త్యునకై భయమంద నేర్తునే
యనుపమయధ్ధమందు సుర లౌ నని మెచ్చ వృపాలుఁ జంపి
యాతనితరుణీలలామను సతంబుగఁగైకొను దెల్లకాలమున్.

1చ. అనుచుఁ బ్రధానులకా దొరల నావృల మంత్రుల నక్క
డక్కడకా, ఘనముగ నుంచి మించి పటుకాండపరంపర లేర్పి
సాహసు, బునఁ జతురంగముల్ బలసి పొంగుచు నుండఁగ
రాముఁ దల్పుచుం, గవలుచు నుండె దండి శతకంఠుడు చండ
తరాగ్నికై వడిన్. 103

కా. రాముండుం బటుభేరికాహళమహారావంబు మీఱంగ ను
ద్దామస్థైర్యగుణాభిరాముఁ డగుచుం దర్పించి సైన్యంబులకా
వేమాఱుం బురికొల్పి సారెకును మోర్వినాడముల్ పెల్లుగా
భూమిం విక్కటిలంగఁజేసి దినరాట్టుత్రాదులం చిల్పుచున్.

కా. లగ్గల్వట్టుడు పొందు పొం దని మహోల్లాసంబునం బంప
వా, రగ్గాఢధ్వని మెండుగావినమహోగ్రాకారత్వైకొప్పులుకా
నుగ్గల్ సేయుచు నయ్యగ డ్దలుచు మిన్నుల్ ముట్టఁగాఁ
బూడ్చుచుకా, లగ్గల్వట్టిరి దేవసంఘములు చాలం బొంగి
దీవింపగన్. 105

1 చ. అవిగ్ధవ లేచి కల్లి నడుమింది రత్నకాలకుం జని నుభా
నీకుం దైయుండె నబ్బడు. చ. విరయముతోఁ బ్రధానులకు విక్రమమంత్రుల
కాక్కడక్కడన్.

- చ. జడిగొని పర్వతంబులు గుజంబులు డెచ్చి కణంగి కోటలం
బొడిపొడిచేసి యందుగల భూరినిశాచరకోటులకా ధరం
బడఁ బిడికల్గి చే నడఁచి బాణవరంపర సుగ్గచేసి బ
ల్విడివి వనేవరుల్ దనుజవీరులతో ననిసేయఁ బూనుచున్.
- వ. మఱియు ననేక ప్రకారంబుల ఛలకపివరులును లగ్గ యగ్గలం
బుగాఁ బట్టుచుండ వారితోడనే విభీషణునైస్యంబులు వన
చరభల్లూకశార్థాలరూపంబులం దలపడిరి మనుజుబలంబు
లును బట్టణప్రాసాదతోరణకుడ్యాదుల నమోఘబాణంబులం
బఱిపి నేలం గలుపుచు నుండిరి. శతకయనిబలంబులు నింతిం
తని గణులింప నలవి గాకుండఁ గదిసి పూర్వపశ్చిమసముద్రం
బుల లెఱంగునఁ గోలాపాలంబునేయుచుఁ బిడికల్గింబొడుచుచు
గదల నడఁచుచుఁ గఠినపదంబులం దన్నుచు దీర్ఘ దఃతంబులం
గఱచుచు మోఁచేతులఁ దాఱించుచు బలువిధంబులఁ దెనం
గుచు గజంబులకుంభస్థలంబులు వగుల మోడుచు వాయం
బులం బడవ్రచ్చుచు రథంబులు భగ్నంబులు గావించుచు
రథికులం గూల్పుచు సారథులం ద్రుంచుచు భటుల నందఱం
ద్రెంచుచు నపారయుద్ధంబు గావింప వనచరభల్లూకశార్థాల
మనుజుబలంబులెల్లవిటిగి పాటి క్రమృతం బురికొని దైత్యుల
మోఁదం గదిసి గదలు ద్రుంచియు ముసలంబులు పొడి
గావించియుఁ జూపంబులు విఱచియు నఱచేతులం జఱచియు
గళంబులు ద్రొక్కియు నింగికిమిట్ట నిక్కియు నఖంబులం
జీరియుఁ గుంభికుంభంబులం బగులఁబొడిచియు నలుకలు
మోఱియుఁ బ్రతిపత్తులం దఱిమియు వాలంబుల మోఱిమియు
ముప్పిహతులం గ్రుమ్మియు వాలరోమంబులఁ జిప్పియు గుఱ్ఱం

బుల వడిమియు గుంజరంబులఁ ద్రుంచియు రథంబుల నుగ్గు
 చేసియు రథికులం ద్రోచియు సారథులం జంపియు శరంబులఁ
 ద్రైంచియుఁ బెక్కుచందంబుల నుక్కుమెఱసి యక్కుపివీరులు
 పోర వారలంగని హర్షించి రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులును
 దనుజులపై నందంద నలిగి యాగ్నేయసాయకంబులు
 పఱపినఁ గూలునేనుంగులును నేనుంగులతోడనే వ్రాలు
 హయంబులును హయంబులతోడనే పొడియగుఁ భంబులును
 రథంబులతోడనే మడియురథికులును రథికులం గని పోరలు
 సారథులును సారథులదురవస్థలఁ జూచి తలంకుభటులును
 విజుగువింధ్యును నుజు మగుశరంబులును బఱియిం లగుగద
 లును దునియలై పడినముసలంబులును భిన్నంబు లగుదట్టి
 పంబులును నుగ్గు లగుప్రాసంబులును దుక్తుముఱు లైన
 శూలంబులును బడినభిండివాలంబులును దన్ను కొనెడిదైత్యు
 లును జచ్చిన వారిదాపునఁ జచ్చినయట్లు కదలకయుండురాక్ష
 సులును గతజీవులైనదనుజులును జొత్తుపాపలవలె నెత్తుటం
 జొత్తిల్లునిశాచరులును నవయవంబు లేర్పడక తునిసిన నక్తం
 చరులును శోణితప్రవాహంబులును బ్రవాహంబుల నీడు
 లాదు భూతవేరాళ కాకినీధాకినీ గణంబులునుం గలిగి
 యైదవశోరాత్రంబులు చరణతలఘట్టనోద్ధాతథరాపరాగం
 బుచే ద్రికాలంబులును సూర్యచంద్రికాకాలంబులు నేరుపఱు
 పరాకుండఁ జోరి కప్పులు సింహవాదంబులుచేసిన దేవతలును
 పుష్పవర్షంబు గురియించి యభ్రతలంబున నిల్చి యాశ్చర్యంబు
 నొందుచుఁ జూచుచుండిరి బ్రహ్మదేవుండును బ్రళయపను
 యంబు గాఁజోలు నని కాలంబు లెక్కించుచునుండె. ఏనును

రజతపర్వతగహ్వరంబున నీతోడం గదలకయుంటి నని
చెప్పినఁ బార్వతీదేవి మహాశ్చర్యమానపరై యటమీఁద
నక్కలహం బేమయ్యె నది వినిపింపు మన వినుపించుచుండె
నంత.

107

క. హతశేషులై నదానవు
లతిరయమునఁ గడుభయాత్తులై నల్లిశలకా
గతిచెడి యఱచుచుఁ బాటిరి
మతి సుతనమంది కపులు మలయుచు నార్వణ్.

108

క. గిటగిట మనుచును నెత్తుట
దొటదొప్పగ దోఁగి యపుడు తొట్టువడంగాఁ
గటకట యనుచును గుండెలు
తటతట నదరంగ వివిధదైన్యము లొదవన్.

109

నీ. ¹అదె వచ్చె నగచరు లిదె డాసీ రనుచును
గడుశరీరంబులు గంప మొంద
నల్లదే కొల్లగా భల్లూకతతి మించి
పొందియున్నా రంగుఁ బోక మరలి
మేదిసీధరములుఁ బొదపంబులుఁ దమ
మీఁద వచ్చె నటంచు మెలగి తొలఁగి
యెందుఁ బోవుద మింక నేది దిక్కుని తమ
చేష్టలు దఱిగి మూర్ఖిల్లి తెలిసి

గీ. పుడమిమీఁదను జదికిలంబడుచు నప్ప
టికిని లేచుచు నులుకుచు తీవి మెరసి

కొలుపులోపలఁ గూర్చున్న ఘోరవిమత

లుంకన ప్రాభవని శతకంఠుఁ గనిరి.

110

కా. ఇష్టాద్భిక్త శతకంఠుఁ గాంచి వదిలో నేడ్చుక భయంబుం
దగం, గ్రమ్మక పాగిలిమ్రొక్కి యక్కపులరాకల్ మల్లివీక్షిం
చుచుక, దిష్టుం జేకొని పిల్పినం బలుక కెంతే ఖిన్నులై
పారెకుం, దష్టుం గావు మటంచు నిల్పినను దద్దతేల్గిండ్రుఁ
డాశ్చర్యుడై.

111

1గీ. ఓరి దానవులార మీ కుల్లములను

వగవ నేటికి నే నుండ వలవ దుడుగుఁ

దేమివృత్తాంత మంతయు నెఱుంగఁ జెప్పు

డిప్పుడే చని విదలింతు నెల్లరిపుల.

112

గీ. అనుచుఁ బలుమఱు నుడువఁగా నపుడు కొంత

మాట పాం దెఱిగియును నేమఱక యశని

కభిముఖంబులతో నిల్చి యఖిలవంత్రి

వరులు విన నిట్లు పలికిరి వానితోడ.

113

నీ. దనుజేంద్ర మేము మీపనుపునఁ జని లగ్న

పట్టిన వనచర ప్రకరములును

బెక్కువిధంబుల నుక్కునఁ బోరాడి

నెఱి తప్పి మఱిచాల నేలఁ బఱచి

వెండియుఁ బురికొని విపులవాలంబులఁ

జొట్టియు ముట్టియు నెట్టుకొనుచుఁ

గఱచియుఁ జఱచియుఁ గఱిన శైలంబుల

నడచియుఁ బొడిచియు నలుక మెఱసి

1. మాముమాటలతో విడియే వేటొక్కర, తిలొక గొంత గలదు.

- గీ. యుండునంతట బ్రళయకాలుండువోలే
రాఘవం డగ్ని బాణచరంపరలను
గప్పినను మనసై వ్యంబు గలగి తలగి
పాఱుగా లేక దగ్గులై పడిరి యచట. 114
- నీ. ప్రనితభాషుండు చచ్చె శార్దూలవదనుండు
మడినె రక్తాక్షుండు మహిని గూలే
గతజీవుఁ డయ్యెఁ బింగళనేత్రుఁ డవనిపైఁ
గూలే వగ్నిముఖుండుఁ గుంజరాంగుఁ
డీల్లెఁ గరాఘండు నిలఁ గ్రుంకెఁ గపిలదం
తుండు చచ్చె శరూలుండు పుడమిఁ గలిసె
జిత్రుండుఁ గర్మకామ్రుండు మొదలైన
బంటులు పీనుగుపెంటలైరి
- గీ. యేము గొందఱి మిటకు నీకెఱుంగఁ తెప్పఁ
జాపునకుఁ దప్పి రాఁగ నీజాడఁ గంటి
మమరవిలయంబు సమకూడె నకట మీకు
నేమి చెప్పుదు దుర్వార్త లేము నొడివి. 115
- చ. అన విని యట్టహాసము రయంబును దా నొనరించి నేతఁడోఁ
గినయనలంబుచాచ్చునను గెంటక మండి సమస్తలోకముల్
మునుకొని మ్రొంగఁబూను పెనుమృత్యుప్రదీపిని హంకరించు
చుండనదుప్రధానులగఁ హితులఁ దప్పకకన్గొని వారి కిట్లనెన్.
- ఉ. వింటిరె ముంత్రిలార మనవీటినిశాటులఁ బంపి శ్రోంతులం
గంటక మొప్పుఁ జంపి వృషకాంతుని రాముని నేలఁ గల్పి నా
కంటక మెల్లఁ బొపి కలకంఠినిఁ బల్లవపాచి జానకీ
పెంటనె తొడితెం దనుచు చేగన పంపిన శార్దూపీనులై. 117

చ మడిసిరి దైత్యులంచు దవమంతులు మానవవానరావలిగ
విడుచుచు జెప్పవచ్చి రిక వీరల నేమనువాడ నిప్పుడే
తడయక పోయి రాఘవుని దమ్ములతోడతఁ జంపి శ్రోతులం
బొడ వడఁగించి వత్తు నిక బూమెలుగాదె బలంబు బంపినన్.

చ. కదలుడు నానకాయమున గంధగళాశ్వురథాదు లేర్పడక
వనలక శస్త్రులం దునిమి వత్తము వచ్చి ధరాసుకామణిగ
గొడఁగొని తెత్త విట్టియొడఁ గోతులు గీతులు నాకు నడ్డమే
కదనమునం దెదిర్చినను గండలుజేతు సురేంద్రుడైననున్.

చ. అన విని మంత్రులెల్ల బటుహంకృతిమీఱఁగ లేచి నిల్చియో
దగుజవరేణ్య నీ వనుపఁ దార్కొని రాముఁ డనంగ నెంత పె
ల్లనలమునైన మ్రింగెదము యాజని మృత్యువునైన నోర్తుము
వ్వనచదు లేమి లెక్క జయవర్ధన ఘోరతరారిమర్దనా. 1౨0

సీ. భండనవేది యేర్పఱిచి మతోక్తిధాగ్ని

దరికొల్చి పటుశరస్తంభమునను

బరఁగ విభీషణుఁ బశువుగ బంధించి

కపిసమిధల నవకముగ వేల్చి

చెలఁగుచు నసిపత్రసుక్ష్మవంజుల నేర్చి

రక్త మాజ్యంబుగా రమణచేసి

తనయ సహోదరతతులతో రాముని

• బూర్ణాహుతిగ వేల్చి భూరిజలధి

గీ. నవభృథస్సా నములుచేసి యలరుసోమ

యాజనై యుందు మీవు మే మపుడు హోత

లకు జెలంగుదు మీయుద్ధ మనుమఖంబు

• చేసిననుగాని త్రిజగత్ప్రసిద్ధి గాదు.

మ. అని యిక్కైవడి మంత్రు లాడఁగఁ దదీయాలాపముల్ మొ
దుగా, విని దై త్యేంద్రుడు మిన్న ముట్టి సకలోర్విభాగముం
గంపిలక, మరుజేంద్రుం దృఢబీలు ద్రుంతు నని దుర్భాగంబునం
దల్చినెందు నొగిం జచ్చెడివారి కన్యజనవృత్తుల్ గాఁగ
వచ్చునే. 122

మ. మఱియుం బెక్కువిధంబులం గనలుచుక మర్రేఖముం బోలే
మై, మఱచెం బ్రోధతుడై నిలింపఱి పల్కాటూ భయం
బండఁగా, శిరముల్ నూటిట దివ్యసన్నకుటముల్ చెన్నొం
దఁగాఁ బూని ఖాసురమూర్తాండశతంబురీతి ముఖముల్
సొంపార ఖాసిల్లఁగన్. 123

ఉ. ఆరయ నింద్రపావకయమాసురపశ్చిమరాజ్యదున్నహా
దారకువేరముఖ్యభయదస్ఫుటఘోరతరంబు గండపెం
దేరము వామపాదమున రీవిగఁ బెట్టి కరంబు లన్నిటక
భోరున నస్త్రశస్త్రములు పూరి రణంబున కుత్సహించుచున్.

చ. దనుజులు నూఱుకొట్లు తరు దట్టముగాఁ గొలువంగ దివ్యకే
తనమడిచ క్రూడశసుథాకరవద్దివిధాతపత్ర చే
గనయసహస్రచిత్ర తురగప్రకటాసమసూతేఘంటికా
స్వనయంతవిస్ఫురద్రథము చయ్యన నెక్కె జగంబు కంపిలన్.

నీ. శతయోజనోన్నతి శతశిరస్సులమీఁదఁ

గన్నట్టుకేతన కాంతి దనర

భుజము లిన్నుటివైఁ బొలుపొందుభుజీర్షు

లరసి విద్యుత్కాంతు లమర దిశల

ముత్యాలపేరులు మంగిల్ల నల్లాడఁ

జామీకరచ్ఛాయ ఛత్ర కులర

విలసితమాణిక్యవిద్రుమస్థాపిత

హారము ల్కంఠమునందు నమర

గీ. చెడలే నాయుద్ధకళ్యాణవేదిఁ జాడ

వేల్పుమాకలు సంఖరవీధియందు

వెటగు నందంగ దానవవిభుఁడు భాను

వంశజుని జాడ విజయుఁడై వచ్చె నపుడు.

126

డి. అప్పుడు వారిధుల్ గలఁగె నవ్వుదిగంతమదేభయాభముం

దెప్పిరలేక మూర్ఖులై మది స్థయమందుచు లచ్చి విష్ణునిగా

గుప్పనఁ గొనించె నదిగో మనసాలిటిమృత్యు వందఱుం

జప్పరిసేయవచ్చె నని చయ్యన దాఁగిరి దేవసుంధుముల్. 127

డ. పడువురుమంత్రులుగా యములభంగిని దండము లుగ్ర చిత్తులై

వదలక వూని భేరులరవంబులు మిన్నులు ముట్ట గంధదం

తిదశకరాతి నెక్కి నలుదిక్కులు వ్రయ్యలుగాఁగ నార్పుచుం

టొడలుచు నాశతాననుని భోరునఁ గొల్పిరి లేజరిల్లుచున్.

డ. హరి రఘురాముఁ డంచును రమావడి జానకి యంచు వాన

రుల్, సురవరు లంచు గెల్పు లిఁకఁ జొప్పద వంచు రణంబు

సేయకే, మరలు మటంచుఁ దల్లి పలుమాటను దూతలఁ

బుప నాత్తలో, నిరుదమవిక్రమస్ఫురణ నెట్టుకొనగా వినఁ

దయ్యె నస్త్రజిత్.

129

క. నానాముఖముల నటచెడి

సేనామధ్యమునఁ జంద్రశేఖరుమాడ్కిగా

మానుగ శూలము భుజమునఁ

బూసుక రణకాంక్ష చెడలే భువనము వణకన్.

130

బి. ఆవేశః గంకగృహావలి పురివిచ్చి
 యాదఃగాఁ దోదఃగె శతాన్యమిందః
 గరము నెత్తురువాన గురిసె నేలమిందః
 విడుగులు వడఁ జొచ్చె బుడమి వణఁక
 వణడు లంతంతకు వాపోయె దలరెత్తి
 వెను గొన్నిగొడుగులు విడిగిపడియె
 నెదురుగా నేలెంచె నేపుమై చెరుగాలి
 మురువేది తురగముల్ మెల్ల విడిగె

గి. గడువిలాపించి యుటలె నాకాళవాణి
 చెలఁగి యద్దంబుగా వచ్చె శివులపోతు
 ముఱియు ముందట నొకమహామలినయెన
 విధవరా లేడ్చె బోయినవిభుని దలఁచి.

181

మ. అవియెల్ల న్వయ గాంచియున్ వికృతకోపావేశుడై పూని
 కాంతివిధుల్ దా నొనరించి మానసమునన్ ధీరాత్ముడై ఖి
 కా, వివిధానేకమృదంగనాదము మహోర్విం విక్రటిల్లంగ
 ధైరవమూర్తి ప్రతిబింబమై తరుచర వ్రాతంబులన్ దగ్గతెన్.

కా. కటికిం గడు దగ్గఱం గవులు దై త్రేంధ్రున్ విలోకించి గం
 భీరంబుల్ విడి వాల్తలితథరాభృత్పాదపశ్రేణి ని
 స్సారం జొప్పుగ వైచి దానవమహానై న్యంబు పెల్లార్యుగా
 మేరల్ దప్పివణంకుచుం బటదిరెప్పెల్దూలి యాడాదకున్.

డి. శతకంఠుఁ డనువాఁడు చనుదెంచె మనమిందఁ
 బాటిపోవుదమె యీపాటిమనము

దానమేద్రుడు వాడె తల్లివచ్చెను రండు
 వనవరులార యావలికి నేడు
 రాక్షసేతుడు మహారణము నేయంగవచ్చె
 జరుగుద మింక లేక జాగు వలదు
 కర్పరధవుఁ డదె కాకతో నేతెంచె
 గదలుద మిటనుండి వదలి మనము

గీ. అనుచు భీతిల్లి తమలోన నాడుకొనుచు
 వైశ్యములు నక్కడక్కడ జరిగి విడిగి
 తిరిగి తోచు యెంతయుఁ దెలివి తప్పి
 రూపములు మాటి రంత విరూపు లగుచు.

134

సీ. గిరిగవ్యారముల కేగిరి మోహరంబులు
 విడిచి కొందఱు కప్పు లడరుకొనుచు
 రూపముల్ దాచి విరూపముల్ గైకొని
 వ్రాలిరి కొందఱు వసుధమీద
 దండముల్ గాని యుద్ధండముల్ పనికిరా
 వని కొందఱు సుమరుల వినుతః జనిరి
 రామచంద్రుండె పరామరిసించు న
 టంచు నల్లన శరణిరి కొంద

గీ. అట్టితెలుగున వానరు లెల్లదిశలఁ
 బటవ వారలఁ గనుగొని భానుసుతుడు
 పొగలకు రాముఁ గేల నొయ్యారముగను
 జూచి యిట్లునె పై న్యముల్ చోద్యపడంగ.

135

క. పాతకుడి భీతిల్లుచు
 జారకుడి రిపులఁ జూచి పై కుల్లనెల్లం

జోరాడంగలము రణమున

శ్రీరాముడు గలుగ మనకు జింజీరికిన్.

136

బ. ఈరఘునాయకుం డినవంశరత్నంబు

జగదేకపీరుండు శౌర్యధునుండు

వరశరణాగతవజ్రపంజరుండు చా

నవసుహరుండు ధరానాయకుండు

జానకీప్రాదయరంజనచరిత్రుండు పవి

త్రుండు వికచాబ్జనేత్రుండు కృపాత్ము

డీశతకంఠుని నిర్భుజే తృణలీల

మడియించుచున్నాడు మనకు నితండు

గి. చాళుః ప్రాపురు దల్లియుఁ దిండి యగుచు

నుండ మీకేల భీతిల్ల యులుకుచుండ

రండు రండు రయంబున రాముకడకు

ననుచు మఱిించె దనదునై న్యములనెల్ల.

137

మ. మఱింపం గృహిసై న్యముల్ గిరివరత్నైజప్రణంబుల్ మహా

కరయుగ్గంబులఁ బూని పెల్లుగ జగత్కంపంబుగా నార్చి

యో, ధరణినాయక మమ్మఁ బంపు మనురగఁ ఛాత్రీస్థలిం

గూర్చి మీ, చరణంబుల్ గనుఁగొందు మంచును రణోత్సా

హంబునం బల్కుచున్.

138

క. శరణయ్య భక్తవత్సల

శరణయ్య మహానుభావ జానకిరమణ

శరణయ్య దానవాంతక

శరణయ్య రాకుమంద్ర పద్మజాసంద్రా.

139

వ. అని యిట్లు సుతియించినమగ్నిప్రసంగని సంతోషభరితమాన
సందై తలైన్వయంబు నవలోకించి మఱియును. 140

కా. రాముండుగ ముదమంది వచ్చెడిమహారక్షిగణాధీశ్వరో
ద్దామప్రాభవముగ శతవ్యయవిదోర్ధండ్లప్రచండత్యముగ
మోముల మాటును దస్తుభిప్రకరసంధూతానలజ్వాలలుగ
వేమాటుం గని కోపముగ భయము నావిరూపితమై చూచు
చున్. 141

మ. నరనాథుండు విభీషణుం బిలిచి యన్న యామహాకారుఁ డీ
శ్వరుఁడో చండకౌంతుఁడో యనలుఁడో చర్పింపఁగా
మృత్యువో, ధరపై నెవ్వఁడు వీఁడు వీని గని చిత్తం బంత
యొగ భీతిలెం, గరమొప్పు నివసపింపుమా యెఱిగెదగ
గర్వంబు పోకారెదన్. 142

*మ. అనినగ దేవ మహానుభావ విను వీ డాభీలతగ దైర్యకౌ
ర్యనయుండై న శతాననుండు బహుమాయావర్తసుం డెన్నదీ
యనితాంతాప్తుఁడు వీని యుద్ధమునఁ బోరాడంగశక్యంబుగా
దు వరేశాగ్రజి యెట్లొకాని పరరాడ్డుర్వారుఁ డీతండిలన్.

*నీ. సర్వగీర్వాణ ప్రబక్షితరణభీతు విష్ణునించెడ మోహ విమలముగను
ఇతఁ డీశ్వరుండు గాఁ డిసంకపర్ధన విశుకృతాంతుఁడు గాఁడు విమలముగను
గాలమృత్యుత్త గాడు కమనీయవంశయంబుబాహుత్ర నేత్ర సత్పుణ్యగాత్ర
ఘనతరమాయవిద్రుండు దౌర్జన్యండు బాసపాధీశ శతాననుండు

నీ. రణమునకు వీని గెలువంగరాదు విలుధ
వరులకునునై నఁ దలఁవంగ వానిఁ దునుతు
నెట్లు నునకు నుపాయంబు నెరుగు నిత్రుడు
రక్షిగుణసౌందర్యకరభ రామచంద్ర.

వ. మఱియు నిజము.

మ. దనుజాధీశునియంగమందుఁ గలర క్తం బింత యిద్దారిపై
నొనరంగఁ బడెనేని నూర్వరుశతామ్యుల్ సంభవంబై రణం
బున కట్టాడుదు రిందు కేమి తెఱిగో పోరాడ నెట్లొర్తురో
వనచారుల్ వనజాతజాతువరగర్వం బెట్లు నాశిల్లునో. 144

గీ. ఇతనిచేతను మనబలం బెల్లఁ ద్రుంగు
నితని గెలువంగఁ జొచ్చడ దెవ్వరికిని
నుర్విఁ బురుషుల కిత్త దక్షేయుండుగాన
నెట్లుజయమందుమో మన తెఱుంగ రాదు. 145

ప. అని మఱియుఁ బెక్కుచందంబుల విభీషణుండు శతకంఠుని
ప్రకారంబు లెఱింగించి నృపవరా యుద్ధంబు నేయునెడ
నద్దానమేద్రునిపై నాగ్నేయబాణంబు నేమఱక యేయు
చుండుము దానంజేసి రక్తబిందువులు ధరం బడనేరవు అందు
వలన ననేకశతకంఠోద్భవంబు మిథ్య యగు నని యెఱింగించి
తత్తత్ప్రభాసులమహిమంబు లెఱింగించి వారివారికిఁ దగిన
శూరుల నేర్పరించి యింక నాలస్యంబు దగదనుచుం జెప్పి
హనుమంతుని వీక్షించి మహాత్మా యిష్టసమయంబున నెట్లు నం
గెలుపు సమకూఱంజేయు మదియునుంగాక నానైని దానవుం
డెప్పుడు విగ్రహించుచు నుండుఁ గావున నన్ను నేమఱక
తాపాడు మనిన నొడంబడి రామునిసాన్నిధ్యంబున వాలంబు
ద్రిప్పుచునుండె భరత శత్రుఘ్ను లక్షణ కుశ లవ విజయ
ఘగ్గి వాంగదలును మిన్నవగుల నాచ్యుచుఁ బరివేష్టించి
యుండిరి రాముండును ధనుర్ధణుంకారరవంబుల దిశలఁ
బగలించుచు పమోఘశరంబు లేర్పఱించుచు నీత కథయంబు
చెలుపుచు లక్షణం బురికొల్పుచు ననేకవిధంబుల విశ్చంధిం

చుచు నుండె అంత నుభయబలంబులం దలపడి శరవన్నంబులు
గురియించుచు శైలంబులు అువ్వచుఁ బొదపంబుల నడఁ
చుచు మోఁకాళ్లఁ బొదుచుచుఁ విడికిల్ల గ్రుడ్డుచు పాలం
బులం జాటి త్రిప్పుచు వృక్షమూలంబుల నేయుచు నిట్టిరీతి
బహుగతులం బోరఁ బోచ్చిన దేవగంధర్వవిద్యాధరగరుడ
క్ష్మిరకింపురుషాదు లభ్రతలంబున నిల్చి యమ్మహాకలకలం
బాకర్ణించుచుఁ జూచుచుఁ బరమాశ్చర్యంబు నొందుచుండిరి.
బ్రహ్మదేవుడును మనంబున వగచి యిట్టివరంబు లేల యొసం
గితి వద్దురాత్తునిచే నఖిలకపినర రాక్షస ప్రళయంబు సమకూఱు
చున్నయది యని యింద్రాదు లెగ్గింప విన్ననై యుండఁ
బ్రళయకాలావసానంబుననొందవునకలభువనసంతోషంబునునక
రించి యుభయకటకంబులయందును బీభత్సంబై యుండెనంత.

సీ. ఈపాటిమాంసంబు లెన్నఁడు లేవని

యేచి యుప్పుంగుపిశాపములును

బాటించి దాటించి మేటియై యాడకా

డకుఁ దాండవము లాడుధాకినులును

ధాకినీగణముల దాని మెదడు ద్రావి

యోకిలించుచుఁ జనుకాకినులును

కాకినీకులముల దీకొని నెత్తుట

నోలలాడి చనుభేకాశతకులుఁ

గీ. గదిని పురివిచ్చియాడెడికాకములును

గేరి కాకుల గమకించుగృధ్రములును

గలిగి కాచిరి దిశలేల్లఁ గప్పి దివము

సుధ్యయును రేయుఁ దెలియ నశక్యమయ్యె.

గీ. భూతితరభూరర క్తంబు పొంగి భవవిని
వలదలై పాతె నాచడ వనరు దప్పి
వృక్షమూలాగ్రములు గప్పి మీఁగ నంత
సురలు మునులును గడుమహాచోద్య మంద. 143

శా. ఆరీతిం దమనై న్యముల్ భరణిపై వందందఁ గూలంగఁ దా
గ్రూరశ్రోధమనస్కుడై దివిజ్ఞ లాభుోషిండు గాలానలా
కారం బోప్పగ దీర్ఘ జహ్వం దురుసంగ్రావంబు గావించుచో
నారూఢిం గపిసేనవైఁ గవిసె నుద్యతాస్పృధవం తేర్పడన్.

చ. కవినీన నుగ్రరాక్షసుని గన్దొని రాముననుగ్రహంబునకా
వివిధకరంబు లేయుచును వేగమున న్నరతుం డొగి న్నహా
గ్రవిశిఖ మానికాచరుడు గ్రక్కున నేసినదాని నొంచి తై
రవరవ మేర్పడం గణగి రాక్షసుఁ గన్దొని యుప్పు డిట్లనెన్.

ఉ. ఓరి నికాచరుండ విను ముగ్రగణంబున నిల్చి నేర్పుతోఁ
బోరుము చూచదకా యమునిప్రోలికి నిన్నును బంపెద
న్నహా, దారశిలీముఖంబుల హతంబుగఁ జేసి వనేచరావలిం
తేరి ముదంబు నెక్కివఁగఁ జేతు నిమేషములోన నిచ్చటన్.

చ. ఆన విని దీర్ఘ జహ్వండు దురాగ్రహుడై భరతుకా భనుర్గుణ
స్వనబధిరీకృతాఖిలదిశావలయుం గని యోరి చూడరా
మనుజులరాధిపాధమ సమర్థునకకా బహుభాష లేలరా
కనదసిఘారచే గదిసి కండలుచేయుదు నిన్నుఁ జూడరా. 152

చ. వడిన నినుం గనంగొని వృపాలుడు రాముడు వచ్చెనేని య
పుడమిని గూల్తు నందులకుఁ బోర విభీషణుఁ డల్లెనేని బ
ల్విడి మెడఁ ద్రొక్కి చంపెద వవీనబలంబున వానిశైయజం
డుడుగక వచ్చెనేని తగ నుక్కణగించెద నొక్క వ్రేల్చిడిన్.

ఉ. నావిని రాఘవానుజుడు నవ్వుచు నొక్కయమోఘబాణ
మా, దేవతల్లె డీవెనలు తీవ్రముదంబున నిచ్చి మెచ్చగా
వావిరి నారిఁ బూని బలవర్ధనుడై తగ నిండఁదీసి యా
రావముమీఱి నేనె బవరంబున దైత్యునిజిహ్వ దైవ్యగన్.

కా. జిహ్వసప్తమునొంపి చాపవ్రుడు కన్తిం దోయి యుగ్ధక్రియా
రంహుడై ప్రళయగ్నికై వడినివై రంబొప్పుగా మండుచున్
సింహధ్వజముచేసి యబ్జరతుపై శీఘ్రంబునం జండరా
ద్రాక్షాస్త్రం బొగి నేయఁబూనిన నతం డాభీలకౌర్యంబునన్.

కా. ఆటోపప్రబలప్రతాపచటులోగ్రాకారుఁ డౌచు న్నిరా
ఘటాగ్నేయశిరంబునం దను మహీకాంతుండు మెచ్చంగన
త్తాటాధీశునివాస్తముల్ దునిమె దైర్యప్రాధిమ్యవీల్పులున్
సూటిక సన్నుతిసేయ వానరబలస్తోమంబు పెల్లార్చగన్.

ఉ. నాలికయుం గరంబులుఁ దృణంబులరీతి నాంగఁ బావక
జ్వాలలు చూపులం దొఱంగ జయ్యన మండుచు నట్టహాసుమా
భీలతఁ జేయుచున్ భరతుఁ బెల్లుగ మ్రింగెద నంచు మృత్యు
వుం, బోలి మహాగ్రతం గవిసి పోరె వనేచకుల్లె భీతిలన్.

ఉ. అర్కకులేంద్రుడున్ దనుజు వల్లనఁ జూచి యమోఘవృత్తి
మై, గర్కశభల్ల మొక్కటి ముఖంబున మంటలుగ్రవ్వుఁ
బూనుచో, మూర్ఖుని యార్చి యేసినను మత్తనిశాచరు
మస్తకం బొగిం, తేర్కొని క్రుంచి నేలఁ బడ బిట్టుగఁద్రొచె
భయప్రదంబుగన్. 158

ఆ. అట్లు భండనమున నవనిపైఁ బడుదీర్ఘ
జిహ్వపాటుఁ జూచి శిఖముఖుండు

కణగి విలయకాలకాలై రవుఁబోలి
బలిమి మెఱసి కవిసె భరతుమీఁడ.

159

ఆ. ఆన్నమీఁడఁ గవియునట్టిదురాత్తునిఁ
జూచి బలము లెల్లఁ బోద్యమండ
శత్రుభీష్టుడైన శత్రుఘ్నుఁ డొగివేసె
నర్థచంద్రబాణ మతనిమీఁడ.

160

ఆ. శిఖముఖుండు దాని జీర్ణంబు గావించి
యతనిమీఁడఁ బఱచె నైంద్రశరము
దాని నడుముఁ ద్రుంచి దైత్యుపై నురగాస్త్ర
మేసె దనుజసేనల్లె నులుక.

161

మ. సరగ స్థారుడబాణ మేసి యురగాస్త్రం బుచ్చిపోఁజేసి యీ
శ్వరబాణత్రయ మూఁచి దుర్బదమునకొ శత్రుఘ్ను పై నేయనా
శరముల్ దేహము గాఢి సొమ్మరిలి గర్జితర్జనల్ మీఱఁగా
నరుదారం గుపితాత్తుడై ప్రళయకాలాభీతం బొంగుచున్.

మ. నరనాథానుజాఁ డంత సుగ్రుఁ డగుచు న్నా గాయణాస్త్రంబు
వింట రయం బొప్పగఁబూని నిర్జరులు మింటకొ పన్ను తింపంగ
నబ్బుర మేపారఁగ నార్చి వేయ నది యాభూమంతట న్నిండి
విస్ఫురదగ్ని ప్రకరంబు లీనుచు రిపుఁడో భంబు గావించుచున్.

మ. చనుదేరకొ భవనంబుల్లె నదరెకొ సప్తాచలంబుల్ భయం
బున నందంద పాఠకై నింకె సకలభోధుల్ గతుల్ దప్పి ర
య్యివచంద్రుల్ వెనమ్రొగ్గె దిగ్గజవయం బేపారఁ గాలాగ్ని
చయ్యివ నావిర్భవమయ్యెఁ దప్పటులదివ్యాస్త్రప్రయోగం
బునన్.

164

- గీ. అచ్చుకోకాండ మీక్షించి యమరవరుడు
 విట్టు వణకుచు నటు మోఱబెట్టుచుండ
 వచ్చి విచ్చులు గురియుచు వానిశీరము
 ధరణిఁ బడఁచ్రొచి దైత్యులు తల్లడిల్ల. 165
- గీ. శిఖములు దు గూలుటకు వానిసముండు కినుక
 నుగ్రుండై స్థూలకందు డత్యుగ్రశూల
 మపుడు హస్తంబువను బూని యమరు లడల
 రూఢిఁ బోరాడఁ గవిసె శత్రుఘ్నమీఁద. 166
- సీ. స్థూలకంతునిబాహుశూలంబు వీక్షించి
 లక్షణం డతనిపై లావు మెఱసి
 యడ్డంబు వచ్చి పాయకపరంపర లేయ
 నమర మహారోషమంది కినిసి
 యాలంబులోఁ గూలు మని శూల మపు డేసె
 నేసిక భువనంబుల్లె వడఁకె
 భూనభోమధ్య మద్భుతముగా ననలంబు
 నిండె భయం బందె నృపవరుండు
- గీ. నప్పు దెడఁజొచ్చి హనుమంతుఁ డాత్రిశూల
 మెల్ల నై నికు లలరంగ నేపు మెఱసి
 పద్మజాండంబు పటపటఁ బగుల నార్చి
 విభులబలధుర్బుడై పట్టి విఱచివైచె 167
- గీ. వరుస నమృతంబు గురిసిరి వాయుసుతుని
 మీఁద నమరులు దీవించె మేకినీకుఁ
 డపుడు సౌమిత్రి సంభ్రమం బంది మాకుఁ
 బ్రాణబంధుండ వగు దని ప్రస్తుతించె. 168

గీ. వెండియును అత్తబుండు మహోద్ధందుఁ డగుచుఁ
గొళికుండు దన కిచ్చినకాండ మొకటి
వింట సంధించి పెల్లార్చి విఘ్నలరోష
మొదవ నాథులకంతుని నుర్విఁ గూల్చె. 169

గీ. స్థూలకంతుడు గూలినుఁ జాచి కుపితుఁ
డగుచు యోజనపాస్తుఁ డాహవమునందు
మెఱియ సామిల్లి నొగి బట్టి మెదలకుండ
నతనిచేతులు దెగవేసె నక్కఱుండు. 170

గీ. హస్తముల్ పోవ యోజనపాస్తుఁ డపుడు
కుళుని మ్రింగెద నని మహాశోష మెనుగఁ
దివిరి వక్త్రంబు దెఱచి యేతేర నతఁడు
పరనతూడేరముగఁజేసె శరచయముల. 171

గీ. మించి వెండియు శరములఁ ద్రుంచి వైచి
యభిలవానరసేన లందంద శార్వఁ
దనదుచాపంబునను మహోద్ధండశరముఁ
దొడిగి యోజనపాస్తుని బుడమిఁ గూల్చె. 172

చ. కనలుచు నక్కశాహ్వయునిఁ గాంచి దురాగ్రహుఁ డొచు
దుర్ముఖుం, డనియెడువాఁ డిటోరి మనుజాధిపవందన నన్నుఁ
జాడరా, తునిమెద నిన్ను నిట్టి యని తోరముగా నరుడేర
వాని గన్గొని లవుఁ డుక్తుడై పఱవె భూరశరంబులు
చిత్తవైఖరిన్. 173

డి. అప్పటికొకముల్ సదుమ నన్నియఁ ద్రుంచి లవాఘ్ని
మొండటక, గుప్పన నగ్నిపాయకిము స్త్రారతనీన దాని
లిలతో, మప్పుడు వారుకాస్త్రమున నట్టి యెఱుంచి నిలింపు

రెల్ల రా, గొప్ప జయధ్వనుల్ సలుప సుగ్రుళిరీముఖ
మొక్క టేర్పుచున్. 174

వ. అద్దానవునిపాస్త్రంబులుఁ జరణంబులు ఖండించి విదప లీలమై
వానిమస్తకంబును ఖండించె వానిమరణంబు గనుంగొని
కోపతాపంబులు మీఱి శూర్యకర్ణుండును రక్తాక్షుండును
పింగళాక్షుండును గజోదరుండును త్రిముఖుండునుం గదిసి
యొక్క పెట్టునఁ గుళలవులం జంపంబూనిన నెఱింగి వారల
మహాగ్రంథులు సూచి రాఘవుండు ప్రళయకాలాంతకు
పగిది హంకరించుచు నందఱకు నన్నిసాయకంబులు బఱిపి
తలలు ద్రుంచె నంత. 175

చ. పదువురుమంత్రిలు స్పృపులపాలును భృత్యులపాలునైనఁ
దా, నదవదనొంది రోజుచు శతాస్యండు మృత్యువుఁబోలి
నిక్కుచుం, బ్రదరపరంపరల్ కడునభిష్టలమున్ భువియున్
మహానలా, స్పదముగ నిండనేసె బహుభంగుల వానరురెల్లఁ
గూలఁగన్. 176

వ. మఱియును చిటుతివియక నూఱురాణంబుల పంగదుం
గూర్చి యిన్నూఱుశరంబుల సుగ్రీవు నొంచి యేనూఱు శిరీ
ముఖంబుల భల్లూకపత్నిని మూర్ఖిల్లఁజేసి అఖలవానరులను
క్షణమాత్రంబునం జనురిచెచి క్రవ్వుఱి దేశాధీశులం గదిసి
కొందఱఁ బదతలంబున హతంబు గావించి యందఱ నొక్క
పెట్టునఁ దనవక్త్రగవ్వారంబులం జొనిపి మఱియును హత

[] ఈమధ్యభాగము పదివక్త్రాదిలో వివరింపబడుచున్నది.

1. నూఱుశరంబుల నూఱురాణంబుల వాల్మీకీకుని గూర్చి వసుధమూడ
విశ్వాక్షుడేతుల విశ్వాక్షుశరముల చక్రీత్ర బొప్పింకె నురలు దెగద

శేషం లగుమునుజవనవరబలంబులఁ బోకార్చి విభీషణునవలో
కించి వీనికతంబున రావణకుంభకర్ణ మేఘనాద ప్రముఖానేక
దానవప్రళయంబు సమకూడెఁ గులద్రోహి యొనవీనిం దెగ
టార్చెద నని బ్రహ్మాస్త్రంబు సుధించి సకలలోకంబులు దల్లడిల్ల
నార్చి వేర్చి యేసిన పది విలయానలకిలాకరాళంబును
మృత్యుంజయపాలనేత్రసుధూతమహాగ్రంబును వీరభద్ర
కోపంబును కాలభైరవోగ్రంబును గూడ నైశ్యంబు నొందిన
విధంబునం జను దెంచెనొక్కొ యని గరుడగంధర్వకిన్నర
కింపురుచనీధవిద్యాధరామరలోకంబులు హాహాకారంబులు
నేయఁ జిచ్చులు గురియుచు వచ్చి విభీషణు నవయవంబులు
బంధించి నేలం బడఁద్రొచె సంతియకాని రాఘవుకరుణా
కటాక్ష ప్రభావామృతసంసీక్తశరీరం దగుటంతేసి చంపనోప
దయ్యె అవ్విభీషణునై న్యంబులు నాడాడం బఱచి డాఁగె
వెండియు నమృతోదానవుండు కుశలవవిజయభరతశత్రుఘ్న
లక్ష్మణులతోడంగూడ రాముని వధియింపం బూని యొక్క
పెట్టున ధనుశ్శతంబులు ధరించి బాణసహస్రంబుల హను
మంతుని వివశించిగావించి శరవర్షంబు గురియుచు నట్టహాసంబు

సేనాజగరముల పెదగ భిక్షాశవాభుజి గూర్చె నుర్విపై దొరలియాడ
వానరబృందంబు మామగాఁ జక్కాడి క్రమమ నృపకుల గదిసి మెఱసి

- గీ. అన్యనృపకుల బడబాగ్నియందు వేల్చి
కొరి కొందఱు నొకమాటు నోరు దఱచి
మ్రొంగి హాళివల్లనవహ రంగమెల్ల
నెక్కి చక్కాడె నంతట నుక్కు మెఱసి

నేయును నరుడేర [సీతామహాదేవి యతని భీషణగతున
ప్రకారంబు నిరీక్షించి తనయాదిమహామహిమం బాకరించి
శతకంఠునికిం దప్పు నెవ్వరికిం గానరాకుండఁ గనుట్టిన శత
ముఖుండఁను నరవరునిఁ జంపెద నని యార్పుచు దాసి పురో
భాగంబున నున్న తానకిం గనుంగొను] నవపరంబున నవబ్రహ్మ
లును పదునొకొండురుద్రులును పన్నిద్దఱుసూర్యులును
త్రేతాగ్నులును ముప్పదిమూఁడుకోట్లదేవతలును గనఁబడిన
భయంబుంది యిది నాపాలిటిమృత్యువుగాని యాఁడుదాని
మాత్రంబు గా దని నిశ్చయించి తా నరుడేరఁ దవత్తిల్లి
రణయాత్రకు ననుగ్రహంబు నేయకుండుటకును
క్రమంబున దుర్నిమిత్తంబులు కనఁబడుటకును సంగ
రంబునఁ దనప్రభానులు బలంబుతోఁగూడ భస్మంబు
నొందుటకును జిత్తంబు వికలంబైన నేటికి యుద్ధంబు నేయం
దగదు తేపు చనుదెంచి సహోదరసహితంబుగా రామునిం
దెగటార్చెద నని ప్రతాపలంక కరిగె రామచంద్రుండును
విష్ణువృందయుండై విభీషణు బ్రహ్మాస్త్రబంధవిమోచనంబుగా

[సీ. సీతామహాదేవి తత్సంక శాశతావతి విభీషణమౌ నొనరఁ జూచి
తనయాదిమహామహం దగఁ దార్చి శతకంఠునకుఁ దప్పు నేరికఁ బ్రకటమౌన
గానరాకుండఁ జూచి యాదైత్యునిఁ జండుగ నొప్పును త్తణుమోస
ననుకొనియుండఁ దావత్తుడు చావనభర్త నవవిభాధిత్ర సూక్ష్మకనుడు మదిని

సీ. దుచ్చరముకొంది రాముని మణియు దాసి

జిక్కి చూపుడు రామునిదెప్పు నున్న

తాళిం జూచి యిది మహాశక్తి యనుచు

చూచి నీదిని యంతటఁ గదలి నిలికె.]

బిషణ్ణాభము.

బ్రహ్మమంత్రంబులు లువ్వరించుచు మూర్ఖిల్లి నకపులం దవహస్త
స్పర్శచే నలవరించుచు దమనిమి త్రంబునకై వచ్చినదేశాధీశు
లం గని వగచుచు జేపు మగిడి దనుజాం దరుడెంచునెట్లాకో
యని చింతించుచు నీతకు సంగరచాతుర్యంబులు దెలుపుచు
హనుమంతుని వినుతించుచు నుండె నని మహాదేవుం డెఱిం
గించిన విని పార్యతీదేవి శిరఃకంపంబుచేసి మహాత్మా శతశం
తుండు మఱునా దరుడెంచి నృపులతో నెట్లు హాస నీత
యేరితి నతని హతంబుచేసి నెఱింగించి సంతృప్త్యం గావింపు
మనిన నటమిఁదివృత్తాంతంబు పురహరుం డద్రిశకు విని
పింకు వినుదొడంగె నంత.

177

క. కదనామరవరతనయా

సదమలచారిత్ర రాజసన్నతేగాత్రా

మదననిభయాప సంతత

మదశాత్రవహరణ పోచమత్తరమణా.

178

వివక్షితిలో—

ఉ. శ్రీరమణీయవైభవవిమలనాకర యర్థిలోకమం
చార యోవికాల వరకార పటేన హిమాద్రి కాశసి
కారదనీరదయ్యరవికాలకుర్రాశ్ కుహరహిరణ్
యూరవిభవ్యుత్పూర్ణ సూరితకర్తృత రక్షిభూవరా.

మాలిని. సరసునవిహితా సాధుసంకలభాషా
దురితవిజితభాషా మారతైత్రవ దోషా
నిరుపయభతోషా నిర్వచనభాషా
విద్యుత్తులనతోషా భావశాకారవేషా.

భవప్రభూతకల్పమేదిభంజనానవీనకీ
 ర్తివరమర్థసాయకాశుభాయకా
 అవక్రవిక్రమాబుధావనాత్మ్యుక్రమా
 రవిప్రకాశోపచయస్థిరాకృపాకరా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాసలక్ష్మీనృసింహకరుణా
 కటాక్షసంప్రాప్త మహాకవిత్వవిద్యాపారిణ మమహితాంధ్ర
 గీర్వాణ భాషాప్రవీణ సంశితలక్షణధూరిణ సకలవిద్యవ్విత్తా
 శ్రేయఃసోత్రపవిత్ర ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిల మహీమరాశీ
 ర్వాడ ప్రవర్ధమాన భాగధేయ సకలవృధవిధేయ వినయ
 విధేయ మర్దననామధేయ ప్రణీతంబైన నీతావిజయం బను
 మహాప్రబంధంబునందు తృతీయాశ్వాసము.

—

శ్రీ రస్తు శతకం తరామాయణము

చతుర్థాశ్వాసము

- క. శ్రీనీలకంఠదేవక
దానకళాకర్ణమానధనసుధరణా
దీనసురద్రుమ సన్నత
మానవధవవితతి పోచమత్సాధిపతి. 1
- వ. అవధరింపు మత్తైఱంగునఁ బార్వతీదేవికి మహాదేవుండు విని
పించుచు వెండియు నిట్లనియె అట్లుకేతకంతుండు ప్రతాపబంక
కరిగి కలహవృత్తాంతంబును నీతామహిమంబును తనపరాధ
వంబును దనతల్లికి వినిపించ నవ్వూనినియును జింతించి తనయావ
కి ట్లనియె. 2
- గీ. వలదు వల దని పలుకఁగాఁ జలము మెఱిసి
యనికి నరిగితి వటు నీవు చనినపిదగు
గలగి యావంతనొందుచుఁ గన్ను మూసి
యొక్కకలఁ గంటి నది విను నిక్కముగను. 3
- గీ. రాముఁ డనునాఁడఁ డాదినారాయణుండు
తొడరి నిల్పిన నాతనితోడ నీవు
కణఁగి యెదిరింప శక్యంబు గాదు వినుము
తల్లివచనంబుఁ బాలింప భర్త ముందు. 4

వ. అదియునుంగాక.

5

సీ. పురుషులచే వీధు పొలియుకుండంగఁ దొల్లి
 వనజజాఁ దొనుగివవరములెల్ల
 నిలిపెద నిలిపి యేనేర్పుననైన నా
 దిమకొక్కి బూని ప్రార్థించి యప్పు
 రంతోయితివలన నీరాక్షముఁ బరిమార్తు
 నని లోకమాత వోయ్యనఁ దలంచె
 దలచిన నయ్యప్పు కలువిధంబుల రాము
 చే విల్లునప్పులు చేరి తివిసి

గీ. తానె కై కొని ఘోరయుద్ధంబుచేసి
 యాహవంబున నీతల లవనఁ గూర్చి
 దాని యడలిరి నాడుకోడలెచ్చ వినుము
 ఇట్లు కలగంటి నెకమీఁద నెట్లొకాని.

6

సీ. ఏకస్మకలసత్య మింతయేకాని తి
 ప్పుగనేర దెల్లంటిబవరమునను
 నీరామహాదేవి శతశరంబులచేతఁ
 బడునప్పుడై నను దలంచు బుద్ధి
 నీగేన లన్నియు నిమిషమాత్రంబున
 భరఁ గూలునపు డైనఁ దలంచు బుద్ధి
 పడువిశిఖంబుల బలువిడి నీతలల్
 దండించునపుడైనఁ దలంచు బుద్ధి

గీ. యొక్కకపిమాత్రుఁ డిచ్చట నుక్కు మెఱిసి
 రూఢిఁ బిడికిటఁ గదిసి నీతోమ్ముఁ బొడిచి

నీడునీంకొనము గూల నిలిచి తన్ను
యరిగె నదియైన దలంప వేమందు నిన్ను.

7

1. సీ. మర్కటారికి వశమా సముద్రంబులు
నాలుగు దాట నేనాటనైన
పరులకు శక్యమా పవ్వచు నీలంక
యగ్గలంబుగఁ బెనులగ్గపట్ట
భవదీయదానవాపారబలంబుల
నలవియే పరులకు నవనిఁ గూల్చు
సురసంఘములనెల్ల చెఱిలువట్టివనిన్ను
నెదరింపఁ దరమె మతెవ్వరికిని

గీ. గాన రాముండు విష్ణుండు గాఁదలంపు
నెలఁత నీతను మాయగా నిశ్చయంపు
హనుముఁ డీశ్వరుఁ డని బుద్ధియందు నిలుపు
మనుము శరణి రఘురాముమఱువు చొరుము.

8

గీ. భానుకులవర్ధనుం డాదిపరమపురుషు
చరణములమీఁద సాష్టాంగ మెరఁగి భక్తి
నిరపరాధిని ననుఁ గావు నీవె దిక్కు
పరఁగఁ గను మన రామభూవరుండు నిన్ను.

9

సీ. ఆలవిభీషణుఁ గాచివట్టికొర్యంబునఁ
గాకామరునితప్పు గాచురీతిఁ
బొసఁగ నెంగిలిపండ్లు భుజియించి శబరిని
గరుణ రఁపించివై వదిగను

1. మాటలభేదముతో నీయర్థమే ప్రశస్తింపఁబడునఁ గలదు.

జాపతారై యున్న కాపసిదేవి!
 శాసంబు వాపిసరణి ధరణి
 దాటక దెగటార్చి తపసియజ్ఞము గాచి
 కరుణతో మానులఁ గాచినట్లు

గీ. లఖలమరమునిబృందంబు నొ పనంగ
 శ్రీతజనాథారు శాస్త్రవతితపతరుఁ
 గోటిసూర్యప్రతిశాశు. గుజననాశు
 సిద్ధ మని నమ్మ నిన్ను రక్షించు బుత్త. 10

క. పుత్రా నామాటలు విను
 సుత్రామాదు లొగి నిన్ను సొంపు దలిర్పం
 బాత్తునిగా నుతియింతురు
 శాస్త్రవతిత యంతకన్న సమయము గలదే. 11

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబుల భయంబు పుట్టించినం గనలి
 తోడ ద్రొక్కి నభయంగంబు తెఱంగున దండకాడితం బై నకం
 తీరవంబుచందంబున అజ్యామతం బై న ప్రళయాగ్ని మాడ్కి
 మండి మిట్టపడి మొగంబులు ముడివెట్టుక కన్నులనిప్పులురులఁ
 దల్లివి యని యిచ్చాటలకు సహించితిం గాక యొండొరులైనం
 దెగఁజాడనే. 'స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతరీ' యనుసామెత నిజ
 మయ్యె నీబుద్ధి వినియెడువెట్టియునుం గలదే యని యచట
 వీడ్కొని ప్రళయప్రచండమహోద్దండసప్తార్చి విధంబునఁ
 గ్రాలుచుఁ బటహోదిరవంబుల బ్రహ్మాండంబు ఘూర్జిల్ల మఱు
 నాఁడు సూర్యోదయకాలంబున రథంబువై నెక్కి కొంత
 చిక్కిననై న్యంబులం గొని విలయ కాలాంతకువిధంబునఁ గదలి
 రాఁదొడఁగె నంత నిక్కడ. 12

- ఉ. అద్దము వచ్చి తల్లి తనయాత్మజానిం గని ప్రేమమీఱఁగా
గడ్డము వట్టి నామవని గైకొని యిప్పుడు వద్దు రాముతో
జడ్డుతనంబు మాను సరసంబున నీవును సంపదేసి నీ
బిడ్డల నన్నుఁ గోడలిని యెంచుము శాశ్వతకీర్తి వర్ధిలన్. 13
- వ. అనినఁ దల్లిం జూచి బొమ్మలు ముడివెట్టి పెద్దకాలంబున నిట్టి
బుద్ధి వొడమి మతిచెడియున్న నీతో నాకు భాషణం తెల
అంతశ్శత్రువులతోడ సుధి గావింపు మని పలుకవచ్చిన నిన్ను
సహించితిఁ గాని నాప్రాణంబులు నాకు రుచికరంబులు గావే
ని న్ననఁ బనియేమి విడువు మని కరంబున నదల్పి పకలబల
సంపన్నుండై యరుగుదెంచుచున్న నంత నిక్కడ. 14
- *గీ. రామచంద్రుండు నలసుమిత్రాతమాజాఁ
త్రేమతోడుతఁ జూచి విభీషణార్క
తనయపవనజజాంబవత్ప్రేమ తరుచ
రేంద్రు లెల్లను వినుచుండ నిట్లు లనియె. 15
- ఉ. నిన్న శతాస్యుఁ డిచ్చటికి నిక్కుచు వచ్చి యనేకసేనలం
బుక్కుగ సంహరించి మనపైఁ జనుదెంచిన వానియుగ్రతం
గన్నులఁ బాఱఁ జూచి యొకకై వడి నుంటిమిగాని వానితో
నున్నతవృత్తిఁ బోరుటకు నోహగనైతిమి నీచవర్తనన్. 16
- ఉ. ఎంతటివానికైన నొకయొక్కడుదాడిని నొక్కచేళల
వింతగ బుద్ధి చంచరిలు విశ్వములో నటుగాన దైత్యుఁ డ

*గీ. రామచంద్రుండు పొదిత్రి రవికమాజా

రావణానుజాఁ బవనజా రమణిజాంబ

మంత తరుచరమానవమయలఁ జూచి

యిట్లులనె వారు విజయించె నిం తెలర్పు.

త్యంతరణోత్సవంబున రయంబున బాఁ దొగివచ్చి వానితో
 నెంతయుఁ జోరఁగఁజలయు నెల్లమరావరి సంతసెల్లఁగన్. 17
 ఉ. నా విని లక్ష్మణుం దనియె నవ్వచు నీగతిఁ బల నేల నా
 లావును దైత్యులొప్పును బరాఁకురిసిందెడుగాఁ దివ్యబా
 నావరి నద్దురాత్ముని రయంబునుఁ గూల్చిద లేనినాటికి
 వారిరివానిచేత నిల వ్రాలెదఁగాఁ తలంక నేర్తునే. 18

సీ. అనులక్ష్మణునిమాట కనుకూలముగ భర
 తుండు శత్రుఘ్నుండు దండ నిలిచి
 చూచుమీ దేవ మాసుమహిళనిక్రమం
 బని చాపములు వ్రాని రాక్షణంబ
 కుశలవ్ర లిద్దఱు ఘోరయుద్ధమునయ
 నజ్ఞాదఁగాఁ జొచ్చి రలముకొనుచు
 సుగ్రీవుఁ డారాముఁ జూచి నేనలతోడఁ
 దలఁకక నిలిచె నంతకునిరీతి

గీ. సంత హనుమంతుఁ డప్పు డత్యంతకౌర్య
 వంతుఁడై మిన్ను ముట్టుచు వచ్చి రాముఁ
 గంబదళనేత్రు నీ కేల కళవలింప
 నాకొకాస్యనిఁ దృణలీల నవనిఁ గూల్తు. 19

గీ. అనుచు పన్నద్ధు లగుచు శంఖాద్యనేక
 తూర్యవాదంబు లందందఁ దొడిఁబడంగ
 రథము లెక్కిరి తమమనోరథము లెక్కు
 భాతి నార్పుచు శత్రుగర్భములు వగుల. 20

సీ. రాముండు చటులవిక్రమశీలుఁడై వేగ
 హనుమంతుఁ ధుజములయందు నిలిచి

జానకీదేవిఁ బశ్చాద్భాగమునఁ జొందు
గా నిల్చి భేరులు భువత మొరయఁ
గడు భనుర్గుణవిటంకారముల్ దిక్కులు
జగతిఁ దిక్కుటిలంగఁ జలుపుకొనుచుఁ
బవనజామఱుఁగునఁ బరంగ విభీషణుఁ
జొందియుండఁగ నియమించి మించి

గీ. దైవసంఘంబు జయజయధ్వనులు నేయఁ
గపులు పెల్లార్వ బ్రహ్మాండభుటము వగులఁ
గెరలి శతకంధదని విలోకించుకొనుచు
ధరణిజకుఁ జూపుచును బ్రహ్మాదమున నుండె. 21

ఉ. అంత శతాననుండు విలయాంతకుకై వడి హంకరించుచుం
బంతముతోడ వచ్చి పటుభాణపరంపరచే గవీంద్రుల
వంతగఁ గూల్చి వారలును వృక్షమహిధరసంఘముల్ వెనక
వంత భుటింప నైచినను వాఁడవి చూర్ణముచేసె ప్రేల్చిడిన్.

చ. మఱియును మూడుబాణముల మైందుని గీటణగించియుగ్ర
తా, శరవవకంబుచే శరభుఁ జయ్యవఁ గూల్చి పదింట నీలు
నిగా, ధరఁ బడవేసి నోముఖునిఁ దప్పక యేడిట సుహరించి
తా, నరుదుగఁ బద్మొకొంటను గవాక్షుని మూర్ఖులఁజేసి
వెండియున్. 22

బ. దశకద్యయంబునఁ దారకుఁ బడవేసి
మొనసి జ్యోతిర్ముఖ ముక్కుదింటఁ
దివిరి ఖండించి యూర్వివిదువి నలువది
శిరవిశిఖంబుల హతునిఁ జేసె

నిప్పువరంబరలచే ఋషభుని వెను న్ద్రుంచి
గవయుని దెబ్బడికాండములను
జక్కుగావించి పెంపెక్కుచు నొకనూలు
శరముల సంగదుఁ జమరి వైచి

గీ. జాంబవంతుని మున్నూఁటపాయకముల
గురవడిని గ్రుచ్చి థాత్రిపై నొరంగఁజేరి
గంధమాదనముఖమహాపుల వేయి
మార్గణంబులు పరఁగించి మద మణించి.

24

గీ. పరఁగ నార్పుచు నిన్నూఁటపాయకములందు
సప్తశస్త్రాభి ధరియించి యమరు లడలఁ
గడఁగి రాముని వెదకుచుఁ గదలిరాఁగ
సప్పు దెడఁజొచ్చి సుగ్రీవుఁ డద్దపడియె.

25

మ. వడివాలంబున వానిచేతు లణఁగం బంధింపఁగాఁ బూనియి
ప్పుడ మెల్లఁగ వణఁకంగ నార్పుచు బలస్ఫూర్తిం జనుండేరనే
ర్పడ నద్దాసవచక్రవర్తి కినుకం బాటించి సుగ్రీవుని
బడఁగూలఁవెను దన్నె రాఘవమహిపాలుండు చింతింపఁగన్.

ఉ. రాముండు నవ్వీధీషణుండు రామునితమ్ములుఁ బుత్రులున్నహీ
జామణియుఁగ మరులృతుండు సంగరవీధిని దక్క వానర
స్తోమములు న్నరావలియుఁ జొర్లములైరి వెలుంగుచిచ్చుపై
నాము నెదిర్చి చచ్చుకలభావీకై వడి నొక్క పెట్టునన్.

27

ఉ. వెండియు నాశతాననుండు వేగమ రామునిపైరథంబు ను
ద్దండతిఁ దోల పారథిని దప్పక తిట్టుచు హంకరించుచుం
గాండవరంపరలే ధరణిఁగల్పచుగుండెలు వ్రయ్యనార్పుచుఁ
దండిగ రాఁగ లక్షణుండు దైత్యునిపై నెదిరెగామహాగ్రుచ్చె.

చ. ఎదిరిన రాఘవానుజునియేపును యాపును బాణతూణముల్
సదమలశౌర్యమున్ విమలచాపమునుం గని యొక్కతీక్షణ
ప్రదరము వింటఁ బూని యలవత్సభవాండము వ్రయ్య నా
ర్పుచో, వదలక రోషభీషణవివాదము మీఱఁగ నప్పు
డిట్లనెన్.

29

గీ. పాటిపూ మైారి యెట్లైన బవరమందు
నెదిరి మద్యాణములకు సహింసుగలవె
యిట్టై చంపెద నినుఁ జలపట్టి యంత
నందనుని మల్లి తల్లి యెన్నఁటికిఁ గాంచు!

30

నీ. ఏడిరా లంకపై నేగి దశాస్యుని
థాత్రివై గూల్చుచుకొనఘనుఁడు
ఏడిరా బాణంబు లేర్పి యార్పుచుఁ గుంభ
కర్ణుని జంపునిక్రమధురీణుఁ
డేడిరా శోషోగ్రవృద్ధయుఁడై యని నగ్ని
వర్ణుని జంపినవరబలుండు
ఏడిరా మున్ను మహేశ్వరచాపంబు
భిన్నంబు గావించుభీమశౌర్యుఁ

గీ. దతనిపైఁగాని నాదుపాయకము లేయ
శరధిఁ జొచ్చినఁ దలచూప వెఱచియున్నఁ
గొమ్మ మఱువున దాఁగిఁ గోరి విభ్రం
దైన గిరినున్నఁ జోనీయ కవని గూల్తు.

31

చ. ఆప విని యొరిదుర్బలి వృథావచనంబులు పల్కనెల లా
వున నెదిరించి నిల్వము మహోగ్రశరంబులచేత నీతలల్
గనియలుగేతుఁ జాడు ముఁకాంతుని వక్త్రని గెల్పుమేఘనా

దునిఁ దృణలీలఁ జిత్రముగఁ ద్రుంచు పెఱుంగవె యాజి
ప్రేల్చిడిన్. 32

- చ. అని చటులొగ్గ బాణముల నాశతకంతుని నేనె నేనికం
గనలుచు వాళ రాగ్ను లధికంబుగఁగాల్పబొడంగ నందుకు
మనమున వాగ్గహించి గరిమన్ వరుణాస్త్రములేని తచ్చరా
గ్నిని శమియింపఁ జేయుచు ననేకలిముఖసంపదంబులన్.
- ఉ. నేలయు నింగియున్ దిశలు నిండఁగనేయుఁ దదాశుగానల
జ్వాలలు చుట్టుముట్టుకొని చయ్యన నయ్యరదంబు దగ్ధమై
కూలఁగఁజేసిఁ జేసిన నకుంతితశౌర్యమనస్కుఁడై కడుగ్
నేలకు దిగ్గఁగా నుజ్జిత నిల్చి కురించె మహాస్త్రవర్షముల్. 34
- చ. అని వడుమగ్ హతంబుగ రయంబునఁజేసి సుమిత్రపట్టివి
ల్లవిరళిల తొక్కచటులాస్త్రమునం దునియించి యొక్కట
వివళునిఁజేయ మూర్ఛిలివిచేకముదూలఁగ వ్రాలి వెండియుం
బ్రవిమలవృత్తివైఁ జెలిసి బాణధరంధర లేర్పఱించుచున్. 35
- ఉ. వేటొకవిల్లువూని యొకవితరథంబున నిల్చి చేగ బృం
దారకు లుత్సహింపు నలదానవసేనలు చంచలింపు దు
ర్గారపరాక్రమస్ఫురణ రాముండు చూచి ప్రియంబునొందర
క్షీరమణుకారథంబుఁ బటుచూర్ణము చేసెనగంబుగంపిలన్. 36
- ఉ. అందుకు దానవుండు విలయానలము స్ఫులె మండి వేటొక
స్యందన మెక్కి చాపములు చయ్యనమాటొగిఁ బూనియాల్చి
సంక్రందనముఖ్య దేవతలు కన్గొని భీతిలుచుండఁ గోపముం
గ్రందుకొనంగ మాఱువిశిఖంబుల లక్ష్మణుగ్రుచ్చైఃశైచ్చిరన్.
- గీ. లక్ష్మణుని గాఢి మఱియును లఘుతరముగ
ధరణి మోఁ దూటి యలరసాతలము సోకి

- మరలఁ జనుచెంచి శతకంఠ మహితకూడే
మధ్యమున నిల్చె దైత్యులు మలసి యార్వ. 38
- గీ. వెండియును శతకంఠుఁ డుద్దండుఁ డగుచు
శక్తివైచిన సౌమిత్రి జలదరింప
వచ్చి విలుఁ ద్రుంచి దేహంబు సొచ్చి చింప
వ్రాలె నరదంబుపై నప్పు డాలమునను. 39
- గీ. ఈ మహాదార లక్ష్మణ యకట యంచు
సీతయును రాముండును శోకసింధువునను
*దేలి రది చూచి భరతుండు దివిరి యాశ
తాసుకపై నేసె వివిధసాయకము లపుడు. 40

మొదట్పూరితానునది—

- అమలినీ లేలను నాటి నిర్వహం బగుచు
నెన్నుఁ దెడఁబాయకైతి నాకన్న నెమర.
గీ. ఈదుఃఖవారాశి నెట్లొర్తుఁ దమ్ముఁడా ననుఁ బాడు లెమ్మ మునుపవరేర
నాతోడనీడ నా నానుకోరఫసిద్ధి నినుఁ బాసి నిమనంబు నిలువఁజాల
మోమెత్తి చూడవా మోహనాశార నీడనినై నీభక్తి చదలినాచ
ఈభూమిపై నీవు రాజింపఁజాలక భరణియై జటునిద్ర చాల్చినావ
గీ. యకట వైచచ్చివట్టి నాయావలన
నీవ భరియించుచుండెన కెచటనై నఁ
గాని యింకమాకు దిక్కిది కరుణమాలి
తొలగఁ దగునా మనశీర తోయతాక్ష
వైవకదుభూత నా నుమిత్రాకమూఁ.
క. విలించుచున్నయన్నయ, బలంబు భరతుండు పైర్చుప్రాభేదం దగుఁచు
బలశీలి చూచి యెట్లు నె, తలచంగ నీ విష్ణులంబం దగునా నుగుణా.

ఉ. ఏని నుగ్రం దౌచు దనుతేంద్రుడు నఖ్యరతావ్యాయుగారణో
 ల్లాసుని జూచి చూడు మదె లక్షణుపాలికి నిన్నుఁ బంపెదగా
 భాసురసాయకంబులను భగ్గుముసేయుడు నంచుఁ జేర్చి పె
 లేసె సహస్ర బాణములు హెచ్చుగ డిక్కులు విక్కిట్టిల్లంగన్.

క. ఆయమ్ములు తృణలీలల
 వేయమ్ములుఁ ద్రుంచి వైచి వేగన దైత్యుం
 గాయమ్ము చలి పెక్కులుఁ
 గాయమ్ములు గనఁబడంగఁ గాండము లేసెన్.

42

క. వెండియును దోడఁదోడనె
 కాండపరంపరలు దొడిగి కరములు గలతో

వ. అత్యంతరహిత్యవికాసభావమానందై యన్న జూరార్చి కడుపంభి
 మంబున జగత్కృత్రిమి గాంచి నీకుచోగుణకర్తృత్వంబు నకలనురాదులకు
 నర్వచుచున్నకు నగోచరంబు నీకుంటిచుచోవీరపత్రితగలంగ నకలకుఁ
 తాపకంబు లభంగు నీవెగించిన జుహోహృద్వ్యంబు లొందు నీకుచోగు
 జారసంబున బాణందంబు నందు నర్వచంపత్కరంబై యుండు నిట్టిగుణ
 నంభత్రి నీయందుఁ గలంగ నీదుర్విచారంబులు పలువకు వహువరులు
 మొరదల జుట్టుల నాచరించి నాకునోభివృంబు లీడేర్చి ధైర్యకార్య
 గాంభీర్యంబులుం తెంచి వర్షప్రయత్నంబుల రణంబున కరుగు మని పలుక
 నవచ్చును రఘుభంగపువకు నకుమ్మరించి విడలి కతావ్యుం గనుంగొని
 యునేకసాయకవర్షంబులు గురిపించిన.

ఉ. ఆవృదు మగ్రఁడై కదలి యాచకుతేంద్రుడు లక్ష్యాగ్రహం
 దవ్యుక చూచి లక్షణుని దారిని నిష్ఠును వేగఁ జుట్టె నీ
 తావ్యుగ నాశరంబును నోరి దురాత్ముడ నిష్ఠుఁ గూర్తురా
 యుట్టును చూచు మంచు భక్తి నెత్తెను చా పెన నేని బాణముల్.

దండములు నూలు ప్రయ్యంగ

దండిగ బిట్టెనె సకలదనుజాలు పఱవన్.

43

క. ఆతనితోచితకణములు

భూతలమునఁ బడకయుండ భువనము నిండఁ

ఖ్యాతిగ మహాగ్నిశరముల

చేతను బ్రభవింప చెదరఁజేసె జగములన్.

44

చ. అవి గని మండి దానవకులాధిపుఁ డొందుశరాసంబులఁ

వివిధశలీముఖంబులను వేగవ వూని యమోఘవృత్తిమై

భువి వణకంగ నార్చి రఘుపుంగవుఁ డదృఢమందఁ దద్రథం

బవిరళలీల దగ్ధముగ నప్పడు చేసె మహోగ్రచిత్తుడై.

45

చ. మఱియును వేయిఖాణములు మార్కొనియేని శరాసంబున

చ్చెరువుగఁ ద్రుంచి సూతుని నశింపఁగఁజేసి మదించి తోడనే

సురవరు లేల్ల నుల్కుఁ బటుశూలము కేల నమర్చి యోరి యీ

మరుచిరధారచేతఁ బటుచూర్ణముగాక తలంగి పాఱరా.

46

చ. ఆరి వెస నార్చివై వ జగమంతయుఁ గంపమునొందె వాఙ్ముఖ

సరగఁ గలంగె విట్టిపడె శైలములన్నియు రామచంద్రుడు

వెఱవెఱుగొందె లోకములు వింతగఁ గావిరి గప్పె చంద్రభా

స్కరు లటుత్రోవదప్పి రతిచంచలవై ఖరిఁ దదృఢయంబునన్.

47

సీ. తలీతి నది రాగ నేపుమై నమ్ముల

వానలు నిగిడించె దానిమీఁద

నవి త్రుంచి శూల మత్యంతరయంబునఁ

జటులమై యరుదెర శక్తి వైచె

నది త్రుంచి మండుచు నది రాగ మదిలోనఁ

దలఁకక నిశితకుంతలము వైచె

శకంశ—12

వదిత్రుంచి వెండియు గదకొని యేతేరఁ
బూని కళానిని బొడిచె భరతుఁ

గీ. దక్కతారని నణఁగించి చక్కఁగదియ
నుగ్గుఁడై ముప్పేఁ బొడవంగ నుక్కుమొలసి
యదియుఁ గైకొనకాకూల మెవిరి యవయ
వములు ఛేదించి లీలమై వసుధఁ గూల్చె.

48

గీ. ఈ తమ్ముడా యని భూతలాభీశుండు
సీతతో నడలి నిశ్చేష్టుఁ డయ్యె
సలవిభీషణుండును హనుమంతుండును బొప్ప
నివహనిర్గతరక్తనేత్రులైరి
చిక్కినదాసవసేన లన్నియు మిన్ను
పగుల వార్చిరి మేటిరుగలరీతి
నింక నెవ్వఁడు దన్ను నెదురునో యని శత
కంతుఁ డుండెను రణోత్కంతుఁ డగుచు

గీ. నంత శత్రుఘ్నుఁ డంతకాలాగ్నివోరె
మలసి తనకన్నుగవఁ బెనుమంట లెగయ
మొలసి చిచ్చులవానలు గురిసికొనుచు
సరభసంబున దానవేశ్వరునిఁ గదినె.

49

చ. కదిసిన వానియుగ్రమును గర్వమునుబ్బునుకౌర్యధైర్యముల
కదనవ.హోత్సవంబును వికాసము హాసముఁ జూచి దానవ్రం
డదనముహాగ్నికల్పవిశిఖావలీఁ జాపములందుఁ బూని యా
త్రిదశులు తెల్లడిల్ల నతితీవ్రత నేనె రఘూద్యవోనుజాన్. 50

ఉ. ఏనీన యచ్చులం దునియనేసి భనుర్బలంక్రియల్ మహా
ల్లాసత నిండ సంగరవిలాసమునకా డిప్రమీద నుగ్గుఁడై

భాసురసాయకాని బహుభంగుల నేని శకామ్య నందుచే
వాసిగఁ జిక్కుపాటు లొడవంగఁ బెసంగఁ బురారికై వడిన్.

సీ. ఇట్టిచేళనె క్రుంతు నిక వీని నని దాసి
నారాయణాస్త్ర మున్నతని దొడిగి
యోరిదానవ చూడరోరి యాశరమున
లవణాసురుడు మున్ను లావు దూరై
బాటిపా మ్మైరి యాబాణంబుచే మల్లి
బ్రతికి పోగలవె యేర్పడగ నీవు
ఇది తరించెడివెఱ విప్పుడే యూహించు
మని యార్చి చేసిన నవని నజాకె

గీ. వారినిభుల్లెఁ దిండలివండులయ్యె
దిగ్గజంబులు నటునిటుఁ దిరిగి పడియె
దారుణాగ్నులు భూనభోతరము నిండె
శతగభండును దానిపై శరము లేనె.

52

ఉ. వానిని నెల్లఁ ద్రుంచి సురవ్యము లుత్సవమంద దాసి య
ద్దానవలోకనాయకుని దారుణభాసురమస్తకాగ్రసు
స్థానకిరీటసంఘములు థాత్రిపయిం బడఁద్రోచి వెండియుక
వానిశరాసంబులు రవంబులు మీఱఁగఁ ద్రుంచె నొక్కటన్.

ఉ. అంతియకాని యాజలరుహాసనుఁ డిచ్చినదీవనం దదీ
యాంతమునొందఁజేయఁ దగదయ్యె బలాభ్యులుచేతఁబట్టినకా
ఎంతటివాఁడు పోరిన నదెక్కడ నెక్కు భరాతలంబుపై
నెంతయు భేదకార్యమున నెవ్వెలుదూలినుదూలుఁగాకొగిన్.

గీ. అట్లు భంజించి నారాయణాస్త్ర ముప్పుడు
మరలి వచ్చుచు శతకంఠుమహితరథము

ఘనులు దివిజాలు జయజయధ్వనులు నేయ
దగ్గముగఁజేసి పొదిలోనఁ దరలకుండె.

55

గీ. అందు కత్యంతకుపితృడై యసురవరుడు
నూఱుకరములఁ బటుగదల్ నూఱువూని
యూర్చి వైచిన నన్నియు నతిరయమున
వచ్చి శత్రుఘ్నుఁ దాఁకె భూవరుడు వగవ.

56

గీ. ¹అట్లు సకలగదాతాడితాంగుఁ డగుఁజు
దూలి వణకుచు నెత్తుట దొప్పదోగి
మెడలఁగాలేక శల్యముల్ వదలి యపుడు
రథముపై వ్రాలె వా రామ రామ యనుచు.

57

గీ. ఇట్లు మువ్వరు తమ్ములు నిలను గూలఁ
గాంచి రాముండు మది లయకాలుగతిని
యాశతాస్యుని బరిమార్చ నపుడు తలఁచె
వంతలోఁ గుఱుఁ డసురకు నడ్డుపడియె.

58

ఆ. ²ఁడినవానియలుక పాటించి దానవ
భర్త కినిసి యైదుబాణములను
బూని యేసె వాని భూపాలతనయుండు
దొడరి చేసె నపుడు తునియలుగను.

59

ఉ. వెండియు నన్ని శాచరుండు వింతగ నక్కుశుమీఁద నల్కమై
గాండపరంబులను గప్పిన నయ్యోడఁ జొచ్చి యాలపుం

1. ఇట్లుదాఁకిన శత్రుఘ్నుఁ డిలకు వెండు.

2. అడ్డుకొన్నదాని కలిగి దానవభర్త, కినిసి భండబాణములను బూని
నేయదొడఁగి వాని పరాధిపీయఁడు, దొడరిచేసె నిట్లు తునియలుగను.

దండజబాహురీతి దనుజావలినెల్లను ద్రుంచి భండనో
ద్ధండతరాశుగంబులను దానననాయకు గ్రుచ్చుఁ జెచ్చెరన్.

చ. శిశువు లటంచునుంటి నను జేకొని మ్రింగగఁ బూనివచ్చున
పుత్రుపతియుగ్గమో విలయుభైరవయుగ్గమొ మృత్యుయు
గ్గమో, యశసులయుట్లు దాకి వివిధాస్త్రము లేసి రటంచు
విస్ఫుర, ద్విశిఖము లేసె నేనిన నవిం బొడిచేసి కుశుండు పెం
డియున్. 61

ఉ. క్రమఱి నగ్నికల్ప మగుకాండశతంబుక రాసంబునా
సమృద్ధవృత్తి బూని నృపచంద్రుఁడు రాముండు సత్యశీలుఁడై
యిచ్చుపీ వింపనేని దనుజేంద్రునిహస్తతద్యయంబు వై
రమృతం ద్రుంచు గా కని తిరమృగ నార్పును నేసెఁజెచ్చెరన్.

చ. భరణి నదంక వార్షిధులు తల్లడమందె గులాక్రైల్ల ది
ర్దిరముగఁ బెల్లుగాఁ దిరిగె దేవతలుక భయమంది రెల్లది
క్కురులును మ్రొగ్గెంతకతకంఠుండు చూచియమోఘవృత్తిమై
శరనిచయంబు లేసె నతిపాహుసలీలల హంకరించుచున్. 62

చ. దనుజుఁ డొనర్పుబాణముచు దత్తణమందునద్రుంచివై చుడుకా
ఘన మనలంబు లోకమున గ్రక్కున నిండి తడియవాస్తవం
క్తిని విడలింపఁ దోడనె యెదిర్చి లవుం డనలాస్త్రసంఘములో
కనలుచు నేసి రక్తములు గాఱకయండ నొనర్చె వ్రేల్చిడిక్.

1. చాత్రుఁ డొన్న వాడటచి చుట్టనఁ జూచితి మ్రింగ మాని యీ
తాకుడు కూలియొ నిష్ఠురైరత్నఁడో భవకృత్యుతో మహా
కావనమూర్తియొ మిగులఁ జాఁ గని యస్త్రశతంబులేయ నే
నెత్తుఁ ద్రుంచివైకు ౬ని యేనినఁ జాఱ్ఱముచేసి నాకుఁడున్.

చ. కరములు ప్రానినా దనుజకాంతుడు బ్రహ్మ దలంచె నంతటం
గరములు పెండియు న్నొలచె గ్రక్కున మొల్చివెంటనే ధను
ర్గడుఁ డన మించి యుగ్రతనఘోరశరంబులు పాపకార్కు లే
ర్పఱుపుచు నేనె నేసినను బాలురు మూర్ఖులనొంది రందులన్.

చ. మఱియును శబ్దభేదు లగుమార్గణసుఖములగా ధరాసుతా
వరభుజయుగ్మ మేయ నిరువంకలగాడి మహాద్భుతంబుగా
నరవరుడుగా మనంబున ఘనంబుగఁ గంపించుండ చేవతల్
వారవారయంచు జూడ విగతాయువులగా వెనుజేసెను గ్రతన్.

మ. తనపుత్రుల్ తనతమ్ములుగా దనుజుచే భాత్రీస్థలిం గూలినం
దననేత్రంబుల నశ్రువుల్ చెదరఁ జిత్తం బందులగా మంచుచుగా
ఘనతగా వాయుజమీద నెక్కి తనవెన్నగా నీత శోభిల్లుగా
దనుజాధీశుని డాసె నెల్ల సురబృందంబుల్ విలోకింపఁగాన్.

మ. దనుజేంద్రుండును డాసె రామునిమహోద్ధండ ప్రకాశంబునగా
వనధల్ పిండలివండులయ్యె నచలవ్రాతంబులుం దూరఁ జ
య్యన భాత్రీస్థలి గ్రుంగె దిక్కిరిమూహంబుల్ వెనక మ్రొ
గై ది, గ్గనఁ బుట్టిగా ధర నొక్కమ్రోత యజుఁడుం గాలంబు
లెన్నెగా మదిన్.

68

సీ. వీఁడా మహోద్ధండవీర ప్రకాపుని
దశకంధరునితలల్ దరిగివాడు
వీఁడా సుఖానిద్రవిభవంబు గలకుంభ
కర్ణుని దెగటార్చు గన్న వాడు
వీఁడా మహాలక్ష్మిమన్దైర్యులు
మారీదుబాహుల మాపినాడు

వీరదా మహోద్దండవిపులప్రభావుని
సతికాయ నాతిలో హరిదినాడు

గీ. అనగ వింటినిగాని యాయవనిఁజిని
నెన్నఁడును జూచి యెఱుంగను నితని నేడు
చూడఁగంటిని నాకోర్కి వీరద సహహ
బలుశరంబులఁ దెగటార్తుఁ బ్రాభవమున. 69

ఉ. రెండుపయోధులో తలఁచు రెండుకులాదులొ రెండుచిచ్చు
లో, రెండుమదించు నేనుఁగులొ రెండుమృగేంద్రములో
యటంచు నిం, ద్రుండును రుద్రుఁడుకా వరసరోజభవుండును
గూడి యదృశా, ఖండవనమ్ములై దివిని గన్గొనుచుండిరి
మాటిమాటికిన్. 70

వ. ఈక్రమంబునఁ జూపవిద్యాగురుం డగు రఘువరుండును,
త్రిలోకకంటకుం డగు శతకంఠుండును మహాయుద్ధసన్నద్ధులై
కదిలిన మేరునగంబునుంజొలె హనుమంతుం డిట్టిసమయం
బునఁ దనవాలంబు రామచంద్ర నిమిందుండట నడ్డంబుగా నిలుప
నది దచుజవరుం డేయు శరంబులకు గుఱి యనఁ జెలంగె
విభీషణుండును మానవదానవసాయకులు పెనంగునెడ
రామునిశరంబులచే నసురరక్తంబు ఛెదరి క్రిందఁబడకుండ
నడును నడును నాగ్నేయవాయువ్యాస్త్రంబు లేనెడ నని
పాపని మఱువున నిల్చి యుద్ధస్సద్ధుండయ్యె ఆత విలయ
సమయమహానలకీలాకరాశంబుఁబాడ్చున నూఱు మొగంబుల
మంట లొడవ ననేకపాయకంబులు నృపవరునిపైఁ బ్రయో
గింప నదియెల్లను హనుమదాధీల విశాలవాలవస్త్రపర్వతంబు
పోకి తునియలయ్యె సంత. 71

మ. పటుకోదండము వంచి రాముఁ డమరుల్ భాసిల్లి దీవింప వి
 స్ఫుటసారాచము లూని యార్చి యల రక్షోనాథుపై నేయ
 నా, చటులాస్త్రంబులు నింగిముట్టి తగ నాశ్చర్యంబుగా నాటి
 యొక్కట నన్నిం బటుచూర్ణమయ్యె డనుజాంగప్రాభవం
 తేమొకో. 72

సీ. ఒక్కదివ్యాస్త్ర మత్కుగ్రక రాసనం
 బునఁ బూని రఘురాముఁ డొనరనేయ
 నది భటునకు నైదు హయమున కిరువది
 కరికి బంధురగతిఁ గలితకతము
 పారథి కిన్నూలు చక్రంబులకు చేయి
 పాలుపారుకేతనంబునకు లక్ష
 రథికున కలువదిలక్షలు నై భూమి
 యంతయు నిండ నత్యంతకీర్ణు

గీ. మింతవట్టును డనుజేంద్రుఁ డంతవేగ
 నడుమనే త్తుంచి కుపితుడై పుడమి వణక
 రాముపై నేయు ఖాణపరంపరులును
 దత్త గుంబున వాలంబు దాకి విలుగు.

73

ఉ. వెండియు దాననేశ్వరుడు విం ధ్లోకనూలు కరంబులందు ను
 ద్దండతఁ బూని పాయకకేతంబు దిశల్ వణకంగ నార్చి యు
 గ్రండయు రాముమీఁదఁ బురికొల్పి రయంబున నేనె నేనీనా
 దండగ లోకమెల్ల వివిధస్థితి నిండె మహాత్మి పెల్లుగన్. 74

కా. అత్కాండంబులు కొన్ని వాయుజమహోగ్రాభీలవాలం
 బొగిం, ఒక్కం దాకి హతంబునొందె మఱివీకం గొన్ని
 భూపాలకుం, బ్రక్కల్ ప్రయ్యగ దూటిపాతె నతివైరం

బొప్పగఁ గొన్ని పెం, పెక్క వచ్చి విభీషణుం దగిలె
దేవేంద్రుడు లీక్షించెగన్. 75

శా. రామకృష్ణధిష్ఠఁ డందుకుఁ మది మహోగ్రం బొప్పగఁ
గర్కశో, ద్వామాభీలశరంబు లేర్పి గుణముఁ దర్పిద్యతిఁ
మీటి సుగ్రామం బందుల రాముఁ డుండవలె లేక దానవుం
డుంటకు, న్నేమం బొప్పగ సిద్ధమొందవలె వర్ణింపంగ రెం
డుండునే. 76

మ. అనుచుఁ వింట నమర్చి యార్చి నిజబాహుశక్తిఁ నుంకించి చ
య్యసఁ బెల్లెసినఁ దచ్చిలీముఖము లత్యంత ప్రచండాకృతిఁ
దనుకాధీశునిగాడి యవ్వల విసోదం బొప్పగఁ దూటి చే
గన యచ్చేరువ నున్న కొండపగులంగఁ దాడ నుగ్రంబుగన్.

శా. అంతఁ మారుతిచెంత నిల్చి యటరోషాయత్తుడై వింట న
త్యంతోగ్రానలబాణముల్ దొడిగియదై తేల్గొండురక్తం బిలం
బంతం బొప్పఁ దొరంగకుండఁ బటపెఁ బ్రహ్లాదు లాళ్చ
య్యలై, వింకం జూడఁగ నవ్వభీషణుఁడు హృద్విధిఁ ముదం
బందుచున్. 78

శా. దానంజేసి స్వదేహరక్త మిలమీఁదం జెందకున్నఁ హరి
భావనం బొప్పఁగనట్టహాస మొదవఁ దర్పంబుమై నార్పుచుఁ
మానంబుల్ చెదరంగఁ దిట్టుచును దుర్భాగంబునఁ హాసరా
ధీనా యోగివిభీషణా తునిమెదఁ దిక్కిది వీక్షింపరా. 79

మ. అని పెల్లార్చి సమంత్రకంబుగ మహోద్యచ్ఛక్తి సుధించి య
ద్దనుకాధీశకులాపరాధు నిలమీఁదం గూల్చి రమ్మంచు వై
చిన సంతంతకుఁ జిచ్చు లీనుకొనుచుఁ శిఖ్రింబునం బోయిగ్గ

క్కున బంధించె విభీషణుకా మరవరుల్ ఘోషింపఁగాఁ
జెచ్చరన్. 80

సీ. అది చూచి రాఘవం దనరాస్త్రములు వైచె
గంటకుం దగుశతకంఠమీఁద
నవి ద్రుంచి దానవుం దైంద్రాస్త్రములు వైచె
నవి ద్రుంచి వృషభుడేసె నహిశరములు
నవి ద్రుంచి వాయుబాణావళి దనుజుఁ దే
సిన నవి ద్రుంచి యజ్ఞవరుండు
సారాచతతు లేసె నగుచు నద్దానవ
భర్త రథంబెల్ల భస్మముగను

గీ. విరఘండై యంత వేటొక్కయరద మెక్కి
పృథివి వణకంగ విందొక్క వెట్టుబూను
వతనిచారుంబులును విశిఖాలివలన
ఖండములుచేసె భండనోద్ధండు దగుచు.

81

సీ. చాచముల్ పోయినఁ గోపించి శతాస్యుఁ
దురవడి మండుచు నున్నయట్టి
శూలంబు శరమునఁ జోద్యంబుగాఁ బూని
బ్రహ్మాండమంతయుఁ బగుల నార్చి
కనలుచు జనవల్లభునిఁ జంపు మని యేసె
నేసినజలనిధులెల్ల నింకె
గులగిరు లదరె దిక్కులు వ్రయ్యలగుచుండె
నింద్రాదు లదృశ్యపౌదయులైరి

గీ. యంత నదిదాసి విలయకారాగ్నిరీతి
మండుచునురాగ నాహనుమంతుఁ దభ్రమ

బాల మల్లార్చి వచ్చెడిశూల ముగ్ధ
వృత్తి చెనుబట్టి నడిమికి విఱుచుచుండె.

82

సీ. హనుమంతుఁ డందుచే నడవదగడుచుండ
నిది సమయము రాము నిలనుసూల్ప
ననియొక్కగడతోడ నడిచె తీవ్రున దాని
తాకున కొక్కింత తల్లడిల్లి
మనుజవల్లభుఁ డాత్మఁ గనలుచు నర్థచం
ద్రాస్త్రశతంబు శరాసమున
సుధించి దెవతాసుముదయంబులభి
యొనర నాపైఁ గల్గియుండెనేని

గీ. వానిహస్తంబులును దలలే వసుధఁ గూలుఁ
గాక యని వైచె దైత్యుండు గళవలింప
నమదు లద్భుతమంది హాహఁ యనంగ
ఖండమై కూలెఁ దలలును గరళతమును.

83.

సీ. కూలి క్రమ్యుఁ డొంటిపోలిక మొలచెను
గరములు దలలు నక్కజముగాఁగ
నాశతాస్యనిరక్త మవనిపైఁ దొరఁగిన
మొనసి సూర్యుడు శతముఖులుపుట్టి
యొక్కడఁ జూచిన నక్కడ నటువంటి
వికృతదైత్యులు వెల్లివిరిసియుండ
నన్ని దిక్కులఁ జోర నందుకు రఘరాముఁ
డందరఁ బోరుచు నడలుచుండ

గీ. నలె హనుమంతుఁ డాశూల ముపుడు ద్రుంచి
నీత నొక్కడఁ దగులునో శిరశరమ్ము

లనుచు వాలము చుట్టిరాఁ దిగిచియుండె

నగుచు సుర లుట్టుగా మేరునగమునీతి.

84

డి. రావణకుంభకర్ణుల శరంబులఁ గూల్చితి నంచు మమ్ము దు
ర్భావమునం బెనంగ వెను బొల్పడి తెందుల కేగువాడ నీ
వేవిధినైన నిన్నుఁ దునియించి భవ త్తనుమాంసఖండముల్
వావిరిమై భుజింతు మింక వార్ధులు సొచ్చివఁ బోవసిక్తుమేని

గీ. కొందఁ జీట్లని లెట్టుచుఁ గొందఁ జిలిగి

సాయకంబులఁ గప్పుచు శౌర్యమహిమ

చూడు మనుచును నెక్కడఁ జూచినను శ

తాస్యమయమయ్యె నట సుర లకట యనఁగ.

86

గీ. అపుడు నిర్విఘ్నఁడై చావ మచట నైచి

చేతులాడక మిగుల నిశ్చేష్టుఁ డగుచు

నవ్విభీషణు నీక్షింప నలఁడు శక్తి

బద్ధుఁడై యున్నఁ బవనజాఁ బాఱఁ జూచి.

87

కా. ఏదంచంబున గెల్పువాడ నిక నే నేలాగునం ద్రుంతు నీ

నీచాత్మం డెవటం గనుంగొనినఁ దానేయున్నవాఁ డేగతి

భూచక్రంబున నెత్తెఱంగు మురులం బోషింప నేలాగున

నాచేతఁ మనఁగోరువారు నెవఁ మొందఁ హేతువయ్యెంగదా.

ప. అని యనేక ప్రకారంబుల విచారింప నారఘుపుంగవుని గనుం

గొని యాంజనేయుండు నిర్విఘ్నఁడై యూరకుండె సకలబల

క్షీణంబైన మనము మరలి వార్ధిచతుష్టయంబు నెట్లు గడ

తుము పుత్ర పౌత్రానుజవియోగంబున కెట్లు నిలుతుము

ఈదుర్వార్త మాముగ్ధు రమ్మల కే మని వినిపింతు నీపరమ

పతితుం డైనవిశాచరుని సర్వశక్తి ప్రాప్తంబులవలన సంహరింప

జాలక బలక్షీణంబైయుంటి నింక నేది యుపాయం బనిన
 మారుతనందనుండు రామచంద్రుని పరాజయంబునకుం
 జిలించి యూరకుండె నప్పుడు మగనివగళుఁ గనుంగొని సీతా
 మహాదేవి తనయాదిమరూపమహిమాపామృత్యుంబు తలపోసి
 తనచేత సంతయు పాథ్యం బగుట సిద్ధంబుగాఁ దెలిసి కరం
 బులు మొగిచ్చి రఘుకులసుఖార్థ వసంపూర్ణి మాచంద్ర మదీ
 యప్రాణనాథ రఘునాథ భవన్తహిమంబునఁ గొంతసేపు నేను
 మీచేతివిల్లును బాణంబులును బూని రిపులతోడఁ బోరెద
 నాఁడు దాన నని యాగ్రహంబు నేయం దగ దిట్టిసమయం
 బున మీకు నలయుక దీటుదనుకను దివిరి వివిధవిశిఖవరంపర
 లచేఁ బెనంగెద నావిన్నపం బాకర్ణింపు మని పెక్కుచందం
 బులఁ బ్రార్థింప రామభద్రుండును దనమనంబున నద్భుతంబు
 నొంది మున్ను దనతోడ వసిష్ఠుం డెఱింగించుటయును
 జానకీ తన్ను నెలపు దయచేయు మని వేడుటయును మొదట
 విరించిఁ గోరునెడ స్త్రీలఁ దలఁపకుండుటయు ననేక ప్రకా
 రంబులఁదలపోసి దనుజుండు మడియుట సిద్ధం బని మనంబునం
 దోచిన నలరి బాణాసన బాణతూణిరంబులు దీవించి యొసం
 గిన నవ్వేళ నవ్విమలాంగియును బరంజ్యోతిష్వరూపంబు
 నైకొని హనుమంతునిభుజంబుపై మిన్నుముట్ట నిలిచి తన
 మహాతేజంబు భూవభోంతరాళంబు పరిపూర్ణంబుగా నిండ
 మహోద్ధండకోదండం బెక్కిడి సకలబ్రహ్మాండభాండంబులు
 ఘూర్ణిల్ల గుణటంకారంబులు గావించి తనమహిమాయ
 నాకర్షించిన నది పొడచూపిన నీపు దనుజుని రక్తదీదుపరం
 పరలు ధరం దొరంగక యుండ నెవ్వరికి నదృశ్యంబవై నాలుక

యెటు చూచిన యోజనంబు నేలఁ జూపియుండు మని నియో-
గించిన రాఘవం డాశ్చర్యమాననందై చూచుచుండ
నమోఘబాణులందర నిగుడించి శతములుల నందఱ నొక్క-
దిక్కునకు వాయవ్యాస్త్రంబులం ద్రోయుచు మహోద్ధండ-
ప్రచండభండనంబు గావించిన నద్దానవనాయకనివయంబును
దదీయలేతోవిశేషంబువలనఁ జేతులాదక చూచికొనుచుండి
రాసచుయంబున.

89

గీ. విల్లు జరిపించి కర్కశభల్లశతము
పూని దేవతల్లె నదృతమునొందఁ
బద్ధజాండంబు కడుకడుఁ బగుల నార్చి
యెలమిఁ దనపతి వినుచుండ నిట్టు లనియె.

90

19. మూడుమూర్తులకును నేనె మూలదుంప
నగుదునేని శ్రుతుల్ సత్య మగునయేని
పుడమి నిజశతకంఠుఁ డొక్కఁడును దక్క-
నన్న శతముఖహీనమై యుండుఁగాక.

91

19. మూడుమూర్తుల యెడటి యాచూర్తియే
దేవమణి నిక్కమైన నీనిత్యబృథ్వి
నిజకు యగునేని నా దగునెచ్చికరణు
లకు శతాన్యుండు భరం శ్రుంగ నకుడు నేనె.

గీ. అశరణు మహాగ్రాసలాంకరణి
భరణి బగలఁ మంటలు దిరుగఁ తెరుగఁ
జిచ్చునెచ్చున మహాపాచ్చు నిచ్చులది
నాచుగొన బాణదానాన్ని నాశతాన్యు.

- గీ. అనుచు నైచిన నందఱి నాక్షణంబు
నీటుగాచింప మాయమై పోరు మాని
చనిరి పెండియు దానవచక్రవర్తి
నీతపై నేనె నుద్దండశతశరములు. 92
- గీ. ఇవ్విధంబునఁ దనర క్ష మిలను దొరఁగి
యందుఁ బుట్టినశతములు లక్షగ నందు
వలన నిది మాయ గాఁబోలు వనితయైన
నిట్టితెలుగునఁ బోదురే బెట్టిదముగ. 93
- గీ. అనుచుఁ గ్రమ్మఱి జానకి నరయుచుండ
విష్ణుఁడును బ్రహ్మయును సలవిశ్వపతియు
విలయపావకుఁడును మహావిధియుఁ గానఁ
బడిన పదిమూని మది భయపడియె నసుర. 94

గీ. అటులు పచ్చినబాణాన్ని కాల్గలేక

నీరుగాచింప మాయమై పోరు మాని

చనిరి తరుతవయిండ్లకు నైఋతేశ|

ప్రదిక్షియుండిన సౌఖ్యము ల్బడయవచ్చు.

చ అనుచు రాక్షసేంద్రుని నేన బాణాన్నిశ్వాసలం గ్రమ్మకొని జాతుని పచ్చు
చున్నయది భరింప నెవ్వ రోట్రుడును ఇతనికిం దగుఁగాక యని విడిచిరి
యొక్కఁడు తదగ్నిశ్వాసాహుళికల శ్రమయవడి తిరిగి తెలుగు జొక్కచారు
కాస్తంబు బంధించి వేసిన దదగ్నిచలంబు బొందినమోదకుఁ దా నొక్క
రుండై యాదావవచక్రవర్తి జగత్తు గాంచి యుద్దండశరవర్ష భారము గురి
పెంచిన.

క. కరవర్ష భార లన్నిటిఁ, బరిమారితి జొక్కబాణులదబాణులునఁ

తల్లిరితగి యైవబాణము, కరమున బంధించి వేసి శతవంతునిమోదన్. (1)

ఉ. రామునివేరితాణముల రాక్షసనాయకుమీఁద నార్చి యా
రామ చెలంగి వైచిన నరాతిభయంకరమై కణంకతో
వేమఱుఁ బోయి దానవునివిండ్లోగిఁ ద్రుంచి కిరీటపంక్తులకా
భీమము మీఱి దుల్చి సరిపెట్టెఁ దదీయశరీరలేఖమున్. 95

ఉ. ఎచ్చటఁ జూడ నచ్చటనె యెమ్మిని మృత్యువుఁ బోలి నీత దా
మచ్చర మొప్పు నిల్చి తనుమార్గణపంక్తుల నొంపఁ బూసఁ దా
నచ్చెరువంది యాహరిహరాదులకైన వశంబు గాదుగాఁ
జెచ్చెర నిష్ఠాహమహిమచే దనకుఁ మరణంబు చొప్పుడున్.

చ. అనుచు రథంబుపై నిలువ నద్దనుజాధిపుమీఁద నల్కపై
ననలశిలీముఖంబులు సహస్రశతంబులు వైచె వైచినకా
దనుజాఁడు సొమ్మసిల్లి యరిదంబున మూర్ఛిలి వ్రాలె వ్రాలినకా
గనుంగొని సూక్తుఁడుకా రథము గ్రక్కునఁదోరె రణంబు
పాయఁగన్. 97

వ. శ్రీరామచంద్రుండు నీరామహత్త్వంబు గనుంగొని తన
మనంబున. 98

సీ. పుష్పంబు లఱచేతఁ బూసనేరనిచెలి
యిహపరంపరఁ బూస నెట్లునేర్చె
తిల్కపల్కులకు విట్టుల్కుకోమలి యిల
యెల్ల భీతిల నార్య నెట్లునేర్చె
నేఁ దక్క నన్యుల నీక్షింపనేరని
యింతి నేనలఁ గూల్చ నెట్లునేర్చె
విసవిస నదంపంగ ననియాదుకొమ్మ నేఁ
దెడసి యుద్ధమునేయ నెట్లునేర్చె

.. ననుచు రాఘవుఁ డదృఢహృద్ధి వార్ధి
 నోలలాడుచు హనుమంతువాలమహీను
 వినులినేయుచు నాతనివీధ్యమీఁద
 నుండె జానకీపైఁ శ్రేమ నిడుకొనఁగ. 99

కి. అంతట దానవుండును రయంబున మూర్ఛఁజూఁ దేటిపొరభిగా
 వింతగఁ జూచి యోరి పరవీడలు నవ్వ రథంబుఁ దెక్తురే
 యెంతటివారలైన బరమేష్ఠి యొసంగిన యవ్వరంబుచే
 నింతయు న స్వైంకఁగలరే మహిఁ గూలుదు రింతకాకొగ్గ.

ప. అన విని సూతుఁ డిట్లనియె నక్కట నాథుండు దండలేరిచో
 ఘనవిశిఖంబులకొ మనల గ్రక్కున శల్యము బుచ్చిపాఱఁగాఁ
 గనలుచు నేయుజానకిని గాంచి సురలో వినుతింప నట్టిచో
 దనుజకులాధినాయక రథంబు మఱిల్పక యుంట భర్తమే.

వ. అదియునుంగాక. 100

చ. వెఱచినయట్టిచేళ మఱివింతగఁ గైదువు చక్కఁ బూనఁగా
 మఱచినయట్టిచేళఁ బలుమాఱు నరానికి వెన్నుఁ జొపుచుం
 బఱచినయట్టిచేళ నగుటాటు ఘటంపఁగఁ జేరి పూరిఁ దా
 గఱచినచేళలందు నెడగల్గ రథంబు మఱిల్పు తొప్పగున్. -

చ. అనుడు తడియనీతివచనాలికి సుతృవమంది వానికి
 ఘనత ననేకవస్తువులు గ్రక్కున మక్కువ నిచ్చి నేటి కా
 జనకజతోడఁ తోరుటకు శక్యముగా దటుగాన రేపు న
 య్యన నరుడెంచి రాముని శరావలించే నఱఁగింతు వేగనన్.

ఉ. భోరునఁ తోవనిమ్ము మనభూరిరథంబు గృహంబు చేరఁగా
 నారఘుకాముడేవి విను మల్లుడె చంపఁగఁ బూనివచ్చు నా
 ౪౪౦౪—18

క్రూరశిలీముఖులు లలతోమలిపైఁ బని నేయ వెట్టుగాఁ
గారణమున్న దోయనుచులగుందుచు నేగళతానున్ దింటిన్.

కా. ఆసీతిక శ్రీతకంఠరుండు దనగేహం బొప్పుగాఁ జేరి యా
కారం బెల్లను జూచి భీతి నతిదుఃఖప్రాప్తుఁడై మిఱి సొం
చారక జానకి మృత్యువై దగుమహాగ్రాగ్నీయ బాణంబునకా
వైరం బొప్పుగ వై చెనో యనుచు గర్వం బెల్లఁదూ లెకావెనన్.

వ. మఱియు ననేకమార్గంబుల జానకి దివ్య కేశోమహిమంబును
శరంబులవేగంబును బాణసంఘానాతుర్యంబును ఉప
సంహారచమత్కృతియును నుగ్గడించుచు నెక్కడఁ గనుఁ
గొన్న నెక్కడఁ బరంబోధిప్సరూపం బగునీత గనఁబడిన
భీతిల్లుచుఁ దనకు నింక మరణంబు సిద్ధం బని నిశ్చయించుచు
నెట్లుపయిం బొరలుచుండుతనయుని విలోకించి తల్లి యగు
చిత్రగంధి డగ్గటి తనకరంబునఁ దద్దాత్రంబు నివిరి రక్షప్లుత
నిమ్నాన్నతంబులై యపరిమితశరంబులు నాటి యందు
విఱిగియున్నఁ గనుంగొని విలపించి యిట్లునియె. [అయ్యా
నెయ్యంబున నేఁబలుకువచనంబులు పీనులం బొరనియ్యక
యింతచేసికొంటివి. ఆయమ్మ యొక్కడ నలుగు నెక్కడ నిర్దు

[] తమధృత్యాగము సీమముగా నున్నది.

సీ. రామనితో నంగరంబున కీర్తి పొవద్దని జెప్పిన బుద్ధిలేక

వైరంబు గావించి కనుమరీకునితోడఁ గలహంబుచేసి తకారణముగ

కామనాభిరుచి యాదిపరంబోధి నిఖిలజగత్తుక విర్రలాంకి

యొక్కడ నల్లిన నక్కడ నిర్దుల మైపోయి నెక్కడ నేత్రమిఱు

సీ. నెక్కడైవను గదలించిన నక్కజముగ, సిరులు పరిల్లు కామనాభిరవన

లత్తుదుల్రాకులేంద్రులు భావరహుగఁ, పగల్ర కాకింపజేరదు దానమేర్దు

లంబగు. ఎక్కడఁ గరుజించిన నక్కడఁ గళ్యాణవరంపరాభి
వృద్ధియగు. అప్పురంజోతిమాయకు బ్రహ్మరుద్రేంద్రులు
లోనెకాని వెలియై ప్రకాశింపవేరరు భూనభశ్చైలసముద్రా
ద్యపారస్థావరంబులును మృగాండజోరగపీలికాద్యసంఖ్య
జంగమంబులును గలుగు బ్రహ్మాండంబులు నూఱుకోట్లా
పుట్టుచు గిట్టుచు నవ్వహశక్తియందు నటించు. ఆదిమధ్యవిల
యంబులు నవ్వహశ్చక్తియందు నటించు. గనఁబడవు. నీకు మొదట
విరించి పురుషులచే జాపులేకుండ వరంబు లొసంగునపుడు
దేవతలు గినినీ యిట్టివరంబు లొసంగిన నద్దానపుండు లోకం
బుల బాధపెట్టు నింతవత్సలత నీకుం దగదనిదూతిన నతందు
లజ్జించి శతముఖుండు పురుషులం దదవెనెకాని తరుణులఁ
దలంపఁ డటుగాన మిమ్మును గోబ్రాహ్మణుల నెప్పుడు యెనంకు
నన్నచే జానకీదేవి తనతొంటిదివ్యరూపంబున వధించు నిందు
లకు సందియంబు లేదని పలికె నదిగావున నీతయూఁ జిద్రూపం
బగుమాయగాని పామాన్యకన్యకగాదు. ఇట్టిచందంబున
నవ్వగువచే భవన్నాశంబు సత్యంబు నమ్ముము. ఆసురలును
విరించి పల్కినపల్కులకు నానందహృదయులై రాంఁడిరి. ఇట్టి
యవ్వహశక్తి నెదురం జని చరణారవిందంబుల కెరగి నమ
స్కరించి మమ్మును బుత్రమిత్రకళత్రములను మనుపంజాచెద
వేని నీతారాములకు శరణుచొచ్చి తలిదండ్రులు మీరు
మీరు దప్ప మాకు నితరులు లేరు రక్షింపు మనిపలికి సకల
భోగంబులం దేలుచు బ్రతుకు మని పెక్కుచందంబులఁ బలి
కిన నప్పలుకులు ములుకులచందంబునఁ గర్ణరంధ్రంబులు
పోకిన నులికిపడి తల్లితో నిట్లనియె.

సీ. ఏ వల్లనచూచిన నినుండు బెట్టిదముగాఁ
 బూని యెండలుగాయఁ జొదల వెఱచు
 వలనీనప్పుడెకాని మలనీ యెచ్చటనై నఁ
 తెలరేగి యనలంబు మెలగ వెఱచు
 నాకు భృత్యులరీతి నాకులందఱు గను
 సన్నలఁ బనులెల్లఁ జరుపుచుండు
 రథలజీవుల నేర్పుయముండు నాముందఱు
 గోలకాడై యుండు వేళయెఱిగి

గీ. మృత్యువున కేను మృత్యువై మెఱయుచుండు
 మఱియు నాయందుగల మహానుహిమ శివున
 కై నఁ జొప్పడ దట్టి సరాధముండు
 సతీవయును గెల్వెగలరె యే నఱుకుగాక.

108

గీ. రేపు చని శాస్త్రపులనెల్ల నేపు మాపి
 వత్తుగా కొండువార్తలు వలవ దుడుగు
 మీ యటంచును దనతల్లి నింటి కనిచి
 నెలతయును చాను నారేయి నిద్రచెందె.

109

సీ. అక్కడ రథురాముఁ డనుజులఁ దనయులు
 సొరిదిఁ గూలివఁ జూచి శోకమంది
 యేమని చననేర్చు నింటికి వీరల
 నెచ్చోటఁ జొడగందు నెప్పటట్లు
 కుశుఁ డెన్నటికి నన్నుఁ గొమరొప్ప వీక్షించి
 వేడుకఁ బ్రతిభావ లాడుచుండు
 లవుఁ డెన్నటికి గల్గు లక్షణవంతుండు
 బాలుఁడు నామీదఁ బ్రాణపదము

గీ. అనుచు నొంటిలంగ నీత నాయకునిఁ జూచి
యేడసోదరు లధికుల జేడ మతులు
రణగతులు మాని యిట్లొంటిలంగఁ దగునె
అనఘ సంసారములు మాయ లవంగ విసవె.

110

సీ. *అనుచుఁ దానును రాముఁ డాహనుమంతుండు
నవ్విభీషణుకడ కరిగి యుతఁడు

*సీ. అనఘనీతమ జూచి యారామచంద్రుఁడు

పుత్ర మోహముచేతఁ జొదలి జొదలి

హా తవ్వలార యానఁ పుత్ర మరలార

రాలోయి ననుఁ జూడ రాజనమున

మనకల్లంబు నేమి మనసారఁ జెప్పుడు

నేలాగు తాకుడు నేమిచేతు

దిట్టనెత్తురు లేరు జొక్కడఁడ నైయుంట

దిట్టగాఁ జూడరో దిట్టలందు

గీ. తులము మిముఁజూసి నేఁదాళఁజాల నహహ

నంర మముమిఱుమి తోడ సొగరములు

జాల్లు నవలీలఁ జనుదెంచిగాడ నిపుడు

జొంటిని యుంటి ననుఁ జూడఁ జంచు నడలే.

గీ. తగదు శ్రీరామచంద్ర వస్త్రార్థధర్మ

కార్యగాంధీర్మములు మాని నంగరమున

జాలినద సాహసంబునఁ జేల టొప్పు

ననుచుఁ దెచ్చిన వ్రార్మము నందుకొనుచు.

వ. మఱియఁ గొండోకనీపు విరారించి వ్రార్మా తగకప్రాశ్నపూజై తన్ననంబు

జానకీ వ్రార్మస్థితిగఁబంబు గఁమంగొనుచుండె వర్జ్యమ.

మము నన్నివచ్చి యిమ్మాడ్కి నిబద్ధుడై
 యున్నాడు రక్షింపకున్న దోష
 మని శక్తి శరమున నలుకమై ఖండించి
 మొనసి యాతడు చెందుమూర్ఖుఁ డెరిపెఁ
 డెరిపిన సతఁడును భీరాత్ముడై లేచి
 వారిలోమలపడవారిజములఁ

గీ. బడిన దీవించి యతనితోఁ బ్రథనధూమి
 చూడవలె నని దివటీలు సొరిదిఁ బూని
 కప్పులఁ జూచుచు సంతఁతఁ గదలుచుండఁ
 బరగ భల్లూకపతి గానఁబడియొ నచట.

111

సీ. ఆతని డాసి రామానుమతంబునఁ
 బవనజాఁ డల్లనఁ బలుకరించె
 జాంబవంతుండ నన్ను సరవిమై నెఱుఁగుచే.
 యోపుడే లేచి రానొక్క డెసకు
 నావిని మారుతనందనుం డీప్రఁడు
 గాఁబోలు నని భృతి కలిగి తెలిసి
 హనుమంత రమ్మ రామావసీనాథుండు
 పరిణామమునఁ దనభామతోడ

గీ. నున్న వాఁడె విభీషణుఁ డున్న వాఁడె
 బ్రతికియున్నాఁడె పవనజ భానుమతుండు
 పరమబంధుండ వగు నీవు పలుకరించి
 నపుడె బ్రతికితి నీకృప గపివరేణ్య.

112

సీ. కన్నులశరములు గాఁడి యొక్కింతయుఁ
 డెఱవ శక్యముగావు తెలివిపడవు

పీనులు వివరావృ వివశత్య మొదవెడు
దేహంబు మరణశుం దేహమునను
లోలమై పలుక నాలుకరాదు నోటను
దడిలేదు లేచినం బడుదు మరలఁ

గావ్రన శరములు గాడియున్నవి మేన
నన్నియుఁ దివియుమా యన్న యనిన

గీ. రాముఁ డన్నియుఁ దీసి కరంబులందు
దేహ మెల్లను నివిరి చింతింపనేల
నేను రాముఁడ వన లేది నృపునిపాద
వనజములమీఁద నందంద వ్రాలి తెలిసె. 118

చ. మఱియుం బరికించుచుఁ జనియెడుసమయంబున. 114

సీ. కొండలవలె నేలఁ గూలినమదగఁజ
ఘనకదంబములు మేఘములుగాఁగ
మోఁకాలిబంటిలో నేకమై యాదాడఁ
గనుపట్టు మెదడు పంకంబుగాఁగ
నలుగులతొఁకున నిలఁబడుమాంసఖం
డములు దామింద్రగోపములుగాఁగ
బలువిడి నెడనెడఁ బాతెడిరక్తంబు
లంబుఘ్నతప్రవాహంబుగాఁగ

గీ. వాహినులగుంపు శరముల వానగాఁగ
మొన లహంకృతు లవి యుంబుములును గాఁగ
వర్ష కాలంబుపాడువన వారికన్ను
గవలకుచు తోఁచె నప్పు డక్కఱముగాను. 115

- ఉ. అంతట దెల్ల వాతె విలయాంతకుకై వడి నాశతానుగఁ జే
త్యంతపరాక్రమంబున మహాగ్రహం దోచు రథంబుమీఁదని
శ్చింతగ నెక్కి బాణములు చేకొని దుశ్శకునంబు లట్టిచో
నంతకు నంతకుం తోడదు నన్నియుఁ గైకొనకున్న నంతటన్.
- ఉ. పూర్వన లేచి తల్లి తనప్రోలికి వచ్చి కుమారరత్నమా
ముద్దులుగూర్చి ప్రేమమున మోమును వీక్షణచేసి నేటికి
వద్దర మాను దుశ్శకునవారము పుట్టి నటంచుఁ జెప్పఁగాఁ
బెద్దయెలుంగు నెత్తి భువిఁ బెల్లగ నార్చి తొలంగఁద్రోచినన్.
- వ. అంతట నద్దంబు వడి యతనిభార్య యగుయయాతి కుమారుం
డగునీలకేతనుం దోడ్కొనివచ్చి నీతల్లి చిత్రగంధిబుద్ధులకు
సహించుజాలక తొలంగం ద్రోచితి విదియేమికారణం తోకో
యని తననాథుపాదంబుల కొరల నీకుమారుం డగునీలకేత
నుండు వచ్చియున్నాడు నన్నుం గృపఁజూచి నామాట
లాల్పించి యిప్పుడు రణయాత్రకు సమయంబుగాదు మాను
మని చెప్పిన వినంజాలక తనయుని గారవించి రాముని
జయించి జానకీసహితంబుగా నేతెంతు నందాఁక నీలంక
నిశ్చంకంబుగా నుండు మని చెప్పిన గుమారుం డామాట
లకు సందేహంబు నొంది యోయి రామచంద్రుండు సర్వ
దేవాసురులకు నతేయండు అదియునుగాక పూర్వంబున
రావణాంతం బెటుంగచె! నీవెంత! దుష్టవరంబు చేడిసంగాని
నీకు నతేయుండుగాని నీచే రణమరణావస్థనొందడు. ఇతని
సతి మహావీరపతివ్రతాచారిణి. కళ్యాణి యగునీశామశా
దేవిచే నశింపంగలవాడవు. ఇది పూర్వంబున మీతల్లిచే
వింటిని నాటనుండి నీదురాళ్ళారంబు లెవ్వరిం జీరునో యని

చింతించుచుంటి నదినిమిత్తంబున నీకారాములు చనుదెంచి
సమస్తసేవలం బరిమార్చిరి. నీవొక్కరుండవు నవ్వుతోకత్తిని
జయింపలేవు. రణయాత్ర మాని మమ్మాదరించి పశుభోగం
బులం దేలు మని చెప్పిన విని యోరీ! పితృద్రోహంబునకుం
బాలుపడి దురాలాచంబు లేల్లాడ నోరాడె నని కుమారునిం
గదిసి కోపాచుటితలోచనుండై యయాతిని నెడఁద్రొచి
కుమారు నదలించి పశుశరంబులుం గైకొని వచ్చె నిచ్చట.

ఉ. వచ్చినదైత్యుఁ జూచి వృషవర్మఁడు తన్నదిలోనఁగుండి యా
చిచ్చులమంటలై వడిని జేరెను వీనిపరాక్రమంబుకుఁ
పచ్చితంబు భాగ్య మది సుఖుటనం బెప్పుడైనఁ గల్గునో
విచ్చలవీఁగి వీని రణవీధిని నెట్టులు గూల్పు నీతయున్. 119

వ. అని నీతం జూచి మధురవచనరచనాలాలిత్యంబును నవలో
కింపఁచు నుండె నంత దానవేంద్రుండు బాణపరంపరాభివృద్ధి
యొనర్చి విజ్ఞవీఁగి రణోత్సాహియై జానకిం గదిసి మెఱుంగె.

ఉ. నీతయు ఎల్లు నమ్ములును జేకొని రాఘవు నాజ్ఞఁ బూని వి
భ్యాతపరాక్రమంబున మహాహవదీక్ష వహించి యామరు
బాణతుఘంబుల న్నిలిచె జానకిచెంతను రామచంద్రుఁడుం
బ్రీతిదలిర్ప నుండెను విభీషణుఁడుం జనె వారిపొంతకున్.

చ. ఆపుడు సమస్తలోకములు వచ్చెరు వందెఁ గృశించె దానవుం
డపుడు పయోనిధుల గలఁగె నప్పుడు పర్వతముల చలించె
నా, రఁగునిమృత్యు వచ్చటఁ బరామరిసించుచు నుండె బ్రహ్మ-
యుం, గుడితననస్కుండయ్యె వదిగో విలయం బని కూటి
మాటికె.

- ఉ. సర్వసుపద్యులుగ నశలచారణులుగ వరకిన్న రేంద్రగం
భద్రులు సిద్ధసాధ్యులు ముదంబున సశ్రమునుండి వారిదో
ర్గర్వము బాణనైపుణియు గాఢతరప్రతిభావలుగ దయా
ఖర్వమనస్కులై నిలిచి కన్దోనుచుండిరి యద్భుతంబుగన్.
- ఉ. జానకి వారి జూచి దనుజప్రభుఁ డ్రుంపఁ దృణంబు నాకు ని
ద్దానవనాథుతోడ వివిధసీతిఁ బోరఁగఁ జూడఁగోరి ఖ
స్థానమున న్నిలింపులు విశాలత సల్లదె యున్న వారు నే
ఱుని తడియచి త్తములు పొంగఁగఁ బోరెఁ జిత్రవైఖరిన్.
- చ. అని శరసంఘమేయ దచుజాధిపుఁ డన్ని శిలీముఖంబులం
దునియఁగ నేసి వాయుజునిదష్టత రాగ్రహవృత్తిఁజూచి యీ
వనచరుఁ జంపినగ మనుజవల్లభుఁడుగ సతియు న్నశింతు రొ
య్యన నిజమంచు నిష్ఠురమహాస్త్రము లేర్పి శరాసనంబునన్.
- ఉ. ఇగ్గతి బాణముల్ దొడిగి యొమ్మిదలిర్పఁగ నార్పుచుగసుఖా
భుగ్గణమెల్ల సద్భుతమువొందుచుఁ జూడఁగ నేసె నేసినగ
దిగ్గన సీత చూచి యతితీవ్రశరంబుల వానినెల్లఁ దా
నగ్గలమైనకోపమున సల్లనఁ ద్రైవ్యగ నేసె నుగ్రతన్. 126
- ఉ. అందులకుగ మహాద్భుతమునందుచు శాతశిలీముఖంబులం
గ్రందుకొనంగ జానకిని గ్రక్కున నేసిన నెల్ల దేవతా
బృందము లుత్సహింప నతిభీషణబాణజరంపరంబుచే గ్రన్.
ముందుగఁ ద్రుంచెదచ్చరసమూహములగరఘరాముఁడుబృన్
- చ. అవియునుగాక ఘోరవిశిఖావళి వింట నమర్చి యార్చి పే
ర్చి విశ్రుతదైత్యనాయకుఁగింటములుం బటుచాచుమల్ కడుగ
భువి బడ నేసి చండతరభోగిశరంబుల వానిలేజ ము
గ్రవిధి నాంగఁజేసె సతిగాఢతరప్రతికొంఠ్యకోపయై. 123

ఉ. చాపములుం గిరిటములుఁ జాలకరీరవిశాలలేజముగా
ఏవును బోయినన్ రఘుకులేంద్రునిదేవియన్ మహాహవా
టోపగదాచయంబును గడుగ నడి అువ్విన నగ్గదారి ను
ద్దీపితసాయకంబుల ధృతిం బొడిచేసె సురల్ సుతింబుగన్. 129
వ. మఱియు దర్పంబున. 190

ఉ. అంతటిలోన నీత విలయానలకీలయబోలె నాత్మలో
నెంతయు రోషమెత్తి దనుకేంద్రునిరంబులు గూలుగావుతన్
వంతగ నంచు నేనె నొకవిష్ణుశరంబున నేయ నెల్లరా
ష్ట్రాంతములందుఁ బిక్కిరిల నగ్నిపరంబర లీచుచున్ వడిన్.

చ. చని శతకంధరుం దలలు చయ్యనఁ ద్రుంపి తదీయహస్తముల్
తునియలు చేసివచ్చు నటుతోడనె తచ్చిరముల్ కరంబులున్
భునతరలీల మొల్పె నవిగాంచి ధరాసుత పెండియున్ రయం
బునఁ బడనేసె నప్పటికి బోరున మొల్పెను మస్తహస్తముల్.

ఉ. ఎప్పుడు విల్లుఁ బూనుకొని యెప్పుడు నిక్కుచు నెక్కు
పెట్టునో, యెప్పుడు తూణుమంచునొకొ యెప్పుడు బొణము
లేర్పరించునో, యెప్పుడు పూనునో శిరము లెప్పుడు ద్రుం
చునొ యెప్పు డాతలల్, గుప్పున మొల్పునో యనుచుఁ
గోరి సురల్ గనుచుండి రద్దివిన్. 183

క. సత్తంచరలోకేంద్రుని
రక్తము నిలమిఁదటను దొరంగకయండన్
యై క్తముగ నపుడు మాయా
శక్తి మెం ద్రావుచుండఁ జయ్యన నడుగున్. 184

క. భవిష్యధమునఁ బోరాడంగ
నవ్విరులకరీరి అనకజాత్మజుఁ బాడన్

మవ్యముగ నజాడు రుద్రుడు

నవ్యుడు దివినుండి రపుడు రమణులతోడన్. 185

ఉ. అప్పటికిఁ భరామత రయంబున బానవనాభమ స్తమల,
గుప్పునఁ గూలవేసె నవి గొట్టున వెండియు మొలై
మొల్పినం, దప్పక మళ్లఁ దాఁ దునిమె బాకొని క్రమ్మఱ
మొల్పెఁ దా మఱిం, బప్పుడు గాకయుండ శిలసాయక
భాటనిఁ గూల్పెఁ తెచ్చెరన్. 186

ఉ. ఖండలు నేయగా మొలవఁగాఁ దలకాయలు తండతందమై
కొండలరీతిఁ ప్రోవులయి కోరి మఱిఁ దివిసోఁకి యిమ్మహి
మండల మెల్ల నిండిన రమామణి జానకి చూచి యద్భుతా
ఖండవిచారియైపుడు కాండము లేయకమానియాత్మలోన్.

చ. శిరములు ద్రుంచి వేసరితిఁ తేకొని చండతరాస్త్రకోటిచేఁ
గరములు ద్రుంచి వేసరితి కాండములున్ సరిహాయి బానవే
త్తరుఁ డిలఁ గూలుటల్ మఱొకఁజాడలు చొప్పుడ వేమి
చోద్యమో, వరములసత్త్వమొక్కొ గెలువన్ వశమే
మియుఁ గా ది కెట్లాకో. 188

చ. అని దనుతేద్రుఁ డేసెడిక రావలికిఁ హనుమంతువాల మొ
య్యన సరికట్టుచేసి మనుజాధిపురామునిఁ బల్కరించుచుం
దనమహిమంబు దివ్యులు ముదంబున సన్నుతిసేయుచుండఁగా
మనమునఁ జింతనొందఁగ రమామణిసీతను గాంచి యాడకున్.

ఉ. హారవరాహిరాజతుహినావలతారకైలమల్లికా
కారదనీరదస్ఫురితచందనకుండనిభప్రభాంగుఁ డా
నారదఘంయమింద్రుడు మనంబును బొంగుచు నీతపాలికి
భీరదయార్ద్రవృత్తిఁబడు దెంబెరఘూర్వహుడుత్సహింపగన్.

- ఉ. నీనకు లోకమాతకు విశేషదయారసహాపితాశ్రిత
వ్రాతకు ధీసమేతకు శివస్తవపూతగుణోఘకార్యవి
ఖ్యాతకు వీరభీతకు మహాతనుభావరిఘాతఖండఖ
ద్యోతకునున్న ముగ్ధురణమోయ్యుపజేయుచుదాసదానీవన్.
- ఉ. రాముడు నమ్మునీంద్రునకు రాజితబుద్ధి నమస్కరించి మీ
రేమికతంబు నిచ్చటికి నెచ్చగుమచ్చిక నేగుదెంచిరు
ద్దామపరాక్రమంతాదవ దైత్యుడుపారంగజొచ్చెమోరసు
గ్రామము మించె నిల్వనెడగల్గదు యేమటుచెప్పు మొప్పుగన్.
- చ. అనవిని మాని గోప్యముగ నారఘరామునితోడ దాని యి
ట్లు నకటా శతామ్యుని శరావళిచే నని నెంతపొరిసం
దనరంగ నేలఁ గూలునె వృథాశ్రమ మింతయెఠాక వీని గొ
బ్బునఁ దునియింపఁగా నుపమ తోరునఁజెప్పెదఁ జిత్తగింపుమా.
- గీ. వీని నాభినిజాట్టురాఁ బూని యల వి
శల్యసంజీవకరణులు తుల్యముగను
గలిగియున్నవి తద్వస్తుభువతఃజేరి
తలలుఁ గరములుఁ దెలియును మొలవఁదొడఁగె. 144
- గీ. బలిమి నటుగాన నాగ్నేయబాణమేసి
తత్తదుగ్రాహధులనెల్ల దగ్ధములుగఁ
జేసి బ్రహ్మాస్త్రమున నొండె హానిగల్గు
శక్తిచే నొండె దైత్యుని సంహరింపు. 145
- గీ. నెలఁత పోరంగ నుండుట నెవ మటుంచు
దలఁపకుము నీతచేఁగాని దైత్యుఁ డణగఁ
డిట్టిగోప్యంబు బాసకి తెలుగఁ జేపుము
భామచేఁ గూల మున్ను కావంబు గలదు. 146

సీ. అది యెటువలె నన్న నతిశీఘ్రవృత్తిమై
 నెఱిగింతు వినుము మహితశేఖ
 తనప్రథానులు గొల్వ దై తేన్ద్రుఁడఖిలది
 క్కులు గెల్వ వరిగె నుక్కునను దొల్లి
 యరిగి సమస్తామరాదుల స్తుక్కించి
 మరలినచ్చుచుఁ గణ్యమానివనముఁ
 జొచ్చి కలంచుచో శోధించి యచ్చుని
 కూరిమిపట్టనిఁ గోరి చూచి

గీ. పొలఁతిచక్కఁదనమున కద్భుతము నొంది
 మదనచలితాంగుడై తాను మదినిఁ గలఁగి
 యంతకంతకు విశ్రమాయత్తుఁ డగుచుఁ
 తెలఁగి విమలాంగి యనుదానిఁ జేరి పలికె.

147

సీ. వనట నొండఁగ నేల వరసౌధములఁ గల్లు
 తూగుటుయ్యలలందుఁ దూఁగరాదె
 కందమూలము లేల కడుఘృతఘృతముగా
 మించుదేరఁగ భుజియించెరాదె
 నారచీరె లివేల సారమాణిక్యంపుఁ
 బట్టుపుట్టుంబులు గట్టరాదె
 నేలవ్రాలగ నేల పూలపాస్సులపయి
 లీల నాతోఁ బవ్వలింపరాదె

గీ. యేల నను జూడ వీవనం తేల యిట్టి
 జోలెకాఁదైన తిరిపపుటోగి యేల
 యఖిలలోకంబులకుఁ బలివై ననన్ముఁ
 గదిసి వర్తింపఁ తెల్లదే కమలనయన.

148

1సీ. అన విని విమలాంగి యడలుచు నోరివై
త్యాధమ యిట్టివాక్యములు ధగునె
పరసతీజనములఁ బరధనంబులకుఁ దా
నాశించువారికి నాయు వఱగు
గురుధర్మహానియై నరకంబు సిద్ధించు
జేసినపూర్వముల్ చెడుఁ దలంప
మాతండ్రి కణ్వుఁ డీమాటలు వినెనేని
కది నీటు భస్మంబుగా శపించు

గీ. నోరి కావరమునఁ బరనారిఁ జెనకి
మడిసిపోయిన కుజసులమాట వినవె
చాము చా మ్మింటి కిందు హతముగాక
తరుణితో నేలయిట్టిమదంబు కుమరి.

149

చ. అని మఱియుం జతురోపాయంబుల భర్తంబు చెలిపియు,
మర్తంబు గలంచెయు వెఱపించెయుఁ బాటిగాదనియుం జెప్పి
యతనితమకంబునకు భయం బంది నలుదిక్కులు బరికించుచు
నుండ నుద్దండుం డగుశతముఖుండు గదిసి, పక్షలై శ్వర్య
హీనుండగువేదతపసిం జెప్పి వెఱపించినం దలంకుడునే యని
మదనకదనమునకు నొదవిన తహతహలా బలిమిమైఁ బైఁబడి
వెనంగి శతముఖంబులఁ జొంబనంబులు గావించి యత్యంత
ప్రయాసంబుగాఁ గూడిన నది సద్యోగర్థమై పాలకుం గని
యమృతాదనుజునిదేహంబు తనపయింబడుటంజేసి తదృశం
బున శరీరంబు విడిచెఁ దదనంతరంబొకణ్వుండు సమిధల

1. దీని కీమాటలతో నీయధ్యక్షుగలపద్యములు రెండు ప్రక్కంతర
ములో నున్నది.

నిమి త్తంబున నరణ్యంబునకుఁ జనినవాఁడై తనవట్టి యొంటి నున్న దని రయంబున వచ్చి యుచ్చోట విహరించుచున్న కథ ముఖునిం గని భయంబునొంది పర్వతాల కరుదెంచి అందు శిశు వావ్రు రని యొజులం గనుంగొని యవ్వల శవంబై పడి యున్న కన్యనవలోకించి *శోకించుచు దనతపోమహత్త్వం బున సంతయుం దెలిసి కోపంబున కథకంతునిం తేసి ఓసి ! యిట్లు దుర్మదంబున నరుదెంచి నా పెంపుడుకూతు ని లైజుం గున మానభంగంబు గావించి ప్రాణంబులుం గొనియున్న వాఁడవు గాన నింతిచే నిట్లునీతలలు తునియ్యలై మరణంబు నొందు గల వని శపించె అంత కథముఖుండు నేడచేడియలని తనపురంబున కరిగె. అదియునుంగాక పరమేష్ఠిని వరంబులు

❖ తనదునంబున.

సీ. నకుఁబాడజే తల్లి కామఁద్యురత్నమా నాకుండిరము నెవ్వ రోమహద
పుష్పకుఁఘాతంబు బొంబుమీఁద నాకుఁదెలుగొప్ప నెవ్వరు తెచ్చువాడు
జ్ఞానసంస్థలయందుజురతకంబులయందు నువచారముల నెవ్వరొనఁగవాడు
దేవతార్చనశేకఁ బావసంబుగ నిష్కవస్తువు నెవ్వరు చండువాడు

సీ. అతిథి కథ్యగతికిఁ బాఠ అందువాడు
నెవరు దిక్కకు నీవని నిచట వంచు
నొరంగు దవపట్టితడుత్తై నోర్చిలేక
చూచ్యుడెదకు బుద్ధిపై మోహమునకు.

ఉ. ముఱియఁ గొంతవీపునకు నెలిసి లేచి పాలనీ ధూరిం గలనీ యుత్థంత
దుఃఖానిగరంబునం దేలి కొండోక నీపునకుర్యం బవలందించుకొని యాస్త్రత
ళిరంజు దహించి విహితక్రమంబునఁ దిలోదకంబు లిడి తుదియృతుడై
క్రమంబుఁ బర్వకాలకుం బని కొంతదిచారంబునొంది.

వేడునప్పుడు స్త్రీలచేతఁ జాత్ర లేకుండ నడుగఁడయ్యె
నిప్పుడు తచ్చాపం బనుకూలంబయ్యెఁ గాత్రవ నాదిపరం
జ్యోతి యగుజానకిచే నవశ్యంబును గూలు నాలంబునకుం
నీదేనిం బురికొల్పు మని హితోపదేశంబుచేసి యంతర్ధానంబు
నొందె రామచంద్రుండును బరమాశ్చర్యచిత్తుడై సీతకుఁ
దద్వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగించి యింక జాగునేయక దను
జానిం బరిమార్చు మని పురికొల్పిన నలరి భేరిమృదంగతూ
ర్యాది నానావిధంబు లగువాద్యంబులు విసోదంబులుగా
నఖిలభువనంబులును నిండ నుద్దండ ప్రచండభుజాదండంబునఁ
గోదండంబుది యనలకల్పకాండపరంపరలేర్పి హయంబులం
గుల్పి పారథిని వ్రాల్చి కేతనంబులు బొడిచేసి చక్రయులు
విక్రమంబున ఖండించి నలుక లలుకమై వ్రక్కలు గావించి
మఱియును.

150

గీ. భండనోద్దండదండచేదండతుండ

చండకిరణ ప్రభాబాహుమండలమున

గండుమీఱి శరంబులు గప్పుచున్నఁ

తేకులాదక యసుర నిశ్చేష్టుడయ్యె.

151

వ. మఱియు ననేక ప్రకారంబుల జానకి ప్రభావంబు గని శతా

స్యండు తన ప్రభావం బాత్మలో నూహించి యేను షడల

సుర గరుడోర గయఁగ్గి కిన్నర గంధర్వ సిద్ధవిద్యాధరాదు

రేంద్రులకు నసాధ్యుండనైతిఁ గాని యీవిపరీతం బెన్నడు

నెఱుంగనైతి నీవీరవనితచే మరణంబు నాకు నొందవలసె

గాని విరించినవంబులు 'వృథాష్ఠాలంబయ్యె' నదియును

గాక యావన ప్రాదుర్భావంబున నిఖిలదిశలం జని నాకెదిరిం

శశశశ—14

నిమి త్తంబున నరణ్యంబునకుఁ జనినవాఁడై తనవట్టి యొంటి నున్న దని రయంబున వచ్చి యచ్చోట విహరించుచున్న శత ముఖునిం గని భయంబునొంది పర్జికాల కరుడెంచి అందు శిశు వావ్రు రని యొంటలం గనుంగొని యవ్వల శవంబై పడి యున్న కన్యనవలోకించి *శోకించుచు దనతపోమహత్త్వం బున సంతయుం దెలిసి శోపంబున శతకంతునిం జేసి ఓసీ ! యిట్లు దుర్బదంబున నరుడెంచి నా పెంపుడుగూతు ని కైఱిం గొన మానభంగంబు గావించి ప్రాణంబులుం గొనియున్న వాడవ్రు గాన నింతిచే నిట్లునీతలలు తునియ్యలై మరణంబు నొందఁ గల వని శపించె అంత శతముఖుండు నేడచేడియలని తనపురంబున కరిగె. అదియునుంగాక పరమేష్ఠిని వరంబులు

శతకంక రామాయణము.

సీ. నకుఁబాడవే తల్లి నామఁద్దరత్నమా నాకుందిరము నెవ్వ రోమువారు
పువ్వనంధాశంకల బొబ్బమిఱంగ మాకుఁదెలుగొచ్చు నెవ్వరు తెచ్చువారు
బ్బాదనంధ్యలయందుఁజువకవంబులయందు జువచారముల నెవ్వరోనగువారు
జేవతార్చరశేకఁ బాదనంబుగ నిష్టనస్త్రుత నెవ్వరు పంతువారు

సీ. అతిథి కల్పాగతికిఁ బాఱు బండువారు
నెవరు దిక్కకు నీమది నిరటు పండు
వొరుగఁ దనవట్టికడుపునై వొర్చి శేక
మూర్ఖుడొదకు బుద్ధిపై మోహమునెను.

త. ముఱియఁ గొంతవేపునకు దెలిసి లేచి పొలసి ధూళిం గలసి యుత్తంత
దక్షిణాగిరంజనం దేలి కొండోక నీపునకుర్యం బనలందిండుగొని యాస్త్రేక
శరీరంబు దహించి విహితక్రమంబునఁ దిలొడకంబు విడి తుచిహ్నుకూడై
క్రమంబుఁ బర్జికాలకం బని కొంతనిరారంబునొంది.

వేడునప్పుడు స్త్రీలచేతఁ జాత్ర లేకుండ నడుగఁడయ్యె
నిప్పుడు తచ్చాపుం బనుకూలంబయ్యెఁ గాత్రవ నాదివరం
బోయితి యగుజానకిచే నవశ్యంబును గూలు నాలంబునకుం
నీచేసిం బురికొల్పు మని హితోపదేశంబుచేసి యంతర్ధానంబు
నొందె రామచంద్రుండును బరమాశ్చర్యచిత్తుండై సీతకుఁ
డద్యృత్తాంతంబంతయు నెఱింగించి యింక జాగునైయక దను
జాసిం బరిమార్చు మని పురికొల్పిన నలరి భేరిమృదంగతూ
ర్యాది నానావిధంబు లగువాద్యంబులు విసోదంబులుగా
నఖిలభవనంబులును నిండ నుద్దండప్రచండభుజాదండంబునఁ
గోదండంబుంది యనలకల్పకాండపరంపరలేర్పి హయంబులం
గుల్పి పారథిని వ్రాల్చి కేతనంబులు బొడిచేసి చక్రంబులు
విక్రమంబున ఖండించి పలుక లలుకమై ప్రక్కలు గావించి
మఱియును.

150

గీ. భండనోద్దండదండచేదండతుండ

చండకిరణప్రభాతాహంమండలమున

గండుమీటి శరంబులు గప్పుచున్నఁ

తేతులాడక యసుర నిశ్చేష్టుఁడయ్యె.

151

వ. మఱియు ననేక ప్రకారంబుల జానకీ ప్రభావంబు గని శతా
మృగండు తనప్రభావం బాత్మలో నూహించి యేను సకల
సుర గరుడోర గయక్ష కిన్నర గంధర్వ సిద్ధవిద్యార్థధామ
రేంద్రులకు నసాధ్యుండనైతి గాని యావిహితం బెన్నఁడు
నెఱుంగనైతి వీవీరవనితచే మరణంబు నాకు నొందవలసె
గాని విరించివరంబులు 'వృథాస్థూలంబయ్యె నదియును
గాక యావనప్రాదుర్భావంబున నిఖిలదిశలం బని నాకెదిరిం
శకంక—14

చినశత్రులందునిమి మిత్రుల నాదరించి సకలమహోత్సాహంబునం బురంబున కరుదెంచునమయంబునఁ గల్గివనంబున కరుగుదెంచి కామాంధత్వంబున మునిభ్రుతికతో విహరించిన ... కామసుండు... ఇంతిచే మరణంబు నొందంగలవాడవని శపించె నని ప్రభాని సుబుద్ధితో నని జానకిదెను జూచి యివ్వధంబున నాదిమశక్తియైన దీనిచేత మరణంబుగలుగుట మహాభక్త్యాలోకంబు గల దని ధైర్యం బవలంబించి యెదుర్కొనె నంత.

152

చ. బలువిడిఁ గర్మశక్రకచభల్లశతం బరివోసి వానిచే
తులుఁ దలలుఁ ధరాస్థలిని దోడనె గూల్చి శరీరమెల్ల ప్ర
క్కలుగ నొనర్చి యార్చినను గర్వముదూలి వశంబుగాఁ చం
చలముననున్నఁగాంచియలజానకియుగ్రత మిన్ను ముట్టుచున్.
మ. అనలాస్త్రం బరివోసి యేసె నది హాహాకార మొప్పుంగఁ జ
య్యన జీవంబులు సుహరించుచు మహాశ్వర్యంబుగా వానినా
భిని దాముండు మహాపథీలతలు నాభీలంబుగాఁ గాల్చి గొ
బ్బున భస్మంబుగఁజేసెచ్చెను పురలోభదూషింపఁగాఁ జెచ్చెరన్.

కా. బ్రహ్మాస్త్రం బరివోసి దిక్కుటములభ్రంబుగా వెనన్నిండంగన్
బ్రహ్మాండంబు నణంత నద్రులు చలింపంగా విరులోమితి నా
బ్రహ్మాండద్రాదులు దల్లడిల్ల శివుఁ డోచుజాల నంచుం బర
బ్రహ్మాంబుగా వినుతింప నీత బలకుంభద్వత్తిమైనార్చుచున్.

గీ. అవనిపై నే పతివ్రత నైతి నేని
యరయ రాముండు ధర్మాక్షుఁ డయ్యెనేని
వేదములు సత్యమగునని పిండు నిచ్చు
హస్తమున దగ్ధుఁ డగుఁగాక యగుచు నేని.

154

గీ. అప్పు డాదివ్యసాయక మతిరయమునఁ
జిచ్చు లీనుచుఁ జని వానిచేతులెల్లఁ
ద్రుంచి యొకతలచిక్కఁ దుందుడుకు మెఱిసి
కడమతలలెల్లఁ దృణలీలఁ బుడమిఁ గూల్చె. 157

చ. మఱియును శక్తవైవ నది మందుచు శీఘ్రత నేగి దేహ మ
బ్బరముగఁ జించి యున్నతల బోరునఁ గూల్చిన ద్రుంగి య
మృతా, సువవరుడుగ్రవస్త్రమునఁ బోద్యముగాఁ బడుగొండ్
వోలె ని, ధరఁ బడె దదృఢరంబునకుఁ దల్లడమందె ఫణింద్రుఁ
డత్తతేన. 158

సీ. అప్పుడు గురియించి రమరులు కుసుమంబు
అప్పుడు విమలంబు లయ్యె దిశలు
నప్పుడు తగనాడి రప్పరాంగనలెల్ల
నప్పుడు రవిచంద్రు లలరుచుండి
రప్పుడుచేసి సింహాభ్యాస మాసీత
యప్పుడు రాముండు హస్త మొందె
నప్పుడు నారదాద్యఖిలకాపసులును
జరుదెంచి రచటికి సుభ్రమముల

గీ. జానకీదేవియును రాముచరణములకు
నొరఁగె నొరఁగిన నక్కున నొనరఁ జేర్చి
నీకతంబున చైరంబు నేడువాసె
గంటఁ గీర్తు లటంచు నక్కడఁ జెలంగె. 159

గీ. బరమకల్యాణి శాంభవీ పద్మనేత్ర
నీప్రకాశంబు సత్కిర్తి నెగడఁదరమె

యనుచు నుతియించె మరవరు లౌననంగఁ

గడుముదంబునఁ బరమేష్ఠి పుడమిమతను.

160

ఉ. శంకలు మాని యబ్జజాఁడు జానకిపాలికి నేగు దెంచుచోఁ
జొంకముగా నుతించి మఱిజోరున నొక్కవరంబు వేడుమో
పంకజనేత్ర యన్నఁ దనభర్త యనుజ్ఞనుజేసి వారితో
నుంకువమీఱ నిట్లనియె నుల్లమునఁ ముదిమందుచుఁ వెనన్.

క. మాకొఱకు నఖిలస్వపతులు

చాకొని నై న్యములువచ్చి దైత్యునిచేతం

ప్రాకటముగఁ బడి రిటు మీ

రేకంబుగ వారి నెల్ల నిండు ముదమునన్.

162

ఉ. వారల నిచ్చి వెండియును వారిజవేత్రుఁ గోరుమన్న గం
భీరతఁ జొంగి వానరవిభీషణసైనికులఁ మఱిండులఁ
వారకపుత్రపాత్రులను వైశమునఁ బ్రతికింపుఁ దంచు వి
స్తారమృదూక్తి వేడినను జయ్యన నిచ్చిరి దేవసంఘముల్.

చ. షటభరాధినాథులును నై న్యములుఁ భరతాదిసోదరుల్

షటకుమారకుల్ దనుజసంఘములుం బటువిక్రమోజ్జ్వల

ప్రకటశరీరులై మనన బాగుగ దేవతల్లె వారిపై

సుకరముగాఁ గరించిరతిచోద్యముగానమృతంపునన్ ముల్.¹

గీ. అంత హతశేషు లైనవా రాశరామ్య

మరణ మెఱిగింప మూర్ఖిల్లి మహిని వ్రాలి

తెలిసి యాచిత్రగంధి యొత్తిలి విలాప

మొదవఁ గోదంద్రు లనవెంట నొఱుల వెడలి.

165

1. దీనిని వైకుంఠపద్మమాలకున వచకము గలదు.

గీ. కదన మంతయుఁ జూచుచుఁ గదలివచ్చి
తలలు దివిసోఁకఁగా బడి వెలయుకొండ
వలెను గూలినతనయు సవార్థ్యలోక
కంటకుం దైనయాశతకంటఁ గనియె. 166

వ. కని యనేక ప్రకారంబులఁ గోడంద్రును దాసును ¹ నతని
పయంబడి మోదుకొనుచు నేలలు దడుపుచుఁ దమకు
దిక్కిది యనుచు నీతను దూఱుచు బాష్పంబులు రాల్చుచు
విలపించి మఱియును బుత్రశోకంబును దరింపజాలక
లోష్టును శిరంబును మోదుకొనుచుఁ జిత్రగంధి యిట్లునియె.

సీ. సురవర్గములనెల్లఁ తెఱలువట్టిన నీమ
జోజ్జు దా నెచ్చట నాఁగఁ దండ్రి
దిక్కిరిఘటముల వ్రక్కలుగావించు
నీభుజాబలము యేనీటఁ గలనె
మొగమెత్తి కనుఁగొని ముక్కంటినైనను
వెఱపించులావు నేనీటఁ బోయె
నీతపంబునకు విఘాత్యుఁ డిచ్చినయట్టి
వరములమహిమ యేవఱదఁ గలనె

గీ. వెలయ రాఘవుఁ డాదిమవిష్ణుఁ డంటి
సుదతి జానకీ యప్పురంజ్యోతి యంటి
గభ్రలు సుర లంటి జయములు గలుగవంటి
నకట విననేరవైతి వేమందుఁ దనయ. 168

గీ. రాఘవుని జంపి జానకీరముడీ కీవు
తలఁతు వెప్పుడు మదిని వైభవ్య మొదవ

నది మృషావాదమై నీనిజాంగనలకు

నహహ వైధవ్య మొదలె నటంచు మఱియు. 169

ఉ. రా యనుఁ బోకుముంటిఁ గదరా యను ని స్మిఁకఁ బానీ
యోర్వలే, రా యను హాశతద్యయకరా యను ము ప్పిటు
తాధపెట్టిలే, రా యను నీతనూజాఁ గనరా యను నెక్కడఁ
గందురా కుమారా యను నల్లనేల వినరా యను హాశత
కంధరా యనున్. 170

ప. ఇట్లు విలపించుచున్నదనుజుతి యయాలి పతికశేఖరంబున
ప్రాలి సోలి మూర్ఖిల్లి మెల్లనఁ దెలిసి హాస్యానాథ! హా
శరాస్య! హాబలపరాక్రమ! చెడితి ధూరిఁ గలిసితి నీకుమార
ునిఁ జాడవేది నాతోఁ బలుకవేది లెప్పు లెప్పుని కిరంబుల
శరీరస్పర్శచేయుచు తొమ్ము గ్రుద్దుకొనుచు నీతనుజాచి పురు
షుల వధియింపంబూని నీవిట్టిజన్మంబు నొందితివి పాపాత్ము
రాల వదియునుంగాక యిట్టిపాపానురాలపు కాకుంటిచేసి
నానాకుందు నిష్కారణంబున వహ్నికుండంబునం బ్రచేకిం
కులెట్టిన యప్రమాణువర్తినివి మనబుద్ధులు ప్రళయంత
గంబులని లోకంబునఁ బ్రశస్తంబయ్యె నిన్నునఁ బనియేమి
నాఫలంబు నే నిట్టిదురవస్థఁ జొందితి ననుచు సుకౌపించి
మఱియును. 171

ఉ. మాయను మోసపెట్టితివి మాయురె నీ కిది ధర్మమానె రా
మాయను నయ్యె నాదుఫలమా యనుదానవలోకపార్వభా
మాయను దాయ వింతచలమా యను నేటికిఁ జేసి తింత భా
మాయను దుర్లభంబులను మాయను తామ్రరె దైవమా
యనున్. 172

- గీ. ఆనుచు నొఱులంగ వారల ననునయ్యించి
రాముఁ డిట్లునె నేల విలాపమొంద
నాహవంబున నెవట జయమజయము
లందఱకుఁగల విహము నిత్యంబు గాదు. 173
- వ. చిత్రగంధిం జూచి. 174
- క. కులవృద్ధపు గుణవృద్ధపు
నెలకొని విలపించుదగునె నినుతోటులకుఁ
తలులకు పద్ధతి యలకు
గులకుల మని యేడ్వదగునె గుణధీరులకున్. 175
- గీ. ఎవ్వఁ డనిలోన నాతోడ నిట్లుపోరె
నెవ్వఁ డనిలోన మాచేత నిట్లుగూరె
తెల్లు నితనికి రణమున విల్లుపూన
నరయ నెన్నిటనైన గృతార్థుఁ డితఁడు. 176
- గీ. రావణునికన్న వీడు పరాక్రముండె
యెఱుంగవా రాముఁబాణాగ్ని ధరణిఁ గూరె
పార్థివులతోడ నెదిరింపఁ బాటిగాదు
ఎంత బలవంతుఁ డీబలవంతు నెదుర. 177
- వ. ఆనుచు విభీషణుండు కలికినఁ జిత్రగంధి దుఃఖావేశంబున
నిట్లనియె. 178
- చ. వినుము చలంబుపట్టి వృషదీరుని ప్రాశ్ననఁ జేరి నీకులం
బును దగఁ జోవఁజేసిన యెవ్వాఁడొందెనై తగియుండి మక్కులం
దునియులు చేయఁజేసితివి దోషమె నీవును నీకుమారులుగా
విషయముతోడ నుండఁ బడిచేలుకుమీ విషవో విభీషణా.

- గీ. అనుచు వీరితి నడిలుచు నప్పు డుండ
హనుమదాఖ్యుండు చను దెంచి యచటివారిఁ
దోడుకొనిపోయి దుఖంబు దొలంగఁజేసె
జానకీపతి యావిభీషణునిఁ జూచి. 180
- వ. ఈశరామ్యనకుఁ బరలోక క్రియలు చేయుంపుము. 181
- గీ. అని విభీషణుఁ బంపించి యగ్నివిధులు
నలుగు నియమించి తీరినసమయమందు
నాశరామ్యనితనయు మహాగుణాధ్యు
నీలకేతనుఁ డనువాని నృపుడు కృపను. 182
- గీ. డంబుగా నప్పురికిని బట్టంబు గట్టి
పెక్కుభంగుల దీవించి ప్రేమ నిగుడ
రమణ నగడితత్యనాదములు మ్రోయు
ఊతివరుం డరు దెంచె దేవతలకడకు. 183
- చ. సురలును మానులకా నృపులు శోభిల దీవన లిచ్చి మెచ్చుచో
నరిగిరి రాముండుం బటారయంబున మారుతిఁ జూచి క్రమ్మఱకా
శరధులు దాటఁజేయుమని చయ్యనవేడిన వాయుజుండుచె
చ్చెరఁ దనతోడపై నడపె నేల నందఱ నొక్క పెట్టునన్.
- ఈ. తమ్ములు, జాను నీతయును దానవమానవవానరాళియుగా
సమృదలీల నశ్వములుఁ జారుమదేభరథాదులింపుమై
గ్రమ్మకొనంగ నెక్కి శతకంఠుమహాగ్రవథాప్రకారముల్
పెర్చిగ నుగ్గడించుచు వీభీషణభానుజు లుత్సహింపగన్. 185
- ఈ. మానవసాక్షులందును గ్రమంబున నేనలు గొల్వఁదా నయో
థ్యానగరంబుఁజేరి తనతల్లులఁ గాంచి నమస్కరించి య

జ్ఞానకోచేయుచారుపము సర్వముఁ జెప్పి సుమంత్రమంత్రులౌ
నొనని సన్నుతంబు ముదమార విభీషణుఁ బిల్చి యిట్లునున్.

చ. పెనగితి వాలమందునను దెక్కువిధంబులఁ జాలఁజాల నా
మనసునవచ్చె నీదు మహిమావిజయంబు లటంచు మెచ్చి స
త్కృతవిభూషణాంబరనికాయ మొసంగి ముదంబుమీఱ నం
పినఁ దవనీనతోడుత విభీషణుఁడుం జనె నంత వత్తజీన్.

చ. రవితనయాంగదాదులను రమ్మని గొంటిఁజేర్చి మిశ్రపా
ప్రవిమలదృష్టిచేసి నగుబాటు భుటింపకయుండ దైత్యునిగా
భువి నడలించుగాఁగలిగెఁ జోరున నంచు నమూల్యవస్తువుల్
ఘనవియవృత్తిమొనొసంగి చయ్యన బంపెదయామవస్కుఁడై.

చ. ఘటభరాధినాథులను సుభ్రమ మొప్పుఁగఁ బిల్చి మానృత
ప్రకటతరోక్తులగా వివిధభంగుల నాదరణంబుచేసి వా
రక నెలవిచ్చిన వృత్తులు రామునకుం దగఁమ్రొక్కిరాముద
ప్పక బలమెల్లఁ గొల్పఁగ నపారరణక్రియ లుగ్గడించుచున్.

చ. పిదప మరుత్పుత్రుఁ సమరభీషణు నీతిగుఱోభుభాషణుగా
సదమలభూషణుం బిలిచి పారెకుఁ గొంటిఁజేర్చి ప్రీతి దు
ష్కదనధరీణ! శత్రుమదఖండన! నీమహిమంబుచే జామీ
యదవద వాసి దైత్యుని శరావళిచే నణలించి మించుటల్.

ఉ. నీమదిలోనికోరికలు నిక్కమెఱుంగుదు నెన్ని భంగులగా
నేమముగా నొనర్తు నది నే నిక వస్తు మటంచు నీతయుగా
రాముఁడు నిచ్చెఁగోర్కులపరంపరలుగా మణిభూషణంబులుగా
చేమఱువాయుజాండుపవిచేక ముమీఱఁగఁమ్రొక్కిగ్రక్తునన్.

చ. మనుజువరేణ్యుడేతఁ బలుమాఱుచు దీవన లంది గంధమా
దగమునికేగె రాముఁడును దమ్ములుమంత్రులు బంధుమిత్రులుగ
ఘనముగ నుత్సహింప నతిగౌరవ మొప్పుగ రాజ్యభార మొ
య్యన వెను దీర్చుచుండె గరుణాయుతసాంద్ర మనస్కుడై
తగన్.

192

ఉ. ఎవ్వరు నీకథం జదివి యిప్పు గ వ్రాతురు భర్తబుద్ధిమై
నెవ్వరు విందు రట్టిసువివేకులకు రఘునాథుఁ డిచ్చు నా
మవ్యపుటోగభాగ్యములు మానితసౌభాగ్యము బిష్టసంపదల్
నివ్వటిలం బ్రియంబులుకు నీరజసంభవసన్నిభాయువుల్.

193

చ. అని యివ్వినభంబున శంకరుం డెఱింగిందిన కాంకరీదేవి మహా
ద్యుతంబు నొంది మహాత్మా ! యిట్టిచమత్కారకథావిభాసం
బెన్నండుచు విని యెఱుంగను నేడు శ్రవణానందంబుగా
వివగలిగెఁ గృతార్థురాలనైతి నని యానందించుచుండె
నంత.

194

ఉ. శ్రీరమణీయనైభవ ! విశేషగుణాకర ! దీనలోకదుం
దార ! గభీర ! ధీర ! సముదార ! సుకీర్తివిహార ! శత్రుసం
హార ! యథుప్రహార ! సదయాచుశరీర ! సుభాకరప్రభా
కార ! లవ్యచార ! జయకారణ ! పోచమరెడ్డి భూవరా !

మూలిని. ప్రవిమలగుణహారా ! బంధరాఘాభూదూరా !

వివిధకుభవిచారా ! విశ్రుతాచార ! ధీరా !

కవిజలరుహసూరా ! గర్వదుర్వారదూరా !

భువనహితశరీరా ! పోచమశ్రీవిహారా !

196

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహ కరుణా
 1 కటాక్షసుప్రాప్త మహావిత్తవిద్యాపారిణ ముమహితాంధ్ర
 గీర్వాణభాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధూరీణ పరివిద్వన్మిత్రా
 శ్రేయసగోత్రచిత్ర ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిల మహీసురా
 శీర్వాద ప్రసర్థమానభాగధేయ సకలస్వపచిధేయ మద్దనసామ
 ధేయ ప్రణీతంచైవ సీతావిజయం బను మహాప్రబంధంబు
 నందు సర్వంబును చతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము.

సీతావిజయం బను శతకంఠరామాయణము

స మూర్తము.

చిన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము—1954.

6 విశ్వవిద్యాలయ పద్య కావ్యములు

	ప్రతి 1-4 పు.	అ
విశ్వవిద్యాలయ పద్యము, పింగళిమూలము	...	2 0
పాండవరహస్యము, తెనాలిరామకృష్ణము, నటిక	...	6 ౮
విశ్వవిద్యము, చిత్రకవిసింగరాజ్యము	...	1 4
భారతసామితి	...	0 2
భాగినీదండకము, అమైర పాతన	...	0 2
భాగరాజీయము, అనంతరామాత్యకృష్ణము	...	4 0
మార్కండేయపురాణము, మారకృష్ణము	...	5 0
మొల్లరామాయణము, ఆకుమారి మొల్ల విరచితము	...	1 8
రంగరామాయణము, ద్విపద	...	6 0
రాజశిఖరవిలాసము	...	0 8
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0 8
రాధికాసాంత్వనము, శ్రీకృష్ణమూర్తి	...	1 8
రామరాజీయము	...	0 12
రామాయణదశమము	...	2 8
రుక్మిణీకల్యాణము, నటిక	...	0 10
రుక్మిణీవిలాసము	...	0 12
రుక్మాంగదచరిత్ర, విశాదశిమశాంత్యము	...	1 8
అంకావిజయము (రామవిజయము) నటిక	...	2 0
వనీషభూకనరవాసము	...	0 12
కాయవపురాణము	...	5 0
కానీషరామాయణము, ద్విపద	...	1 4
విజయవిలాసము	...	1 8
విశాద పీఠాశాత్యర్థము	...	3 8

వావిళ్ల రామస్వామికౌస్తులు అండ్ సన్స్,
పాస్టరాబ్బ 1872, మద్రాసు. 1.

క

ప్రతి 1-2 యు. అ.

కాంతి సప్తకము	...	7 8
అంధ్రభారతవిమర్శనము, మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారిది	...	1 8
అంధ్రనామసంగ్రహము, పద్మకావ్యము, మూలము	...	0 4
అంధ్రనామసంగ్రహము (కావ్యరూపము)	...	0 10
అంగీనామసంగ్రహము, అంధ్రనామసంగ్రహము, సాంబశివసంగ్రహము	...	2 0
అంధ్రభాషాభూషణము, విమర్శతో	...	0 6
అంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్యము - జనమంచి శివారెడ్డిగారిది,	...	15 0
8 సంపుటములు	...	18 0
7 సంపుటములు	...	1 8
అంధ్రభాషాభూషణము	...	1 4
అంధ్రచరిత్రము, సదీక	...	6 0
అంధ్రచరిత్రము, చక్కవిమర్శ	...	0 4
అంధ్రచరిత్రము	...	0 12
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	1 4
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	0 12
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	0 4
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	3 8
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	0 2
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	0 12
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	0 8
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	0 8
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	0 10
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	5 0
కవిసంగ్రహము - అదిత్యుని సూర్యుని	...	0 10

Not to be used

గ మోహాఖ్యానము, రామనామాఖ్యనిది	...	0
గద్యపద్యసంగ్రహము, విద్యాక జ. పే. మల్లవూరికర్త గారిది	...	0
" గొర్తి మూర్త్యుకారాయణశాస్త్ర గారిది	...	1
గరుడచలము-యక్షగానము, పెద్దయ్య	...	0
గణికాగుణప్రవర్తనకారావళి	...	0
గీతయంబు, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము	...	0
చాటుపద్యమోహినుంబు, ప్రథమభాగము	...	1
చిత్రభారతము, చరిగొండ భర్త వారిది	...	1
చెన్నపురిపీఠానము	...	0
చెన్నులపవళురాణము, అత్తలూరి పావకవి	..	1
భండోదర్శనము (అనంతునిధంపయ్య)	...	2
శైమినిభారతము, పిల్లలమర్తి పినపిరభద్రకవి	...	2
తెలుగునమస్థులు	...	0
దశావతారచరిత్ర, ధరణిదేవుల రామయమంత్రి	..	4
దసరాపద్యములు	...	0
ధర్మాధిరామము, సూరకవవి మూర్తసకృతము	...	0
భృగోపాఖ్యానము, పటిక (భాగవతముగొనిది)	..	0
నరసభూపాలీయము, పటిక (కావ్యాలంకారసంగ్రహము)	...	3
నలాపాఖ్యానము, పటిక	...	0
నలచరిత్ర, ద్వీపద, చక్రపురి రాఘవాచార్య ప్రణీతము, క్యాలికోలైందు	...	2
నిర్వచనోత్తరరామాయణము, లిక్కనప్రణీతము	...	2
నిసినాపురాణము, ఎత్తానగడది	...	2
పంచశంక్రము, కారాయణకవిది	...	2
డిటా వేంకటవాళరాజకవికృతము	...	2
దేవీకావ్యములు	...	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్ థర్డ్ స్ట్రీట్, చెన్నపురి

